

**Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti
do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl**

Príloha č. 2:

**Odborné texty k jednotlivým témam
Národného štandardu finančnej gramotnosti verzia 1.2**

Bratislava, jún 2018

1 Finančná zodpovednosť spotrebiteľov

Čiastková kompetencia 1

Určiť rôzne spôsoby komunikácie o finančných záležitostiach

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Uviesť jednoduché príklady, ako sa môžu osobné informácie dostať k nepovolaným osobám. Opísať možné dôsledky odhalenia vybraných osobných informácií.

Úroveň 2

Vysvetliť možnosti úniku dôležitých osobných informácií.

Zhodnotiť dôsledky zneužitia osobných informácií.

Vysvetliť, ako komunikácia o finančne významných záležitostiach môže pomôcť predchádzať konfliktom (finančná inštitúcia, klient).

Úroveň 3

Analyzovať aktívnu a pasívnu komunikáciu s finančnými inštitúciami.

Uviesť príklady situácií, v ktorých sú osoby alebo subjekty oprávnené získavať osobné informácie.

OBSAH VZDELÁVANIA

Osobné údaje sú tie, ktoré umožňujú presne identifikovať konkrétnu osobu. Za určitých podmienok by mohli podobné informácie viesť k ohrozeniu alebo znevýhodneniu dotykanej osoby. Okrem kontaktných informácií radíme medzi osobné údaje aj tzv. citlivé informácie, ktoré odhaľujú rasový, etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru alebo svetonázor, členstvo v organizáciách, politických stranách, informácie o zdravotnom stave alebo pohlavnom živote.

Medzi osobné údaje zaradíme:

meno, bydlisko, telefónne číslo, škola, pracovisko, vek, rodné číslo, pohlavie, informácie o zdravotnom stave, príslušnosť k náboženskej skupine, sexuálna orientácia, emailová adresa, prístupové heslá k emailovej schránke, k internetovým profilom.

Okrem osobných údajov môžu byť zneužitie i ďalšie údaje:

- bankové údaje: číslo účtu, heslo, informácie ku kreditným kartám,
- fotografie a videá – predovšetkým také, ktoré vás zachytávajú v nepríjemných alebo trápnych situáciách, fotografie a videá, kde ste v spodnej bielizni, tiež aj fotografie, ktoré poskytujú informácie o vašom životnom štýle, trávení voľného času (napr. fotografie z dovolení),
- informácie o sociálno-ekonomických pomeroch: informácie o tom, kde a ako žijete, aké sú príjmy rodiny, čo vlastníte (elektronika, dopravné prostriedky, nehnuteľnosti), akým záľubám sa venujete.

Riziká, s ktorými sa môžete stretnúť, sa pohybujú na škále od miernych – napr. zasielanie nevyžiadaných reklamných emailov po poskytnutí vašej emailovej adresy, až po vážne ohrozenia, ako sú krádeže, vydieranie a šikanovanie.

Ochrana osobných údajov

Každý má právo vedieť, kto, kde a akým spôsobom nakladá s jeho osobnými údajmi. Takisto má každý právo domáhať sa opravy, likvidácie, či namietat spracúvanie osobných údajov. Tieto, ako aj ďalšie práva, ktoré zákon o ochrane osobných údajov pozná, si môže každá dotknutá osoba uplatniť u ktoréhokoľvek prevádzkovateľa.

Práva dotknutých osôb sú upravené v zákone o ochrane osobných údajov nasledovne:

Dotknutá osoba má právo kedykoľvek vyžadovať:

- *potvrdenie*, či sú alebo nie sú osobné údaje o nej spracúvané,
- *informácie o spracúvaní osobných údajov v rozsahu*: identifikačné údaje prevádzkovateľa a sprostredkovateľa, ak ho prevádzkovateľ má, zoznam osobných údajov a účel ich spracúvania, právny základ spracúvania osobných údajov ako aj informácie, či a komu sú osobné údaje poskytované, sprístupňované, prenášané a zverejňované,
- *informácie o zdroji*, z ktorého prevádzkovateľ získal jej osobné údaje na spracúvanie,
- *zoznam jej osobných údajov*, ktoré sú predmetom spracúvania,
- *opravu alebo likvidáciu svojich nesprávnych, neúplných alebo neaktuálnych osobných údajov*, ktoré sú predmetom spracúvania,
- *likvidáciu jej osobných údajov, ktorých účel spracúvania sa skončil*; ak dotknutá osoba poskytla prevádzkovateľovi svoje úradné doklady (originál/fotokópia), môže požiadať o ich vrátenie,
- *likvidáciu jej osobných údajov*, ak došlo k porušeniu zákona pri ich spracúvaní,
- *blokovanie jej osobných údajov* z dôvodu odvolania súhlasu pred uplynutím času jeho platnosti, ak prevádzkovateľ spracúva osobné údaje na základe súhlasu dotknutej osoby.

Žiadosti dotknutých osôb je prevádzkovateľ povinný vybaviť bezplatne, okrem úhrady vo výške, ktorá nemôže prekročiť výšku účelne vynaložených vecných nákladov spojených so zhotovením kópií, so zadovážením technických nosičov a s odoslaním informácie dotknutej osobe, ak osobitný zákon neustanovuje inak.

Dotknutá osoba má právo kedykoľvek namietat voči:

- *spracúvaniu jej osobných údajov*, o ktorých predpokladá, že sú alebo budú spracúvané na účely priameho marketingu bez jej súhlasu a žiadať ich likvidáciu,
- *využívaníu osobných údajov v rozsahu*: titul, meno, priezvisko a adresa na účely priameho marketingu v poštovom styku, alebo
- *poskytovaniu osobných údajov uvedených v rozsahu*: titul, meno, priezvisko a adresa na účely priameho marketingu.

Dotknutá osoba má ďalej právo kedykoľvek namietat voči spracúvaniu osobných údajov vyslovením oprávnených dôvodov alebo predložením dôkazov o neoprávnenom zasahovaní do jej práv a právom chránených záujmov, ktoré sú alebo môžu byť v konkrétnom prípade takýmto spracúvaním osobných údajov poškodené. Toto právo možno uplatniť v prípadoch

- spracúvania osobných údajov na účely tvorby umeleckých alebo literárnych diel, pre potreby informovania verejnosti masovokomunikačnými prostriedkami,
- spracúvania osobných údajov, ktoré už boli zverejnené v súlade so zákonom,
- spracúvania osobných údajov je nevyhnutné na splnenie dôležitej úlohy realizovanej vo verejnom záujme a
- spracúvania osobných údajov je nevyhnutné na ochranu práv a právom chránených záujmov prevádzkovateľa alebo tretej strany.

Ak tomu nebránia zákonné dôvody a preukáže sa, že námietka dotknutej osoby je oprávnená, prevádzkovateľ je povinný osobné údaje, ktorých spracúvanie dotknutá osoba namietala, bez zbytočného odkladu blokovat' a zlikvidovať ihneď, ako to okolnosti dovoľia.

Okrem uvedeného, dotknutá osoba má právo aj kedykoľvek sa *nepodrobiť rozhodnutiu prevádzkovateľa, ktoré by malo pre ňu právne účinky alebo významný dosah, ak sa takéto rozhodnutie vydá výlučne na základe úkonov automatizovaného spracúvania jej osobných údajov* (napr. automatizovane vygenerovaná faktúra). Dotknutá osoba má právo žiadať prevádzkovateľa o preskúmanie vydaného rozhodnutia metódou odlišnou od automatizovanej formy spracúvania, pričom prevádzkovateľ je povinný žiadosti dotknutej osoby vyhovieť, a to tak, že rozhodnutie preskúma jeho oprávnená osoba. O spôsobe preskúmania a výsledku zistenia je prevádzkovateľ povinný informovať dotknutú osobu v lehote najneskôr do 30 dní odo dňa doručenia jej žiadosti. Dotknutá osoba je v tejto súvislosti oprávnená oboznámiť sa aj s postupom spracúvania a vyhodnocovania.

Dotknutá osoba nemá toto právo iba v prípade, ak to ustanovuje osobitný zákon, v ktorom sú upravené opatrenia na zabezpečenie oprávnených záujmov dotknutej osoby, alebo ak v rámci predzmluvných vzťahov alebo počas existencie zmluvných vzťahov prevádzkovateľ vydal rozhodnutie, ktorým vyhovel požiadavke dotknutej osoby, alebo ak prevádzkovateľ na základe zmluvy prijal iné primerané opatrenia na zabezpečenie oprávnených záujmov dotknutej osoby.

Viac informácií je dostupných na webovom sídle Úradu na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky.¹

Desatoro ochrany osobných údajov

1. Dokumenty s osobnými údajmi (účty, neplatné kreditné karty, ...) nevyhadzujte do smetných košov, ich likvidáciu vykonajte skartovaním alebo inou fyzickou likvidáciou.
2. Svoje osobné doklady nedávajte z ruky mimo Váš dohľad, nedávajte ich ako zálohu pri rôznych službách a výpožičkách, poskytnite ich iba osobám, ktorým to zákon vyslovene dovoľuje.
3. Na kopírovanie Vašich osobných dokladov musí oprávnená osoba organizácie žiadať Váš písomný súhlas, s výnimkou tých, ktoré na to majú právo na základe zákona (banky, poisťovne, súdy, ...).
4. Pri používaní internetu zvažte, či poskytnete svoje osobné údaje (vyplnením v rôznych dotazníkoch, pri využívaní sociálnych sietí – Facebooku a ďalších, pri nákupoch, ...). Všetko, čo uvediete na internete (nielen osobné informácie, ale aj fotografie, oznámenia o Vašich aktivitách), sa môže dostať k širokému okruhu ďalších ľudí, ktorí môžu Vaše osobné údaje zneužiť či už na podvody alebo inú trestnú činnosť.
5. Pri používaní osobného počítača pravidelne aktualizujte antivírusový program.
6. Pri otváraní e-mailovej pošty dávajte pozor na neznámych odosielateľov. Vlastnou neopatrnosťou im môžete umožniť vstup do celej svojej schránky s veľmi citlivými údajmi.
7. Pri telefonických rozhovoroch neposkytujte svoje osobné údaje. Bezpečnosť telefonických liniek nie je dokonalá a môžete natrafiť na podvodníka, ktorý Vás môže osloviť v mene iného subjektu.

¹ <https://dataprotection.gov.sk/uouu/sk/main-content/o-nas>

Určiť rôzne spôsoby komunikácie o finančných záležitostiach

8. Neužívajte svoju adresu bydliska v telefonickej hlasovej schránke.
9. Neprezrádzajte Vaše osobné údaje, charakteristické informácie i okolnosti, ktoré by mohli byť zneužívané vo Vaš neprospech cudzím a nedôveryhodným osobám.
10. Všetky písomnosti vždy dôkladne prečítajte ešte pred tým, ako svoj súhlas potvrdíte svojim podpisom. Osoba, ktorá od Vás pýta Váš súhlas, je povinná Vás predtým informovať o tom, akým spôsobom bude nakladať s Vašimi osobnými údajmi a akých práv sa ako dotknutá osoba môžete domáhať.

Komunikácia s finančnou inštitúciou

V prípade akýchkoľvek problémov je potrebné komunikovať s finančnou inštitúciou o finančne významných záležitostiach klienta. Tým je možné predchádzať rôznym nedorozumeniam a konfliktom. A to aj v prípade výberu istého finančného produktu resp. už daného v minulosti vrátane splácania pôžičky či podpisu zmluvy a pod. Treba zvážiť a porovnať viacero ponúk a nehanbiť sa obrátiť na konkrétnu finančnú inštitúciu, aby ste sa vedeli správne rozhodnúť, resp. využiť služby finančných poradcov či sprostredkovateľov.

Formy komunikácie

Komunikácia prostredníctvom internetu

Ak chcete mať nepretržitý prístup k svojim peňažným prostriedkom z prostredia svojho domova a chcete mať ľahkú kontrolu nad svojimi platbami a jednoznačnú komunikáciu s bankou, jednou z možností je využívať službu, tzv. **Internet banking**.

Ako sa chrániť pri pripájaní do Internetbankingu:

- nepripájať sa cez verejné siete, verejné či cudzie počítače,
- používať bezpečný internetový prehliadač,
- pripájať sa do internetbankingu výhradne prostredníctvom zabezpečenej stránky na to určenej – „https“ a „zelený zámok“,
- pripájať sa do internetbankingu prostredníctvom priamo zadanej webovej adresy alebo prostredníctvom oficiálnej webovej stránky svojej banky (nie cez odkazy v emailoch),
- po ukončení práce s internetbankingom sa vždy z internetbankingu odhlásiť a zatvoriť okno internetového prehliadača.

Komunikácia prostredníctvom klienta v banke

Úhrady a iné transakcie je možné riešiť **bankovým prevodom**. Ide o tzv. bezhotovostný platobný styk, resp. hotovostný platobný styk, ktorý prebieha na základe príkazu klienta v banke (tzv. platobný príkaz).

Telebanking

Komunikácia klienta s bankou prebieha formou telefónneho spojenia, ide o nonstop a bezplatný prístup po prihlásení sa cez identifikačný kód, telefonický rozhovor môže prebiehať dvoma spôsobmi:

- komunikáciou s automatickým telefónnym hlasovým systémom,
- prostredníctvom komunikácie s telefónnym bankárom.

Cez automatickú hlasovú službu môžete získať informácie o produktoch (termínované vklady, podielové fondy) a aktuálnych zostatkoch na Vašich bežných účtoch, ale aj vykonávať úhrady či zadávať trvalé platobné príkazy. Na to, aby ste mohli túto službu využívať, musíte mať k dispozícii telefón s tónovou voľbou.

SMS banking

Komunikácia klienta s bankou prebieha formou mobilného telefónu cez funkciu SMS, banka Vám vystaví autentizačný kalkulátor. Tento Vám generuje kód, ktorý vkladáte do štruktúr SMS správy podľa predloženej predlohy, forma a predloha SMS má pre každý úkon inú štruktúru, ktorú by ste si mali zapamätať. Nevýhodou je zložitá štruktúra SMS správ, pri ktorej si je treba dávať pozor, aby ste sa nepomýlili.

Bezpečnostné odporúčania:

- aktualizujte si operačný systém,
- zabezpečte si antivírus
- vypnite bluetooth - povoliť ho len dôveryhodným zariadeniam,
- používajte zabezpečené Wi-Fi (nie verejné Wi-Fi),
- uzamykajte svoje zariadenie - nastaviť vyžadovanie hesla pri každom odomknutí,
- odhlasujte sa zo zabezpečenej časti aplikácie,
- pozor na dôverné informácie - svoje identifikačné číslo ani PIN nedávajte žiadnej tretej osobe,
- buďte opatrní pri sťahovaní aplikácií - inštalujte si aplikácie len z oficiálnych zdrojov (marketov).

WAP banking

Ide o podobnú funkciu ako internet banking, komunikácia klienta s bankou prebieha prostredníctvom mobilného telefónu vybaveného technológiou WAP (Wireless Application Protocol), pomocou mobilného telefónu a prehliadača sa dostanete na zabezpečené WAP stránky banky. Po zadaní autorizačného kľúča môžete zadávať napr. príkazy k úhrade, môžete zisťovať zostatok a pohyby na účte, zriaďovať termínované vklady alebo zisťovať aktuálne kurzy mien.

Home banking

Komunikácia klienta s bankou prebieha formou internetu, na počítači, ktorý je pripojený na internet, musí byť nainštalovaný software dodaný bankou, táto forma komunikácie cez internet je bezpečnejšia ako internet banking, keďže spravujete svoj bankový účet cez osobný počítač, ku ktorému máte prístup iba Vy. Nevýhoda tohto spojenia s Vašou bankou je v tom, že potrebujete inštalovať software, potrebný na pripojenie sa na Váš bankový účet a navyše nemáte k svojmu účtu pohodlný prístup z ľubovoľného miesta.

Aktívna a pasívna komunikácia

Finančná situácia klienta sa môže meniť. Či už k lepšiemu alebo horšiemu. Ako však riešiť prípady, keď svoj finančný záväzok nedokáže klient plniť? Finančné inštitúcie odporúčajú **komunikovať**. Vyriešiť sa dá všetko, alebo takmer všetko.

Základným predpokladom je snažiť sa o kontakt. Snahou finančnej inštitúcie je s klientom sa dohodnúť. Ak klient úver nespláca, je od prvej nezaplatennej splátky kontaktovaný písomne aj telefonicky. Snahou je dohodnúť zaplatenie omeškaných splátok. V prípade, že sa klient nedá kontaktovať, resp. svoje sľuby opakovane nedodrží a dostane sa do omeškania s viacerými splátkami (pasívna komunikácia), nasleduje vymáhanie pohľadávok "tvrdšími metódami", čo znamená využitie všetkých práv vyplývajúcich zo zmluvnej dokumentácie. Postup je vo veľkej miere ovplyvnený tým, či je zo strany klienta serióznym záujem situáciu riešiť. Sú prípady, kedy klient dobrovoľne predá svoju nehnuteľnosť a svoj dlh vyrovná (aktívna komunikácia). Sú však aj prípady, kedy finančná inštitúcia je nútená viesť exekúciu alebo realizovať záložné právo. Pokiaľ si klient nájde kupca na svoju nehnuteľnosť sám, finančná inštitúcia mu vyjde v ústrety,

v snahe riešiť danú situáciu. Keď je klient serióznym a komunikuje, vždy sa dajú dohodnúť podmienky, vedúce k riešeniu situácie, ktorá nastala. Dohodne sa napr. odklad splátok na nejaké obdobie, a termín kedy musí klient svoj dlh vyrovnať.

V niektorých prípadoch postačí napr. predĺženie lehoty splatnosti, kedy klient rozloží splácanie na dlhšie obdobie a má tak nižšie splátky.

Každá finančná inštitúcia si zakladá na individuálnom prístupe.

Medzi najčastejšie príčiny platobnej neschopnosti klienta, ktoré majú dlhodobejší charakter, je napr. strata zamestnania a zdravotné dôvody. Finančná inštitúcia pri riešení nesplácanej pohľadávky berie do úvahy jednoznačne aktívny resp. pasívny prístup klienta pri riešení svojej platobnej neschopnosti.

V každom prípade je dôležitý najmä **kontakt a komunikácia**.

Príklad aktívnej komunikácie klienta:

V tomto roku mi končí 5-ročná fixácia na hypotekárny úver v banke. Zaujíma ma preto:

- dá banka vedieť klientovi v dostatočnom predstihu, že mu končí fixácia?
- ak áno, navrhne hneď aj novú výšku úrokovej sadzby na ďalšie 5-ročné obdobie?
- aký vplyv na stanovenie výšky úroku má výška štátnej prémie?
- možno namietat bankou navrhnutú výšku úrokov a vyjednať si výhodnejší úrok? Čo hovorí v prospech klienta (napr. úverová história?)
- je možné 5-ročnú fixáciu úroku zmeniť pri "výročí" na ročnú fixáciu? ak áno, za akých podmienok?

Spôsob aktívnej a pasívnej komunikácie s finančnou správou (ďalej FS)

Aktívna komunikácia

Spôsoby elektronickej komunikácie:

- s kvalifikovaným elektronickým podpisom (KEP/ZEP) alebo na základe dohody o elektronickom doručovaní s finančnou správou,
- komunikačné kanály pri elektronickej komunikácii: Portál Finančnej správy, eDane/Win, eDane/Java,
- komunikačný kanál pri elektronickej komunikácii v oblasti cla a spotrebných daní: IS CEP, EMCS, IS KZ.

Túto časť navrhujeme z dôvodu oboznámenia sa žiakov s využívaním internetu a elektronických prostriedkov pri plnení si daňových povinností.

Aktívna komunikácia = podávanie všetkých dokumentov finančnej správe elektronicky prostredníctvom portálu finančnej správy. Poukázať na povinnosť tejto aktívnej elektronickej komunikácie, ktorá vyplýva fyzickým a právnickým osobám zo zákona. Túto povinnosť má:

- daňovník, ktorý je platiteľom DPH,
- daňový poradca, ktorý zastupuje daňovníka pri správe daní,
- advokát, ktorý zastupuje daňovníka pri správe daní,
- iný zástupca, ktorý zastupuje daňovníka pri správe daní,
- právnická osoba zapísaná v obchodnom registri a jej zástupca,
- fyzická osoba – podnikateľ registrovaná pre daň z príjmov a jej zástupca.

Elektronická komunikácia s FS je zabezpečovaná 2 spôsobmi, a to buď cez kvalifikovaný elektronický podpis (KEP/ZEP) alebo na základe dohody o elektronickom doručovaní uzatvorenej medzi daňovníkom a Finančnou správou.

Pasívna komunikácia

Poukázat' na možnosť podávania dopytov v oblasti daní; znalostná databáza – knowledgebases; Live agent, live agent chat; tlačové správy pre médiá.

Každá fyzická a právnická osoba, ktorá presne nepozná svoje zákonné daňové povinnosti, alebo neovláda daňové zákony, sa môže informovať na plnenie si týchto povinností na Finančnom riaditeľstve SR buď telefonicky cez Centrum podpory pre dane alebo Centrum podpory pre clo a spotrebné dane na jednotnom telefónnom čísle 048/4317222 alebo podaním dopytu, a to buď poštou alebo elektronicky cez portál FS², v časti Kontakty, prostredníctvom aplikácie Live-agent a online-chat s verejnosťou. Databáza všetkých daňových informácií je k dispozícii verejnosti aj na internetovej stránke FS v časti „Aktuálne dane a cla“ a v časti „Praktické príklady“, kde si môže každý vyhľadať potrebné informácie ku všetkým druhom daní.

Finančná správa zabezpečuje poskytovanie informácií verejnosti, ktoré vyplývajú z daňových predpisov. Teda iba informuje verejnosť o daniach a clách a o povinnostiach z nich vyplývajúcich.

Daňoví poradcovia v rámci svojej činnosti zo zákona o daňových poradcoch poskytujú daňové poradenstvo, t.j. dopad jednotlivých účtovných operácií na výšku daní, navrhujú rôzne varianty riešenia pri uzatváraní odberateľsko-dodávateľských vzťahov s cieľom minimalizovať výšku daní, ako aj vykonávajú za daňovníka praktické úkony, ako napr. vyplňajú daňové priznania, vypočítavajú výšku daní a pod.

Zákon o orgánoch štátnej správy v oblasti daní, poplatkov a colníctva definuje kompetencie jednotlivých orgánov (Daňový úrad a Colný úrad, Finančný kriminálny úrad, Finančné riaditeľstvo).

V súčasnosti je možnosť objednať si tovar z celého sveta. Povinnými platbami pri dovoze tovaru sú spravidla: clo, daň z pridanej hodnoty a spotrebná daň. Od cla je oslobodený tovar spravidla pri hodnote do 150 eur, od DPH spravidla do 22 eur, od spotrebných daní sú určené množstevné limity na oslobodenie. Do hodnoty tovaru sa zarátava aj poštovné, balné a poistné. Pri zasielaní tovaru od súkromnej fyzickej osoby súkromnej fyzickej osobe je limit na oslobodenie od cla aj od DPH 45 eur. Existujú však aj zákazy a obmedzenia, kedy dovoz určitých tovarov podlieha osobitnému povoleniu, napr. chránené druhy rastlín a živočíchov (CITES), alebo tovary, ktoré sa nesmú dovážať vôbec, napr. použitý nábytok, použitá elektronika.³

Každá fyzická osoba, ktorá prepravuje peňažné prostriedky v hotovosti v minimálnej výške 10 000 eur je povinná podľa Colného zákona bez vyzvania písomne ohlásiť túto skutočnosť príslušnému hraničnému colnému úradu na [predpísanom tlačíve](#).

Platenie daní

Daňový nedoplatok je dlžná suma dane **po lehote splatnosti**. Ak napr. daň z príjmov je splatná 31. 3. a daňovník túto daň v zákonom stanovenej lehote nezaplatí, od 1. 4. vzniká daňový nedoplatok. Daňový úrad tento daňový nedoplatok vymáha exekučným konaním.

² www.financnasprava.sk

³ <https://www.financnasprava.sk/sk/obcania/clo/dovoz>

Za účelom predchádzania daňových exekúcií sa daňovníkom odporúča priebežne sa informovať o vzniku daňových nedoplatkov na príslušnom daňovom úrade.

Lehoty na podanie daňových priznaní sú presne stanovené v jednotlivých zákonoch.

- Lehota na podanie daňového priznania k dani z príjmov za príslušné zdaňovacie obdobie je do 31.3. nasledujúceho kalendárneho roka.
- Lehota na podanie daňového priznania k DPH je do 25. dňa každého kalendárneho mesiaca, ak je daňovník mesačným platiteľom DPH.
- Lehota na podanie daňového priznania k dani z motorových vozidiel za príslušné zdaňovacie obdobie je do 31.1. nasledujúceho kalendárneho roka.

Odvolať proti rozhodnutiu správcu dane sa podáva do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia.

Sankcie za nesplnenie si daňových povinností a nezaplatenia dane – správca dane ukladá pokuty a vyrubuje úrok z omeškania. Pokuta sa ukladá, ak

- daňovník nepodá daňové priznanie v zákonom stanovenej lehote,
- daňovník si nesplní svoju registračnú alebo oznamovaciu povinnosť v zákonom stanovenej lehote,
- v iných prípadoch porušenia zákona nepeňažnej povahy stanovených zákonom.

Úrok z omeškania správcu dane vyrubí, ak

- daňovník nezaplatí daň v zákonom stanovenej lehote,
- daňovník nezaplatí preddavok na daň v zákonom stanovenej lehote,
- daňovník nezaplatí splátku dane v lehote stanovenej rozhodnutím správcu dane.

FS má povinnosť dodržiavať daňové tajomstvo, poskytovať údaje tretím osobám môže len v zákonom stanovených prípadoch.

Čiastková kompetencia 2

Stručne zhrnúť hlavné princípy ochrany spotrebiteľov

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Uviesť príklady možností na vrátenie výrobkov v rôznych typoch obchodov (napr. elektronické, kamenné).

Jednoducho opísať základné práva spotrebiteľov.

Úroveň 2

Vyhľadať informácie o právach spotrebiteľov vrátane práva na reklamáciu.

Uviesť príklady klamlivých a zavádzajúcich obchodných praktík.

Uviesť príklady falšovaných tovarov (tzv. fejkov).

Úroveň 3

Vysvetliť základné práva a povinnosti spotrebiteľov na modelových situáciách (aj z pohľadu podnikateľa).

Rozoznať, identifikovať cenové triky a klamlivé a zavádzajúce ponuky.

Identifikovať bežné typy spotrebiteľských a finančných podvodov, vrátane on-line podvodov.

OBSAH VZDELÁVANIA

Ak nakupujem v obchode (kamennom či elektronickom), som spotrebiteľ a mám právo vrátiť výrobok (výrobkom môže byť všetko od potravín, cez hračky, elektroniku až po topánky a oblečenie a pod.) vo viacerých prípadoch, a to najmä ak:

- výrobok má chybu,
- je výrobok nebezpečný,
- nakupujem cez internet (v e-shope).

Reklamácia

Ak si kúpim výrobok a na tomto výrobku sa objaví chyba (napr. mobil sa sám vypne), môžem ho vrátiť predávajúcemu a žiadať, aby chybu opravil. Predávajúci má 30 dní, aby chybu opravil. Ak by mi výrobok neopravil v tejto lehote alebo sa chyba nedá opraviť, musí mi vrátiť peniaze alebo dať úplne nový výrobok. Tento postup sa nazýva reklamáciou.

Nebezpečný výrobok

Výrobok môžem vrátiť aj vtedy, keď zistím, že je nebezpečný (napr. počítač, ktorý po zapnutí iskrí). Predávajúci mi je povinný vrátiť peniaze. Ak stratím doklad o kúpe (tzv. bloček), môžem výrobok vrátiť priamo výrobcovi alebo dovozcovi, ktorí by mali byť uvedení na obale výrobku.

Vrátenie výrobku kúpeného v e-shope

Pri nákupe v e-shope mám právo vrátiť výrobok do 14 dní, od kedy mi ho doručia, a predávajúci mi musí vrátiť peniaze. Prečo som sa rozhodol výrobok vrátiť, nemusím predávajúcemu odôvodňovať.

Výrobok si môžem po dodaní prezrieť (napr. či mi k skrinke dodali aj zásuvky a dvierka), môžem ho vyskúšať (napr. či mi veľkosť a strih trička sedia), ale nesmiem výrobok používať (napr. ísť v nových teniskách na prechádzku do lesa a potom sa rozhodnúť, že ich nechcem).

Aby som si vždy pri nákupe cez internet pamätal, že do 14 dní môžem výrobok vrátiť, predávajúci ma na to musí vždy pred nákupom v e-shope informovať! Ak ma však predávajúci o tomto neinformoval, výrobok môžem vrátiť, až kým neuplynie 1 rok a 14 dní, odkedy mi ho doručili.

Nemôžem však vrátiť úplne každý výrobok kúpený cez internet. Vrátiť nemôžem napr. výrobok, ktorý sa rýchlo kazí (napr. ak si cez internet kúpim potraviny) alebo CD alebo DVD, ak odstránim ochrannú fóliu a otvorím obal.

Ak si objednáam výrobok a dôjde mi úplne iná vec, ako som chcel (napr. namiesto bicykla mi príde kolobežka), výrobok môžem poslať späť predávajúcemu a žiadať, aby mi poslal presne to, čo som si objednal. Poštovné a balné spojené s vrátením zlého výrobku a dodaním správneho, platí predávajúci.

Ak mi poslali niečo, čo som si neobjednal, nemusím to vrátiť a ani nič platiť, je to darček a môžem si ho nechať.

Vrátenie výrobku kúpeného v kamennom obchode

Ak nakupujem v kamennom obchode, musím si výrobok dobre prezrieť a vyskúšať, pretože nemôžem výrobok zaplatiť a po pár dňoch sa vrátiť, že som si to rozmyslel (aj výrobok nemá chybu alebo nie je nebezpečný). V kamennom obchode mi výrobok nemusia vziať späť! Na takejto možnosti sa musím vopred s predávajúcim dohodnúť alebo sa pred zaplacením opýtať, či je možné výrobok, ktorý si chcem kúpiť, neskôr vymeniť za niečo iné alebo vrátiť a žiadať späť peniaze. Preto ak rodičia kupujú v kamennom obchode oblečenie pre svoje deti s tým, že ho vyskúšajú doma a v prípade, že bude malé alebo veľké, ho vrátia alebo vymenia, musia sa na to vždy pred zaplacením opýtať!

Vybrané práva a povinnosti podľa zákona o ochrane spotrebiteľa⁴

1. Aby sa spotrebiteľ vedel pred nákupom správne rozhodnúť, má právo **byť informovaný**. Toto právo zahŕňa najmä:

- informácie o vlastnostiach výrobku alebo charaktere služby,
- údaje o miere alebo množstve,
- informácie o tom, ako výrobok použiť, zmontovať, udržiavať a skladovať,
- právo, aby bol výrobok spotrebiteľovi predvedený, ak to jeho povaha umožňuje,
- údaje o cene,
- platobné podmienky,
- dodacie podmienky,
- informáciu o prípadnom nebezpečenstve, ktoré môže vzniknúť z nesprávneho použitia,
- údaje o výrobcovi (alebo aj o dovozcovi a dodávateľovi),
- identifikačné údaje a kontaktné údaje na predávajúceho atď.

Ak je to potrebné, predávajúci je povinný priložiť k výrobku aj písomný návod v slovenskom jazyku (čo je bežné napr. pri elektronike). To však nevylučuje, aby boli informácie okrem slovenčiny poskytnuté súčasne aj v iných jazykoch, alebo prostredníctvom piktogramov či iných symbolov.

Spotrebiteľ má právo na pravdivé informácie. Spotrebiteľ sa nesmie nechať oklamať. Predísť problémom môže najmä tým, že pred samotnou kúpou je zodpovedný, obozretný, aktívny, zaujíma sa, pýta sa na všetko, čomu nerozumie. Informovaný spotrebiteľ nepodpisuje zmluvu skôr, ako si ju prečíta a porozumie jej obsahu.

⁴ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2007/250/20160201>

Dôležitou spomedzi uvedených informácií je cena. Predávajúci je povinný zreteľne označiť výrobok aj službu cenou alebo cenu inak vhodne prístupnú. Musí dbať na to, aby neuviedol spotrebiteľa do omylu ohľadne ceny, najmä na to, aby uviedol cenu správne a úplne. Rovnako je dôležitá prezentácia ceny, forma jej komunikácie, umiestnenia v predajni a pod.

V prípade tovarov, ktoré je možné deliť na menšie jednotky (napr. minerálka predávaná vo fľaši, ovocie, zelenina), je predávajúci povinný uvádzať aj jednotkovú cenu za mernú jednotku tovaru (napr. cena za liter, cena za kilogram). Dôvodom je, aby spotrebiteľ mal možnosť ľahko porovnať cenu pre rôzne veľké balenia. Nie vždy totiž platí, že ak je cena na prvý pohľad nižšia v porovnaní s cenou podobného výrobku, že ide o výhodnejšiu kúpu. Bežne sa stáva, že jedna čokoláda stojí 1 euro a druhá vedľa nej 0,75 eur, avšak ak sa pozrieme bližšie na gramáž, zistíme, že lacnejšia čokoláda je podstatne menšia, i keď jej obal je približne rovnaký ako obal prvej čokolády. Výhodnosť kúpy si vieme overiť, až keď sa pozrieme na jednotkovú cenu (t. j. koľko by som zaplatil, ak by som si kúpil 1 kilogram z každej tejto čokolády).

2. Predávajúci je povinný vydať spotrebiteľovi **doklad o kúpe** (tzv. bloček).

Spotrebiteľ nemá povinnosť doklad o kúpe uchovávať. Predávajúci nemôže podmieňovať reklamáciu tým, že žiada, aby spotrebiteľ predložil výlučne doklad o kúpe. Doklad o kúpe je však najjednoduchším a najpresvedčivejším dôkazom o mieste, čase a predmete kúpy, preto je vhodné ho uchovať pre prípad možnej reklamácie, najmä pri hodnotnejších výrobkoch.

3. Spotrebiteľ má právo na **výrobky a služby v bežnej kvalite**.

4. Keď si spotrebiteľ výrobok kúpi a objavia sa na ňom chyby (vady), má právo **výrobok reklamovať**.

Výrobok možno reklamovať do 2 rokov od kúpy (tzv. záručná doba). V prípade kúpy už použitých výrobkov (napr. použitých náhradných dielov do áut, nákupov v second-hande a pod.) môže byť záručná doba aj kratšia, avšak nie menej ako 1 rok. Stavby je možné reklamovať do 3 rokov, stavebné práce do 18 mesiacov a opravu a úpravu vecí do 3 mesiacov od ich vykonania. Predávajúci môže dobrovoľne poskytnúť na výrobky aj dlhšiu záruku (bežne napr. pri autách, elektronike a pod.), je však potrebné sa vždy oboznámiť s podmienkami, ktoré musí spotrebiteľ dodržať, aby mu táto predĺžená záruka platila.

Postup spotrebiteľa pri reklamacii

Keď sa na výrobku objavia chyby a spotrebiteľ chce uplatniť svoje právo na reklamáciu, výrobok nemá ďalej používať, aby sa vada nezhoršovala, príp. aby nedošlo k ďalším vadám, ale je potrebné si toto právo čo najskôr uplatniť. Výrobok môže byť reklamovaný v ktorejkoľvek prevádzkarni predávajúceho, kde je prijatie reklamácie možné. Zamestnanec, poverený vybavovaním reklamácií (ktorý musí byť v prevádzkarni prítomný) musí spotrebiteľa poučiť o jeho právach.

Práva pri reklamacii možno rozdeliť, podľa toho, či sa dá vada výrobku odstrániť alebo nie.

Odstrániteľné vady

Ak ide o odstrániteľnú vadu, teda vadu, ktorá sa dá opraviť, má spotrebiteľ právo, aby bola vada bezplatne, včas a riadne odstránená. Namiesto odstránenia vady však môže spotrebiteľ žiadať aj výmenu veci, ak tým nespôsobí predávajúcemu neprimerané náklady. Tiež je dobré vedieť, že predávajúci môže vždy namiesto odstránenia vady vymeniť vec za bezchybnú, ak tým spotrebiteľovi nespôsobí neprimerané ťažkosti.

Ak sa tá istá vada vyskytuje opakovane, alebo ak je na výrobku naraz väčší počet väd, tak spotrebiteľ môže žiadať výmenu veci alebo vrátenie peňazí (ak žiada vrátenie peňazí, odstúpuje tým v podstate od zmluvy).

Pre úplnosť uvádzame, že vrátiť alebo vymeniť tovar kúpený v kamennej predajni, ktorý nemá žiadne vady nie je zákonné právo spotrebiteľa. Niektorí predávajúci to umožňujú, avšak tí, ktorí to neumožnia, neporušujú žiadne právne predpisy.

Neodstrániteľné vady

Ak je vada neodstrániteľná a vec pre túto vadu nemôže spotrebiteľ riadne užívať, môže žiadať výmenu veci alebo vrátenie peňazí. Rozhodnutie je na spotrebiteľovi a predávajúci ho nemôže nútiť, aby namiesto týchto svojich práv využil napr. poukážku na ďalší nákup.

Ak je vada neodstrániteľná, ale nebráni riadnemu užívaniu veci, má spotrebiteľ právo na zľavu. Keď sa spotrebiteľ rozhodne, ktoré z týchto práv uplatní, predávajúci na základe tohto rozhodnutia určí spôsob vybavenia reklamácie. Vybavenie reklamácie nesmie trvať dlhšie ako 30 dní. Ak reklamácia nebude vybavená v tejto dobe, spotrebiteľ má právo na výmenu veci alebo na odstúpenie od zmluvy, teda na vrátenie peňazí.

Odborné posúdenie výrobku

Odborným posúdením sa rozumie vyjadrenie znalca, tzv. skúšobne (autorizovaná, akreditovaná alebo notifikovaná osoba) alebo autorizovaného (značkového) servisu (tzv. určená osoba) o stave posudzovaného výrobku. Iba tieto osoby môžu posúdiť výrobok, nikto iný.

Zákon vyžaduje, aby predávajúci dal vyhotoviť odborný posudok reklamovaného výrobku, ak bola reklamácia uplatnená počas prvých 12 mesiacov od kúpy výrobku a predávajúci sa nestotožňuje s tvrdením a nárokom spotrebiteľa. Takúto reklamáciu môže predávajúci zamietnuť iba na základe odborného posúdenia.

Odborný posudok je tiež potrebný, ak predávajúci zamietol reklamáciu uplatnenú po 12 mesiacoch od kúpy výrobku. Takúto reklamáciu môže zamietnuť aj bez odborného posúdenia. Spotrebiteľ však môže na vlastné náklady dať si vyhotoviť odborný posudok a v prípade, ak sa odborným posudkom preukáže, že výrobok má výrobnú vadu, t. j. vadu, ktorú spotrebiteľ nespôsobil, môže spotrebiteľ znova uplatniť reklamáciu a predávajúci ju už nemôže zamietnuť.

Postup predávajúceho pri reklamácií

Ako už bolo uvedené, predávajúci je povinný poučiť spotrebiteľa o jeho právach, na základe rozhodnutia spotrebiteľa určiť spôsob vybavenia reklamácie a reklamáciu vybaviť najneskôr do 30 dní.

Okrem toho je však predávajúci predovšetkým povinný prijať reklamáciu a vydať spotrebiteľovi potvrdenie, že si reklamáciu uplatnil. Predávajúci totiž zodpovedá za vady, ktoré sa vyskytnú v tzv. záručnej dobe. Táto je vo všeobecnosti 24 mesiacov. Avšak existujú výnimky, napr. pri použitých veciach sa môžu predávajúci a kupujúci dohodnúť na záručnej dobe v dĺžke nie kratšej ako 12 mesiacov, pri oprave alebo úprave veci je záručná doba v trvaní 3 mesiace, ak sa strany nedohodnú inak, resp. ak osobitný predpis neupravuje inak, pri zhotovení stavby je záručná doba 3 roky. Záručná doba v dĺžke najmenej 18 mesiacov môže byť vykonávacím predpisom určená pri niektorých častiach stavieb a rovnako sa záručná doba v trvaní najmenej 18 mesiacov vzťahuje na stavebné práce. Tiež platí, že predávajúci môže poskytnúť záruku nad rámec zákona, ktorá bude presahovať 24 mesiacov.

Ak predávajúci reklamáciu zamietne a tovar bol reklamovaný do 12 mesiacov od kúpy, je predávajúci povinný vydať spotrebiteľovi kópiu odborného posúdenia odôvodňujúceho zamietnutie reklamácie.

Ak predávajúci reklamáciu zamietne a tovar bol reklamovaný po 12 mesiacoch od kúpy, v doklade o vybavení reklamácie musí byť uvedené, komu môže spotrebiteľ výrobok zaslať na odborné posúdenie.

Ak sa odborným posúdením zistí opodstatnenosť reklamácie, spotrebiteľ ju môže znova uplatniť a predávajúci už nie je oprávnený reklamáciu zamietnuť.

Predávajúci je tiež povinný vydať spotrebiteľovi doklad o vybavení reklamácie.

5. Právo na **ochranu zdravia a bezpečnosti**.

Bezpečné výrobky a služby sú také, ktoré pre nás za bežných podmienok nepredstavujú nebezpečenstvo. Sú to výrobky, ktoré keď používame takým spôsobom, ako to určil výrobca a na taký účel, na ktorý sú určené, nie sú pre nás nebezpečné. Naopak, ak sa používajú na iný účel alebo iným spôsobom, môžu byť nebezpečné. Naproti tomu, nebezpečný je taký výrobok, ktorý už pri riadnom používaní predstavuje pre užívateľa alebo jeho okolie nebezpečenstvo.

Príklad

Ako príklad môže poslúžiť žehlička. Ak s ňou spotrebiteľ iba žehlí, nepredstavuje žiadne nebezpečenstvo. Ak by chcel však spotrebiteľ pomocou nej ohriať vodu vo vani, mohla by spôsobiť veľmi vážne poranenia. Pokiaľ však pri žehlení funguje tak, ako má, ide o bezpečný výrobok. Nebezpečným výrobkom by bola žehlička napr. vtedy, ak by mala zle izolovaný kábel, a preto by hrozilo riziko elektrického šoku.

Ak spotrebiteľ zistí, že kúpil nebezpečný výrobok, môže ho vrátiť predávajúcemu a ten mu je povinný vrátiť peniaze. Ak už spotrebiteľ nemá doklad o kúpe tohto výrobku, vždy ho môže vrátiť výrobcovi alebo dovozcovi.

Je dobré vedieť, že nebezpečné výrobky, ktoré odhalila Slovenská obchodní inšpekcia (SOI) alebo kontrolné orgány z iných členských štátov EÚ sú dostupné na webovom sídle stránkach SOI.⁵

6. Právo na **ochranu pred neprijateľnými zmluvnými podmienkami**.

Spotrebiteľská zmluva je každá zmluva, ktorú uzatvára dodávateľ so spotrebiteľom.

Dodávateľom je osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy koná v rámci predmetu svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti.

Spotrebiteľ je fyzická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy nekoná v rámci predmetu svojej obchodnej činnosti alebo inej podnikateľskej činnosti.

Spotrebiteľská zmluva môže byť uzatvorená písomne aj ústne a môže ísť o rôzne zmluvy, ako napr. kúpna zmluva (napr. kúpa potravín v samoobsluže, kúpa oblečenia v kamennom obchode, kúpa notebooku v e-shope...), zmluva o zhotovení veci (napr. výroba drevenej skrine, upečenie torty, ušitie šiat...), zmluva o oprave veci (napr. oprava mobilu, oprava topánok...) , zmluva o poskytnutí služby (napr. v kaderníctve).

Spotrebiteľské zmluvy nesmú obsahovať také ustanovenia, ktoré by boli značne v prospech predávajúceho na úkor spotrebiteľa – tzv. neprijateľné zmluvné podmienky. Ak však boli tieto ustanovenia výslovne dohodnuté medzi predávajúcim a konkrétnym spotrebiteľom (t.j. spotrebiteľ nedostal len formulár, pri ktorom mal len možnosť podpísať alebo nepodpísať bez

⁵ <http://www.soi.sk/sk/Nebezpecne-vyroby/Narodny-trh-SR.soi>

toho, aby vedel ovplyvniť priamo text a prispôbiť si ho svojej predstave), nejde o neprijateľné zmluvné podmienky.

Neprijateľnou zmluvnou podmienkou je napr. vylúčenie alebo obmedzenie práva spotrebiteľa reklamovať zakúpený výrobok, umožnenie dodávateľovi zmeniť dohodnuté zmluvné podmienky len na základe jeho vlastného rozhodnutia, umožnenie dodávateľovi zvýšiť cenu bez možnosti pre spotrebiteľa zrušiť zmluvu, ak došlo k podstatnému prekročeniu pôvodne dohodnutej ceny... Neprijateľné zmluvné podmienky v spotrebiteľských zmluvách sú zakázané, za ich použitie hrozí dodávateľovi pokuta a takéto ustanovenia v zmluvách sú automaticky neplatné.

7. Právo **požiadať** predávajúceho o **nápravu**.

Ak sa spotrebiteľ domnieva, že predávajúci porušil jeho práva alebo ak nie je spokojný s vybavením reklamácie, má právo podať predávajúcemu žiadosť o nápravu. Ak predávajúci neodpovie do 30 dní od jej odoslania alebo odpovie zamietavo, spotrebiteľ má právo podať návrh na alternatívne riešenie sporu. Alternatívne riešenie sporu predstavuje riešenie sporu medzi predávajúcim a spotrebiteľom mimosúdnu cestou.

Návrh je potrebné adresovať príslušnému subjektu alternatívneho riešenia sporu, ktorých zoznam je dostupný na webovom sídle Ministerstva hospodárstva SR.⁶

Subjekt alternatívneho riešenia sporov je nezávislým a nestranným sprostredkovateľom, ktorý sa usiluje o dosiahnutie uzavretia dohody medzi predávajúcim a spotrebiteľom. Predávajúci je povinný na výzvy subjektu alternatívneho riešenia sporov reagovať, inak mu hrozí pokuta. Úspešnosť alternatívneho riešenia sporov však závisí najmä od ochoty predávajúceho a spotrebiteľa sa dohodnúť. Ak sa zhodnú na obojstranne vyhovujúcom závere, uzavrú s pomocou subjektu alternatívneho riešenia sporov dohodu.

Ak k dohode medzi predávajúcim a spotrebiteľom nedôjde, avšak subjekt alternatívneho riešenia sporov je toho názoru, že k porušeniu práv spotrebiteľa došlo, vydá odôvodnené stanovisko, ktoré bude môcť spotrebiteľ použiť ako podklad aj v súdnom konaní. Ak sa predávajúci a spotrebiteľ nevedia dohodnúť, jediným riešením ostáva podať žalobu na súd, ktorý o ich spore rozhodne.

Alternatívne riešenie spotrebiteľských sporov je upravené v zákone o alternatívnom riešení sporov.

8. Právo obrátiť sa **s podnetom na orgán dozoru**.

V prípade, že predávajúci poruší zákon a nerešpektuje práva spotrebiteľa, môže sa spotrebiteľ obrátiť na orgán dozoru, ktorý u predávajúceho vykoná kontrolu a v prípade, že sa porušenie zákona potvrdí, uloží mu pokutu.

V SR je niekoľko orgánov dozoru podľa toho, o aký výrobok alebo službu, ktoré si spotrebiteľ zakúpil u predávajúceho, ide. Napr. potraviny - Štátna veterinárna a potravinová správa SR, kozmetika - Úrad verejného zdravotníctva SR, lieky - Štátny ústav na kontrolu liečiv atď. Vo väčšine prípadov je však orgánom dozoru Slovenská obchodná inšpekcia, ktorá kontroluje predávajúcich, pokiaľ ide o predaj napr. obuvi, oblečenia, nábytku, hračiek, elektroniky, zázrazdov a pod.

⁶<http://www.economy.gov.sk/obchod/ochrana-spotrebiteľa/alternativne-riesenie-spotrebiteľských-sporov-1/zoznam-subjektov-alternatívneho-riesenia-spotrebiteľských-sporov>

Vybrané práva a povinnosti podľa zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho

Pri predaji na diaľku alebo mimo prevádzkových priestorov poskytuje osobitný zákon spotrebiteľom určité práva a predávajúcim určité povinnosti nad rámec zákona o ochrane spotrebiteľa. Dôvodom je, že pri takomto predaji si buď spotrebiteľ nemôže fyzicky prezrieť tovar, alebo ho pri jeho rozhodovaní sprevádza určitý moment prekvapenia (napr. keď podomový predajca navštívi spotrebiteľa doma).

K týmto právam a povinnostiam patrí:

1. Spotrebiteľ má právo byť informovaný ešte pred uzavretím zmluvy.
Toto právo zahŕňa: informácie o vlastnostiach výrobku alebo charaktere služby; informácie o predávajúcom vrátane kontaktu na predávajúceho; údaje o cene a o všetkých poplatkoch a nákladoch; platobné podmienky a dodacie podmienky; informácie o možnostiach odstúpenia od zmluvy atď. Uvedené informácie musia byť poskytnuté aj na trvanlivom nosiči (e-mail, listina a pod.), a to najneskôr spolu s potvrdením o uzavretí zmluvy pri dodaní tovaru.
2. Ak spotrebiteľ nebol poučený o ďalších poplatkoch či iných nákladoch (napr. poplatok za poštovné), nie je povinný tieto náklady a poplatky nad rámec ceny zaplatiť.
3. Aby sa predišlo tzv. internetovým pasciam (keď si spotrebiteľ myslel, že sa len bezplatne registroval, no v skutočnosti sa napr. zaviazal platiť pravidelný mesačný poplatok), musí byť tlačidlo pred samotným odoslaním objednávky označené slovami „s povinnosťou platby“. Ak takéto označenie chýba a následkom je, že o povinnosti platiť spotrebiteľ nevie, tak platiť nemusí.
4. Ak si spotrebiteľ kúpu (na diaľku alebo mimo prevádzkových priestorov predávajúceho) rozmyslí, môže odstúpiť od zmluvy, a to aj bez uvedenia dôvodu. Odstúpenie od zmluvy znamená, že kúpený tovar zašle spotrebiteľ predávajúcemu naspäť, najlepšie spolu s listom (alebo aj emailom), v ktorom mu oznámi, že odstupuje od zmluvy. Lehota je 14 dní. Ak však predávajúci nepoučí spotrebiteľa o tomto práve, lehota sa predĺži až na 12 mesiacov a 14 dní. Aby sa spotrebiteľovi od zmluvy odstupovalo jednoduchšie, predávajúci je povinný priložiť mu k zmluve formulár, ktorý spotrebiteľ len vyplíše a zašle. Vzor formuláru je aj v prílohe zákona o predaji na diaľku.
5. Z práva na odstúpenie od zmluvy existujú výnimky (napr. ak by to nebolo vhodné z hygienických dôvodov, ak ide o rýchlo sa kaziaci tovar, periodickú tlač s výnimkou predplatenej periodickej tlače, knihy nedodávané v ochrannom obale a pod.).
Keď spotrebiteľ odstúpi od zmluvy, je povinný vrátiť predávajúcemu tovar do 14 dní. V rovnakej lehote je predávajúci povinný vrátiť spotrebiteľovi peniaze. Ak však tovar spotrebiteľ nevráti, predávajúci môže zadržať jeho platbu až do okamihu, keď tak spotrebiteľ urobí. Keď spotrebiteľ využije svoje právo na odstúpenie od zmluvy, predávajúci ho za to nemôže nijako trestať účtovaním poplatkov či pokút.

Uplatnenie spotrebiteľských práv v praxi, príklady modelových situácií, otázok, úloh a námetov na diskusiu

1. Vymenujte čo najviac svojich spotrebiteľských práv. Nájdite ďalšie svoje práva v zákone o ochrane spotrebiteľa.
2. Povedzte vlastnými slovami, čo je to neprijateľná zmluvná podmienka a uveďte aspoň jeden príklad. Nájdite ďalšie príklady neprijateľných zmluvných podmienok v Občianskom zákonníku.
3. Nájdite na webových stránkach Slovenskej obchodnej inšpekcie nebezpečné výrobky a uveďte, na čo máte právo, ak by ste niektorý z týchto výrobkov mali kúpený.
4. Pred mesiacom ste si kúpili nový mobil, ktorý sa Vám bez príčiny vypína. Naformulujte písomnú reklamáciu. Predávajúci na základe odborného posúdenia zistil, že reklamácia je odôvodnená a že ide o neodstrániteľnú vadu. Predávajúci Vám na kúpu nového mobilu ponúkne poukážku v cene reklamovaného mobilného telefónu. Prijmete poukážku od predávajúceho? Uveďte prečo áno a prečo nie?
5. Uveďte ako by ste postupovali v prípade, ak sa Vám na topánkach kúpených pred 7 mesiacmi vyskytne opätovne po tretí raz tá istá vada (odlepená podrážka). Vadu ste už dvakrát reklamovali a bola odstránená zalepením podrážky.
6. Pred 31 dňami ste u predávajúceho reklamovali tablet, avšak reklamácia doposiaľ nebola vybavená. Uveďte, aké máte práva. Naformulujte písomné odstúpenie od zmluvy.
7. Uveďte rozdiely medzi reklamáciou uplatnenou do 12 mesiacov od kúpy tovaru a po 12 mesiacoch od kúpy tovaru.
8. Rozhodli ste sa vrátiť tovar, ktorý ste si pred dvoma dňami kúpili v kamennej predajni. Tovar nemá žiadne vady, vy ste si však nákup rozmysleli. Predávajúci Vám to neumožní. Aký právny predpis predávajúci porušil?
9. Nájdite na webových stránkach Slovenskej obchodnej inšpekcie aktuálne predajné akcie. Uveďte, čo sa deje v prípade, ak konanie predajnej akcie nebude Slovenskej obchodnej inšpekcii oznámené.
10. Pred týždňom ste si cez internet kúpili novú knihu a teraz ste sa ju rozhodli vrátiť. Predávajúci Vám to neumožní. Posúďte, či predávajúci postupuje v súlade so zákonom.
11. Nájdite v zákone o predaji na diaľku a mimo prevádzkových priestorov (zákon o predaji na diaľku) prípady, kedy nemožno odstúpiť od zmluvy.
12. Medzi Vami a predávajúcim vznikne spor z dôvodu zamietnutia reklamácie bicykla, na ktorom sa zasekávajú brzdy. Uveďte, aký ďalší postup na vyriešenie vzniknutej situácie zvolíte, ak ste si reklamáciu uplatnili do 12 mesiacov od kúpy a aký ďalší postup by bol najvhodnejší, ak by bola reklamácia uplatnená až po 12 mesiacoch od kúpy.

Obchodné praktiky a zákaz nekalých obchodných praktík

Zákon o ochrane spotrebiteľa pomenúva všetky formy správania podnikateľa vo vzťahu k spotrebiteľom pojmom obchodná praktika. Akákoľvek interakcia predávajúceho, či už pred uzatvorením spotrebiteľskej zmluvy až po dodanie produktu (výrobku, služby) spotrebiteľovi, je z pohľadu zákona obchodnou praktikou podnikateľa voči spotrebiteľovi. Obchodnou praktikou je napr. leták hodený do schránky, slová a ich význam operátorky počas volania spotrebiteľa na call-centrum. Cieľom je jediným pojmom pomenovať všetky formy správania, dokonca aj opomenutie, nekonanie vo vzťahu k spotrebiteľovi tak, aby právna úprava bola univerzálne použiteľná na všetky situácie.

Nie každé správanie je samozrejme zakázané. Zakázané sú iba tie, o ktorých hovorí zákon – nekalé obchodné praktiky. Zákon presne vymedzuje, čo sa považuje za nekalú obchodnú praktiku.

Obchodná praktika sa považuje za nekalú ak:

- je v rozpore s požiadavkou odbornej starostlivosti, a zároveň
- podstatne narušuje ekonomické správanie spotrebiteľa (tzn. keby spotrebiteľ nebol ovplyvnený nekalou praktikou, kúpu by neurobil).

Odbornou starostlivosťou sa rozumie konanie predávajúceho, ktoré je v súlade s čestnou a poctivou obchodnou praxou. Zjednodušene sa dá povedať, že je to konanie predávajúceho, ktoré od neho možno očakávať ako od poctivého a obozretného obchodníka. Neponúka spotrebiteľovi produkt, o ktorom vie, že je pre spotrebiteľa nevýhodný, nevhodný a pod., poskytuje spotrebiteľovi všetky relevantné informácie, ktoré spotrebiteľ potrebuje pre svoje rozhodnutie, neklame o žiadnych skutočnostiach. Rovnako však možno spomenúť rôzne ďalšie formy nedovoleného správania, napr. otravovanie spotrebiteľa telefonátmi, až kým nekúpi tovar, odobratie dokladov spotrebiteľa počas predajnej akcie (šmejdi) a ich vrátenie až po tom, čo si spotrebiteľ kúpi výrobok a pod.

Podstatným narušením ekonomického správania spotrebiteľa je už stav, kedy spotrebiteľ urobí nákupné rozhodnutie, ktoré je pre neho nevýhodné, a to z dôvodu, že predávajúci sa nesprával čestne a poctivo, napr. uviedol nesprávne informácie o produkte. Pritom je pravdepodobné, že spotrebiteľ by sa inak rozhodol, ak by na neho nepoctivé konanie predávajúceho nepôsobilo.

Nekalé obchodné praktiky sú najmä:

- klamlivé (obsahujú nesprávne informácie a sú preto nepravdivé, alebo uvádzajú spotrebiteľa do omylu, alebo opomínajú podstatné informácie),
- agresívne (používa sa pri nich obťažovanie, nátlak vrátane použitia fyzickej sily alebo neprimeraný vplyv).

Zoznam praktík, ktoré sa vždy považujú za nekalé možno nájsť v zákone o ochrane spotrebiteľa.

Nekalé obchodné praktiky sú zakázané.

Najčastejšie nekalé obchodné praktiky:

- „Škrty“ na cenovkách. Sú obľúbeným trikom predajcov. Často sa takáto prax vyskytuje pri tovare v akcii alebo vo výpredajoch (napr. sezónneho tovaru). Predajca niekedy schválne vymyslí vyššiu cenu tovaru, ktorú škrtne a tovar akoby zlacní.
- Nepravdivé informácie o časovej obmedzenosti ponuky tovaru. Predajca nepravdivo uvádza, že výrobok alebo služba budú ponúkané len počas obmedzenej doby. Navodzuje pocit, že máme poslednú príležitosť u neho nakúpiť, a to navyše za minimálne ceny. Cieľom je zákazníka prinútiť okamžite sa rozhodnúť tovar kúpiť.
- Predajca nepravdivo vyhlasuje, že výrobok alebo poskytnutá služba môže vyliečiť chorobu, zdravotnú poruchu alebo postihnutie. Tieto informácie môžeme počuť najmä na predvádzacích akciách. V skutočnosti prístroj nemá žiadne preukázané liečivé účinky a navyše je predražený.
- Manipulácia s deťmi. Predajca prostredníctvom reklamy deti priamo navádza, aby si ponúkané výrobky kúpili alebo aby k ich nákupu presvedčili dospelú osobu.
- Nevyžiadané ponuky tovarov. Ide o prípady, kedy nás niekto opakovane proti našej vôli obťažuje ponukami tovaru prostredníctvom telefónu, e-mailu, pri osobnej návšteve.

- Oznámenie o výhre. Prípadná výhra je podmienená napr. objednaním tovaru, a to dokonca opakovaným. Veľakrát však žiadna výhra neexistuje, napr.⁷

Európska komisia sa tiež snaží bojovať proti falšovaniu tovarov. Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre priemysel a podnikanie spustilo v roku 2013 **medzinárodnú informačnú kampaň v boji proti falzifikátom**, podporovanú Európskou komisiou v spolupráci a s podporou národných kompetentných inštitúcií v členských štátoch Európskej únie, najmä v spolupráci s policajnými, colnými a súdnymi orgánmi.

Činnosti súvisiace s falšovaním tovarov predstavujú pre svetovú ekonomiku stratu viac ako 200 mld. eur ročne, podobne ako trh s nelegálnymi drogami. Podľa odhadov uvedená strata bude naďalej rásť. Tieto aktivity škodia európskej ekonomike, pretože škodia legálnemu podnikaniu a zabraňujú inováciám. Falzifikáty alebo „fejky“ neférovou konkurujú jedinečným produktom, čím ohrozujú viaceré zamestnania v Európe. Falšovateľia pôsobia na trhu s liekmi, módnym tovarom, potravinami, automobilovými súčiastkami, elektrickými spotrebičmi, kozmetikou, s hračkami pre deti a ďalšími druhmi tovarov.

Cieľom kampane je zvýšiť povedomie o nebezpečenstve falšovaných tovarov ako aj podporiť bližšiu spoluprácu medzi Európskou komisiou, národnými inštitúciami, vrátane orgánov činných v trestnom konaní a colnej správy, výrobcami, obchodnými združeniami a spotrebiteľmi pri zastavení výroby a obehu falšovaných tovarov, apelujúc na Európanov „postaviť sa na odpor“ proti „fejkom“ a kupovať originálne výrobky.

V dnešnej dobe sa falšuje takmer všetko. Nesmieme však zabúdať, že falošné výrobky len predstierajú, že sú niečím, čím v skutočnosti nie sú. Buď imitujú legitímne výrobky alebo nepravdivo tvrdia, že spĺňajú právne požiadavky. Nie sú však lacnou a bezpečnou alternatívou. Okrem najčastejších módných a špičkových výrobkov (oblečenie, obuv, hodinky, parfumy a pod.) sa falšujú aj liečivá, automobilové súčiastky, hračky a mnohé ďalšie.

Oblasti, ktoré ohrozujú falšované tovary, fejky:

1. Zdravie – v dnešnej dobe sa dajú prostredníctvom internetu objednať aj lieky. Falošné liečivá sú nebezpečné. Na rozdiel od pravých liekov (vrátane generík) môžu byť falšované lieky vyrobené z akýchkoľvek surovín. Môžu spôsobiť vážne zdravotné problémy. Zdravotnícke pomôcky sú tiež terčom falšovania. Kontaktné šošovky a prístroje na testovanie krvi sú len niektoré z výrobkov, ktoré sa napodobňujú a predávajú na internete alebo dokonca v bežných obchodoch. Môžu stať menej, ale môžu mať vážne škodlivé účinky kvôli tomu, že sú nízkej kvality, vyrobené z nesprávnych materiálov a majú neistý účinok. Nebezpečné môže byť aj falšované oblečenie. Chemikálie používané v textíliách, odevoch a obuvi v Európe sú podrobne analyzované a sú zakázané, ak sa zistí, že sú škodlivé. To je dôvod, prečo odevy legálne predávané v Európe veľmi zriedka spôsobujú alergie a podráždenia. Avšak falšované oblečenie môže obsahovať chemikálie, ktoré neboli testované. Môžu poškodiť vaše zdravie.
2. Bezpečnosť – ak dbáte o bezpečnosť vás a vašich blízkych, vyvarujte sa falšovaných výrobkov. Automobilové súčiastky patria medzi najobľúbenejšie ciele. Pri ich kúpe ste však vystavení značnému riziku. Obchodníci s falšovanými výrobkami požiadavky na bezpečnosť a environmentálnu výkonnosť motorových vozidiel prehliadajú. Brzdové obloženia patria medzi najčastejšie imitované autosúčiastky. Boli zistené falšované výrobky z drevených triesok a dokonca aj z trávy. Nebezpečenstvo spočíva aj vo výrobkoch, kde je riziko menej zrejmé, napr. hračky. Mali by byť najbezpečnejšími výrobkami, keďže sú pre deti. Ale ak

⁷ https://www.financnasprava.sk/sk/archiv-noviniek/detail-novinky/_fejkyDS-na/bc
https://www.financnasprava.sk/sk/archiv-noviniek/detail-novinky/_falsne-hodinky-obiednali-spo/bc

nie sú v súlade s bezpečnostnými predpismi, môžu predstavovať vážne nebezpečenstvo. Falšované hračky môžu obsahovať nebezpečné materiály, malé oddeliteľné časti.

3. Zamestnanosť – predaj pravých výrobkov je základom pre pracovné miesta. Keď nakupujete pravé výrobky, pomáhate vytvoriť a udržať zamestnanosť v Európe. Falšované výrobky však tvoria nekalú konkurenciu pre európskych remeselníkov a podniky, a tým poškodzujú legitímne podniky a spôsobujú rast nezamestnanosti.
4. Financie – kúpa falšovaných výrobkov nie je výhodná. Falšované výrobky nie sú vyrobené podľa rovnakých noriem ako pravé výrobky a zvyčajne ich treba vymieňať častejšie. Nakupovať lacno znamená nakupovať dvakrát. Stratené pracovné miesta znamenajú vyššiu mieru nezamestnanosti a vyššie výdavky na sociálnu starostlivosť. Vyššie náklady a nižšie príjmy štátu v jednej oblasti znamenajú vyššie dane v ostatných oblastiach. To zvyšuje náklady pre občanov: nakoniec ste to vy, kto zaplatí vyššie dane. Súvisiace odkazy sú dostupné na internete.⁸ Zaujímavé čísla, fakty a súvislosti k problematike falšovania tovarov sú dostupné na internete.⁹

Inštitúcie venujúce sa boju proti falšovaniu tovarov v Slovenskej republike (vrátane odkazov na uskutočnené kampane):

Úrad priemyselného vlastníctva SR¹⁰

Kampaň ÚPV SR "nefejkej"¹¹

Finančná správa SR¹²

Kampaň o boji proti falošným liekom¹³

Príklady modelových situácií

1. *Kúpil som si nový notebook, avšak k výrobku bol priložený návod len v anglickom jazyku. Aby sa spotrebiteľ vedel rozhodnúť, či o kúpu daného výrobku má záujem, má právo byť informovaný. Predávajúci je povinný poskytnúť mu predovšetkým informácie o vlastnostiach výrobku, údaje o výrobcovi (alebo aj o dovozcovi a dodávateľovi), či údaje o miere alebo množstve. Vzhľadom na povahu výrobku má právo tiež na informácie o tom, ako výrobok použiť, zmontovať, udržiavať a skladovať. Dôležitou informáciou je samozrejme i cena výrobku. Taktiež Vás predávajúci musí informovať o prípadnom nebezpečenstve, ktoré môže vzniknúť z nesprávneho použitia výrobku, a iné.*

Ak sa vyššie uvedené informácie poskytujú v písomnej forme, musia byť v slovenskom jazyku. Okrem slovenčiny môžu byť informácie poskytnuté aj v iných jazykoch, alebo prostredníctvom piktogramov či iných symbolov.

2. *Ako podnikateľ sa venujem výrobe a následne predaju športových potrieb. Kupujúci sa na mňa obrátil so žiadosťou o reklamáciu športovej kolobežky s odôvodnením, že na webovej stránke Slovenskej obchodnej inšpekcie bol tento druh kolobežky uvedený ako nebezpečný, kvôli riziku poranenia. Kupujúci mi však nepredložil doklad o kúpe a ani iným spôsobom nepreukázal, že si tento výrobok kúpil u mňa.*

⁸ https://ec.europa.eu/commission/index_en

⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-346_en.htm

¹⁰ <http://www.upv.sk/>

¹¹ <https://www.indprop.gov.sk/?aktuality&clanok=kampan-upv-sr-nefejkej-sk>

¹² www.financnasprava.sk

¹³ <https://www.pfizer.sk/svk/o-spolocnosti/projekty/falosne-lieky/>

Jedným zo základných práv spotrebiteľa je právo na ochranu svojho zdravia a bezpečnosti. Výrobok sa považuje za nebezpečný, ak pri riadnom používaní predstavuje pre užívateľa alebo pre jeho okolie nebezpečenstvo. V záujme zabezpečiť ochranu zdravia a bezpečnosti spotrebiteľov má spotrebiteľ právo vrátiť nebezpečný výrobok, a to aj v prípade, ak už nemá doklad o kúpe. Zákon o ochrane spotrebiteľa ustanovuje, že výrobca a dovozca sú povinní prevziať späť nebezpečný výrobok aj v prípade, že spotrebiteľ už nemá doklad o kúpe výrobku. Ak by podnikateľ bol len predávajúcim, bez dokladu o kúpe kolobežku prevziať nemusí. Spotrebiteľ sa má v takom prípade obrátiť na výrobcu alebo dovozcu. Ak však ide súčasne o výrobcu aj predávajúceho nebezpečnej kolobežky, musí ju prevziať z pozície výrobcu a do troch pracovných dní vrátiť spotrebiteľovi peniaze.

3. Kúpil som si topánky a po 9 mesiacoch sa mi odlepila podrážka. Predávajúci odmietol prijatie reklamácie s odôvodnením, že som si vadu zapríčinil sám, a preto nemám právo topánky reklamovať.

Predávajúci je **vždy povinný reklamáciu prijať** a vydať o tom potvrdenie.

Predávajúci reklamáciu síce prijme, avšak ju zamietne: Ak bol tovar reklamovaný do 12 mesiacov od kúpy, predávajúci nie je oprávnený zamietnuť reklamáciu bez odborného posúdenia vady tovaru. Odborné posúdenie môže vykonať len znalec, skúšobňa alebo osoba určená výrobcom na vykonávanie záručných opráv. Náklady na odborné posúdenie hradí vždy predávajúci. Predávajúci je povinný poskytnúť kópiu odborného posúdenia spotrebiteľovi, aby sa ten mohol oboznámiť s jeho obsahom.

Ak by sa tovar reklamoval až po 12 mesiacoch od jeho kúpy, ale stále v rámci záručnej doby (24 mesiacov od kúpy) predávajúci môže zamietnuť reklamáciu aj bez odborného posúdenia, ale v doklade o vybavení reklamácie musí predávajúci uviesť, komu môže sám spotrebiteľ zaslať výrobok na odborné posúdenie. Ak výsledkom odborného posúdenia bude opodstatnenosť reklamácie, môže si ju spotrebiteľ znova uplatniť a predávajúci už nie je oprávnený reklamáciu zamietnuť a je možné od neho žiadať aj preplatenie ceny odborného posúdenia. Ak by však odborné posúdenie bolo v prospech predávajúceho, náklady na odborné posúdenie by musel znášať spotrebiteľ, ktorý si nedôvodne uplatnil reklamáciu, ibaže by o odborné posúdenie požiadal osobu určenú výrobcom na vykonávanie záručných opráv, v takom prípade hradí náklady predávajúci bez ohľadu na výsledok odborného posúdenia.

4. Pred dvoma mesiacmi som u predávajúceho reklamoval tablet, avšak reklamácia doposiaľ nebola vybavená. Predávajúci nevybavenie reklamácie odôvodňuje tým, že oprava tabletu je časovo zložitejšia. Navyše výrobok musel zaslať na opravu mimo územia Slovenskej republiky, preto sa dĺžka vybavovania reklamácie predĺži o pár týždňov.

Predávajúci musí vybaviť reklamáciu ihneď, v zložitých prípadoch najneskôr do 3 pracovných dní odo dňa uplatnenia reklamácie. V odôvodnených prípadoch (najmä ak sa vyžaduje zložitý technický zhodnotenie stavu výrobku) musí byť reklamácia vybavená najneskôr do 30 dní odo dňa uplatnenia reklamácie. Ak reklamácia nebude vybavená v tejto dobe, má spotrebiteľ právo na výmenu tovaru za iný tovar alebo na odstúpenie od zmluvy (na vrátenie peňazí). Z uvedeného zákon nepozná výnimku.

5. Na internete som si zriadil e-shop, prostredníctvom ktorého predávam hudobné nástroje. Kupujúci mi však do troch dní od doručenia hudobného nástroja zaslal oznámenie o tom, že odstupuje od zmluvy, bez bližšieho popisu, aké vady výrobok má. Spolu s oznámením mi zaslal aj hudobný nástroj, ktorého správne fungovanie som si odskúšal a žiadne vady mi nie sú známe.

V prípade, ak ide o predaj tovaru na diaľku (e-shop), spotrebiteľ má právo odstúpiť od zmluvy do 14 dní odo dňa prevzatia tovaru, a to aj bez uvedenia dôvodu. To znamená, že výrobok nemusí mať žiadne vady, pre ktoré spotrebiteľ odstupuje. Za predpokladu, že spotrebiteľ nebol poučený o jeho práve na odstúpenie, lehota na odstúpenie sa predlžuje na 12 mesiacov a 14 dní. Ak sa však táto povinnosť splní dodatočne v priebehu uvedených 12 mesiacov, lehota 14 dní bude plynúť odo dňa poučenia spotrebiteľa. Po odstúpení od zmluvy má predávajúci povinnosť vrátiť spotrebiteľovi platby, ktoré uhradil v súvislosti s uzavretím zmluvy, najmä kúpnu cenu vrátane nákladov na doručenie tovaru. Kupujúci však má povinnosť uhradiť náklady na vrátenie tovaru, prirodzene za predpokladu, ak sa predávajúci nezaviazal, že ich bude znášať sám.

6. *V kamennej predajni som si kúpil 3D televízor, avšak po odskúšaní som prišiel na to, že kvalita obrazu je veľmi nízka. Rovnaký televízor si kúpil aj môj sused, no v porovnaní s mojou kvalitou vysielania je viditeľný rozdiel.*

Spotrebiteľ má právo na výrobky a služby v bežnej kvalite. Pod pojmom bežná kvalita sa rozumie taká kvalita, ktorá zabezpečuje zachovanie všetkých podstatných vlastností výrobku, ktoré podmieňujú jeho bezprostredné používanie a spĺňajú predpokladané očakávania spotrebiteľa. Ak si spotrebiteľ myslí, že výrobok nemá vlastnosti, aké by mal mať, má právo uplatniť si u predávajúceho reklamáciu.

Príklady otázok, úloh a námetov na diskusiu:

1. Opíšte vlastnými slovami nekalú obchodnú praktiku. Nájdite ďalšie nekalé obchodné praktiky v zákone o ochrane spotrebiteľa.
2. Uveďte rozdiel medzi klamlivou a agresívnou obchodnou praktikou.
3. V schránke nájdete list, s takýmto obsahom: „PRIDELENIE VÝHRY V HODNOTE 20 000 eur !!! Závazne prehlasujem, že chcem dostať výhru, ktorá mi právoplatne patrí. Aby som výhru mohol dostať, je samozrejmé, že si musím kúpiť aspoň jeden výrobok z Vášho sortimentu.”
Posúďte, či táto obchodná praktika vykazuje znaky nekalej obchodnej praktiky alebo nie. Uveďte dôvody, ktoré Vás viedli k Vášmu záveru.
4. „Vyhrali ste! Požiadajte o vyplatenie hlavnej ceny: 100 000 eur !!! Ako si uplatniť nárok na výhru: Naša spoločnosť musí zaplatiť dane a pokryť náklady spojené s touto lotériou. Vašu výhru Vám vyplatíme, keď na nižšie uvedený bankový účet prevediete sumu 1 000 eur s poznámkou: Výherca hlavnej ceny, [Vaše meno]”.
Posúďte, či táto obchodná praktika vykazuje znaky nekalej obchodnej praktiky alebo nie. Uveďte dôvody, ktoré Vás viedli k Vášmu záveru.
5. Vaši starí rodičia sa zúčastnili na predajnej akcii, kde si nakúpili hrnce v cene 1 500 eur. Vaši starí rodičia uvádzajú, že ak by si hrnce nekúpili, predávajúci by im nedovolil opustiť miesto konania predajnej akcie. Ďalej uvádzajú, že predávajúci sa im vyhrážal, bol hrubý a teraz už hrnce nechcú. Poučte ich, aké majú práva a akého konania sa predávajúci dopustil. Pripravte v ich mene odstúpenie od zmluvy. Využite pri tom formulár na odstúpenie od zmluvy, ktorý je v prílohe zákona o predaji na diaľku a mimo prevádzkových priestorov (zákon o predaji na diaľku).
6. Na internete vidíte reklamu: „Kúpte si tento jedinečný výrobok a vyhrajte v každom kasíne.”
Posúďte, či táto obchodná praktika vykazuje znaky nekalej obchodnej praktiky alebo nie. Uveďte dôvody, ktoré Vás viedli k Vášmu záveru.
7. „Áno, po papierovačkách môžeš odísť. Ak to nepodpíšeš necháme ťa tu.”

Posúďte, či táto obchodná praktika vykazuje znaky nekalej obchodnej praktiky alebo nie. Uvedte dôvody, ktoré Vás viedli k Vášmu záveru.

8. „Získajte bezplatne tento jedinečný tablet!!! Jediné, čo Vás delí od jeho získania, je registrácia na našej webovej stránke a zaplatenie jednorazového registračného poplatku v sume 50 eur“.

Posúďte, či táto obchodná praktika vykazuje znaky nekalej obchodnej praktiky alebo nie. Uvedte dôvody, ktoré Vás viedli k Vášmu záveru.

9. Počuli ste už o tzv. internetových pasciach (keď si spotrebiteľ myslel, že sa len bezplatne registroval, no v skutočnosti sa napr. zaviazal platiť pravidelný mesačný poplatok), prípadne nachytali ste sa niekedy do internetovej pasce? Aká právna úprava bola prijatá, aby sa týmto pasciam zamedzilo?
10. Stretli ste sa už s tým, že cena uvedená na výrobku vzbudzovala dojem, že je nižšia ako v skutočnosti? Je takéto konanie predávajúceho v súlade so zákonom?
11. Diskutujte o odbornej starostlivosti, etike, dobrých mravoch, morálke a kultúre v podnikaní. Prečo niektorí podnikatelia využívajú nekalé obchodné praktiky a iní nie? Sú administratívne sankcie za používanie nekalých obchodných praktík podľa Vášho názoru dostatočné? Zamyslite sa nad trestnoprávnym aspektom podvodov, s ktorými sa spotrebiteľia stretávajú.

Uzatváranie zmlúv

Pri uzatváraní dohôd alebo obchodu sa vychádza zo základného ústavného princípu, kedy každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo mu zákon neukladá. Pri uzatváraní zmlúv musia obe zmluvné strany dbať, aby sa pri úprave zmluvných vzťahov odstránilo všetko, čo by mohlo viesť k vzniku rozporov. Zmluvné strany sa musia uzatvárať zmluvu slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne; inak môže dôjsť k neplatnosti zmluvy. Zároveň zmluva nesmie svojim obsahom alebo účelom odporovať zákonu alebo ho obchádzať alebo sa priečiť dobrým mravom. Zmluvná strana, ktorá uzavrela zmluvu v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok, má právo od zmluvy odstúpiť.

Medzi základné všeobecné náležitosti zmlúv, ktoré by mala zmluva obsahovať (záleží od zmluvného typu), patrí napr. predmet zmluvy, cena, zmluvné práva a povinnosti strán, doba, na ktorú sa zmluva uzatvára (určitá, neurčitá), spôsoby jej ukončenia (výpoveď, dohoda, doba určitá), ale aj sankcie za porušenie zmluvy (zmluvné pokuty, úroky z omeškania) či zabezpečovacie prostriedky (záložné právo, ručenie, zmenky).

Pri uzatváraní každej zmluvy je dôležité prečítať si ju pred samotným podpisom zmluvy, ktorým sa zvyčajne overujú údaje uvedené v zmluve a vyjadruje sa súhlas. Všetky ustanovenia zmluvy a jej neoddeliteľných príloh, či niektoré ustanovenia neobmedzujú práva a nejasnosti prekonzultovať so zmluvnou stranou. S uvedeným súvisí zrozumiteľnosť zmluvy ako dôležitý predpoklad úspešného fungovania zmluvného vzťahu.

Zmluvné podmienky upravené spotrebiteľskou zmluvou sa nemôžu odchyliť od zákona v neprospech zmluvnej strany – spotrebiteľa. Ak spotrebiteľské zmluvy obsahujú dojednania, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán, tieto dojednania sú tzv. absolútne neplatné; nie je teda potrebné, aby o tom rozhodol súd. Ide o neprijateľné podmienky. Okrem práva spotrebiteľa na ochranu pred neprijateľnými podmienkami, má spotrebiteľ právo na výrobky a služby v bežnej kvalite, uplatnenie reklamácie, náhradu škody, vzdelávanie, informácie, ochranu svojho zdravia, bezpečnosti a ekonomických

záujmov a na podávanie podnetov a sťažností orgánom dozoru a kontroly a obci pri porušení zákonom priznaných práv spotrebiteľa a pod.

Každý spotrebiteľ má právo združovať sa spolu s inými spotrebiteľmi v združeniach a prostredníctvom nich v súlade so zákonom chrániť a presadzovať svoje oprávnené záujmy ako aj uplatňovať práva zo zodpovednosti voči osobám, ktoré spôsobili škodu na právach spotrebiteľov. Proti porušeniu práv a povinností ustanovených zákonom s cieľom ochrany spotrebiteľa sa môže spotrebiteľ proti porušiteľovi domáhať ochrany svojho práva na súde. Spotrebiteľ domáhajúci sa na súde ochrany svojho práva je oslobodený od súdneho poplatku a môže sa obrátiť na všeobecný súd žalovaného alebo na súd v mieste svojho trvalého pobytu.

Ak chce spotrebiteľ predísť súdnemu konaniu, môže sa najprv pokúsiť s predávajúcim dohodnúť mimosúdne. Môže sa obrátiť na spotrebiteľské združenie, ktoré mu poradí a prípadne aj napomôže dohode s predávajúcim. Zoznam spotrebiteľských združení sa nachádza na webovom sídle Ministerstva hospodárstva SR.¹⁴

Ak by šlo o cezhraničné spory s predávajúcim, spotrebiteľ sa môže obrátiť aj na Európske spotrebiteľské centrum.¹⁵

V prípade potreby má možnosť sa spotrebiteľ obrátiť na mimosúdny spôsob riešenia sporov prostredníctvom postupu alternatívneho riešenia sporov. V danom prípade do Vášho prípadu vstupuje tretia (nezávislá) strana.

Subjekty alternatívneho riešenia spotrebiteľských sporov sú dostupné na internete.¹⁶

V prípade potreby je možné si problematiku riešenia sporov týkajúcich sa finančných služieb pozrieť na webovej stránke¹⁷, NBS vykonáva dohľad nad subjektmi finančného trhu v oblasti bankovníctva, kapitálového trhu, poisťovníctva a dôchodkového sporenia, upravené zákonom o dohľade nad finančným trhom.

SOI je orgánom štátnej kontroly vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa s celoslovenskou pôsobnosťou, s výnimkou finančného trhu, ktorý vykonáva kontrolu predaja výrobkov a poskytovania služieb spotrebiteľom, štátny dozor a kontrolu nad podnikaním v energetike podľa osobitných predpisov a dohľad nad trhom podľa osobitného predpisu. Ak ide o špecifické tovary či služby, dozor môžu vykonávať aj iné orgány (napr. Úrad pre reguláciu sieťových odvetví – v prípade dodávok vody, plynu či energií; Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb – v prípade mobilných operátorov, internetu, poštových služieb a pod.).

Ak SOI zistí porušenie zákona, uloží predávajúcemu pokutu. Ak sa spotrebiteľ domnieva, že nejaký predávajúci porušuje svoje povinnosti, môže dať SOI podnet, a to aj elektronicky.¹⁸ SOI však nerozhoduje spory medzi predávajúcim a spotrebiteľom, t. j. nemôže nariadiť predávajúcemu aby spotrebiteľovi napr. vrátil peniaze za tovar. Rozhodovať spory môžu len súdy.

Osobitne sú upravené práva a povinnosti spotrebiteľa a dodávateľa pri poskytovaní spotrebiteľských úverov, pri poskytovaní služieb cestovného ruchu, pri predaji na diaľku alebo mimo prevádzkových priestorov predávajúceho, pri finančných službách na diaľku a pod.

Pri uzatváraní spotrebiteľských zmlúv vplývajú na spotrebiteľa viaceré faktory, ktoré majú vplyv na posúdenie a následné uzatvorenie zmluvy. Príkladom je fyzická či psychická situácia

¹⁴ <http://www.economy.gov.sk/obchod/ochrana-spotrebiteľa/spotrebiteľske-zdruzenia>

¹⁵ <http://www.esc-sr.sk/>

¹⁶ <http://www.economy.gov.sk/obchod/ochrana-spotrebiteľa/alternativne-riesenie-spotrebiteľskych-sporov-1/zoznam-subjektov-alternatívneho-riesenia-spotrebiteľskych-sporov>

¹⁷ <https://www.nbs.sk/sk/spotrebiteľ/spotrebiteľ/ako-riesiť-problem-s-financnou-sluzbou/mimosúdne-riesenie-sporov>

¹⁸ <http://www.soi.sk/sk/Podavanie-podnetov-staznosti-navrhov-a-ziadosti-soi>

(deti, mladiství, staršie osoby, osoby so zdravotným postihnutím a iné), ďalej faktory ako sú neznalosť jazyka, chýbajúce vzdelanie (všeobecné alebo konkrétne v danom trhovom odvetví) alebo jednoducho aj povinnosť používať nové technológie, ktoré spotrebiteľovi nie sú známe. Na tieto faktory nemá spotrebiteľ zväčša vplyv, ale do určitej miery je možné eliminovať nežiaduce následky, ktoré môžu vzniknúť.

Spotrebiteľia si pri uzatváraní spotrebiteľských zmlúv nemusia uvedomiť všetky následky, ktoré uzatvorením zmluvy môžu nastať. Jediným podpisom môžu totiž rozhodnúť aj o zásadných otázkach ovplyvňujúcich ich životnú úroveň na niekoľko rokov vopred. Preto je veľmi dôležité, aby si spotrebiteľ prečítal zmluvu a obchodné podmienky, ktoré upravujú práva a povinnosti zmluvných strán. Mnohé všeobecné obchodné podmienky sú vopred spracované, štandardizované texty, obsahujúce spravidla dojednania napr. o zodpovednosti, prechode vlastníckeho práva a nebezpečenstva, platobné podmienky, rozhodcovské doložky, voľbu rozhodného práva a iné. Spotrebiteľa nikto nemôže nútiť, aby nejakú zmluvu podpísal či nepodpísal. V takom prípade by totiž šlo o zmluvu, ktorá nebola uzatvorená slobodne, čo by spôsobovalo jej neplatnosť. Spotrebiteľ by nemal podpisovať zmluvu, s ktorou sa nemohol vopred oboznámiť a vždy by mal mať možnosť riadne si zmluvu preštudovať. Spotrebiteľ by mal byť pri podpisovaní zmluvy ostražitý a mal by zvýšiť svoju pozornosť zakaždým, keď sa predávajúci snaží vytvoriť dojem, že zmluva je len formalitou a nie je potrebné ju čítať.

Vo všeobecnosti je nutné klásť dôraz pri čítaní spotrebiteľských zmlúv vrátane všeobecných obchodných podmienok na nasledovné oblasti:

- platobné podmienky,
- za aké porušenie povinnosti je možné uložiť zmluvnú pokutu, jej výška, splatnosť,
- výška úrokov z omeškania,
- ďalšie zabezpečovacie prostriedky,
- prechod vlastníckeho práva,
- prechod zodpovednosti za škodu za tovar, dielo,
- povinnosť poistiť predmet zmluvy,
- rozhodné právo, ktorým sa zmluvný vzťah riadi,
- rozhodcovskú doložku, t. j. či je určené, že prípadné spory bude riešiť rozhodcovský súd, a nie všeobecné súdy, ktorý rozhodcovský súd je určený, počet rozhodcov,
- možnosti odstúpenia od zmluvy,
- zmeny vo všeobecných obchodných podmienkach,
- iné podľa predmetu zmluvy (napr. výška úroku pri zmluve o pôžičke).

V prípade neprečítania zmluvy (príloh a všeobecných obchodných podmienok) sa spotrebiteľ vystavuje riziku, ktoré spočíva v neznalosti základných ustanovení zmluvného záväzku. Vyjadrením súhlasu, najčastejšie vo forme podpisu, spotrebiteľ potvrdzuje, že sa oboznámil so znením zmluvy a súhlasí s v nej upravenými zmluvnými podmienkami. V prípade, ak by došlo k riešeniu prípadných sporov prostredníctvom alternatívneho riešenia sporov alebo prostredníctvom súdu, za predpokladu, že sa nejedná o porušenie zákona dodávateľom (napr. neprijateľné zmluvné podmienky, nekalé obchodné praktiky), vychádza sa z predpokladu, že sa spotrebiteľ oboznámil s ustanoveniami zmluvy, súhlasil aj s ich obsahom, čo v prípade dokazovania zhoršuje jeho pozíciu v prípadnom spore.

Čiastková kompetencia 3

Vysvetliť spôsob regulácie a dohľadu nad finančným trhom

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 2

Vysvetliť význam ochrany vkladov v SR.

Vysvetliť rozdiel medzi bankovými a nebankovými subjektmi.

Úroveň 3

Vysvetliť dohľad nad finančným trhom v Slovenskej republike – Národná banka Slovenska ako „jednotné kontaktné miesto“.

Vysvetliť rozdiel medzi Fondom ochrany vkladov a Garančným fondom investícií.

Charakterizovať finančné inštitúcie a využívanie ich služieb cez internet.

OBSAH VZDELÁVANIA

Národná banka Slovenska (ďalej len „NBS“) je centrálnou bankou Slovenskej republiky. Od 1. januára 2009 je súčasťou Eurosystemu. V spolupráci s Európskou centrálnou bankou a ostatnými centrálnymi bankami krajín eurozóny má prvotný cieľ udržiavať cenovú stabilitu v eurozóne. V rámci Eurosystemu je úlohou NBS prispievať k zabezpečeniu:

- menovej politiky,
- devízových operácií a devízových rezerv,
- vydávania eurových bankoviek a mincí,
- platobného styku,
- zberu a zostavovania štatistík,
- medzinárodnej spolupráce,
- vzájomnej spolupráce a podpore centrálnych bánk,
- finančnej stability v eurozóne.

Ďalšou dôležitou úlohou NBS je výkon dohľadu nad finančným trhom a ochrana finančného spotrebiteľa.

NBS vybavuje aj podania klientov súvisiace s poskytovaním finančných služieb alebo s inými obchodmi dohliadaných subjektov. **NBS vykonáva od 10. 6. 2013 funkciu jednotného kontaktného miesta na vybavovanie všetkých podaní finančných spotrebiteľov.**

Ak na vybavenie podania nebude vecne príslušná NBS, postúpi podanie vecne príslušnému subjektu a o tejto skutočnosti bude NBS finančného spotrebiteľa informovať. Na zjednodušenie zasielania týchto podaní pripravila NBS elektronický formulár. Finanční spotrebiteľia môžu však aj naďalej zasielať svoje podania v listinnej podobe na adresu:

Národná banka Slovenska
Oddelenie ochrany finančných spotrebiteľov
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

Námietky proti postupu poskytovateľov finančných služieb možno podať aj osobne, priamo v NBS. Listinná podoba formulára podania je k dispozícii v podateľni NBS.

Činnosť jednotného kontaktného miesta vykonáva NBS prijímaním písomných podaní. NBS neprijíma podania ústnou formou, ani neposkytuje právne poradenstvo pri sporoch s dohliadanými subjektmi. NBS je nezávislý orgán dohľadu a nemá kompetenciu rozhodovať spory medzi dohliadanými subjektmi a ich klientmi.¹⁹

Finančné inštitúcie

Hlavným poslaním finančnej inštitúcie je sprostredkovanie finančných transakcií medzi dlžníkmi a veriteľmi; v tomto zmysle možno teda finančnú inštitúciu chápať ako finančného sprostredkovateľa.

Finančnou inštitúciou sa rozumie správcovská spoločnosť, obchodník s cennými papiermi, banka, poisťovňa, zaistovňa, centrálny depozitár cenných papierov, burza cenných papierov, dôchodková správcovská spoločnosť, doplnková dôchodková spoločnosť, inštitúcia elektronických peňazí, platobná inštitúcia a subjekty so sídlom alebo ústredím mimo územia Slovenskej republiky s obdobným predmetom činnosti vrátane ich pobočiek umiestnených na území Slovenskej republiky.

Základné úlohy finančných inštitúcií:

- tvorba zisku,
- zhromažďovať úspory obyvateľstva a voľné peňažné prostriedky podnikov,
- investovať získané peňažné prostriedky na finančných trhoch, poskytovať úvery,
- uskutočňovať zúčtovanie platieb, hotovostný a bezhotovostný platobný styk,
- chrániť a zabezpečovať subjekty trhu pred rizikami.

Medzi dôležité inštitúcie finančného trhu patria:

NBS – vid' vyššie

Banka je právnická osoba so sídlom na území SR založená ako akciová spoločnosť, ktorá prijíma vklady a poskytuje úvery a ktorá má na výkon uvedených činností udelené bankové povolenie. Banka môže okrem týchto činností vykonávať aj ďalšie bankové činnosti, ak ich má uvedené v bankovom povolení. Jednou zo základných podmienok na udelenie bankového povolenia je peňažný vklad do základného imania banky a to najmenej 16 600 000 eur.

Stavebná sporiteľňa predstavuje druh úverového ústavu, ktorý sa zameriava na sporenie a poskytovanie úverov (stavebných úverov a medziúverov) najmä na účely zabezpečenia bývania.

Dôchodkové správcovské spoločnosti (DSS) sú akciové spoločnosti so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorých predmetom činnosti je vytváranie a správa dôchodkových fondov na vykonávanie starobného dôchodkového sporenia, a to na základe povolenia na vznik a činnosť dôchodkovej správcovskej spoločnosti udeleného NBS. Predstavujú II. pilier. Pravidlá starobného dôchodkového sporenia, jeho rozsah, organizáciu, financovanie a dohľad nad vykonávaním starobného dôchodkového sporenia upravuje zákon o starobnom dôchodkovom sporení. Účelom starobného dôchodkového sporenia je spoločne so starobným poistením (dávková schéma, ktorú ako priebežne financovaný podsystem dôchodkového poistenia vykonáva Sociálna poisťovňa) zabezpečiť príjem sporiteľovi v starobe alebo jeho pozostalým pre prípad smrti.

Doplnkové dôchodkové spoločnosti (DDS) sú akciové spoločnosti so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorých predmetom činnosti je vytváranie a správa doplnkových dôchodkových fondov na účel vykonávania doplnkového dôchodkového sporenia, a to

¹⁹ <https://www.nbs.sk/sk/spotrebiteľ>

na základe povolenia na vznik a činnosť doplnkovej dôchodkovej spoločnosti udeleného NBS. Predstavujú III. pilier.

Obchodníci s cennými papiermi sú v širšom slova zmysle všetci, ktorí obchodujú s cennými papiermi, v užšom zmysle akciová spoločnosť so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorej predmetom činnosti je poskytovanie jednej alebo viacerých investičných služieb klientom alebo výkon jednej alebo viacerých investičných činností na základe povolenia na poskytovanie investičných služieb udeleného Národnou bankou Slovenska.

Poisťovne sú právne (podnikateľské) subjekty, ktoré majú oprávnenie vykonávať poisťovaciu činnosť. Môžu byť špecializované na realizáciu niektorého druhu poistenia, niektorých skupín poistených, na niektoré riziká, alebo sú univerzálnymi poisťovňami.

Investičné správcovské spoločnosti sú akciové spoločnosti založené na účel podnikania so sídlom na území Slovenskej republiky. Predmetom ich činnosti je vytváranie a spravovanie podielových fondov na základe povolenia na vznik a činnosť správcovskej spoločnosti udeleného NBS.

Hlavný rozdiel medzi bankovými a nebankovými subjektmi je v tom, že bankové subjekty majú na výkon svojej činnosti udelené **bankové povolenie, resp. bankovú licenciu**.

Jednou zo základných podmienok na udelenie bankového povolenia je peňažný vklad do základného imania banky a to najmenej 16 600 000 eur.

NBS vedie zoznam všetkých úverových inštitúcií, ktoré majú oprávnenie vykonávať svoju činnosť na území SR.²⁰

V súčasnej dobe **nebankové spoločnosti**, ktoré vystupujú ako podnikateľské subjekty môžu poskytovať pôžičky len ak majú licenciu od Národnej banky Slovenska, ktorá realizuje dohľad a kontrolu aj nad ich činnosťou. Nelicencované subjekty nesmú pôžičky poskytovať. Zoznam aktuálnych nebankových veriteľov a ostatných subjektov je možné nájsť na webovom sídle NBS.²¹

Využívanie služieb finančných inštitúcií cez internet

Na internetových stránkach vybraných komerčných bánk je možné zistiť, aké formy elektronického bankovníctva poskytujú.

Elektronické bankovníctvo je jeden z najmodernejších bankových produktov, ktorý umožňuje klientom banky uskutočňovať určité druhy bankových operácií priamo zo svojho počítača alebo inteligentného telefónu. Elektronické bankovníctvo sa stalo novým a efektívnym spôsobom komunikácie klienta s bankou bez toho, aby klient musel navštíviť banku. Pomocou elektronického bankovníctva má klient svoje finančné prostriedky vždy po ruke a to 24 hodín denne.

Pod pojmom elektronické bankovníctvo sa skrýva široká paleta služieb:

- Telebanking (nazýva sa aj ako phonebanking),
- GSM banking,
- Mailbanking,
- SMS banking,
- Internet banking,
- WAP banking,
- Home banking,
- ePay,

²⁰ https://subjekty.nbs.sk/?aa=select_sector&bb=2&cc=&qq=

²¹ https://subjekty.nbs.sk/?aa=select_sector&bb=7&cc=&qq=

- Platby platobnou kartou cez internet.
Najčastejšie využívanie finančných služieb je cez Internet banking:
- komunikácia klienta s bankou prebieha formou internetu, z ľubovoľného počítača, ktorý je pripojený na internet,
- nonstop prístup k bankovým účtom (informácie o pohyboch na účte, zadávanie trvalých príkazov, platieb na inkaso, atď.),
- zriadenie tejto služby je väčšinou bezplatné a je ponúkané ako služba k bežným účtom,
- jednoduchý prístup, po zadaní web adresy Vašej banky a zadaní užívateľského mena, hesla a PIN kódu sa klient dostane na špeciálne zabezpečené stránky banky,
- všetky úkony sa vykonávajú s autorizačným kľúčom, ktorý zaisťuje bezpečnosť proti prípadnému zneužitiu, niekde ide o GRID kartu, či EOK – elektronický osobný kľúč alebo SMS notifikáciu.

Cez Internet Banking je možná správa financií, a to najmä:

- prevody finančných prostriedkov,
- inkasá,
- trvalé príkazy,
- termínované vklady a pod.

Cez Internet je možné realizovať aj tieto činnosti:

- poistenie,
- spravovanie účtu v DSS,
- operácie s Obchodníkmi s cennými papiermi a pod.

Finančná správa Slovenskej republiky je orgánom štátnej správy v oblasti daní, poplatkov a colníctva. Úlohou FS je výber daní a cla s cieľom zabezpečiť príjmy do štátneho rozpočtu SR a EÚ. Finančnú správu tvoria: Finančné riaditeľstvo SR, colné úrady, daňové úrady a Kriminálny úrad finančnej správy.²²

Fond ochrany vkladov

Je zo zákona poverený zabezpečovaním a výkonom činností, súvisiacich s ochranou vkladov fyzických osôb a zákonom vymedzených právnických osôb, uložených v bankách a pobočkách zahraničných bánk, ktoré sú účastníkmi systému ochrany vkladov v Slovenskej republike, a to sú najmä:

- sústreďovanie finančných príspevkov od bánk a pobočiek zahraničných bánk do Fondu ochrany vkladov a nakladanie s týmito finančnými príspevkami a
- poskytovanie náhrad za nedostupné vklady v bankách a v pobočkách zahraničných bánk, v rozsahu a za podmienok ustanovených zákonom o ochrane vkladov a všeobecnými podmienkami vyplácania náhrad za zákonom chránené nedostupné bankové vklady.

Účastníkmi systému ochrany vkladov v Slovenskej republike, podľa zákona o ochrane vkladov, sú banky a pobočky zahraničných bánk na celom jej území. Od 30. decembra 2010 sa poskytuje jednému vkladateľovi náhrada za nedostupné vklady v bankách v SR a v ďalších krajinách EÚ do výšky 100 000 eur. Základné údaje sú dostupné na internete.²³

Napr. vklady na bežných, resp. platobných alebo vkladových účtoch spadajú pod Fond ochrany vkladov, ktorý garantuje náhradu v plnej výške tohto vkladu do 100 000 eur, pokiaľ je banka,

²² www.financnasprava.sk

²³ <http://www.fovsr.sk/sk/o-fonde-ochrany-vkladov/>

ktorá poskytla tento vklad účastníkom systému ochrany vkladov v Slovenskej republike, alebo v prípade pobočky zahraničnej banky spadajú pod príslušný systém ochrany vkladov v krajine sídla zahraničnej banky.

Ochrana vkladov sa týka:

- fyzických osôb,
- nadácií, neinvestičných fondov, neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby, občianskych združení, spoločenstiev vlastníkov bytov, alebo nebytových združení,
- právnických osôb s výnimkou finančných inštitúcií, obchodných spoločností, ktoré musia mať účtovnú závierku overenú audítorom a štátnych inštitúcií.

Výška náhrad

- v prípade nedostupnosti vkladov zabezpečuje Fond ochrany vkladov ich náhradu v plnej výške, najviac však vo výške 100 000 eur, pričom chránené sú okrem všetkých vašich vkladov v danej banke aj úroky a iné majetkové výhody spojené s vkladmi,
- výška samotnej náhrady závisí od vašich záväzkov voči danej banke, pretože tie sa takisto ako aj premŕčané vklady odrátajú od súčtu vkladov a úrokov. Vyplatený je teda iba kladný rozdiel medzi vašimi pohľadávkami a záväzkami voči banke.

Príklad: Predstavme si situáciu, že pán XY si vloží svoje finančné prostriedky v hodnote 125 000 eur do jednej banky a tá nebude časom schopná vyplácať svoje záväzky. Potom vstupuje do tohto procesu Fond ochrany vkladov, ktorý je zo zákona povinný klientom uvedenej banky vyplatiť vklady v plnej výške bez obmedzenia, avšak v maximálnej výške 100 000 eur, t. zn. že pánovi XY budú finančné prostriedky vyplatené len do výšky 100 000 eur a o ostatné peniaze by teda prišiel. Z uvedeného príkladu teda vyplýva, že pri väčšom obnose finančných prostriedkov je bezpečnejšie si ich rozdeliť do viacerých bánk, kde budú tieto prostriedky chránené do stanovenej výšky.

Čas, spôsob a miesto

- vyplácania náhrad určuje FOV, pričom tieto informácie sa zverejnia okrem médií aj v samotnej banke,
- v bežných prípadoch sa vyplácanie náhrad deje jednorázovo, prostredníctvom určenej vyplácajúcej banky.

Postup

- ak máte záujem o vyplatenie náhrad za nedostupný vklad, musíte postupovať podľa informácií zverejnených FOV,
- je potrebné preukázať svoju totožnosť a právo na výplatu vkladu,
- na potvrdenie práva na výplatu sú potrebné originály listín o vklade, ktoré vydala banka, sú nimi napr.:
 1. vkladná knižka,
 2. preukazný lístok alebo zmluvy o založení účtu s výpisom z účtu,
 3. vkladové listy na meno vydané bankou – avšak len tie neobchodovateľné,
 4. súdne rozhodnutia a osvedčenia;
- v prípade zastupovania vkladateľa, je potrebné odovzdať aj právoplatný doklad o práve na zastupovanie, overené splnomocnenie alebo notársky overený doklad, ktorý vám určil vlastníctvo k danému vkladu na základe dedičského konania,

Vysvetliť spôsob regulácie a dohľadu nad finančným trhom

- keď vkladateľ dostane za svoj nedostupný vklad v banke náhradu od FOV, jeho pohľadávka voči banke zanikne,
- ak ste presvedčený, že postup banky pri vyplácaní náhrad za vklady nebol správny, môžete sa obrátiť na samotný Fond ochrany vkladov.²⁴

Odporúčania a rady

- pri každom vkladovom produkte u akejkoľvek finančnej inštitúcie sa pýtajte, či spadá pod ochranu vkladov podľa zákona o ochrane vkladov,
- požadujte informácie o finančných produktoch od vašej finančnej inštitúcie, či daný produkt spadá do systému ochrany vkladov alebo nie.

Upozornenie

- systém ochrany vkladov v Slovenskej republike poskytuje garanciu, že peňažné prostriedky zverené bankám, prípadne sporiteľniam, ktoré sú zapojené do tohto systému, budú v prípade ich nedostupnosti nahradené, najviac však do výšky 100 000 eur,
- systém ochrany vkladov v SR sa týka tak vkladov v tuzemských bankách, ako aj v pobočkách zahraničných bánk na našom území zapojených do tohto systému,
- zapojenie tuzemských bánk v systéme je povinné a podstata spočíva v povinných príspevkoch všetkých bánk do Fondu ochrany vkladov,
- zahraničné banky a pobočky zahraničných bánk na našom území, **nemusia** byť vďaka výnimke zapojené do nášho systému ochrany vkladov, no ich ochranu zabezpečuje krajina, kde má príslušná banka sídlo,
- dajte si pozor pod akú ochranu vkladov patrí vaša banka v prípade, že je to iná krajina, **zistíte si do akej výšky sú chránené vklady tejto banky.**

Príklad: Vklady klientov mBank sú chránené podľa poľského systému ochrany vkladov. Nevýhodou je, že nemusia byť chránené v plnej výške, a môžu byť vyplatené aj v inej mene ako v eur (napr. v prípade mBank poľský zlotý). Ale vždy do 100 000 eur.

Z ochrany vkladov sú vyňaté:

- vklady, ktoré nie sú vedené na vkladateľa,
- vklady na doručiteľa a zostatok zrušeného vkladu na doručiteľa,
- podielové listy, vklad potvrdený cennými papiermi a iné cenné papiere a finančné nástroje, (verejne obchodovateľné cenné papiere a iné investičné nástroje ochraňuje Garančný fond investícií),
- dlhopisy, zmenky a šeky,
- pokiaľ nie sú splnené špecifické zákonné podmienky, tak aj notárske úschovy a spoločné vklady a samozrejme vklady, ktoré sú vlastným zdrojom financovania bánk.

FOV sa využije v prípade, ak banka nie je schopná vyplácať svoje vklady počas 48 hodín aj napriek tomu, že použila všetky svoje likvidné prostriedky. V takomto prípade musí banka oznámiť túto skutočnosť FOV a Národnej banke Slovenska, ktorá vyhlási banku za neschopnú vyplácať vklady do 3 pracovných dní od doručenia oznámenia. Od tohto okamihu sú pozastavené všetky transakcie týkajúce sa existujúcich vkladov v danej banke (týka sa aj operácií cez platobné karty), transakcie ohľadom pohľadávok a záväzkov banky ako takej, ale aj uzatváranie nových zmlúv. Výnimku má len prijímanie splátok na úvery, ktoré už banka poskytla, tento stav trvá až do skončenia vyplácania náhrad.

²⁴ <http://www.fovsk.sk/>

Garančný fond investícií

Garančný fond investícií (ďalej len „fond“) je zriadený zákonom o cenných papieroch a investičných službách. Fond sústreďuje peňažné príspevky obchodníkov s cennými papiermi a pobočiek zahraničných obchodníkov s cennými papiermi, správcovských spoločností a pobočiek zahraničných správcovských spoločností na poskytovanie náhrad za nedostupný klientsky majetok prijatý obchodníkom s cennými papiermi alebo zahraničným obchodníkom s cennými papiermi, správcovskou spoločnosťou alebo zahraničnou správcovskou spoločnosťou na vykonanie investičnej služby a nakladá s nadobudnutými peňažnými prostriedkami v súlade so zákonom o cenných papieroch.

Fond je právnická osoba a zapisuje sa do obchodného registra. Podrobnosti o činnosti fondu a o jeho organizácii upravujú stanovy fondu v súlade so zákonom o cenných papieroch. Dohľad nad činnosťou fondu vykonáva NBS.

Rada fondu je najvyšším orgánom fondu. V právomoci rady fondu je okrem iného aj určenie výšky ročných príspevkov obchodníkov s cennými papiermi a lehotu splatnosti mimoriadnych príspevkov, schvaľovanie všeobecných podmienok vyplácania náhrad za nedostupný klientsky majetok u obchodníkov s cennými papiermi, tzn. fond slúži na výplatu náhrad za nedostupný klientsky majetok: klientov — obchodníkov s cennými papiermi, správcovských spoločností, vykonávajúcich správu individuálnych portfólií.²⁵

²⁵ <http://www.garancnyfond.sk/>

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Čiastková kompetencia 4

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Navrhnuť spôsoby riešenia finančných situácií, v ktorých sa stretne s klamstvom, podvodom, nečestným správaním

Úroveň 2

Identifikovať korupčné správanie.

Identifikovať podvodné správanie.

Uviesť príklady zneužívania verejných zdrojov.

Úroveň 3

Vysvetliť pojem pranie špinavých peňazí.

Uviesť možnosti zamedzenia prania špinavých peňazí.

Opísať postup oznámenia korupcie a oznámenia podvodu.

Rozlišovať legálne a nelegálne podnikateľské aktivity.

OBSAH VZDELÁVANIA

Korupcia

Pojem korupcia nie je v slovenskom právnom poriadku presne definovaný prostredníctvom jednej definície, ktorá by vystihovala spoločné znaky všetkých rozličných foriem korupčného správania.

Vo všeobecnosti možno korupciu zadefinovať ako konflikt medzi verejným a súkromným záujmom, ktorý sa prejavuje **zneužitím postavenia alebo funkcie v politike, verejnej správe alebo hospodárstve k osobnému prospechu**. Typickým znakom korupcie je konanie v tajnosti v rozpore s dobrými mravmi, medzi dvomi alebo viacerými stranami, často spojené s nátlakom na jednu stranu.

Slovenské trestné právo pojem korupcia spája s trestnými činmi prijímania úplatku, podplácania, nepriamej korupcie, volebnej korupcie a športovej korupcie. Vo svete sa pod týmto pojmom často vnímajú aj iné formy napr. zneužitie právomoci verejného činiteľa ale i lobing (vplyvy súkromného sektora na verejné inštitúcie), nepotizmus (rodinkárstvo) a klientelizmus (distribúcia statkov a služieb na základe osobných, priateľských, resp. iných spriazneností).

Ide o také správanie sa, výsledkom ktorého je na jednej strane „spokojnosť“ nad poskytnutím nejakej neoprávnenej výhody a na strane druhej poškodzovanie verejných záujmov a verejnosti, teda „nespokojnosť“ ostatných.

Negatívne dopady korupcie – korupcia ohrozuje právny štát, demokraciu a ľudské práva, podkopáva dobrú vládu, slušnosť a sociálnu spravodlivosť. Ekonomicky je nákladná – likviduje zdravú ekonomiku, má za následok zvyšovanie cien, štátneho dlhu, znižovanie kvality tovarov, neefektívnosť trhu. Korupcia celkovo vedie k morálnemu, kultúrnemu a hospodárskemu úpadku krajiny, je prekážkou rozvoja, bráni rovnosti šancí a spôsobuje anarchiu a spoločenský rozvrat. Je deštruktívnym javom v spoločnosti, ktorý vedie k nezákonnému obohacovaniu sa osôb a k ľahostajnosti verejnosti voči platným pravidlám.

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Akýkoľvek prejav korupcie je na Slovensku trestným činom.

Korupcia a úplatkárstvo – pojem korupcia je širší ako pojem úplatkárstvo. Pod úplatkom rozumieme vec alebo iné plnenie majetkovej či nemajetkovej povahy, na ktoré nie je právny nárok. Úplatok musí byť prijatý, žiadaný, sľúbený alebo poskytnutý v súvislosti s *niektorým konkrétnym činom*, ktorý patrí medzi trestné činy korupcie. Za úplatok sa očakáva konanie porušujúce právne povinnosti konajúceho subjektu. Úplatok je neoprávnená výhoda, spočívajúca v priamom majetkovom prospechu, finančnom alebo materiálnom, môže ísť aj o výhodu iného druhu alebo protislužbu, ktorú dostáva podplácaný alebo s jeho súhlasom iná osoba. Úplatkom nie je plnenie (na ktoré nie je právny nárok), za ktoré sa neočakáva konanie spočívajúce v porušovaní právnych povinností.

Korupcia „v malom“, t. j. v kontakte občana s akýmkoľvek osobami, ktoré môžu o niečom rozhodovať, je rovnako závažná ako korupcia „vo veľkom“. Ide o zneužitie postavenia pri *obstarávaní vecí všeobecného záujmu*, čo je činnosť, ktorá súvisí s plnením úloh, ktoré sa týkajú vecí všeobecného záujmu, teda nielen rozhodovania orgánov verejnej moci, ale aj inej činnosti pri uspokojovaní záujmov občanov a právnických osôb v oblasti materiálnych, sociálnych, kultúrnych a iných potrieb.

Formy úplatkov – úplatkom môže byť vec *hnuteľná* (napr. peniaze, auto, šperk) alebo vec *nehnuteľná* (napr. pozemok, byt, nebytový priestor); *plnenie majetkovej povahy* (napr. oprava domu, prenájom bytu za zvýhodnenú cenu); *plnenie nemajetkovej povahy* (napr. prednostné vybavenie pasu alebo vodičského preukazu). Hodnota veci alebo plnenia majetkovej povahy vyjadriteľná v peniazoch *nie je* z hľadiska naplnenia znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu *rozhodujúca*. Už len samotný fakt, že niekto žiada, resp. prijme neoprávnenú výhodu za výkon svojich povinností, je porušením povinností. Aj obyčajné ponúknutie, či sľúbenie úplatku ako aj jeho požiadanie je protispoločenským správaním, ktoré ustanovenia o korupcii postihujú.

Prijímanie úplatku – *znamená* žiadať, dať si sľúbiť, či prijať určité plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy, na ktoré by inak podplácaná osoba nemala nárok za to, aby podplácajúcej osobe poskytla určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia. Ide o tzn. pasívnu korupciu, **osoba sa necháva podplácať**.

Príklad

- Člen komisie pre vyhodnotenie verejného obstarávania si žiada luxusnú dovolenku od jedného zo súťažiteľov, ak jeho ponuku bude hodnotiť ako víťaznú.*
- Sudca opakovane prevzal úplatky za skoré ukončenie občiansko-právneho konania, čím spáchal trestný čin prijímania úplatku a zneužívanie právomoci verejného činiteľa.*
- Lekár ortopedického oddelenia v nemocnici opakovane požadoval od pacientov úplatky v rôznych sumách za vykonanie operácie, čím sa dopustil trestného činu prijímania úplatku.*

Podplácanie – *znamená* sľúbiť, ponúknuť alebo poskytnúť určité plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy zo strany podplácajúcej osoby, na ktoré by inak podplácaná osoba nemala nárok za to, aby podplácajúcej osobe poskytla určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia. Ide o tzn. aktívnu korupciu, **osoba podpláca**.

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Príklad

Štatutár stavebnej firmy sľúbi predsedovi výberovej komisie, že ak bude mestský projekt rekonštrukcie parku pridelený jeho firme, táto následne predsedovi výberovej komisie za tretinovú cenu zrekonštruuje dom.

Nepriama korupcia – je založená na prijímaní úplatku osobou, ktorá má ďalej svojim vplyvom pôsobiť na iného, aby ten poskytol podplácajúcej osobe určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia alebo na podplácaní takejto, na iného pôsobiacej osoby.

Príklad

- a) *Brat starostu si nechá sľúbiť opravu auta zadarmo, ak zariadi, že starosta nechá do predmetného servisu zaviesť plynovú prípojku;*
- b) *Rodičia dieťaťa, ktoré súrne potrebuje operáciu, ponúkne peniaze známemu, aby ten presvedčil primára chirurgie, aby ich dieťa operoval prednostne.*

Volebná korupcia - je založená na ponúknutí alebo sľúbení úplatku (priamo alebo cez sprostredkovateľa) tomu, kto má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, ako aj na žiadaní, prijatí alebo prisľubí úplatku osobou (priamo alebo cez sprostredkovateľa), ktorá má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, aby volil alebo hlasoval určitým spôsobom; nevolil alebo nehlasoval určitým spôsobom; nevolil alebo nehlasoval vôbec alebo sa nezúčastnil volieb, na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky. Aj obyčajné ponúknutie, či sľúbenie úplatku ako aj jeho požiadanie je protispoločenským správaním, ktoré dané ustanovenie o volebnej korupcii postihuje.

Príklad

- a) *Zástupcovia politickej strany si kupujú voličské hlasy - dar alebo službu (napr. aj „volebný guláš“) podmieňujú voľbami ich kandidáta.*
- b) *Dve osoby obvinili z trestného činu volebnej korupcie, keď si pýtali finančnú hotovosť od členky politickej strany SaS za zabezpečenie volebných hlasov. Jeden hlas mal stáť 4 eur.*

Pokiaľ niekto formou akejkoľvek odmeny vyzýva inú osobu, či osoby, k voľbám bez toho, aby bližšie špecifikoval, akým spôsobom má voliť, sa nepovažuje za trestný čin volebnej korupcie.

Športová korupcia je založená na manipulácii priebehu a výsledkov športových súťaží a to tak zo strany **podplácajúceho**, ktorý je iniciátorom tejto nekalej činnosti, ako aj **podplácaného**, ktorý v praxi manipuláciu súťaže (zápasu) vykoná na športovisku. Prísnejšie sa posudzuje korupčné správanie osôb činných v športovom hnutí (napr. rozhodca, funkcionár) a opakovanie takejto trestnej činnosti.

Postup oznámenia korupcie

Každý občan má podľa Trestného zákona *povinnosť* oznamovať korupciu. Ustanovenie Trestného zákona upravuje trestnú zodpovednosť za neoznámenie trestného činu. Podmienkou je, aby sa občan hodnoverným spôsobom dozvedel o tom, že bol spáchaný niektorý z trestných činov korupcie. V súčasnosti je trestné nielen neoznámenie trestného činu korupcie, ale aj jeho

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

neprekazenie. Trestný zákon totiž ukladá povinnosť *prekaziť spáchanie alebo dokončenie trestného činu korupcie* osobne alebo prostredníctvom inej spôsobilej osoby alebo príslušného orgánu, ak sa osoba hodnoverným spôsobom dozvedela, že iný pripravuje alebo pácha trestný čin korupcie. Prekaziť trestný čin korupcie možno aj jeho včasným oznámením orgánom činným v trestnom konaní.

Trestné stíhanie korupcie vykonávajú výlučne orgány činné v trestnom konaní (polícia a prokurátor) a súdy. *Občania* preto nemôžu podávať priamo na páchatel'ov obžalobu, ale *oznámia* *polícii alebo prokuratúre svoje podozrenia* na spáchanie niektorého z trestných činov korupcie.

Občan tak môže urobiť ústnou alebo písomnou formou na ktoromkoľvek útvare polície alebo na prokuratúre:

- Pri *ústnom oznámení* musí príslušný pracovník spísať zápisnicu, ktorú občan podpíše.
- *Písomné oznámenie* nemá presne určenú formu. Stačí pravdivo a čo najpresnejšie opísať skutok, vrátane označenia páchatel'a, ak je oznamovateľovi známy, a ďalších svedkov. K podaniu tiež môžu občania pripojiť rôzne listinné dôkazy (ich fotokópie), audio alebo videokazety s nahrávkami a pod. Takéto podanie možno nazvať „Podnet na začatie trestného konania“ alebo „Oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin“. Oznamovateľ trestného činu v podaní uvedie aj svoje identifikačné údaje (meno, adresu trvalého pobytu, číslo telefónu a pod.) pre prípad, že by ho chceli vyšetrojúce orgány ešte vypočuť. Ak však má obavy, že by bol oznámením jeho totožnosti ohrozený jeho život alebo zdravie, nemusia sa jeho údaje v spise uvádzať. O tom, či sú tieto obavy opodstatnené, rozhodne prokurátor. Ak z oznámenia vyplývajú aj nejaké konkrétne poznatky, je polícia povinná vybavovať aj anonymné podania.

Príklady z bežného života

- *Ak idem niečo vybavovať na úrad, či do podobného prostredia a na základe skúsenosti alebo z počutia mám obavu, že by som sa mohol stretnúť s korupciou, zoberiem si so sebou na vybavovanie nejakého známeho, pretože väčšina ľudí stratí chuť na korupciu, ak je prítomný svedok.*
- *To iste platí aj naopak, ak očakávam ako zamestnanec úradu stretnutie s ľudmi náchylnými na korupciu, priberiem do rozhovoru s nimi kolegu (pravidlo „4 oči“), alebo si kolegu zavolám až počas rozhovoru, ak mám dojem, že sa rozhovor vyvíja nepriaznivým smerom.*

Čo ak mi niekto ponúkne úplatok alebo ho odo mňa začne žiadať?

Príklad

- Ešte v zárodku, kedy nie je úplne zrejmé, o čo „korupčníkovi“ ide, rázne preruším rozhovor a odídem.
- Alebo si ho pokojne vypočujem, v žiadnom prípade mu nič nesľúbim, dohodnem si s ním ďalšie stretnutie a následne skontaktujem príslušné policajné orgány, ktoré ma pri ďalšom stretnutí vybaví potrebnou policajnou technikou i praktickými radami. Zo zásady nič nepodnikám na vlastnú päsť, hlavne sa nesnažím nikoho nahrávať, pretože takto získané dôkazy by mohli byť nezákonné a následne v trestnom konaní neprípustné.
- Pošlem „korupčníka“ preč bez toho, aby som mu niečo sľuboval a neurobím nič pre jeho odhalenie, pretože sa mi do toho nechce a myslím si, že by som mu aj tak nič nedokázal. Toto je **nesprávny názor**, pretože okrem toho, že ním chtiac-nechtiac podporujem postoj „nič ma nezaujíma, nech sa svet okolo mňa zrúti“, dopúšťam sa tým zároveň trestného činu neoznámene (prípadne neprekazene) korupcie.

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Ďalšie stránky k problematike korupcie sú dostupné na internete.²⁶

Úrad vlády SR presadzuje štátnu politiku v oblasti boja proti korupcii a v zmysle **Dohovoru OSN o korupcii** je notifikovaný ako orgán na predchádzanie korupcie v SR – vystupuje ako **orgán prevencie korupcie**. Úzko spolupracuje s orgánmi činnými v trestnom konaní – polícia a prokuratúra, ktoré predstavujú **orgány represie**.

Slovenská republika ako členská krajina Európskej únie, Rady Európy, ako aj Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj „OECD“ sa zaviazala eliminovať korupčné správanie i prejavy korupcie vo všetkých oblastiach spoločenského života, čo prezentovala prijatím viacerých medzinárodnoprávných záväzkov a v nadväznosti na ne prijatím kľúčových dokumentov, ktorých realizáciou sa snaží predchádzať a zamedzovať šíreniu korupcie.²⁷

Národná protikorupčná jednotka pôsobí v rámci národnej kriminálnej agentúry Prezídia Policajného zboru Ministerstva vnútra SR. Plní dôležité úlohy na úseku odhaľovania a vyšetrovania trestných činov korupcie vymedzených v ôsmej hlave osobitnej časti Trestného zákona, ktoré predstavujú hrozbu pre stabilitu právneho štátu a riadne fungovanie demokratických inštitúcií, nachádzajúcich svoj negatívny a neakceptovateľný odraz na trhovej ekonomike, ako aj v sociálnej a hospodárskej progresii.

Národná protikorupčná jednotka zároveň vyvíja účinné odhaľovacie, objasňovacie a vyšetrovacie aktivity proti páchaniu trestných činov poškodzovania finančných záujmov Európskej únie (napr. trestné činy porušovania povinností pri správe cudzieho majetku a trestné činy páchané v súvislosti s konkurzným a vyrovnávacím konaním), ako aj vybraných trestných činov hospodárskych podľa piatej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, zdôrazňujúc najmä trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe.

Podvod

Podvod je vo všeobecnosti protiprávne (a teda nesprávne) konanie, ktorého sa môže dopustiť fyzická alebo právnická osoba.

Pojem podvod definuje **európska legislatíva** vzhľadom na rozpočet EÚ²⁸ v článku 1 ods. 1 Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev z 26. júla 1995 vypracovaného na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii.²⁹

²⁶ <http://bojprotikorupcii.vlada.gov.sk>

²⁷ <http://www.minv.sk/?NPKJ>

²⁸ Rozpočet EÚ definuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) č. 966/2012 z 25. októbra 2012, o rozpočtových pravidlách, ktoré sa vzťahujú na všeobecný rozpočet Únie ako nástroj, ktorý na každý rozpočtový rok stanovuje a povoľuje všetky príjmy a výdavky, ktoré sa považujú za potrebné pre Úniu. Viac informácií: http://ec.europa.eu/budget/explained/budg_system/index_en.cfm.

²⁹ Podvodom dotýkajúcim sa finančných záujmov Európskych spoločenstiev (rozumieme tým Európsku úniu a EURATOM) rozumieme:

a) v súvislosti s výdavkami každý úmyselný čin alebo opomenutie súvisiaci s:

- používaním alebo predkladaním nepravých, nesprávnych alebo neúplných výkazov alebo dokumentov, ktoré majú za následok odcudzenie alebo protiprávne zadržanie finančných prostriedkov zo všeobecného rozpočtu Európskych spoločenstiev alebo z rozpočtov spravovaných Európskymi spoločenstvami alebo v ich mene,
- nezverejnením informácií v rozpore s konkrétnou povinnosťou, ktoré má rovnaký účinok,
- nesprávnym použitím týchto finančných prostriedkov na iné účely ako sú tie, na ktoré boli pôvodne vyčlenené;

b) v súvislosti s príjmami každý úmyselný čin alebo opomenutie súvisiaci s:

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Definíciu podvodu v súvislosti s poškodzovaním finančných záujmov EÚ ďalej poskytuje smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva.

Podvodu sa v zmysle **slovenského právneho poriadku** (§ 221 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších zmien) dopúšťa ten, kto na škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu.³⁰

Slovenský zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších zmien (ďalej len „Trestný zákon“) upravuje aj ďalšie skutkové podstaty trestných činov ako napr. daňový podvod (§ 277a), úverový podvod (§ 222), poisťovací podvod (§ 223), kapitálový podvod (§ 224) a subvenčný podvod (§ 225).

Príklady podvodného správania

Klasickým príkladom podvodu môže byť správanie podomového predajcu, ktorým sa osobe vyššieho veku pokúša predat' nekvalitnú vec (napr. hrnce), ktorú vydáva za originál určitej značky.

Poistným podvodom v zmysle § 223 Trestného zákona môže byť predstieranie poistnej udalosti, napr. poškodenie auta pri cúvaní na parkovisku. Vlastník auta bude od poisťovne požadovať vyplatenie vyššieho poistného plnenia než na aké mu vznikol nárok. Napr. skutočná škoda na aute je 500 eur. Vlastník auta sa s opravárom dohodne, že mu vystaví faktúru za opravu na 1 500 eur, ktorej úhradu si bude následne žiadať od poisťovne.

Ochrana finančných záujmov Európskej únie

V zmysle článku 325 Zmluvy o fungovaní EÚ³¹ sú Únia a členské štáty povinné zamedziť podvody a iné protiprávne konanie poškodzujúce finančné záujmy Únie³² prostredníctvom opatrení, ktoré sa prijímajú v súlade s týmto článkom, čo má pôsobiť odradzujúco a tak, aby to poskytlo v členských štátoch, inštitúciách, orgánoch, úradoch a agentúrach Únie účinnú ochranu. Orgánom zabezpečujúcim ochranu finančných záujmov Európskej únie v zmysle § 24 ods. 4 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy je Úrad vlády Slovenskej republiky.³³

-
- používaním alebo predkladaním nepravých, nesprávnych alebo neúplných výkazov alebo dokumentov, ktoré majú za následok nezákonný úbytok prostriedkov zo všeobecného rozpočtu Európskych spoločenstiev alebo z rozpočtov spravovaných Európskymi spoločenstvami alebo v ich mene,
 - nezverejnením informácií v rozpore s konkrétnou povinnosťou, ktoré má rovnaký účinok,
 - nesprávnym použitím právoplatne nadobudnutého zisku, ktoré má rovnaký účinok.

³⁰ Škodou malou sa v zmysle § 125 ods. 1 Trestného zákona rozumie škoda prevyšujúca sumu 266 eur.

³¹ Celý text konsolidovaného znenia Zmluvy o fungovaní Európskej únie pozri na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

³² Finančné záujmy Únie v zmysle smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva znamenajú všetky príjmy, výdavky a aktíva, ktoré sú pokryté nasledujúcimi rozpočtami, ktoré sú nadobudnuté prostredníctvom týchto rozpočtov alebo ktoré majú byť do týchto rozpočtov uhradené:

a) rozpočet Únie;
b) rozpočty inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie zriadených v súlade so zmluvami alebo rozpočty nimi priamo alebo nepriamo spravované a kontrolované.

³³ V rámci Úradu vlády SR plní túto úlohu odbor Centrálny kontaktný útvar pre OLAF.

Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie

Slovenský právny poriadok definuje trestný čin poškodzovanie finančných záujmov EÚ v § 261 až § 263 Trestného zákona. Tohto trestného činu sa dopustí ten, kto použije alebo predloží falšovaný, nesprávny alebo neúplný výkaz alebo doklad, alebo neposkytne povinné údaje, alebo použije prostriedky zo všeobecného rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v zastúpení Európskej únie na iný účel, ako boli pôvodne určené, a tým umožní spôsobenie sprenevery alebo protiprávne zadržanie prostriedkov z uvedeného rozpočtu.³⁴ Trest odňatia slobody uložený súdom za spáchanie tohto trestného činu sa pohybuje v rozpätí šiestich mesiacov až troch rokov, podľa závažnosti konania páchatel'a.

Príklad: Výrobca bio výrobkov požiada o dotáciu na nákup nových výrobných strojov, vďaka ktorým by sa zvýšila predajnosť, konkurencieschopnosť výrobkov a vytvorili by sa nové pracovné miesta. Výrobca však už tieto stroje má, a teda žiadne nové stroje nenakúpi. Príspevok však dostane a nákup novej techniky deklaruje falošnými faktúrami. Naplní tak skutkovú podstatu trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie. Polícia tento trestný čin vyšetrí a súd rozhodne o vine a treste výrobcu.

Nezrovnalosť

Nezrovnalosť je v zmysle nariadenia Rady (ES, Euratom) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev³⁵ akékoľvek porušenie ustanovenia práva spoločenstva vyplývajúce z konania alebo opomenutia hospodárskeho subjektu, dôsledkom čoho je alebo by bolo poškodenie všeobecného rozpočtu spoločenstiev alebo rozpočtov nimi spravovaných, buď zmenšením, alebo stratou výnosov plynúcich z vlastných zdrojov vybraných priamo v mene spoločenstiev alebo neoprávnenou výdavkovou položkou.

V súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde, Európskom poľnohospodárskom fonde pre rozvoj vidieka a Európskom námornom a rybárskom fonde a ktorým sa stanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde sa *nezrovnalosťou* rozumie *akékoľvek porušenie práva Únie alebo vnútroštátneho práva týkajúceho sa jeho uplatňovania, vyplývajúce z konania alebo opomenutia hospodárskeho subjektu, ktorý sa zúčastňuje na vykonávaní EŠIF, dôsledkom čoho je alebo by bol negatívny dopad na rozpočet Únie zaťažením všeobecného rozpočtu neoprávneným výdavkom.*

Nezrovnalosť je v zmysle vyššie uvedených definícií veľmi široký pojem, ktorý definuje len európska legislatíva. Slovenský právny poriadok pojem nezrovnalosť nedefinuje. Podstatou nezrovnalosti je, že musí vzniknúť určitým konaním, resp. nekonaním zodpovedného subjektu, a toto konanie bude mať vplyv na rozpočet EÚ. Môžeme teda povedať, že je to administratívny pojem, ktorý využívajú správne orgány v procese od zistenia až po vrátenie neoprávnene vyplatených finančných prostriedkov z rozpočtu EÚ. Nezrovnalosť môže vzniknúť aj pri nastavovaní systému poskytovania finančných príspevkov z rozpočtu EÚ a preto tento pojem

³⁴ Ust. § 261 Trestného zákona.

³⁵ Tam, kde sa používa pojem „Európske spoločenstvá“, máme na mysli Európsku úniu v zmysle Zmluvy o EÚ a Zmluvy o fungovaní EÚ.

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

zahŕňa veľké množstvo prípadov, ktorých výsledkom sú pochybenia, ktoré majú vplyv na rozpočet EÚ.

Príklad: Spoločnosť zaoberajúca sa vývojom informačných technológií požiada o príspevok pre malý podnik na zvýšenie konkurencieschopnosti v oblasti IT. Spoločnosť nespĺňa definíciu malého podniku a hlavným zdrojom príjmu spoločnosti nie je vývoj informačných technológií, ale predaj automobilových súčiastok. Na to, aby spoločnosť preukázala, že spĺňa predpoklady na príspevok, v žiadosti o nenávratný finančný príspevok uvedie skreslené údaje a na základe predložených údajov je spoločnosti schválený nenávratný finančný príspevok. Riadiaci orgán³⁶ v rámci kontroly zistí, že údaje ktoré spoločnosť uviedla vo svojej žiadosti sú nepravdivé a vytvorí v systéme ITMS2014+³⁷ správu o zistenej nezrovnalosti,³⁸ na základe ktorej vykonávajú ďalšiu činnosť štátne orgány, ktorých náplňou práce je riadenie, implementácia a kontrola európskych štrukturálnych a investičných fondov (ďalej len „EŠIF“).³⁹

Európska prokuratúra

Európska prokuratúra vznikne na základe nariadenia Rady (EÚ) 2017/1939, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry.

Do právomoci Európskej prokuratúry patrí vyšetrovanie trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy Únie ako napr. podvody, pranie špinavých peňazí, korupcia a pod.⁴⁰

Európsky úrad pre boj proti podvodom (skr. OLAF – *Office européen de lutte anti-fraude*)

Európsky úrad pre boj proti podvodom bol zriadený na základe rozhodnutia Komisie z 1999/352/ES, ESUO, EURATOM z 28. apríla 1999, ktorým sa zriaďuje Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF). Jeho právomoci upravuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) č. 883/2013 o vyšetrovaniach vykonávaných Európskym úradom pre boj proti podvodom (OLAF) a nariadenie Rady (EURATOM, ES) č. 2185/96 o kontrolách a inšpekciách na mieste, vykonávaných Komisiou s cieľom ochrany finančných záujmov Európskych spoločenstiev pred spreneverou a inými podvodmi.

Európsky úrad pre boj proti podvodom je orgán EÚ poverený odhaľovať, vyšetrovať a zastaviť podvody poškodzujúce finančné prostriedky EÚ. Je súčasťou Európskej komisie, no pri výkone svojich vyšetrovacích právomocí má nezávislé postavenie. Vede nezávislé vyšetrovania podvodov a korupcie, ktoré poškodzujú finančné prostriedky EÚ. Cieľom jeho činnosti je zabezpečiť, aby sa všetky prostriedky EÚ dostali k projektom, ktoré môžu prispievať k rastu EÚ,

³⁶ Orgán štátnej správy alebo orgán územnej samosprávy určený vládou na realizáciu operačného programu.

³⁷ Bližšie pozri: <https://www.itms2014.sk/ako-zacat>.

³⁸ Správa o zistenej nezrovnalosti je dokument obsahujúci údaje o zistenej nezrovnalosti, najmä popis nezrovnalosti, označenie ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré boli porušené, označenie subjektu, ktorý nezrovnalosť spôsobil, finančné vyčíslenie nezrovnalosti a popis stavu riešenia nezrovnalosti, pričom má predovšetkým informačný a evidenčný charakter voči príslušným orgánom na národnej úrovni ako aj voči Európskemu úradu boja proti podvodom. Zdroj: Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov.

³⁹ Medzi európske štrukturálne a investičné fondy patria: Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond, Kohézny fond, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka a Európsky námorný a rybársky fond.

⁴⁰ Viac informácií na stránke: http://ec.europa.eu/justice/criminal/judicial-cooperation/public-prosecutor/index_en.htm.

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

zároveň tým prispieva k posilneniu dôvery občanov v inštitúcie EÚ a pripravuje spoľahlivú politiku EÚ v oblasti boja proti podvodom.

AFCOS – Koordinačný útvar pre boj proti podvodom

V zmysle čl. 3 ods. 4 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) č. 883/2013 o vyšetrovaniach vykonávaných Európskym úradom pre boj proti podvodom (OLAF) určia členské štáty útvar (ďalej len „koordinačný útvar pre boj proti podvodom“), ktorý bude zabezpečovať s OLAF-om účinnú spoluprácu a výmenu informácií.

Funkciu koordinačného útvaru pre boj proti podvodom v Slovenskej republike plní odbor Centrálny kontaktný útvar pre OLAF, ktorý je organizačnou zložkou Úradu vlády SR. V rámci svojej činnosti prijíma aj podania verejnosti o podozreniach z poškodenia, resp. ohrozenia finančných záujmov Európskej únie.⁴¹

Príklad zneužívania verejných zdrojov

Príkladmi podvodného správania pri realizácii projektov z EÚ môže byť: použitie finančných prostriedkov (ŠR, EÚ) na iný ako určený účel, predkladanie nepravých, nesprávnych alebo neúplných výkazov a dokumentov k vyúčtovaniu príspevku z fondov Európskej únie, nezrealizované položky v rámci rozpočtu projektu, nadhodnotené zákazky od dodávateľov pre projekt, kartelové dohody účastníkov verejného obstarávania, poskytnutie úplatku za víťazstvo určenej spoločnosti vo verejnom obstarávaní, spolufinancovanie neefektívnych a nehospodárnych projektov, navýšenie ceny prostredníctvom subdodávateľských firiem, zneužívanie eurofondov na súkromné účely, predkladanie falošných faktúr, daňové podvody, colné podvody, deklarovanie nákupu prístrojov, ktoré sa už predtým používali, pokus o vylákание príspevku hoci nespĺňal podmienky, chýbajúce doklady o splnení podmienok účasti vo verejnom obstarávaní (VO), nevrátenie príspevku a nevrátenie a nevykonávanie činnosti, na ktoré mal priznané platby, nepravdivé údaje týkajúce sa vykonaných prác, neumožnenie kontroly oprávneným kontrolným orgánom, machinácie pri VO, fiktívne podklady o prácach na projekte.

Publikácie o Európskej únii pre deti sú dostupné na internete.⁴²

Pranie špinavých peňazí

Odbornému pojmu legalizácia príjmov z trestnej činnosti sa ľudovo zvykne hovoriť aj „**pranie špinavých peňazí**“. Práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri predchádzaní a odhaľovaní legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu sú upravené v **zákone o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu**.

Legalizáciou príjmov z trestnej činnosti sa rozumie úmyselné konanie spočívajúce :

- v zmene povahy majetku alebo prevode majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti, s cieľom utajenia alebo zakrytia nezákonného pôvodu majetku alebo s cieľom napomáhania osobe, ktorá sa podieľa na páchaní takejto trestnej činnosti, aby sa vyhla právnym dôsledkom svojho konania,

⁴¹ Viac informácií na stránke: <http://www.olaf.vlada.gov.sk/nahlasovanie-podozreni-z-nezrovnalosti-pri-cerpani-prostriedkov-eu/>.

⁴² <https://publications.europa.eu/en/web/general-publications/kids-corner>.

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

- v utajení alebo zakrytí pôvodu alebo povahy majetku, umiestnenia alebo premiestnenia majetku, vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti,
- v nadobudnutí, držbe, užívaní a požívaní majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti,
- v účasti na konaní podľa písmen a) až c), a to aj vo forme spolčenia, napomáhania, podnecovania a navádzania, ako aj v pokuse o takéto konanie.

Je samozrejmé, že jednotlivé zložky Ministerstva vnútra SR nemôžu disponovať informáciami o všetkých transakciách, ktoré môžu indikovať legalizáciu príjmov z trestnej činnosti. Z tohto dôvodu **sa vyžaduje pri odhaľovaní takéhoto konania aj participácia podnikateľskej sféry**. Zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti má preto „vytipovaných“ **niekoľko podnikateľov podľa predmetov ich činnosti**, u ktorých je vysoká pravdepodobnosť, že sa môžu s informáciami naznačujúcimi legalizáciu príjmov z trestnej činnosti stretnúť. Títo podnikatelia sú označovaní ako tzv. „povinné osoby“ (napr. banka a iná finančná inštitúcia, auditor, účtovník, daňový poradca, realitná kancelária, advokát, notár).

Firmy by sa preto mali dobre pozrieť **do predmetov svojej činnosti uvedených v obchodnom registri**, kde v mnohých prípadoch vyskytuje ako predmet ich činnosti aj vedenie účtovníctva alebo ekonomické poradenstvo. Dôležité tiež je, že povinnou osobou je aj podnikateľ, **ak vykoná obchod v hotovosti v hodnote najmenej 15 000 eur** bez ohľadu na to, či je obchod vykonaný jednotlivo alebo ako viaceré na seba nadväzujúce obchody, ktoré sú alebo môžu byť prepojené.

Za neobvyklú obchodnú operáciu je potrebné považovať najmä obchod:

- ktorý vzhľadom na svoju zložitosť, nezvyčajne vysoký objem finančných prostriedkov alebo inú svoju povahu zjavne vybočuje z bežného rámca alebo povahy určitého druhu obchodu alebo obchodu určitého klienta,
- ktorý nemá žiaden zrejmy ekonomický účel alebo zrejmy zákonný účel,
- pri ktorom sa klient odmieta identifikovať alebo poskytnúť údaje potrebné na vykonanie starostlivosti povinnou osobou,
- pri ktorom klient odmieta poskytnúť informácie o pripravovanom obchode alebo sa snaží poskytnúť čo najmenej informácií,
- pri ktorom sú použité finančné prostriedky nízkej menovitej hodnoty v neprimerane vysokom objeme,
- s klientom, u ktorého možno predpokladať, že vzhľadom na jeho zamestnanie, postavenie alebo inú charakteristiku nie je alebo nemôže byť vlastníkom potrebných finančných prostriedkov,
- pri ktorom objem finančných prostriedkov, s ktorými klient disponuje, je v zjavnom nepomere k povahe alebo rozsahu jeho podnikateľskej činnosti alebo ním deklarovaným majetkovým pomerom.

Povinnosti povinnej osoby pri zistení neobvyklej obchodnej operácie

Povinná osoba musí v zmysle zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti posudzovať, či pripravovaný alebo vykonávaný obchod spĺňa alebo spĺňa znaky neobvyklej obchodnej operácie. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať najmä zložitým, nezvyčajne veľkým obchodom a všetkým obchodom s nezvyčajnou povahou, ktoré nemajú zrejmy ekonomický účel alebo zrejmy zákonný účel. O týchto obchodoch musí povinná osoba dokonca vyhotoviť písomný záznam, v ktorom budú tieto obchody popísané.

Ak povinná osoba u klienta zistí neobvyklú obchodnú operáciu, vyplýva jej v tejto súvislosti niekoľko povinností, ktoré je možné rozdeliť nasledovne:

Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

1. odmietnutie uzavretia obchodného vzťahu, ukončenie obchodného vzťahu alebo odmietnutie vykonania obchodu,
2. zdržanie neobvyklej obchodnej operácie,
3. nahlásenie neobvyklej obchodnej operácie finančnej spravodajskej jednotke,
4. zachovávanie mlčanlivosti o ohlásenej neobvyklej obchodnej operácii,
5. spracovanie a uchovávanie údajov o klientovi,
6. program vlastnej činnosti povinnej osoby zameraný proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti.

Platby v hotovosti

Od 1.1.2013 nadobudol účinnosť [zákon č. 394/2012 Z. z. o obmedzení platieb v hotovosti](#), ktorý zakazuje vykonávať platby v hotovosti prevyšujúce sumu 15 000 eur, ak ide o platby medzi fyzickými osobami – nepodnikateľmi. Ak je odovzdávajúcim alebo preberajúcim platby fyzická osoba vykonávajúca podnikateľskú alebo inú samostatnú zárobkovú činnosť alebo právnická osoba, platba v hotovosti nesmie presiahnuť sumu 5 000 eur.

Zákon zakazuje akékoľvek platby v hotovosti bez ohľadu na ich právny dôvod, okrem výnimiek presne definovaných v zákone.

Ochrana peňazí

Existujú rôzne organizácie, ktoré sa pokúšajú viac či menej úspešne falšovať bankovky.

Eurové bankovky obsahujú rôzne ochranné prvky, vďaka ktorým sa dá pravá bankovka ľahko rozoznať od falošnej. Hmatom si môžete overiť reliéfnu tlač – použitím špeciálnej technológie tlače sú pravé bankovky na dotyk ľahko rozoznateľné. Pri pohľade na bankovku proti svetlu objavíte vodoznak, ochranný prúžok a súťažiacu značku. Na pravých bankovkách sú tieto tri prvky viditeľné z líčnej i rubovej strany. Pri naklonení bankovky a zmene uhla dopadu svetla uvidíte na líčnej strane premenlivý obraz hologramu. Na rubovej strane pri naklonení bankovky uvidíte zlatistý pruh (bankovky 5 eur, 10 eur a 20 eur) alebo opticky premenlivú farbu (bankovky 50 eur, 100 eur, 200 eur a 500 eur).

Vždy si overte viac ako jeden ochranný prvok. Kontrola pravosti bankovky trvá iba pár sekúnd. Stačí ju skontrolovať hmatom, pohľadom a naklonením.

Eurové bankovky sú vytlačené na špeciálnom papieri zhotovenom z čistej bavlny, ktorý sa už pri ohmataní výrazne odlišuje od bežného (kancelárskeho) papiera. Hlavné motívy na líčnej strane bankovky sú vytlačené hĺbkotlačou, dopĺňujúce motívy líčnej strany a rubová strana sú vytlačené tlačou z plochy, číslovanie bankoviek je vytlačené tlačou z výšky, opticky premenlivá farba je vytlačená sieťotlačou.

2 Plánovanie, príjem a práca

Čiastková kompetencia 1

Identifikovať zdroje osobných príjmov

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Opísať, čo sú osobné príjmy človeka.

Úroveň 2

Vysvetliť pojem mzda (hrubá, čistá),
Charakterizovať príjem z podnikateľskej činnosti.

Úroveň 3

Rozlíšiť nominálnu mzdu, reálnu mzdu a cenu práce.
Uviesť príklady zdrojov príjmu iných než mzda (napr. dar, provízia a zisk, peňažný príjem domácnosti, štátne príspevky a sociálne dávky, príjem z podnikateľskej činnosti).

OBSAH VZDELÁVANIA

Osobné príjmy

Osobné financie predstavujú súhrn všetkých príjmov, ľahko speňažiteľných hodnôt majetku každého jednotlivca.

Rozpočet osobných financií pomáha ľuďom lepšie sa orientovať vo vlastných financiách. Závisí od očakávaných príjmov a výdavkov, vrátane sporenia. Výsledkom finančného plánovania je osobný finančný plán. Osobný finančný plán by mal zahŕňať:

- **finančné ciele** – je potrebné si určiť krátkodobé, strednodobé a dlhodobé ciele,
- **záznamy o príjmoch a výdavkoch** – zosumarizovanie výdavkov a príjmov, aby bol človek schopný vyčíslieť, koľko prostriedkov mu zostane na naplnenie stanovených cieľov,
- **sporiaci a úverový plán** – rozhodnutie jednotlivca, koľko rokov bude sporiť a koľko rokov splácať dlh, prostredníctvom ktorého zaplatí svoje stanovené ciele,
- **poistný plán** – každý človek by mal zabezpečiť svoje príjmy, ale najmä svoju rodinu pred neočakávanými udalosťami,
- **rozpočet** – je potrebné si pripraviť stručný rozpočet a riadiť sa ním.

Mzda

Mzda je podľa rôznych definícií buď (najmä peňažná) odmena za prácu, alebo len odmena za závislú prácu, alebo len odmena za prácu robotníka, alebo len odmena za prácu v súkromnom (alebo manuálnu vo verejnom) sektore. V slovenskom práve platí ako definícia mzdy posledná z uvedených možností.

Podobný je výraz **plat**, ktorý sa v závislosti od zvolenej definície buď zhoduje či značne prekrýva s pojmom mzda, alebo má naopak opačný význam. Konkrétne plat znamená buď (pravidelnú a najmä peňažnú) odmenu za prácu, alebo len odmenu za nemanuálnu (závislú) prácu (najmä ak je vyplácaná mesačne), alebo len odmenu za (nemanuálnu) prácu vo verejnom sektore. V slovenskom práve platí ako definícia posledná z uvedených možností.

Platní sa zaoberá viacero rôznych zákonov, mzdami a odmenami dohodárov sa zaoberá primárne Zákonník práce.

Podľa formy poskytnutia sa rozlišuje:

- peňažná mzda: mzda platená formou peňazí,
 - **nominálna mzda**: suma vyplatených peňazí,
 - **reálna mzda**: kúpna sila mzdy, t.j. suma tovarov a služieb, ktoré si za mzdu možno kúpiť, čiže nominálna mzda vydelená cenovou hladinou štátu,
- naturálna mzda: mzda poskytovaná bezprostredne formou vecných statkov,
- zmiešaná mzda: kombinácia naturálnej a peňažnej mzdy.

Podľa rozsahu sa rozlišuje:

- hrubá mzda: celá mzda,
- čistá mzda: mzda po zrážke daní ako aj príspevkov na sociálne a zdravotné poistenie (t. j. tzv. odvodov).

Podľa spôsobu výpočtu a podľa zložiek (tzv. mzdové formy):

- časová mzda: mzda závisí od odpracovaného času,
- úkolová mzda: mzda závisí od množstva vyrobených (a pod.) jednotiek; môže byť to byť čistá úkolová mzda (mzda rastie presne s výkonom), diferencovaná úkolová mzda (používa viacero mzdových taríf), regresívna úkolová mzda (s rastúcim výkonom klesá mzdová sadzba), progresívna úkolová mzda (s rastúcim výkonom stúpa mzdová sadzba); zvláštna forma je akordná mzda,
- podielová mzda: mzda formou podielu odmeny na vytvorenom prínose (napr. na tržbe, zisku a pod.),
- kombinovaná mzda (zmiešaná mzda): kombinácie z časovej, úkolovej a podielovej mzdy alebo doplnkových mzdových foriem.

Na výplatnej páske sa uvádzajú viaceré sumy, okrem iného aj hrubá mzda, čistá mzda a cena práce. Pod pojmom **hrubá mzda** sa rozumie suma peňazí za prácu ešte pred zdanením. Z hrubej mzdy sa odvádzajú odvody do sociálnej a zdravotnej poisťovne. Okrem toho sa ešte platí daň z príjmu, ktorá je štandardne vo výške 19 %. V prípade, že zarobíte veľmi veľa, platí sa tzv. miliónárska daň vo výške 25 %. Zamestnanec na účet dostáva **čistú mzdu** (po odrátaní odvodov a daní, prípadne ďalších zrážok).

V pracovnom prostredí sa najčastejšie hovorí o hrubej mzde. Pri nástupe do zamestnania sa rozpráva o hrubej mzde a stáva sa nástrojom vyjednávania medzi zamestnancom a zamestnávateľom. Táto mzda býva stanovená aj v pracovnej zmluve.

Cena práce je hrubá mzda spolu s odvodmi zamestnávateľa (bez odvodov zamestnanca), je teda vyššia ako hrubá mzda zamestnanca.

Zdaňovanie príjmov fyzických osôb a právnických osôb upravuje zákon o dani z príjmov.⁴³

Dani z príjmov fyzických osôb podliehajú všetky príjmy fyzickej osoby, ktoré sú predmetom dane podľa zákona o dani z príjmov, a ktoré nie sú od dane z príjmov oslobodené podľa zákona o dani z príjmov, alebo podľa medzinárodnej zmluvy.

Zdaňuje sa teda príjem:

- zo závislej činnosti (t. j. zo zamestnania),
- z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti (živnostník, lekár, advokát, umelec),
- z kapitálového majetku (úroky z vkladov v banke, úroky z poskytnutých pôžičiek, výnosy z cenných papierov),

⁴³ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/595/20170201>

- ostatné príjmy, pokiaľ nie sú oslobodené od dane, ako napr. príjem z predaja cenných papierov, z predaja majetku, z prenájmu nehnuteľností, výhry z rôznych súťaží, príjem z príležitostnej činnosti fyzickej osoby.

Nezdaňuje sa napr. :

- príjem získaný darovaním alebo dedením (okrem príjmu z neho plynúceho) a okrem darov poskytnutých v súvislosti so závislou činnosťou, podnikateľskou činnosťou a inou samostatnou zárobkovou činnosťou fyzickej osoby,
- rôzne druhy dôchodkov (starobný, invalidný, sirotsky) vyplácaných Sociálnou poisťovňou z verejného sociálneho poistenia,
- nemocenské dávky a dávky pri ošetrovaní člena rodiny vyplácané z verejného nemocenského poistenia,
- podpora v nezamestnanosti,
- štátne dávky a štátne sociálne dávky.

Každý má povinnosť podať daňové priznanie k dani z príjmov v lehote do 31. 3. za prechádzajúci kalendárny rok a zároveň v tejto lehote aj daň zaplatiť, teda finančné prostriedky neminúť, ale odložiť na zaplatenie dane. Za zamestnanca túto povinnosť plní spravidla zamestnávateľ, ak zamestnanec dosiahol iba príjmy zo zamestnania.

Pri zdanení príjmu zo závislej činnosti sa uplatňuje tzv. nezdaniteľná časť, ktorá napr. pre rok 2017 predstavuje sumu 3 803,33 eur, ak je základ dane rovný alebo nižší ako 100 -násobok životného minima. Teda dani podlieha iba príjem nad túto sumu. Nezdaniteľnú časť však možno uplatniť iba pri tzv. aktívnych príjmoch, medzi ktoré patrí príjem zo zamestnania a príjem z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti. Nezdaniteľnú časť nemožno uplatniť pri tzv. pasívnych príjmoch, medzi ktoré patrí napr. príjem z prenájmu nehnuteľnosti, príjem z predaja nehnuteľnosti, príjem z predaja cenných papierov, príjem z kapitálového majetku a pod.

Dar je súhrn hmotných i nehmotných statkov, ktoré darca dáva a obdarovaný prijíma. Nemusí ísť nevyhnutne o finančný dar, ale napr. aj o ideu, poznatok, čas alebo výrobok. Proces darovania upravuje darovacia zmluva, pričom darca nevyžaduje od obdarovaného žiadne priame protiplnenie.

Provízia je odmena za sprostredkovanie obchodu patriaca sprostredkovateľovi. Z latinčiny, odmena obchodnému zástupcovi, alebo inému sprostredkovateľovi obchodu za činnosť spojenú s uzavretím obchodu.

Príklady príjmu z podnikateľskej činnosti:

Zisk je kladný rozdiel medzi celkovými výnosmi (príjmami) a celkovými nákladmi (výdavkami) podniku alebo investície.

Dividenda je podiel akcionára na zisku spoločnosti, vyplývajúci z vlastníctva akcie spoločnosti. Na vyplatenie dividend nie je právny nárok, podlieha kolektívnemu schváleniu na valnom zhromaždení akcionárov. Môže byť vyplácaná vo forme peňažnej hotovosti alebo aj formou nových akcií. Vyjadruje sa buď pevnou sumou, alebo v percentách z menovitej hodnoty akcie.

Kapitálový výnos je príjem, ktorý sa dosiahne, keď predajná cena majetku presiahne jeho pôvodnú kúpnu cenu.

Príklady peňažných príjmov domácností:

Nájom je právny pomer, na základe ktorého jeden účastník (prenajímateľ) prenecháva za odplatu druhému účastníkovi (nájomníkovi) vec, aby ju dočasne, v dohodnutom čase alebo bez časového určenia užíval alebo z nej bral úžitky. Na Slovensku ho upravuje Občiansky zákonník. Nájom je povinný platiť nájomca podľa zmluvy, inak nájomné obvyklé v čase uzavretia zmluvy s prihliadnutím na hodnotu prenajatej veci a spôsob jej užívania

Úrok je cena peňazí za ich poskytnutie na vopred dohodnuté obdobie. Pri vkladoch je to suma, ktorú platí banka klientovi, pri úveroch je to suma, ktorú platí klient banke. Je to tiež suma, ktorú finančné inštitúcie, štát alebo korporácie platia za používanie peňazí investora.

Prepitné je dobrovoľná peňažná odmena za poskytnutie služby, obsluhy a pod., je výrazom spokojnosti a vďaky.

Štátne príspevky k finančným produktom:

Niektoré druhy úverov sú podporované štátom formou štátnej príspevku, ako napr.:

1. Mladomanželský úver – Je to úver, na získanie ktorého prvou podmienkou je uzavretie manželstva. Obaja manželia na úverovej zmluve budú vystupovať ako jeden dlžník. Základné podmienky sú zadefinované v zákone o bankách.

Samotná podpora pre mladomanželov:

- je podporovaná štátom – štátnym príspevkom,

Podmienky získania štátnej podpory – mladomanželského úveru:

- výška pôžičky najviac 10 000 eur,
- obaja mladomanželia musia mať maximálne 35 rokov v čase žiadosti o úver,
- manželstvo môže trvať najviac dva roky ku dňu podania žiadosti,
- ich spoločný príjem nesmie prekročiť 2,6-násobok priemernej mesačnej mzdy za predchádzajúci kalendárny štvrtrok,

Mladomanželia budú môcť požiadať o štátnu podporu mladomanželského úveru prostredníctvom banky, kde si budú vybavovať úver.

2. Hypotekárny úver

Štátna podpora hypotekárnych úverov pri zmluvách uzavretých do roku 2018

Štátnym príspevkom sa rozumie percento, o ktoré štát znižuje výšku úrokovej sadzby určenú v zmluve o hypotekárnom úvere. Štátny príspevok sa určuje na jednotlivé kalendárne roky zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rok a v tom roku platí pre všetky zmluvy o hypotekárnom úvere, poskytuje sa na hypotekárny úver najviac zo sumy hypotekárneho úveru 83 000 eur na jednu nehnuteľnosť určenú na bývanie, a to aj v prípade manželov alebo nadobúdania takejto nehnuteľnosti do podielového spoluvlastníctva.

Štátny príspevok pre mladých sa rozumie percento, o ktoré štát znižuje výšku úrokovej sadzby určenú v zmluve o hypotekárnom úvere, ktoré sú zadefinované v zákone o bankách, o výške štátneho príspevku hovorí zákon o štátnom rozpočte. Štátny príspevok pre mladých sa určuje každoročne zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok a v tom roku platí pre všetky zmluvy o hypotekárnom úvere.

Štátny príspevok pre mladých sa poskytne poberateľom, ktorí spĺňajú nasledovné zákonné podmienky (v prípade manželov musia spĺňať podmienky obaja):

- fyzická osoba vo veku od 18 do 35 rokov,

- ku dňu podania žiadosti o hypotekárny úver má priemerný mesačný príjem vypočítaný z príjmu za kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom bola podaná žiadosť o hypotekárny úver, najviac vo výške 1,3 násobku priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca v národnom hospodárstve Slovenskej republiky, ak sú mladými poberateľmi manželia, ich priemerný mesačný príjem spolu nesmie presiahnuť 2,6 násobok priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca v národnom hospodárstve Slovenskej republiky,
- účel úveru je špecifikovaný ako kúpa, výstavba, rekonštrukcia bytu alebo domu na území SR, prípadne u manželov nadobudnutie do bezpodielového spoluvlastníctva,
- úver do výšky 50 000 eur, pri vyššom úvere sa štátna podpora poskytne len do tejto sumy.

Podľa zákona má každá fyzická osoba čerpajúca hypotekárny úver určený na zabezpečenie bývania a spĺňajúca zákonom stanovené podmienky, nárok na štátny príspevok (ak nepoberá štátny príspevok pre mladých), ktorý sa podobne ako štátny príspevok pre mladých určuje každoročne zákonom o štátnom rozpočte a ktorého základné podmienky sú zadefinované v zákone o bankách.

Štátna podpora hypotekárnych úverov pri nových zmluvách od roku 2018

Od roku 2018 sa mení systém podpory hypotekárnych úverov pre mladých, ktorej cieľom je zjednodušenie a zníženie administrácie poskytovania štátnej podpory k hypotekárnym úverom pre mladých. Navrhuje sa, aby táto podpora bola vo forme odpočítateľnej položky z dane pre mladých poberateľov hypotekárneho úveru (podobný princíp ako pri daňovom bonuse), pričom niektoré podmienky jeho získania sú obdobné ako pri hypotekárnych úveroch do roku 2018:

- fyzická osoba vo veku od 18 do 35 rokov,
- ku dňu podania žiadosti o hypotekárny úver má priemerný mesačný príjem vypočítaný z príjmu za kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom bola podaná žiadosť o hypotekárny úver, najviac vo výške 1,3 násobku priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca v národnom hospodárstve Slovenskej republiky, ak sú mladými poberateľmi manželia, ich priemerný mesačný príjem spolu nesmie presiahnuť 2,6 násobok priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca v národnom hospodárstve Slovenskej republiky,

Navrhovaná zmena platí od roku 2018, tzn. že prvýkrát sa nový systém podpory uplatní za zdaňovacie obdobie roka 2018. Z hľadiska právnej istoty sa nový systém podpory vo forme daňového bonusu na zaplatené úroky bude vzťahovať len na nové zmluvy.

To znamená, že by súbežne mali existovať dva systémy podpory hypotekárnych úverov pre mladých – dobeh súčasného štátneho príspevku pre mladých a postupný nábeh plánovaného daňového bonusu.⁴⁴

3. Štátny fond rozvoja bývania

Zameriava sa na financovanie štátnej bytovej politiky pri rozširovaní a zveľaďovaní bytového fondu. **Podporu zo štátneho fondu rozvoja bývania možno použiť na tieto účely:**

- a) **obstaranie bytu**

⁴⁴ Vid'.: zákon o bankách: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/483/20170701>
zákon o dani z príjmov: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/595/20170201>

1. výstavbou bytu vrátane bytu získaného nadstavbou, vstavbou, prístavbou, prípadne prestavbou nebytového priestoru v bytovom dome, v rodinnom dome alebo v polyfunkčnom dome,
2. kúpou bytu v bytovom dome alebo v polyfunkčnom dome.

b) obstaranie nájomného bytu

1. výstavbou nájomného bytu vrátane nájomného bytu získaného nadstavbou, vstavbou, prístavbou, prípadne prestavbou nebytového priestoru v bytovom dome, v rodinnom dome, v polyfunkčnom dome alebo v nebytovej budov,
2. kúpou nájomného bytu v bytovom dome, v rodinnom dome alebo v polyfunkčnom dome,
3. stavebnou úpravou nájomného bytu v bytovom dome, ktorý žiadateľ nadobudol prevodom vlastníctva nehnuteľného majetku štátu v správe Ministerstva obrany Slovenskej republiky na základe darovacej zmluvy alebo ho má vo svojom výlučnom vlastníctve a byt sa nachádza v bytovom dome, ktorý nezodpovedá základným požiadavkám na stavby a na ktorý bolo vydané rozhodnutie podľa osobitného predpisu.

c) obnova bytovej budovy

1. modernizáciou alebo rekonštrukciou spoločných častí bytového domu a spoločných zariadení bytového domu,
2. odstránením systémovej poruchy bytového domu,
3. stavebnými úpravami existujúceho bytového domu alebo jeho samostatne užíwanej časti alebo rodinného domu, ktorými sa vykonáva zásah do tepelnej ochrany zateplením obvodového plášťa, strešného plášťa a výmenou pôvodných otvorových výplní bytového domu alebo rodinného domu.

d) výstavba alebo dostavba zariadenia sociálnych služieb, alebo prestavba nebytového priestoru na zariadenie sociálnych služieb,

e) obnova zariadenia sociálnych služieb

1. stavebnými úpravami existujúceho zariadenia sociálnych služieb, ktorými sa vykonáva zásah do tepelnej ochrany zateplením obvodového plášťa, strešného plášťa a výmenou pôvodných otvorových výplní,
2. modernizáciou alebo rekonštrukciou obytných miestností, príslušenstva obytných miestností a spoločných priestorov zariadenia sociálnych služieb.

Žiadateľom podpory môže byť:

- fyzická osoba, ktorá je občanom členského štátu EÚ,
- ktorá má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt,
- dovŕšila vek 18 rokov,
- má príjem z podnikania alebo zo závislej činnosti.

Forma a výška podpory:

- podpora sa poskytuje vo forme úveru,
- s lehotou splatnosti najviac na 40 rokov,
- v rozsahu najviac 80 % obstarávacej ceny.

Podmienky a postup pri poskytovaní podpory:

- žiadateľ musí preukázať schopnosť platiť splátky istiny úveru a úroky z úveru v dohodnutej výške a v dohodnutých lehotách a
- zabezpečiť záväzky vyplývajúce z úveru,
- fond poskytuje podporu na základe zmluvy,

- žiadateľ predkladá písomnú žiadosť fondu prostredníctvom obce alebo obvodného úradu v sídle kraja podľa miesta stavby (žiadosť musí obsahovať identifikačné údaje žiadateľa, účel a požadovanú výšku podpory, údaje o stavbe, preukázanie schopnosti platenia splátok istiny požadovaného úveru a úrokov z požadovaného úveru, návrh na zabezpečenie záväzkov).

Štátne sociálne dávky sú:⁴⁵

- Príspevok pri narodení dieťaťa
- Príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa
- Príspevok rodičom, pri narodení viacerých detí
- Príspevok na pohreb
- Rodičovský príspevok
- Prídavok na dieťa
- Príplatok k prídavku na dieťa
- Jednorazový príspevok dieťaťu pri jeho zverení do náhradnej starostlivosti
- Jednorazový príspevok dieťaťu pri zániku náhradnej starostlivosti
- Opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti
- Opakovaný príspevok náhradnému rodičovi
- Osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi
- Príspevok na starostlivosť o dieťa
- Príspevok rodičovi

⁴⁵ <http://www.socialnedavky.sk/>

Čiastková kompetencia 2

Vypracovať finančný plán

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Roztriediť príjmy do domácnosti a výdavky na domácnosť.

Úroveň 2

Vysvetliť prvky osobného rozpočtu (pravidelné a nepravidelné príjmy, výdavky a úspory).

Zostaviť rozpočet domácnosti.

Zostaviť jednoduchý podnikateľský zámer a rozpočet malého podniku – fyzickej osoby.

Charakterizovať typy rozpočtov (vyrovnaný, schodkový, prebytkový) na úrovni rodiny.

Úroveň 3

Opísať spôsoby krytia deficitu (úvery, splátkový predaj, leasing).

Zostaviť podnikateľský a finančný plán podniku – právnickej osoby.

Vysvetliť možnosti, ako splácať dlhy.

Navrhnuť spôsoby riešenia schodkového a prebytkového rozpočtu.

OBSAH VZDELÁVANIA

Príjmy a výdavky domácnosti

Príjmy sú všetky peniaze, ktoré do domácnosti v určitom období prídu. Existuje viacero spôsobov ako daný príjem finančný spotrebiteľ dosahuje:

- prácou ako zamestnanec,
- príjmy z podnikania,
- prenájomom nehnuteľností, ako napr. dom, byt, pôda,
- vlastníctvom cenných papierov, napr. akcií, dlhopisov,
- sociálnou podporou,
- podporou v nezamestnanosti,
- prevzatím daru, predajom majetku,
- príležitostným príjmom, ako sú sezónne práce, príjem z brigády a pod.

Výdavky jednotlivcov a rodín môžu byť:

- výdavky na bývanie,
- výdavky na stravu,
- výdavky na dopravu,
- výdavky na štúdium a vzdelanie,
- výdavky na komunikáciu – telefóny, internet,
- poplatky na lieky, ochorenie, úraz, návšteva lekára,
- náklady na kozmetiku, oblečenie, divadlo, kino a pod.

Príjmy aj výdavky domácnosti môžu byť pravidelné aj nepravidelné. Do pravidelných príjmov/výdavkov rátame všetky platby, ktoré majú istú pravidelnosť (nielen mesačne, ale aj napr. štvrťročne).

Medzi pravidelné príjmy zaraďujeme mzdu, nájom za byt (v prípade, že ja som prenajímateľ), starobný dôchodok. K nepravidelným príjmom môžeme zaradiť napr. výhra v lotérii, odmena (v práci), dar, dedičstvo.

Medzi pravidelné výdavky zaraďujeme nájom za byt (v prípade, že mám byt prenajatý), zálohová platba za plyn, splátka pôžičky, vodné a stočné, strava v školskej jedálni a pod. Nepravidelné výdavky sú napr. náklady na opravu práčky, poplatok za lieky, lístok do kina.

Rozpočet

Rodinný rozpočet je plán finančného hospodárenia domácnosti, ktorý vedie k získaniu kontroly nad finančnou situáciou rodiny a ku zníženiu rizika zbytočných výdavkov a prípadného zadlžovania. Na základe toho je možné nájsť zdroje pre rezervy a úspory a tak sa pripraviť na nečakané výdavky.

Pri zostavovaní rodinného rozpočtu je dôležité:

- zosumarizovať si všetky svoje čisté príjmy,
- zosumarizovať si všetky výdavky vrátane mimoriadnych platieb,
- urobiť si rozdiel medzi príjmami a výdavkami,
- aktualizovať a kontrolovať stav.

Typy rozpočtov

- Vyrovnaný $\text{príjmy} = \text{výdavky}$
- Schodkový $\text{príjmy} < \text{výdavky}$
- Prebytkový $\text{príjmy} > \text{výdavky}$

Riešenie prebytkového rozpočtu

- ak príjmy prevyšujú výdavky, máte prebytok peňazí a tvoríte si:
 - rezervu,
 - úspory.

Riešenie schodkového rozpočtu

- ak výdavky prevyšujú príjmy, máte nedostatok peňazí. Je potrebné riešiť, ako tento nedostatok peňazí doplniť alebo ho znížiť:
 - uskromniť sa a vylúčiť alebo znížiť výdavky,
 - zamyslieť sa, ako si zvýšiť svoj príjem,
 - ak ide o neočakávanú udalosť alebo významný výdavok, ktorý nemáte šancu riešiť z krátkodobého hľadiska znížením výdavkov alebo zvýšením príjmov, ale realizáciou tohto výdavku dosiahnete dlhodobú úsporu (finančnú alebo časovú), požiadajte finančnú inštitúciu o zdroje, čiže o úver,
 - zadlžujte sa iba v odôvodnených prípadoch alebo iba účelne,
 - porozmýšľajte a znížte svoje výdavky. Rozdeľte ich na:
 - nevyhnutné – nájomné, energie, strava, doprava,...,
 - vedľajšie (luxusné) – zábava, jedlo v reštaurácii a pod.; tieto sa snažte znížiť alebo úplne vyškrtnúť,
 - snažte sa nájsť rovnakú vec za menej peňazí,
 - nerozhadzujte peniaze bezúčelovo,
 - plaťte štvrťrok, polrok alebo rok dopredu,
 - väčší spotrebiteľský výdavok riešte namiesto jednorazovej úhrady formou splátok, t. j. zadlžte sa, ale účelne.

Deficit

Jednoduchá definícia deficitu predstavuje prevahu výdavkov nad príjmami, často označovaný ako schodok, nedostatok alebo záporný rozdiel. Inak povedané, ak je suma príjmov jednotlivca

resp. rodiny nižšia ako suma výdavkov, vzniká deficit zdrojov. Buďte si vedomý, koľko získate príjmov mesačne alebo za iné pravidelné obdobie a aké sú vaše pravidelné výdavky.

Deficit zdrojov je vždy potrebné z niečoho pokryť (financovať). Spôsoby sú rôzne, napr.:

- odstrániť/znížiť nepravidelné a špecifické výdavky (podľa možností aj fixné náklady),
- financovať deficit formou cudzích zdrojov, čo však so sebou prináša dodatočné náklady vo forme úrokov a poplatkov.

Financovanie deficitu formou cudzích zdrojov je možné formou:

- pôžička,
- úver,
- lízing,
- splátkový predaj,
- iné.

Úver predstavuje poskytnutie finančných prostriedkov jednou osobou (veriteľom) druhej osobe (dlžníkovi), pričom dlžník sa zaväzuje v dohodnutej dobe prijaté prostriedky veriteľovi vrátiť a zaplatiť aj úroky z požičaných peňazí. Splátka úveru sa tak spravidla skladá z istiny požičanej sumy, úroku a prípadne aj poplatkov. Pri výbere úveru je dôležité zvážiť predovšetkým celkovú sumu a aj časové hľadisko pri krytí deficitu finančných prostriedkov.

Splátkový predaj je financovanie nákupu na úver. Má spoločné rysy so spotrebným úverom a umožňuje nákup tovarov a služieb aj bez potrebnej hotovosti. Úver ponúka priamo predajca, no poskytuje ho splátková spoločnosť. Klient sa podpisom zmluvy zaväzuje splácať istinu úveru a úroky. Úrokové sadzby a RPMN sa pohybujú od 0 % až po desiatky percent a doba splácania až do 60 mesiacov. Ich výška závisí od akontácie prvej splátky, doby splácania a iných okolností.

Výhody splátkového predaja:

- kupujúci sa stáva vlastníkom tovaru alebo služby,
- rýchlosť a jednoduchosť vybavenia financovania,
- možnosť nulovej akontácie.

Nevýhody splátkového predaja:

- potrebné potvrdenie o príjme pri vyšších sumách,
- preplatenie kupovanej veci s výnimkou ponúk s nulovým navýšením (zväčša sa však platí spracovateľský poplatok).

Riziká:

- nutnosť reálne zvážiť finančné možnosti v prípade nepredvídateľnej situácie (napr. strata zamestnania),
- schopnosť pravidelne splácať mesačné splátky,
- potreba porovnať viacero ponúk a možností financovania,
- nedôslednosť pri podpise zmluvy a následné nevýhodné podmienky pre spotrebiteľa,
- riziko sankcií pri neuhradení splátky.

Podstatou **lízingu** je skutočnosť, že ako klient lízingovej spoločnosti využívate predmet lízingu po dobu trvania lízingovej zmluvy. Lízing je teda **prenájom** tovaru dlhodobej spotreby, ide napr. o auto, stroje, zariadenia. Platíte pravidelné splátky, no tento predmet nie je vo vašom vlastníctve, ale vo vlastníctve lízingovej spoločnosti. Po ukončení doby lízingu sa mení vlastníctvo predmetu lízingu v závislosti od druhu lízingu. Spravidla sa vlastníkom stáva osoba, ktorá predmet lízingu užívala počas trvania lízingovej zmluvy.

Hlavné druhy lízingu

- [finančný lízing, resp. finančný prenájom](#) (v niektorých krajinách sa používa pojem kapitálový lízing),
- [operatívny lízing, resp. operatívny prenájom](#).

Ako si vybrať medzi finančným a operatívnym lízingom?

Ak je zámerom obstaranie predmetu lízingu, spravidla zvolíme finančný lízing. Ak máte záujem iba užívať predmet lízingu, je vhodnejší operatívny lízing.

Dôležité:

- pred každým výberom spôsobu krytia deficitu si porovnajte viacero ponúk, aby ste sa vedeli správne rozhodovať,
- v prípade zadlžovania myslite na to, že požičané prostriedky budete musieť vrátiť,
- predtým, ako podpíšete nejakú zmluvu, dôkladne sa oboznámte s jej obsahom a nechajte si podrobne vysvetliť z nej vyplývajúce záväzky,
- nepodpisujte zmluvy pod tlakom,
- v prípade, že sa neviete správne rozhodnúť, využite napr. služby finančných poradcov.

Dlh

Odpoveď na otázku, ako sa zbaviť dlhov resp. ako splácať dlhy nebýva vždy jednoduchá. Veriteľ, osoba, alebo inštitúcia, ktorá dlžníkovi požičala peniaze, zvyčajne trvá na vymáhaní pohľadávky. Dôležité je dodržiavať uvedené zásady:

1. Ak sa chcete zbaviť dlhov, je potrebné zvážiť najvýhodnejší spôsob splácania dlhu.
2. Pôžičky sa musí dlžník naučiť splácať tak, aby to bolo pre neho čo najvýhodnejšie, pretože nie každé posielanie peňazí na účet veriteľa znižuje Váš dlh rovnakým spôsobom.
3. Nedostať sa do kolotoča pôžičiek a dlhov, ktorý nastáva, ak sa dlžník dostane do situácie, že sa jeho pôžičky navýšia do takej miery, že už len pokrýva starú pôžičku novou.
4. Vyvarovať sa zbavovania dlhov formou čerpania úveru od nebankovej spoločnosti, pretože sú často nevýhodné vzhľadom na vysoký zmluvný úrok.
5. Vytvoriť si zálohu minimálne na tri mesiace dopredu. Záloha je potrebná pre nepredvídané okolnosti, ktoré prichádzajú často nečakane. Nie každý dlžník je však schopný si vytvoriť zálohu do budúcnosti.
6. Urobiť všetko pre to, aby ste uhradili svoje súčasné dlhy.
7. Vytvoriť si plán, ako sa zbaviť dlhov, ktorý musí byť zvolený správne a ktorý funguje od začiatku. Pokiaľ splácate svoj dlh veriteľovi a už ste sa dostali do omeškania, je veľmi dôležité posilať peniaze v čo najskoršom termíne.
8. Docieľať, aby dlžníkovi bolo umožnené postupné splácanie dlhu formou splátok. Výška splátok by mala byť taká, aby dlžník splátky zvládal splácať. Veľa dlžníkov má dlh často u viac ako 3 veriteľov naraz. Úroky bývajú obvyčajne nevýhodné a vysoké (najmä ak si dlžník požičal od nebankovej spoločnosti).
9. Základným kľúčom ako sa zbaviť dlhov je spojiť všetky dlhy do jedného s výhodným úrokom. Obvyčajne najvýhodnejší úrok je v prípade hypotekárnych úverov.
10. Možnosť dlh si rozložiť aj na viac rokov, čím sa zníži celková výška splátky. Týmto spôsobom sa výrazne znížia mesačné splátky a dlžník bude schopný dlh splácať. Pri správnom optimalizovaní dlhov do jedného, dokonca nemusíte dlh preplatiť, hoci by ste ho splácali aj vyšší počet rokov.
11. Každý dlžník má svoje dlhy riešiť v čo najskoršom termíne, pretože dlhy môžu veriteľa vymáhať súdnou a exekučnou cestou. Potom to už je len krok k tomu, aby dlžník prišiel o strechu nad hlavou. S veriteľom je najlepšie sa dohodnúť. Nie vždy je to však možné a veriteľ nielenže nepočúva žiadosti dlžníka o splátkový kalendár, ale ani nemieni s dlžníkom komunikovať.

12. Veriteľovi je potrebné ukázať, že ste na dlh nezabudli a chcete ho splácať.
13. V prípade, ak dlžník vlastní nehnuteľnosť, uvažovať aj nad prípadným prenájmom, či inou formou využitia nehnuteľného majetku pre splácanie dlhu. Pokiaľ je na nehnuteľnosti zriadených niekoľko exekučných záložných práv, nehnuteľnosť nie je možné len tak jednoducho predať. Najskôr je potrebné uhradiť všetky exekúcie, ktoré bránia predaju.
14. Prenechať oddĺženie na odborníkov.

Príklad: Úver v banke – predčasné splatenie

Pani XY si vzala v banke úver v sume 3 300 eur. Splatiť ho má za 12 mesiacov, pričom výška mesačnej splátky je 286,68 eur. Pravidelne desať mesiacov pôžičku spláca, potom vyhrá v lotérii a chce sa dlhu zbaviť. Zostáva jej vyplatiť ešte dve splátky v sume 573,36 eur. Po 10 mesiacoch je istina úveru 567,20 eur. Za predčasné splatenie si banka vyúčtuje najviac 0,5 % zo zostatkovej istiny, čo je 2,84 eur. Pani XY by tak vyplatila banke o 3,32 eur menej ako pri pôvodných mesačných splátkach.

Príklad: Lízing

Pán AB si kúpil auto cez lízingovú spoločnosť. Úver v sume 10 950 eur si vzal na štyri roky. Viac ako tri roky pravidelne každý mesiac lízing spláca. Potom mu brat vráti peniaze, takže pán AB môže vyplatiť svoje dlhy. V lízingovej spoločnosti mu zostáva zaplatiť posledných 2 500 eur. Ak by mu do konca splatnosti zostával menej ako rok, zaplatí za poplatok za predčasné splatenie lízingu 0,5 % zo zostatku 2 500 eur. Pán AB by tak vyplatil lízingovej spoločnosti navyše len 12,5 eur. Ak by mu do konca splatnosti zostával viac ako rok, môže si finančná inštitúcia od neho vypýtať za uvedené predčasné splatenie poplatok najviac jedno percento zo zostatku. Ak by bol v sume 2 500 eur, zaplatí navyše 25 eur.

Príklad: Stavebné sporenie

V stavebnej sporiteľni je predčasné splatenie stavebného úveru spoplatnené vo výške maximálne 1 % z predčasne splateného úveru, resp. 0,5 % ak do konca splatnosti úveru ostáva menej ako rok. Na stavebný úver má klient nárok po sporení najmenej 24 mesiacov. Ak klient nemá ešte nárok na stavebný úver, má možnosť požiadať o medziúver. Za jeho predčasné splatenie sa platí poplatok ako v prípade stavebného úveru. V štádiu medziúveru klient nespláca istinu, len platí úroky a až keď má nárok na stavebný úver, časť medziúveru sa jednorazovo splatí nasporenou sumou a zvyšok klient spláca už vo forme stavebného úveru.

Príklad: Refinancovanie

Pani AB si pred piatimi rokmi zobrala úver v banke č. 1 vo výške 50 000 eur s dobou splatnosti 30 rokov, s úrokovou sadzbou 5,50 %, dobou fixácie 5 rokov, pričom výška mesačnej splátky bola 283,89 eur. Celkovo by za úver vrátane úrokov zaplatila 102 202,02 eur. Po 5 rokoch splácania úveru sa rozhodla kontaktovať banku č. 2, ktorá prebrala všetky potrebné informácie a do 48 hodín zadarmo vypracovala ponuku ako ušetriť na mesačných splátkach. Nové parametre ponuky boli takéto: zostatok istiny bol už len 46 230,30 eur, takže výška nového úveru predstavovala 46 230,30 eur so zvyšnou dobou splatnosti 25 rokov a vyjednanou výškou úrokovej sadzby 3,29 %, pričom výška mesačnej splátky by bola 226,27 eur. Pani AB by tak vyplatila o 57,63 eur menej ako pri pôvodnej banke č. 1 a celkove by usporila po dobu 25 rokov 17 289 eur.

Podnikateľský plán (business plán) konkretizuje **podnikateľský zámer** :

- stanovuje ciele podnikateľského subjektu na určité časové obdobie,
- určuje postupy a metódy na dosiahnutie cieľov,
- slúži ako podklad pre banku pri žiadosti o úver.

Náležitosti podnikateľského zámeru:

1. Údaje o žiadateľovi

Profesijný životopis – údaje o absolvovaní školy, priebeh zamestnaní, absolvovanie školení, kurzov, schopností a zručností, ukončenie/prerušenie živnosti – uviesť dôvod.

2. Charakteristika zámeru

Predmet podnikateľskej činnosti, opis produktu, služby.

3. Postup realizácie zámeru

Základná myšlienka podnikateľského plánu a časový realizačný plán.

4. Miesto realizácie zámeru

Kde sa bude podnikateľský plán realizovať, priestorové zabezpečenie, údaje o nebytových priestoroch, nájomné vzťahy, technické a organizačné zabezpečenie realizácie zámeru.

5. Marketingové informácie

Informácie o trhu v lokalite, odhad rozsahu produkcie podnikateľskej činnosti, reklama, konkurencia, marketingové ciele.

6. Slabé a silné stránky zámeru

- **Strengths (silné stránky)** – vnútorné prednosti firmy, výhody oproti konkurencii, teda prednosti v organizácii, technológii, ľudských zdrojoch, podnikovej kultúre, patentoch, Know-how, finančnej politike, distribučných kanáloch, logistike, nákladoch, certifikátoch.
- **Weaknesses (slabé stránky)** – vnútorné nedostatky v porovnaní s konkurenciou.
- **Opportunities (príležitosti)** – súčasné, ale aj budúce podmienky vo vonkajšom prostredí firmy – legislatíva, infraštruktúra, demografia, vzdelanie, školstvo, ochrana životného prostredia, bariéry, štátne stimuly...
- **Threats (hrozby)** – vonkajšie prostredie

7. Finančná prognóza

Celková finančná prognóza a priebeh finančného toku minimálne na 2 roky, predpokladané náklady a výnosy, podiel vlastného vkladu na celkovom financovaní, iné zdroje financovania.

8. Doplnujúce údaje

Informácie, ktoré zvyšujú dôveryhodnosť plánu: zmluvy o budúcej zmluve, certifikáty, osvedčenia, pripravené cenníky a pod.

9. Kalkulácia predpokladaných nákladov

Predpokladané výdavky súvisiace so samostatnou zárobkovou činnosťou. Uveďte konkrétne predmety, ktoré predpokladáte kúpiť, poplatky za služby, ktoré predpokladáte zaplatiť zo získaného príspevku.

Každá banka, alebo iná inštitúcia má vytvorené vlastné formuláre. Vzor podnikateľského zámeru je dostupný na internete.⁴⁶

⁴⁶ <https://www.podnikajte.sk/financie/category/podnikatelsky-plan-vzor.xhtml>.

Čiastková kompetencia 3

Vysvetliť daňový a odvodový systém

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 2

Uviesť príklady, ako štát využíva príjmy z daní.

Úroveň 3

Vysvetliť rozdiel medzi priamymi a nepriamymi daňami.

Charakterizovať daňový a odvodový systém v Slovenskej republike.

Identifikovať položky bežne odpočítavané z hrubej mzdy.

OBSAH VZDELÁVANIA

Dane a odvody

Daň je (v slovenskom práve) platba fyzických alebo právnických osôb, ktorá je zákonom určená a ktorú vyberá štát a orgány miestnej samosprávy v prospech štátneho rozpočtu na úhradu verejných výdavkov vo vopred určenej výške a s presne určeným termínom splatnosti.

Dane sa členia na:

- priame – sa platia priamo správcovi dane, ktorým je buď daňový úrad alebo obecný (mestský) úrad. Medzi priame dane patrí:
 - daň z príjmov (fyzických osôb, právnických osôb),
 - daň z motorových vozidiel,
 - miestne dane (z nehnuteľnosti, za ubytovanie, za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta, za psa, za užívanie verejného priestranstva, za predajné automaty, za nevýherné hracie prístroje, za jadrové zariadenie, miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady),
- nepriame – platia sa nepriamo prostredníctvom cien tovarov a služieb. Medzi nepriame dane patrí:
 - DPH,
 - spotrebné dane (z minerálneho oleja, z vína, z piva, z liehu, z tabakových výrobkov, z elektriny, uhlia a zemného plynu),
 - clá.

Odvody sú zákonom stanovené čistky z príjmu, ktoré plynú do verejných zdrojov:

- Sociálnej poisťovne (zamestnávateľ, zamestnanec),
- Zdravotnej poisťovne (zamestnávateľ, zamestnanec).

Pred počítaním svojho príjmu nezabudnite na rozdiel medzi hrubým a čistým príjmom. Suma, ktorú dostanete na účet, alebo vám je vyplatená v hotovosti, je **čistá mzda**. Táto suma je počítaná z **hrubej mzdy**, od ktorej sa odpočítavajú všetky zrážky vo forme odvodov a daní a pripočítava sa k nej daňový bonus na deti, ak ich máte.

V súlade s platnými zákonmi o sociálnom a zdravotnom poistení platí každý zamestnanec i zamestnávateľ zákonom stanovenú výšku poistného na sociálne a verejné zdravotné poistenie.

Do Sociálnej poisťovne sa platí:

- a) zamestnanec 9,4 % zo svojej hrubej mzdy,
- b) zamestnávateľ 25,2 % z vyplatených hrubých miezd svojich zamestnancov spolu.

Do zdravotných poisťovní (Všeobecná zdravotná poisťovňa, UNION poisťovňa alebo Poisťovňa

Dôvera) sa platí verejné zdravotné poistenie takto:

- a) zamestnanec 4,0 % zo svojej hrubej mzdy,
- b) zamestnávateľ 10,0 % z vyplatených hrubých miezd svojich zamestnancov.

Celkovo sa teda zráža z hrubej mzdy zamestnancov na sociálne a zdravotné poistenie spolu 13,4 % z ich hrubých miezd. Zamestnávatelia platia za svojich zamestnancov spolu na sociálne a zdravotné poistenie 35,2 % z objemu hrubých miezd svojich zamestnancov.

Platiť odvody sa vždy oplatí, aby ste mohli získať to, čo Vám zo zákona patrí, tzn. zdravotnú starostlivosť, dôchodok, sociálne dávky.

Poplatky – každý finančný produkt má isté poplatky.

Odporúčania a rady:

- plaťte včas dane, odvody a poplatky,
- vypracujte si váš osobný finančný plán (príjmy – výdavky), aby ste videli, o akom prebytku viete z krátkodobého alebo dlhodobého pohľadu rozmýšľať,
- čím konzervatívnejšie produkty využívate, tým je výnos nižší, ale investícia bezpečnejšia,
- čím rizikovejšie produkty využívate, tým je výnos vyšší, ale investícia viac riziková,
- ak očakávate plánovaný výdavok, zvolte likvidnejšie produkty (termínované účty, podielové fondy, bežné a sporiace účty),
- najlikvidnejšie sú vždy peniaze na účte a najmenej likvidné finančné prostriedky investované do nehnuteľností,
- požiadajte finančnú inštitúciu alebo finančného poradcu o odporúčenie pri výbere správneho umiestnenia finančného prebytku,
- nechajte si vysvetliť prípadné otázky dedenia/pokračovania v úsporách a v investícii v prípade smrti alebo úrazu,
- nepodpisujte zmluvu pod časovým tlakom.

Spôsoby platenia daní

Daň sa môže zaplatiť:

1. bezhotovostne z účtu vedeného v banke. Znamená to, že ak máme peniaze v banke, banka na základe nášho príkazu z nášho účtu zaplatí daň. Musíme tam mať také množstvo peňazí, aby stačili na zaplatenie dane, ktorá bola vypočítaná a ktorá sa má zaplatiť.
2. v hotovosti poštovým poukazom. Ak vieme, koľko peňazí potrebujeme na zaplatenie dane, tak vypíšeme poštovú poukážku, ktorú dostaneme na pošte. Poukážku vypíšeme tak, že uvedieme naše meno, sumu dane a daňový úrad resp. mestský alebo obecný úrad, alebo colný úrad, ktorému platíme daň. Pošta naše peniaze prevezme, opečiatkuje poukážku a jednu časť z nej nám vráti, aby sme mali doklad, že sme daň zaplatili. Pošta poukáže peniaze prijímateľovi.
3. v hotovosti, v prípade keď platíme daň obci, napr. daň za pozemok, dom, psa a iné. Daň na obecnom úrade môžeme v hotovosti zaplatiť len do maximálnej výšky 300 eur.

Verejné výdavky

Rozhodovanie o výdavkoch štátu je veľmi zložitá činnosť, ktorá je súčasťou verejných výdavkov, ktorých cieľom je financovať verejné potreby.

Verejné výdavky predstavujú tok finančných prostriedkov, ktoré sú využívané na realizáciu rôznych funkcií štátu, vlády, VÚC, miest a obcí a to na základe princípov nenávratnosti, (tento sa líši od ostatných finančných vzťahov napr. úverových či poisťných s tým, že nevzniká žiaden

právny nárok na ich vrátenie prípadne na poskytnutie akejkoľvek služby) a neekvivalentnosti, keď nie je priama väzba medzi príjmami a výdavkami, pričom prinášajú verejný úžitok napr. formou verejných služieb, ale ich produkciu nie je možné zveriť do rúk súkromných investorov a firiem.

Príklady **verejných služieb** prinášajúcich verejnosti úžitok:

- Justičný systém zabezpečujú všetky štáty vo vlastnej pôsobnosti z dôvodu zachovania čo najvyššej nestrannosti a objektívnosti.
- Cestná infraštruktúra je prirodzený monopol, tak ako aj mnohé iné sieťové odvetvia.
- Niektoré rozsiahle projekty (napr. atómová elektrárňa) sú priveľké pre súkromnú firmu.
- Inžinierske siete ako rozvody pitnej vody resp. plynu a elektrickej energie, kanalizácie a čističky odpadových vôd.
- Mestské parky.
- Osvetlenie.
- Armáda.

Verejné výdavky sú financované z daní a odvodov. Ide o veľké sumy v rozsahu stoviek miliónov či miliárd eur.

Ako štát získava zdroje, to značí, aké príjmy najmä očakáva:

- daň z pridanej hodnoty,
- dane z príjmov fyzických a právnických osôb,
- spotrebné dane,
- dane z príjmov a kapitálového majetku,
- granty a transfery,
- dane z medzinárodného obchodu a transakcií,
- ostatné príjmy (napr. zdravotné a sociálne odvody).

Na čo štát míňa, to značí, ako najmä využíva získané zdroje:

- ekonomická oblasť,
- všeobecné verejné služby,
- sociálne zabezpečenie,
- vzdelávanie,
- verejný poriadok a bezpečnosť,
- ochrana životného prostredia,
- obrana,
- rekreácia, kultúra a náboženstvo,
- bývanie a občianska vybavenosť,
- zdravotníctvo.

Sektor verejnej správy tvoria verejné inštitúcie, ktoré zvykneme nazývať aj „štátne“.

Z pohľadu výdavkov je najrozsiahlejšou časťou:

1. **štátny rozpočet**, ktorý prerozdeľuje viac ako 60 % peňazí

2. **ostatné výdavky** predstavujú výdavky na:

- sociálnu poisťovňu a zdravotné poisťovne,
- obce, VÚC, ostatné subjekty verejnej správy (napr. príspevkové organizácie, verejné vysoké školy), RTVS.

1. **Štátny rozpočet** je bilanciou príjmov a výdavkov štátu. Štát získava financie hlavne zdaňovaním občanov a firiem. Jednoducho povedané, štátny rozpočet vyjadruje ako štát míňa peniaze občanov a zároveň informuje, ako získané financie prerozdeľuje na jednotlivé ministerstvá, ktoré zodpovedajú za rôzne oblasti spoločenského života.

Poznámka č.1.: pracovná pomôcka „Vesmír verejných výdavkov na príslušný rok“ je dostupný na internete.⁴⁷

Poznámka č.2.: pracovná pomôcka „Prehľad výdavkov verejnej správy výdavkov na príslušný rok“ je dostupná na internete.⁴⁸

2. Ostatné výdavky

a) **Sociálna poisťovňa** vykonáva systém sociálneho poistenia pozostávajúci z 5 samostatných poistných systémov:

- dôchodkové poistenie (pozostáva zo starobného a invalidného poistenia),
- nemocenské poistenie,
- úrazové poistenie,
- garančné poistenie,
- poistenie v nezamestnanosti.

b) Zdravotné poisťovne

Verejné zdravotné poistenie je použité na zabezpečenie potrebnej zdravotnej liečebnopreventívnej starostlivosti pri ťažkom zdravotnom postihnutí, príp. osobitnej zdravotnej starostlivosti napr.: ambulantná starostlivosť, lôžková a kúpeľná starostlivosť.

c) Obce, VÚC, ostatné subjekty verejnej správy (napr. príspevkové organizácie, verejné vysoké školy) a RTVS.

Miestne dane sú upravené zákonom, ukladajú ich obce a vyššie územné celky všeobecne záväzným nariadením, spravidla zverejňované na ich webových stránkach, v ktorom upravujú sadzby daní, zníženie daní a oslobodenie od daní.

Ako obce a VÚC získavajú zdroje, to značí, aké príjmy najmä očakávajú:

- daň z nehnuteľností,
- daň za psa,
- daň za užívanie verejného priestranstva,
- daň za ubytovanie,
- daň za predajné automaty,
- daň za nevýherné hracie prístroje,
- daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta,
- daň za jadrové zariadenie,
- miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady,
- daň z motorových vozidiel (môže ukladať aj VÚC)

Na čo obce a VÚC mínajú, to značí. ako najmä využívajú získané zdroje:

- *bežné výdavky* – sú určené na zabezpečenie činnosti miestnej samosprávy v oblastiach:
- výdavky na samosprávne funkcie obcí:
 - výdavky na činnosť orgánov obce, na zariadenia a prevádzku zariadení obce (napr. platy, odmeny, starobné poistenie, poistné do ZP, energie, prevádzka zariadení, všeobecný spotrebný materiál, všeobecné služby, poštové a telekomunikačné služby a pod.),
 - výdavky na spoločenskú činnosť obce (kultúrna činnosť, športová činnosť – kultúrne a športové kluby a pod.),
 - výdavky na cestu, dopravu, požiarnu ochranu, políciu, občianska vybavenosť, vzdelávanie a cintoríny a pod.,
- výdavky na tvorbu a ochranu životného prostredia:

⁴⁷ www.cenastatu.sk

⁴⁸ www.rozpocet.sk

- výdavky na udržiavanie parkov, zelene,
- výdavky na čistotu ovzdušia, čističky,
- výdavky pre rozpočtové organizácie a príspevky príspevkovým organizáciám.
- *kapitálové (investičné) výdavky* – slúžia na financovanie investičných potrieb obce:
 - rozvojové programy – výstavba miest a obcí (napr. štúdie, expertízy a posudky, konzultácie, výstavby, poistenie do RF a pod.),
 - MHD, (napr. investície do nových dopravných prostriedkov),
 - komplexná bytová výstavba (napr. sociálne byty).

Vedeli ste, že....?:

- verejná správa je najväčším zamestnávateľom na Slovensku,
- vzdelávanie zahŕňa okrem základného, stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania aj iné formy vzdelávania (napr. e-learning),
- základný výskum je súčasťou školstva,
- súčasťou sociálneho systému je aj:
 - pomoc v hmotnej núdzi, prídavky na dieťa, rodičovský príspevok, vianočné príspevky,
 - starostlivosť o ohrozené deti – detské domovy, politika trhu práce, služby zamestnanosti,
- výdavky na obranu predstavujú mzdy vojakov a ostatných zamestnancov, ale aj prevádzku vojenských zariadení a mierové misie v zahraničí,
- ochrana vôd, čističky a kanalizácia sú súčasťou výdavkov životného prostredia,
- protipovodňové opatrenie, ochrana ovzdušia, prírody a krajiny a odpady tiež spadajú do ŽP,
- súčasťou výdavkov v oblasti kultúry sú aj divadlá, knižnice, múzeá, hudba, granty, ale aj cirkvi a náboženské spoločnosti, RTVS,
- väzenstvo a súdnictvo spadajú pod spravodlivosť,
- polícia, hasiči a ochrana štátnej hranice sú súčasťou výdavkov vnútornej bezpečnosti a správy,
- Slovenská informačná služba, Generálna prokuratúra SR, Slovenská akadémia vied patria medzi ostatné výdavky štátneho rozpočtu.

Benefity zamestnancov

Zamestnanecké požitky (benefity) sú plnenia poskytnuté od zamestnávateľa v peňažnej aj v nepeňažnej forme pre vlastných zamestnancov alebo aj pre ich rodinných príslušníkov. Tieto požitky predstavujú príjem.

Zdaňované zamestnanecké požitky:

- odmeny vrátane odmien pri životných a pracovných jubileách,
- poskytnuté vozidlo zamestnávateľa zamestnancovi na súkromné účely,
- poskytnuté ubytovanie, resp. byt pre zamestnanca,
- poskytnuté rekreačné, rekondičné pobyty, ktoré zamestnávateľ "dobrovoľne" (t. j. nie povinne) poskytuje svojim zamestnancom a ich rodinným príslušníkom v zariadeniach, ktoré nie sú majetkom zamestnávateľa alebo zamestnávateľom prenajaté,
- školné pre zamestnanca, deti zamestnanca – poskytnuté v predškolskom zariadení, vzdelávacom alebo telovýchovnom zariadení, ktoré nie je vlastníctvom zamestnávateľa alebo v prenájme zamestnávateľa,
- úrok z pôžičky od zamestnávateľa pre zamestnanca – zdaňuje sa „iba“ zvýhodnenie t. j. úrok, ktorý nemusí platiť zamestnanec (napr.) banke (keď by si zobral pôžičku od banky),

- všetky cenové zvýhodnenia = zľavy z ceny výrobkov, služieb zamestnávateľa – napr. zľava na cestovnom zamestnanca (príp. rodinného príslušníka) dopravného podniku a pod.

Príklady nezdaňovaných (oslobodených) benefitov zamestnancov:

- rekreačné pobyty vo vlastných zariadeniach zamestnávateľa alebo v prenajatých zariadeniach,
- náhrady príjmu pri práceneschopnosti aj príplatky k náhrade príjmu pri práceneschopnosti (zamestnancovi „povinne“ vyplatené zamestnávateľom),
- strava pre zamestnancov na pracovisku alebo stravovanie zamestnancov cez iné subjekty – poskytnuté stravovacie poukážky na nákup potravín, stravy),
- finančný príspevok na stravovanie pre zamestnanca, ktorý sa pre zdravotné dôvody nemôže stravovať vyššie uvedeným spôsobom,
- nealkoholické nápoje na pracovisku,
- pracovné prostriedky, pracovné a ochranné odevy (aj uniformy) aj príspevky na ich údržbu, poskytnuté zamestnancom aj žiakom odborných stredných škôl a odborných učilíšť,
- cestovné náhrady a niektoré súvisiace výdavky zamestnanca, okrem vreckového pri zahraničných pracovných cestách,
- použitie zdravotníckych zariadení, vzdelávacích, predškolských, telovýchovných alebo športových zariadení zamestnávateľa alebo ním prenajatých,
- príspevky na doškoľovanie zamestnancov, ktoré súvisí s činnosťou zamestnávateľa,
- vecné a peňažné dary pre príslušníkov Hasičského a záchranného zboru, zamestnancov a členov hasičských jednotiek a tiež aj fyzickým osobám pri záchrane života a majetku (pri požiaroch, živelných pohromách a udalostiach a pod.).

Príjmy z podnikania

Príjmy z podnikania sa rozdeľujú podľa skutočnosti, na základe akého právneho podkladu daňovník vykonáva podnikateľskú činnosť. Ide o príjmy:

- **z poľnohospodárskej výroby, lesného a vodného hospodárstva**, kde patria príjmy, ktoré dosahuje samostatne hospodáriaci roľník, ktorý vykonáva činnosť na základe osvedčenia vydaného podľa zákona o súkromnom podnikaní občanov a príjmy spoločníkov pozemkových spoločenstiev bez právnej subjektivity,
- **príjmy zo živnosti**, ktoré dosahuje daňovník vykonávajúci činnosť na základe živnostenského oprávnenia podľa zákona o živnostenskom podnikaní,
- **príjmy z podnikania vykonávaného podľa osobitných predpisov**, kde patria príjmy daňových poradcov, audítorov, exekútorov, súkromných lekárov, notárov a pod., čiže patria sem také druhy príjmov, ktoré sú dosahované činnosťou vykonávanou len na základe osobitných právnych predpisov,
- **príjmy spoločníkov verejnej obchodnej spoločnosti a komplementárov komanditnej spoločnosti**.

Daň sa vypočítava zo základu dane zníženého o nezdaniteľné časti základu dane. Základ dane = rozdiel medzi príjmami a daňovými výdavkami.

Do daňových výdavkov možno zahrnúť iba výdavky, ktoré sú preukázané účtovnými dokladmi a súvisia s dosahovaním, zabezpečením a udrzaním zdaniteľného príjmu z podnikania. Do daňových výdavkov nemožno zahrňovať výdavky na osobnú potrebu daňovníka, ako napr. nákup oblečenia, hodínok, šperkov, okuliarov, výdavky na plastickú chirurgiu, zuby a pod.

Príklady ďalších príjmov, ktoré podliehajú zdaneniu

Príjmy z inej samostatnej zárobkovej činnosti – lekár, zubár, umelec, maliar, spisovateľ, herec, športovec – priznávajú sa v daňovom priznaní fyzickej osoby.

Príjmy z kapitálového majetku – úroky z vkladov na vkladných knižkách, z vkladov na účte v banke, úroky a iné výnosy z poskytnutých úverov a pôžičiek – zdaňujú sa zrážkou, ktorú je povinný vykonať platiteľ pri výplate, poukázaní alebo pri pripísaní úhrady v prospech daňovníka. Zrážkou dane je daň vysporiadaná, a preto sa tieto príjmy neuvádzajú v daňovom priznaní.

Ostatné príjmy – napr. z predaja ovocia a zeleniny na trhu, z predaja bytu, z predaja cenných papierov, výhry, ktoré nie sú od dane oslobodené. Tieto príjmy sa priznávajú v daňovom priznaní.

Čiastková kompetencia 4

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

Očakávaná, že žiak je schopný:

Úroveň 2

Vysvetliť podstatu a význam podnikania na príkladoch podnikateľských subjektov v praxi.
Navrhnuť vlastný projekt a individuálne aj tímovo pracovať na jeho realizácii.

Úroveň 3

Vymedziť a porovnať právne formy pre oblasť podnikania.

Vyhľadať základné právne predpisy pre oblasť podnikania.

Opísať prejavy a dôsledky negatívnych javov, ako je korupcia, zneužívanie finančných prostriedkov EÚ, rodinkárstvo, nekalé marketingové aktivity a nelegálne podnikateľské aktivity, konštruktívne diskutovať o tom, ako sa k nim osobne postaviť a ako s nimi bojovať.

Vysvetliť postup založenia a vzniku živnosti alebo iného podnikateľského subjektu v styku s verejnou správou.

OBSAH VZDELÁVANIA

Podstata a význam podnikania

Podnikanie je sústavná činnosť, vykonávaná samostatne podnikateľským subjektom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku.

Podnik je samostatný ekonomicko-právny subjekt, ktorý využitím istého súboru výrobných činiteľov vyrába výrobky alebo poskytuje služby, ktoré sú určené na predaj a služby na uspokojenie potrieb.

Podnikateľ je právny subjekt, ktorý si určuje predmet podnikania, nesie podnikateľské riziko, vykonáva činnosť sústavne a samostatne. Jeho základným cieľom je dosahovanie zisku. Hospodári s majetkom a podniká na vlastný účet.

Podnikanie V SR upravujú základné právne normy:

- Obchodný zákonník – upravuje vzájomné vzťahy podnikateľských subjektov,⁴⁹
- Živnostenský zákon – upravuje podmienky živnostenského podnikania,⁵⁰
- Občiansky zákonník – upravuje **majetkové vzťahy** fyzických a právnických osôb, majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom, ako aj vzťahy vyplývajúce z **práva na ochranu osôb**, pokiaľ tieto občianskoprávne vzťahy neupravujú iné zákony. Úprava občianskoprávných vzťahov prispieva k napĺňaniu občianskych práv a slobôd, najmä ochrany osobnosti a nedotknuteľnosti vlastníctva.⁵¹

Ciele podnikateľského subjektu stanovuje **Podnikateľský plán (Business Plan)** na určité obdobie. Určuje postupy a metódy na dosiahnutie cieľov a môže slúžiť ako podklad pre banku pri žiadosti o úver.

⁴⁹ https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_obchodny-zakonnik/ <http://www.epi.sk/zz/1991-513>

⁵⁰ https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_zivnostenske-podnikanie <http://www.minv.sk/?zivnostenske-podnikanie>

⁵¹ https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_obciansky-zakonnik/ <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1964-40>

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

Podnikateľskú činnosť realizujú podnikateľské subjekty, ktorými môžu byť fyzické osoby alebo právnické osoby.

Fyzická osoba je každý človek, ktorý má spôsobilosť na práva a povinnosti. Rozlišujeme podnikateľskú a nepodnikateľskú fyzickú osobu. Podnikateľská fyzická osoba koná osobne alebo prostredníctvom svojho zástupcu. Zastúpenie vzniká na základe zákona alebo plnomocenstva.

Právnická osoba je samostatný právny subjekt vytvorený jednotlivcom, jednotlivcami alebo organizáciami. Vzniká dňom zápisu do obchodného registra alebo iného zákonom určeného registra. Právnická osoba má spôsobilosť na práva a povinnosti a na právne úkony.

Právnická osoba koná prostredníctvom štatutárneho orgánu, ktorý je zapísaný do obchodného registra. Štatutárny orgán môže tvoriť jednotlivec alebo kolektív a je oprávnený konať v mene podniku vo všetkých veciach.

Podnikateľom podľa Obchodného zákonníka je:

- osoba zapísaná v obchodnom registri,
- osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia,
- osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov,
- fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu.

Obchodné meno a logo

Obchodné meno je obchodný názov, pod ktorým sa podnikateľ prezentuje na verejnosti doma aj v zahraničí a pod ktorým vykonáva právne úkony v rámci svojej podnikateľskej činnosti. Pri výbere obchodného mena je treba prihliadať na predmet podnikania a zvážiť aj možnosť používania v zahraničí. Obchodné meno a logo firmy by malo byť ľahko zapamätateľné a jedinečné.

Obchodné meno **fyzickej osoby** musí obsahovať **meno a priezvisko podnikateľa** a môže obsahovať **názov podniku** prípadne **predmet podnikania**.

Obchodné meno **právnickej osoby** musí obsahovať **názov a právnu formu podnikania**.

Právne formy podnikania v SR

Výber právnej formy podnikania ovplyvňuje veľa faktorov, ako napr. predmet podnikania, finančné možnosti, miesto podnikania a podobne.

Živnosť

Konkrétne podmienky a výkon živnostenského podnikania upravuje zákon o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon).

Živnosť môže prevádzkovať každá tuzemská alebo zahraničná **fyzická osoba** alebo **právnická osoba**, ktorá spĺňa podmienky prevádzkovania živnosti uvedené v živnostenskom zákone. Za tuzemskú osobu sa považuje osoba s bydliskom alebo sídlom na území SR a za zahraničnú osobu sa považuje osoba s bydliskom alebo sídlom mimo SR.

Živnosť môže prevádzkovať **fyzická osoba** po dovŕšení veku 18 rokov, ktorá má spôsobilosť na právne úkony a je bezúhonná. Osobitné podmienky prevádzkovania živnosti má **právnická osoba**, ktorá musí spĺňať predpísanú odbornú spôsobilosť, osobitnú odbornú spôsobilosť a zodpovedný zástupca musí spĺňať podmienku bezúhonnosti. Ak je podnikateľom právnická

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

osoba a prevádzkuje remeselnú alebo viazanú živnosť, je povinná ustanoviť zodpovedného zástupcu.

Na Slovensku sú živnosti väčšinou malé a stredné podniky. Tieto sa zaoberajú obchodom, službami a remeslami. Prevažne ich riadi vlastník – **živnostník, ktorý má neobmedzené ručenie**, čo znamená, že za záväzky a straty podnikania **ručí celým svojím majetkom** (aj osobným).

Preukazom živnostenského oprávnenia je:

- osvedčenie o splnení podmienok ustanovených týmto zákonom na prevádzkovanie živností (ďalej len „osvedčenie o živnostenskom oprávnení“); do vydania osvedčenia o živnostenskom oprávnení rovnopis ohlásenia s preukázaným doručením,
- výpis zo živnostenského registra.

Živnostenský register⁵² je verejný zoznam živnostníkov v danom územnom obvode. Vedú ho odbory živnostenského podnikania podľa miestnej príslušnosti. Miestna príslušnosť u fyzickej osoby je daná **trvalým bydliskom** a u právnickej osoby **sídlom podnikania**. Živnostenský register má dve časti: verejnú – nahliadnuť do nej môže každý človek a požiadať o výpis zo živnostenského registra, neverejnú – obsahuje osobné údaje podnikateľa a zodpovedného zástupcu.

Druhy živností

Živnostenský zákon rozlišuje tri druhy živností podľa rôznych požiadaviek na splnenie odbornej spôsobilosti podnikateľa vyžadovanej na prevádzkovanie danej živnosti, ktoré musí preukázať pri ohlasovaní živnosti:

- voľné živnosti (pre prevádzkovanie voľných živností nie je potrebné splniť podmienku odbornej spôsobilosti),
- remeselné živnosti (pre prevádzkovanie remeselných živností je potrebné splniť podmienku odbornej spôsobilosti získanú vyučením v odbore),
- viazané živnosti (pre prevádzkovanie viazaných živností je potrebné splniť podmienku odbornej spôsobilosti získanej inak).

Medzi živnosti nepatria činnosti, akými sú napr. činnosť advokátov, veterinárnych lekárov, lekárov, znalcov, tlmočníkov, architektov, geodetov, kartografov, činnosť bánk, prevádzkovanie hazardných hier, poľnohospodárstvo a lesníctvo, vnútrozemská verejná vodná doprava, pravidelná autobusová doprava, cestná motorová doprava (vnútroštátna nepravidelná autobusová doprava, vnútroštátna nákladná cestná doprava, vnútroštátna taxislužba), vykonávanie technických a emisných kontrol vozidiel, a iné činnosti.

Obchodná spoločnosť

Obchodná spoločnosť je právnickou osobou založenou za účelom podnikania. Zakladateľmi obchodných spoločností môžu byť fyzické alebo právnické osoby, ktoré potom vystupujú ako spoločníci. Formy obchodných spoločností sú:

- osobné spoločnosti: **verejná obchodná spoločnosť** a **komanditná spoločnosť**,
- kapitálové spoločnosti: **spoločnosť s ručením obmedzeným** a **akciová spoločnosť**.

Osobné spoločnosti sú charakteristické tým, že spoločníci majú osobnú účasť na podnikaní, pri založení spoločnosti nie je povinný vklad (s výnimkou komanditistov), nie je stanovené základné imanie, nemusia vytvárať osobitné riadiace orgány a nemajú obmedzené ručenie spoločníkov za záväzky spoločnosti.

⁵² www.zrsr.sk

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

Kapitálové spoločnosti sú charakteristické tým, že si nevyžadujú osobnú účasť spoločníkov na podnikaní, pri založení je povinný vklad, spoločníci si vytvárajú osobitné riadiace orgány a **spoločníci ručia veriteľom za záväzky spoločnosti do výšky svojho nesplateného kapitálového vkladu**.

Základné imanie predstavuje peňažné vyjadrenie súhrnu peňažných aj nepeňažných vkladov všetkých spoločníkov do spoločnosti. Základné imanie sa povinne vytvára v spoločnosti s ručením obmedzeným a v akciovej spoločnosti. **Minimálna výška** základného imania spoločnosti s ručením obmedzeným je 5 000 eur a minimálna výška základného imania akciovej spoločnosti je 25 000 eur. **Spoločníci ho môžu splatiť peňažnými vkladmi ako aj nepeňažnými vkladmi**. Peňažné aj nepeňažné vklady spoločníkov splatené pred vznikom spoločnosti spravuje správca vkladu, ktorým je spravidla jeden zo spoločníkov. Po vzniku spoločnosti, teda po jej zápise do obchodného registra, správca vkladu všetky peňažné a nepeňažné vklady povinne odovzdáva spoločnosti.

Verejná obchodná spoločnosť môže byť založená len na podnikateľské účely a nesmie vykonávať nepodnikateľskú činnosť. Využíva sa v malom súkromnom podnikaní, kde riziko neobmedzeného ručenia je pomerne malé a kontrolovateľné (remeselná činnosť, maloobchod, rodinné podniky). Zakladá sa podpísaním spoločenskej zmluvy medzi dvomi alebo viacerými spoločníkmi. Maximálny počet spoločníkov nie je obmedzený. Za vznik sa považuje deň zápisu do obchodného registra.

Obchodné meno musí obsahovať skratku ver. obch. spol. alebo v. o. s. Ak obchodné meno obsahuje priezvisko aspoň jedného zo spoločníkov, ostatní spoločníci sú zapísaní dodatkom "a spol.". Práva a povinnosti spoločníkov upravuje spoločenská zmluva.

Nie je povinné základné imanie. Za záväzky spoločnosti ručia spoločníci spoločne a nerozdielne **celým svojím majetkom**. Spoločnosť môžu riadiť a zastupovať navonok všetci spoločníci. Každý má jeden hlas (ak sa v spoločenskej zmluve nedohodli inak). Zisk/strata sa delí medzi spoločníkov rovnakým dielom.

Spoločnosť zaniká výmazom z obchodného registra, čomu predchádza zrušenie likvidáciou alebo bez likvidácie.

Verejnou obchodnou spoločnosťou je napr. Lidl Slovenská republika, v. o. s.

Komanditnú spoločnosť zakladajú dva typy spoločníkov, a to komplementári a komanditisti. Práva a povinnosti spoločníkov upravuje spoločenská zmluva. Vzniká dňom zápisu do obchodného registra. Obchodné meno musí obsahovať označenie „komanditná spoločnosť“ alebo skratku „kom. spol.“ alebo k. s.

Komplementári ručia neobmedzene celým svojím majetkom. Komanditisti ručia obmedzene do výšky svojho nesplateného vkladu zapísaného v obchodnom registri. Minimálny vklad komanditistu je 250 eur. Výška základného imania nie je stanovená.

Spoločnosť môžu riadiť len komplementári. Štatutárnym orgánom je komplementár, to znamená, že každý komplementár je oprávnený konať za spoločnosť samostatne.

Zisk/strata sa delí na polovicu medzi komanditistov a komplementárov. Zisk po zdanení sa rozdeľuje rovnakým dielom u komplementárov. U komanditistov sa rozdeľuje podľa výšky splatených vkladov.

Spoločnosť zaniká výmazom z obchodného registra, čomu predchádza jej zrušenie likvidáciou alebo bez likvidácie. Spoločníci majú pri likvidácii nárok na podiel na likvidačnom zostatku. Prednostné právo na vrátenie splatených vkladov majú komanditisti.

Príkladom je napr. DAPO – SLOVENSKÁ PORADENSKÁ SPOLOČNOSŤ, komanditná spoločnosť.

Spoločníci osobných spoločností, teda verejnej obchodnej spoločnosti a komanditnej spoločnosti, nemusia povinne zo zákona vytvoriť rezervný fond.

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

Jedným zo základných rozdielov medzi osobnými obchodnými spoločnosťami (napr. verejná obchodná spoločnosť) a kapitálovými obchodnými spoločnosťami (napr. eseročka a akciová spoločnosť) je ručenie. Pri osobnej spoločnosti podnikateľ ručí za záväzky spoločnosti neobmedzene celým svojím súkromným majetkom. Naopak, pri kapitálovej spoločnosti ručí za záväzky spoločnosti svojím vlastným majetkom len obmedzene.

Komanditná spoločnosť je akýsi zmiešaný typ spoločnosti, niečo medzi osobnou a kapitálovou spoločnosťou. Založenie tejto spoločnosti môže byť výhodné najmä vtedy, ak jeden spoločník chce mať postavenie SZČO. Druhý sa na riadení spoločnosti nechce aktívne podieľať a vyhovuje mu profit vo forme vyplatených a už zdanených podielov na zisku. Môže to byť napr. spoločnosť s ručením obmedzeným a bude komplementárom, ktorý ručí celým svojím majetkom.

Spoločnosť s ručením obmedzeným je kapitálová spoločnosť, v ktorej nie je nutná osobná účasť spoločníkov na podnikaní. Môže mať maximálne 50 členov. Práva a povinnosti spoločníkov sú spísané v spoločenskej zmluve. Ak zakladá spoločnosť jedna osoba, musí mať spísanú zakladateľskú listinu.

Jej základné imanie je tvorené vopred určenými vkladmi spoločníkov a je samozrejme zapísané v spoločenskej alebo zakladateľskej listine. Minimálne základné imanie spoločnosti je 5 000 eur. Vklad môže mať peňažnú i nepeňažnú formu. Pred zápisom do obchodného registra musí byť splatených najmenej 30 % vkladov. Dňom zápisu to musí byť minimálne 2 500 eur. Pri jednoosobovej spoločnosti musí byť splatený celý vklad.

Spoločnosť s ručením obmedzeným vzniká dňom zápisu do obchodného registra.

Spoločníci ručia za záväzky spoločnosti obmedzene do výšky svojho nesplateného vkladu zapísaného v obchodnom registri. Za nesplnenie záväzkov ručí spoločnosť celým svojím majetkom. Zisk prípadne strata sa delí podľa splatených vkladov.

Štatutárny orgán tvorí jeden alebo viacerí konatelia poverení vedením spoločnosti pričom konateľom musí byť fyzická osoba.

Obchodné meno spoločnosti musí obsahovať označenie spoločnosť s ručením obmedzeným alebo príponu spol. s r. o. alebo s. r. o.

Najvyšším orgánom spoločnosti s ručením obmedzeným je **valné zhromaždenie**. Členmi sú všetci spoločníci a každý má jeden hlas. Zasadá minimálne raz za rok a rozhoduje o znížení alebo zvýšení základného imania, o rozdelení zisku, o zmene spoločenskej zmluvy.

Na hospodárenie spoločnosti dohliada **dozorná rada**. Je kontrolným orgánom. Jej zriadenie musí byť uvedené v spoločenskej zmluve. Členov volí valné zhromaždenie. Konateľ nemôže byť členom dozornej rady.

Spoločnosť musí vytvoriť **rezervný fond**. Povinnosť vytvoriť ho vzniká vo výške najmenej 5 % z čistého zisku nie však viac ako 10 % základného imania.

Spoločnosť s ručením obmedzeným zaniká vymazaním z obchodného registra, čomu predchádza zrušenie likvidáciou alebo bez likvidácie. Pri zrušení likvidáciou majú spoločníci nárok na likvidačný zostatok podľa výšky splatených vkladov spoločníkov.

Jednoduchá spoločnosť na akcie (j. s. a.) je spoločnosť so základným imaním 1 eur.

Na Slovensku je možné založiť túto novú právnu formu od 1. januára 2017. Je vhodná práve pre startupy, kde sa stretáva myšlienka – idea startupistu a peniaze investora. Je to kapitálová obchodná spoločnosť, v ktorej sa miešajú prvky z „eseročky a akciovky“. Zavedenie tejto novej formy podnikania slúži najmä pre právnu istotu investorov a podporuje ich chuť investovať do startupov.

Akciová spoločnosť je kapitálová spoločnosť, ktorej základné imanie je rozdelené na určitý počet akcií s určitou menovou hodnotou. Akcia je cenný papier, ktorý dáva akcionárovi **právo** na riadenie spoločnosti, na podiel na zisku, na podiel na likvidačnom zostatku po zániku

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

spoločnosti a iné, a povinnosť splatiť vklad v stanovenom termíne. Akcionár je spoločník a majiteľ akcií v akciovej spoločnosti. Menovitá hodnota akcie je peňažná suma uvedená na akcii. Súčet menovitých hodnôt akcií je základné imanie spoločnosti.

Dividenda je podiel na zisku, ktorý pripadá na jednu akciu. Právo akcionára na dividendu sa spája s akciou.

Spoločnosť sa zakladá **zakladateľskou listinou**, ak ju zakladá jeden zakladateľ a **zakladateľskou zmluvou**, ak ju zakladajú dvaja alebo viacerí zakladatelia.

Ak sa zakladatelia dohodnú, že splatia celé základné imanie, akciová spoločnosť môže byť založená **bez výzvy na upisovanie akcií** alebo **na základe výzvy na upisovanie akcií**. Výška základného imania je minimálne 25 000 eur. Pred zápisom spoločnosti do obchodného registra musí byť splatené z peňažných vkladov minimálne 30 % a musí byť upísaná celá hodnota základného imania.

Obchodné meno spoločnosti musí obsahovať označenie akciová spoločnosť alebo skratku a. s.

Akcionári sa nemusia osobne podieľať na podnikaní. Najvyšším orgánom spoločnosti je **valné zhromaždenie akcionárov**, ktoré sa koná minimálne raz za rok a zúčastňujú sa ho všetci akcionári. Rozhoduje o základných otázkach ako je zvýšenie alebo zníženie základného imania, rozdelenie zisku. Volí a odvoláva členov predstavenstva a dozornej rady, schvaľuje stanovy a rozhoduje napr. aj o zrušení spoločnosti. Valné zhromaždenie určuje časť zisku spoločnosti na rozdelenie na **dividendy a tantiémy**.

Tantiéma je pohyblivá odmena, ktorú dostávajú členovia predstavenstva a dozorných rád akciových spoločností.

Štatutárnym orgánom je **predstavenstvo akciovej spoločnosti**. Má minimálne troch členov a zabezpečuje vedenie spoločnosti, zvoláva valné zhromaždenie.

Kontrolným orgánom je **dozorná rada akciovej spoločnosti**, ktorá dohliada na činnosť celej spoločnosti a môže nahliadať do všetkých dokumentov. Má minimálne troch členov a volí sa na päť rokov.

Akcionári neručia za záväzky spoločnosti. Pri zlom hospodárení môžu prísť o hodnotu svojich akcií. Akciová spoločnosť ručí celým svojím majetkom.

Akciová spoločnosť pri svojom vzniku vytvára **rezervný fond** vo výške najmenej 10 % základného imania. Tento fond je povinný každý rok dopĺňať o sumu určenú v stanovách, najmenej 10 % čistého zisku, kým dosiahne výšku určenú v stanovách, najmenej 20 % základného imania.

Zrušenie akciovej spoločnosti je možné valným zhromaždením. Spoločnosť zaniká až výmazom z obchodného registra.

Družstvo

Je to spoločenstvo neuzavretého počtu osôb založené za účelom podnikania alebo zabezpečovania hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb svojich členov. Družstvo zakladá minimálne 5 fyzických osôb alebo 2 právnické osoby. Je právnickou osobou a vzniká zápisom do obchodného registra. Základným vnútroorganizačným predpisom sú **stanovy družstva**.

Základné imanie družstva musí byť 1 250 eur. Tvoria ho vklady členov družstva. Predpokladom zápisu družstva do obchodného registra je splatenie minimálne polovice základného imania.

Najvyšším orgánom družstva je **členská schôdza**. Schádza sa minimálne raz za rok a každý člen má jeden hlas. Rozhoduje o základných otázkach.

Štatutárnym orgánom je **predstavenstvo**, ktoré riadi činnosť družstva a zo svojich členov volí predsedu.

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

Kontrolným orgánom je kontrolná komisia, ktorá sa zodpovedá členskej schôdzi.

Členovia družstva neručia a nezodpovedajú za záväzky. Za záväzky celý svojím majetkom ručí družstvo. Zisk sa rozdeľuje na základe výšky vkladu člena družstva na celkových splatených vkladoch. Pri vzniku družstva je povinné vytvoriť nedeliteľný fond minimálne vo výške 10 % zapisovaného základného imania. Každoročne sa musí navyšovať najmenej o 10 % čistého zisku až kým nedosiahne 50 % základného imania.

Družstvo zaniká výmazom z obchodného registra, ktorému predchádza vstup zrušeného družstva do likvidácie.

Osobitné formy podnikania

Sú charakteristické tým, že nemajú právnu subjektivitu, nezapisujú sa do obchodného ani iného registra, neručia ako celok za záväzky tretím osobám.

Patria sem napr. **tiché spoločenstvo** a **združenie osôb na spoločné podnikanie**.

Tiché spoločenstvo je formou podnikania na základe zmluvy o tichom spoločenstve, kde sa tichý spoločník zaväzuje poskytnúť vklad na podnikanie, a tým sa podieľať na podnikaní. Podnikateľ sa zaväzuje zaplatiť tichému spoločníkovi časť zisku podľa jeho podielu na výsledku podnikania.

Združenie osôb na spoločné podnikanie

Niekoľko fyzických a právnických osôb sa môže združiť, aby sa spoločne pričínili o dosiahnutie nejakého cieľa podnikania, ktorým môže byť aj charitatívneho, kultúrneho alebo sociálneho určenia.

Účastníci združenia poskytujú svoju prácu, peniaze, majetok, tak ako je to spísané v zmluve o združení. Majetok získaný spoločnou činnosťou je rovnakým dielom spoluvlastníctvom všetkých účastníkov. Voči tretím osobám sú zaviazaní spoločne a nerozdielne.

Pri zrušení združenia majú účastníci nárok na vrátenie peňazí alebo majetku, ktoré poskytli na podnikanie. Získaný majetok si rozdelia rovnakým dielom.

Odporúčané zdroje:⁵³

Velichová, Ľ.- Orbánová, D.: Podniková ekonomika 1 pre I. ročník študijného odboru OA. Bratislava, SPN, 2014.

Jakubeková, M. – Kúrňavová, S. – Hartmanová, E.: Ekonomika pre študijné odbory stredných odborných škôl. Bratislava: SPN, 2014

Velichová, Ľ.- Orbánová, D.: Maturujem z ekonomiky. Bratislava: SPN, 2003.

Horáčková, A. – Horecká, G. - Velichová, Ľ.- Zámečníková, Z.: Cvičná firma - praktikum. Bratislava, SPN, 2014.

Korupcia preniká do mnohých sfér spoločenského života a z medzinárodného hľadiska poškodzuje dôveryhodnosť krajiny. Zo spoločensko-politického hľadiska k najzávažnejším dôsledkom patrí pokles morálky, podlomenie dôveryhodnosti v právny systém a štátny aparát. Občan zákonite spochybňuje princíp rovnosti pred zákonom, nakoľko jedinec sa nepresadzuje na základe svojich schopností ale svojich konexií. V súvislosti s rozširovaním korupcie tak

⁵³ <http://www.minedu.sk/ucebnice-ucebne-texty-pracovne-zosity/>
<http://www.minv.sk/?zivnostenske-podnikanie>
www.zrsr.sk
<http://www.orsr.sk>
<https://www.podnikajte.sk>

Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania

dochádza k vytváraniu nedemokratických mocenských štruktúr. Často sa korupcia stáva nástrojom organizovaného zločinu. Vplyv korupcie v hospodárskej oblasti je rovnako významný, pretože korupčné jednanie je do značnej miery súčasťou šedej ekonomiky. Dochádza k neefektívnemu rozdeľovaniu verejných prostriedkov, deformácii hospodárskej súťaže a k nadbytočným nákladom pre podnikanie, ktoré spomaľujú hospodársky rast. Korupcia vo veľkých verejných projektoch je prekážkou plynulého rozvoja a zároveň i príčinou nedostatku verejných financií na vzdelávanie, zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Úplatok môže mať napr. formu nápadne výhodnej zmluvy, ktorú podnikateľ uzavrie s príbuzným úradníka (rodinkárstvo – nepotizmus), ktorý má rozhodnúť. Za formu korupcie býva tiež považovaný tzv. klientelizmus (nadväzovanie známostí a vytváranie vzájomne závislých vzťahov).

3 Rozhodovanie a hospodárenie spotrebiteľov

Čiastková kompetencia 1

Poznať a zosúladiť osobné, rodinné, spoločenské potreby

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Pomenovať osobné, rodinné a spoločenské potreby.

Vysvetliť vzťah ľudská práca – peniaze.

Vymedziť situácie, kedy si človek predmety nakupuje a kedy si ich požičiava.

Úroveň 2

Vysvetliť, kedy šoriť a kedy si požičiavať (rozdiel medzi úsporami a pôžičkou).

Vysvetliť na konkrétnych príkladoch funkciu peňazí ako prostriedku na zabezpečenie životných potrieb.

Úroveň 3

Vysvetliť obvyklé spôsoby nakladania s voľnými finančnými prostriedkami.

Zhodnotiť ako vplýva spotreba na úspory a/alebo investície.

OBSAH VZDELÁVANIA

Potreba je pocit nedostatku niečoho, po niečom, ktorý nás núti, aby sme nedostatok odstránili. Dokonca existuje istá postupnosť potrieb. V najjednoduchšom vyjadrení sa potreby človeka delia na základné a ostatné.

Najskôr si človek uspokojuje svoje základné telesné potreby. Základné (fyziologické) potreby sú pre človeka nenahradiťelné. Bez ich pravidelného uspokojovania na nezaobíde, nemohol by bez nich prežiť. Patrí sem napr. potreba spánku, potreba jedla vrátane nápojov, potreba tepla a ostatné biologické potreby.

V psychológii je známy pojem Maslowova pyramída potrieb, pretože podľa tejto teórie rozdeľujeme ľudské potreby hierarchicky od najnižších po najvyššie a spoločne tvoria akúsi pyramídu. Základom sú:

1. **fyziologické potreby**, a to sú potreba dýchania, potreba vody, potreba spánku, potreba prijímania potravy,
2. **potreba bezpečia, istoty** – napr. mať úkryt, bezpečnosť pred ohrozením, zásoby,
3. **potreba patriť do skupiny, mať v nej miesto** – napr. potreba lásky, prijatia, priateľstva, rodiny, byť akceptovaný,
4. **potreba byť považovaný za hodnotného** – sebou aj okolím – napr. uznanie, úcta, nezávislosť, prestíž, zodpovednosť, úspech,
5. **potreba rastu, zlepšovania sa, spokojnosť so sebou** – napr. seberealizácia, rozvíjanie sa, morálka, riešenie problémov,
6. **potreba kultúrnych hodnôt** – napr. (potreba tvoriť, vnímať harmóniu, krásu, pravdu, poznanie.

Všeobecne platí, že nižšie potreby sú významnejšie z pohľadu zachovania života a sú základom pre naplnenie vyšších potrieb.

V našej spoločnosti má väčšina detí zabezpečené základné životné potreby a necítia tlak na ich uspokojovanie, pretože to za nich robia rodičia. Preto sa u nich do popredia dostávajú želania, čo

by chceli (kúpiť/dostať), a tie sa pod nátlakom konzumnej spoločnosti, stupňujú. Napr. teraz vyrastá tretia generácia, ktorá nezažila pocit hladu...

Je potrebné si uvedomiť, že človek si musí najskôr uspokojiť potreby (aspoň tie základné), až potom si plniť svoje želania.

V súčasnosti je spoločnosť viac menej zvyknutá žiť na dlh. Je však rozdiel, na aký dlh žijeme. Ak napr. máme hypotekárny úver, žijeme na dobrý dlh, pretože sporenie na samostatné bývanie by trvalo neprimerane dlhú dobu. Ak sa nám pokazí chladnička a my si ju kúpime na splátky, tak isto žijeme na dobrý dlh, lebo bez chladničky si v súčasnosti nevieme predstaviť fungovanie domácnosti.

Iné je, ak si ľudia zoberú úver, aby mohli ísť na dovolenku k moru alebo si zoberú úver na nákup vianočných darčiekov. Často si neuvedomia, že kvôli veciam, bez ktorých by sa zaobišli, budú musieť na istý čas navýšiť svoje výdavky o splátku úveru. Tieto prípady pokladáme za zlý dlh. V takýchto prípadoch je lepšie si sporiť a nákup tovaru alebo služby odložiť.

Okrem iného sú veci, ktoré človek potrebuje len raz alebo raz za čas. Vtedy si ich nemusí kupovať, existujú zariadenia, kde sa dajú veci požičať za omnoho nižšie náklady. Napr. si chceme svojpomocne zrekonštruovať kúpeľňu, nebudeme potrebné nástroje (rezačku na obkladačky) kupovať, ale si ich požičiame v požičovni náradia. Požičiavať veci si môžeme aj od kamarátov, susedov, známych. V každom prípade je potrebné dbať na to, aby sme s požičanou vecou zaobchádzali opatrne a šetrne.

Takže v živote sú situácie, kedy je výhodnejšie si požičať peniaze a kedy je lepšie ich sporiť. Pri požičaní však musíme počítať s tým, že v budúcnosti budeme musieť vrátiť vyššiu sumu, ako sme si požičali (navýšenú o úroky a poplatky). Pri sporení sa naopak naše peniaze môžu v čase zhodnocovať.

Obvyklé spôsoby nakladania s voľnými finančnými prostriedkami

V bežných životných situáciách sa peniaze používajú na platbu tovarov či poskytovanie služieb a v prípade, ak máte voľné finančné prostriedky, môžete si zrealizovať svoje sny a kúpiť si napr. auto, chatu alebo dovolenku či predčasne splatiť úver alebo uhrádzať svoje bežné výdavky. Nakladanie s takýmito voľnými finančnými prostriedkami závisí predovšetkým od každého z nás.

V rámci hotovostného platobného styku môžete najčastejšie vykonávať **vklady/výbery hotovosti, využívať** zmenárenské služby – nákup/ predaj cudzej meny a pod.

V rámci bezhotovostného platobného styku môžete najčastejšie vykonávať **příkazy na úhradu/inkaso, platbu platobnou kartou resp. bežným bankovým prevodom, využívať internetbanking a pod.**

V prípade, ak Vaše príjmy prevyšujú výdavky a máte prebytok peňazí, môžete si sporiť resp. investovať.

Sporenie – predstavuje proces vyčleňovania časti príjmu na použitie v budúcnosti, tzn. odkladanie finančných čiastok na pravidelnej/jednorazovej báze za účelom dosiahnutia určitej sumy peňazí. Úspory sú zdrojom okamžitej hotovosti v prípadoch núdze a zároveň sú určené na plnenie krátkodobých cieľov a investovanie. V prípade, ak sa uložené peniaze zhodnocujú nad úroveň inflácie, predstavujú pre vás zisk. V súčasnej dobe existuje celý rad finančných produktov zameraných na sporenie, napr. sporiace účty, termínované vklady, garantovaný vklad, stavebné sporenie a pod. Čím dlhšie obdobie viazanosti si vyberiete, tým väčší výnos ročne sú vám ochotné finančné inštitúcie ponúknuť. So sporením je spojené menšie riziko straty financií v porovnaní s investovaním.

Investovanie – predstavuje činnosť, ktorá je zameraná na rozloženie (umiestnenie) voľného kapitálu s cieľom jeho zhodnotenia. Najčastejšie ide o nákup cenných papierov, ako sú akcie, dlhopisy, podielové listy a nehnuteľnosti, za účelom dosiahnutia zisku po istom čase. S investovaním je spojené aj riziko straty, preto je potrebné analyzovať a rozložiť (minimalizovať ho), vyhodnotiť výšku možného výnosu (investičná stratégia) a stanoviť trvanie investície (investičný horizont). Pri investovaní sa rozhodnite, či chcete investovať kolektívne (podielové fondy) alebo individuálne (cenné papiere). Individuálne investovať odporúčame skúsenejším finančným spotrebiteľom, keďže touto formou podstupujete vyššie riziká straty svojich peňazí.

Čiastková kompetencia 2

Prijímať finančné rozhodnutia so zvažovaním alternatív a ich dôsledkov

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Zoradiť osobné želania/potreby podľa ich dôležitosti.

Stanoviť si merateľné krátkodobé finančné ciele.

Úroveň 2

Zoradiť osobné finančné ciele podľa ich priority.

Prijímať finančné rozhodnutia na základe svojich reálnych možností a zhodnotiť ich dôsledky.

Opísať základné typy bankových produktov.

Úroveň 3

Stanoviť si kroky na dosiahnutie krátko, stredne a dlhodobých finančných cieľov.

Analyzovať vplyv inflácie najmä na hodnotu peňazí, príjem, kúpnu silu, výnosy z investícií.

Rozlíšiť charakter práce finančného sprostredkovateľa, odborníka na finančné poradenstvo a daňového poradcu.

OBSAH VZDELÁVANIA

Je rozdiel medzi potrebami a želaniami. Základné potreby musíme uspokojovať preto, aby sme prežili. Bez naplnenia svojich snov a želaní dokážeme prežiť. Najskôr uspokojujeme svoje potreby a až potom svoje želania. A to súvisí s robením správnych rozhodnutí.

Na prijatie rozhodnutia je potrebné rozumieť predovšetkým svojim osobným financiám, pod ktorými rozumieme súhrn všetkých príjmov, ľahko speňažitelných hodnôt majetku finančného spotrebiteľa (jednotlivca alebo rodiny), či už pravidelných alebo nepravidelných, resp. či získaných za protihodnotu (práca) alebo za určitý finančný náklad (napr. pôžička, kde finančný spotrebiteľ platí úrok). Príjmy osobných financií môžu byť získané aj bezodplatne, a to napr. dedením alebo darovaním.

Čo by ste mali vedieť pred plánovaním svojich osobných financií

- rozpočet osobných financií závisí od očakávaných príjmov a výdavkov, vrátane sporenia.

Pomáha ľuďom lepšie sa orientovať vo vlastných financiách

- základným výstupom finančného plánovania je osobný finančný plán, ktorý by mal zahŕňať:

- finančné ciele

Určite si svoje krátkodobé ciele (napr. kúpa novej chladničky), strednodobé ciele (napr. kúpa nového auta) alebo dlhodobé ciele (napr. kúpa bytu alebo rodinného domu)

- záznamy o príjmoch a výdavkoch

Zosumarizujte si svoje výdavky a príjmy, aby ste si boli schopný vyčíslit', koľko prostriedkov vám zostane na naplnenie stanovených cieľov.

- sporiaci a úverový plán

Rozhodnite sa, koľko rokov budete sporiť a koľko rokov splácať dlh, prostredníctvom ktorého zaplatíte vaše stanovené ciele.

- poistný plán

Zabezpečte svoje príjmy, ale najmä svoju rodinu pred neočakávanými udalosťami.

- rozpočet

Pripravte si stručný rozpočet a riad'te sa ním.

Odporúčania a rady

- buďte si vedomý, koľko získate príjmov mesačne alebo za iné pravidelné obdobie a aké sú vaše pravidelné výdavky,
- robte si váš rozpočet na papier, nepotrebuje žiadny výpočtový vzorec ani počítač,
- ak je suma príjmov jednotlivca (rodiny) vyššia ako suma výdavkov, vzniká prebytok zdrojov. Prebytok je následne možné použiť buď na financovanie spotreby alebo na investičné účely (zhodnotenie do budúcnosti),
- ak je suma príjmov jednotlivca (rodiny) nižšia ako suma výdavkov, vzniká deficit zdrojov. Deficit zdrojov je vždy potrebné z niečoho pokryť (financovať). Buď odstrániť/znížiť nepravidelné a špecifické výdavky (podľa možnosti aj fixné náklady), alebo financovať deficit formou cudzích zdrojov (pôžička, úver, lízing, iné....), čo však so sebou prináša dodatočné náklady (úrok, poplatky).

Príklad:

Finančný cieľ: Do jedného roka by ste si radi kúpili auto formou lízingu. Predpokladaná obstarávacía cena formou lízingu je 12 000 eur. Máte úspory 2 000 eur. Lízingová spoločnosť vám dala prísľub na 8 000 eur.

Záznam o príjmoch a výdavkoch: Príjmy spolu 900 eur, výdavky 700 eur, zostatok 200 eur.

Sporiaci a úverový plán:

- za 10 mesiacov si dokážete našetriť chýbajúcich 2 000 eur,
- treba zvážiť, kde budete prostriedky hromadiť, t.j. správne investovať prostriedky. Môžete využiť jednu z foriem vkladových produktov, kde vložíte vaše úspory vo výške 2 000 eur a mesačne naň budete vkladať ďalších 200 eur po dobu 10 mesiacov,
- následne si zoberiete lízing vo výške 8 eur na 48 mesiacov s mesačnou splátkou 166 eur.

Poistný plán: Pre prípad nehody alebo havárie je v lízingovej splátke zahrnutá aj havarijná a zákonná poisťka, to znamená že v prípade tejto udalosti, poisťovňa hradí všetky náklady s tým spojené.

Rozpočet: Na nasledovné mesiace si viete určiť koľko a za čo minúť a na najbližšie štyri roky máte stanovený peňažný tok.

Každý finančný spotrebiteľ sa rozhoduje podľa svojich potrieb v každej fáze svojho života odlišne. Volí rôzne produkty či už na zhodnocovanie voľných finančných zdrojov alebo na zadlžovanie sa. Existujú štyri základné skupiny v životnom cykle človeka:

1. mladý a slobodný človek počas štúdia

- nízky príjem, pokiaľ ste podporovaný rodičmi,
- počas voľného času a prázdnin si zarábate financie na rôznych brigádach,
- na to, aby ste robili závažnejšie finančné rozhodnutia, nemáte dostatok voľných zdrojov,
- typické finančné produkty: študentský bežný účet, študentské pôžičky.
- **po štúdiu prvé zamestnanie**
 - príjem, ktorý dosiahnete, sa väčšinou vyrovná vašim výdavkom,
 - zaoberáte sa financovaním krátkodobých potrieb ako: kúpa auta, cestovanie, platenie nájomného, kúpa iných spotrebných vecí a vaše záľuby,
 - typické finančné produkty: bežný účet, elektronické bankovníctvo, spotrebiteľský úver, lízing, splátkový predaj.

2. bezdetný pár alebo manželský pár s deťmi

- **bezdetný pár**
 - spoločný príjem prevyšuje spotrebu,

Prijímať finančné rozhodnutia so zvažovaním alternatív a ich dôsledkov

- dokážete vytvárať úspory a mesačne si odkladať väčšie sumy peňazí,
- rozmýšľate o kúpe lepšieho auta,
- začínate uvažovať o kúpe bytu alebo výstavbe rodinného domu,
- zariaďujete si domácnosť,
- chodíte na spoločné dovolenky,
- typické finančné produkty: stavebné sporenie, úver na bývanie, lízing, splátkový predaj, produkt financujúci dovolenku.
- **manželský pár s deťmi**
 - príjem, ktorý dosahujete, je už vyšší, ale zvýšil sa počet členov rodiny, ktorí zatiaľ žiaden príjem nemajú,
 - v prípade, že nemáte vlastné bývanie, uvažujete si ho zaobstaráť,
 - rozmýšľate o kúpe väčšieho rodinného auta,
 - nakupujete deťom rôzne hračky, oblečenie, študijné pomôcky,
 - snažíte sa deťom zabezpečiť budúcnosť a postarať sa o ich vzdelanie,
 - začínate uvažovať o zabezpečení vašej rodiny v prípade neočakávaných udalostí a uzatvárate rôzne poisťné zmluvy,
 - máte viacero úverov, ktoré treba splácať a ktoré treba vedieť riadiť,
 - typické finančné produkty: úver na bývanie, lízing, splátkový predaj, spotrebiteľský úver, kapitálové životné poistenie, investičné životné poistenie, produkt na zabezpečenie vzdelávania detí.

3. aktívny vek po osamostatnení detí

- vaše deti sa osamostatnili, začínajú zarábať a netreba ich už ďalej finančne podporovať,
- väčšinou máte za sebou splatenú väčšiu časť úverov,
- vaše príjmy sú oveľa vyššie ako výdavky, začínajú sa vám vytvárať značné úspory,
- začínate investovať do podielových fondov alebo do cenných papierov,
- začínate uvažovať, ako sa zabezpečiť na dôchodok,
- viacej cestujete do zahraničia a trávite viac času na dovolenkách,
- typické finančné produkty: termínované vklady, [garantovaný vklad](#), [podielové fondy](#), [cenné papiere](#), dôchodkové sporenie II. pilier, dôchodkové sporenie III. pilier, [platobné príkazy a formy úhrad v zahraničí](#).

4. dôchodok

- vaše príjmy sa značne znížili, poberáte dôchodok,
- začínate čerpať svoje prostriedky z osobných dôchodkových účtov,
- v prípade, že máte nahromadený majetok, rozmýšľate, ako ho rozdelíte medzi deti – zaoberáte sa dedením a závetom,
- časť vašich výdavkov smeruje na zdravie a lieky,
- typické finančné produkty: dôchodkové sporenie II. pilier, dôchodkové sporenie III. pilier, [finančné poradenstvo](#).

Odporúčania a rady

- pred každým výberom finančného produktu si porovnajte viacero ponúk, aby ste sa vedeli správne rozhodovať,
- v prípade zadlžovania sa myslite na to, že požičané prostriedky budete musieť vrátiť,
- predtým, ako podpíšete nejakú zmluvu, dôkladne sa oboznámte s jej obsahom a nechajte si podrobne vysvetliť z nej vyplývajúce záväzky,
- nepodpisujte zmluvy pod tlakom,
- v prípade, že sa neviete správne rozhodnúť, využite služby finančných poradcov či sprostredkovateľov.

Z časového hľadiska môžeme finančné ciele rozdeliť:

- krátkodobé (do 1 roka) – napr. nákup chladničky,
- strednodobé (do 5 rokov) – napr. nákup auta,
- dlhodobé (viac ako 5 rokov) – napr. obstaranie bývania.

Dosahovanie cieľov

Dosahovanie cieľov nezáleží od vzdelania, výšky IQ a ani od úspešnosti alebo neúspešnosti v minulosti. Na efektívne dosahovanie cieľov (nielen finančných) je dobré sa držať niekoľkých krokov.

1. Určite si svoj cieľ

Naformulovanie cieľa musí byť konkrétne a špecifické, ale najmä merateľné. Nestačí si stanoviť, že chcete zarábať viac peňazí. Koľko je viac peňazí? Ako budete vedieť, že ste svoj cieľ dosiahli?

2. Napíšte si cieľ na papier

Cieľ, ktorý si nikam nezapíšete, je stále len snom. Ak chcete niečo dosiahnuť, musíte svoje myšlienky preniesť na papier. Pritom je jedno, či použijete počítač alebo klasické pero a papier.

3. Stanovte si deadline

Konečný dátum, do ktorého chcete dosiahnuť svoj cieľ, je dôležitý. Prinúti vás pracovať na ňom intenzívnejšie. Problém však môže byť, ak tento dátum odkladáme. Vtedy je možno dobré zveriť sa so svojim cieľom kamarátovi a dohodnúť sa s ním na nejakých sankciách, ak ho nedodržíme.

4. Vytvorte si zoznam úloh

Čo všetko môžete pre dosiahnutie svojho cieľa urobiť? Bud'te kreatívni. Ak trochu porozmýšľate, určite prídete na mnoho vecí, ktoré môžete vykonať. Urobte si brainstorming, množstvo nápadov, niekedy aj bláznivých.

5. Usporiadajte si zoznam

V tomto bode si napíšete plán. Máte množstvo nápadov. Teraz si odpovedzte na otázky: Čo je najdôležitejšie? Čo môžem urobiť hneď teraz? Čo urobím ako druhé?... A tak vznikne plán.

6. Pustite sa do toho

Urobte niečo zo svojho zoznamu. Čokoľvek. Vykonajte jednu konkrétnu vec. Začnite hneď! Neodkladajte to na neskôr.

7. Urobte niečo každý deň

Toto je najdôležitejší bod z celého zoznamu. Náš život ovplyvňujú naše činy, nie rozprávanie o nich. Teraz už máme plán. Urobte jednu malú vec každý deň. Vytvorte si z toho návyk.

Základné typy bankových produktov

Platobné karty – pohodlný a bezpečný nástroj na bezhotovostné prevody peňažných prostriedkov, ktorý umožňuje svojim držiteľom platiť za tovar v obchodoch, reštauráciách, hoteloch, na čerpacích staniciach a dokonca i na internete. Navyše umožňuje vyberať hotovosť z bankomatov nepretržite 24 hodín denne, v banke alebo vo vybraných zmenárňach a iných finančných inštitúciách. Podľa funkčnosti a spôsobu zúčtovania môžeme rozdeliť platobné karty na:

Karty debetné, ktoré umožňujú okamžitý prístup k vlastným peniazom na bežnom účte. Debetná platobná karta môže byť vydaná len k bežnému účtu, nemôže teda existovať bez bežného účtu. Pri platbe debetnou kartou v obchode alebo pri výbere z bankomatu používa klient banky vždy iba **vlastné peniaze**. Najviac môže vybrať peniaze do výšky disponibilného zostatku vrátane možnosti povoleného prečerpania, tzn. môže ísť aj do „mínusu“, ktorý si dohodne s bankou.

Karty kreditné (úverová karta) predstavujú úverový produkt, ktorý umožňuje klientovi čerpať úver, do bankou schválenej výšky úverového limitu. Kreditná karta umožňuje, podobne ako debetná platobná karta, uskutočňovať platby a výbery hotovosti. Na rozdiel od debetnej platobnej karty, klient nemusí mať v banke bežný účet. Majiteľ kreditnej karty môže čerpať úver počas istého obdobia (väčšinou 30 až 50 dní) bezúročne. Po uplynutí bezúročného obdobia musí klient zaplatiť minimálnu splátku (od 5 do 10 % z vyčerpanej sumy) a zostatok úverového limitu môže použiť v ďalšom období.

Vklady a sporenie – predstavujú pre ľudí formu vyčlenenia časti príjmu na použitie v budúcnosti. Úspory predstavujú zdroj finančnej hotovosti v prípade núdze a sú určené na plnenie krátkodobých cieľov a potrieb ľudí.

Svoje peniaze ľudia môžu vkladať na bežné účty ako aj na sporiace účty.

Bežný účet predstavuje základný finančný nástroj, ktorý zabezpečuje:

- správu vašich financií,
- hospodárenie a manipuláciu s finančnými prostriedkami cez vašu banku,
- výber hotovosti v bankomatoch alebo na pobočkách vašej banky v SR alebo v zahraničí,
- platby platobnou kartou u obchodníka alebo platby za tovar cez internet,
- úhrady bezhotovostným prevodom na bežný účet príjemcu platby, cezhraničným prevodom, trvalým platobným príkazom alebo hromadným platobným príkazom, ale napr. aj príkazom inkaso,
- nepretržitý prístup k vašim peniazom 24 hodín denne prostredníctvom platobnej karty alebo Internet Banking,
- zmluva musí mať písomnú formu.

Sporenie možno rozdeliť na predlehotné a polehotné. Pri predlehotnom sa čiastka ukladá na začiatku obdobia, ktorá je úročená úrokovou mierou. Pri polehotnom sa čiastka ukladá na konci každého obdobia sporenia.

Existujú rôzne druhy sporenia, ktoré ponúkajú banky, napr.:

- sporenie na vkladných knižkách,
- sporenie na sporiacich účtoch,
- sporenie na termínovaných vkladoch,
- sporenie formou stavebného sporenia.

Úvery predstavujú poskytnutie finančných prostriedkov jednou osobou (veriteľom) druhej osobe (dlžníkovi), pričom dlžník sa zaväzuje v dohodnutej dobe prijaté prostriedky veriteľovi vrátiť a zaplatiť aj úroky z požičaných peňazí. Splátka úveru sa tak spravidla skladá z istiny a úroku.

Úvery možno rozdeliť:

- Povolené prečerpanie je úverový produkt, ktorý banka môže poskytnúť klientovi spolu s bežným účtom. Banka klientovi umožňuje ísť do „mínusu“. Ide v podstate o predschválený úver, ktorého veľkosť sa odvíja od výšky príjmu poukazovaného na účet. Povolené prečerpanie musí byť medzi klientom a bankou uvedené a dohodnuté v zmluve.
- Kreditná karta umožňuje, podobne ako debetná platobná karta, uskutočňovať platby a výbery hotovosti. Na rozdiel od debetnej platobnej karty, klient nemusí mať v banke bežný účet. Majiteľ kreditnej karty môže čerpať úver počas istého obdobia (väčšinou 30 až 50 dní) bezúročne. Po uplynutí bezúročného obdobia musí klient zaplatiť minimálnu splátku (od 5 do 10 % z vyčerpanej sumy) a zostatok úverového limitu môže použiť v ďalšom období.
- Spotrebiteľský úver predstavuje špecifické typy úveru v zmysle zákona o spotrebiteľských úveroch. Spotrebiteľský úver predstavuje dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov na základe zmluvy o spotrebiteľskom úvere vo forme pôžičky,

Prijímať finančné rozhodnutia so zvažovaním alternatív a ich dôsledkov

úveru, odloženej platby alebo obdobnej finančnej pomoci poskytnutej veriteľom spotrebiteľovi. Spotrebiteľským úverom je úver poskytnutý na viac ako 3 mesiace, v rozpätí od 100 do 75 000 eur, spotrebiteľským úverom nie je úver na bývanie. Spotrebiteľský úver možno poskytnúť len bezhotovostne.

- Hypotekárny úver je úver na bývanie, ktorý je zabezpečený záložným alebo iným zabezpečovacím právom k nehnuteľnosti vrátane rozostavanej stavby, k bytu vrátane rozostavaného bytu alebo k nebytovému priestoru vrátane rozostavaného nebytového priestoru, k časti takejto nehnuteľnosti alebo k budúcej nehnuteľnosti a ktorý je poskytnutý bankou. Klient si v prípade hypotekárneho úveru môže uplatniť nárok na daňový bonus, ak spĺňa zákonom stanovené podmienky. Na krytie nových hypotekárnych úverov sa spravidla využívajú tzv. kryté dlhopisy.
- Americká hypotéka taktiež spadá pod definíciu úveru na bývanie, keďže ide o úverový produkt zabezpečený nehnuteľnosťou, ktorý sa však môže na rozdiel od hypotekárneho úveru použiť na akýkoľvek účel. Výhodou oproti spotrebiteľským úverom je nižšia úroková sadzba. Nevýhodou je že má vyššie úrokové sadzby ako pri klasickom hypotekárnom úvere.
- Stavebný úver/mediúver. Stavebný úver je špecifický typ úveru, poskytovaný stavebnými sporiteľňami, určený najmä na účely zabezpečenia bývania. Samotnému poskytnutiu úveru predchádza fáza sporenia, ktoré je zvýhodnené štátnou prémieou. Medziúver je špecifický úverový produkt, poskytovaný len stavebnými sporiteľňami, ktorý slúži na preklopenie časového obdobia do pridelenia cieľovej sumy, uvedenej v zmluve o stavebnom sporení.

Niektoré druhy úverov sú podporované štátom formou štátnej podpory, napr.:

- štátna podpora hypotekárnych úverov,
- štátny fond rozvoja bývania.

Inflácia

Inflácia je znehodnotenie peňazí, ktorého najčastejším prejavom je celkové zvýšenie cenovej hladiny tovarov a služieb v ekonomike; opakom je menej bežná **deflácia**. Rast obeživa v miere presahujúcej množstvo tovaru a služieb na trhu. Inflácia v praxi je prejavom ekonomickej nerovnováhy a znamená, že napr. za 1 eur sa pri zvýšenej inflácii dá kúpiť menej ako v minulosti, euro má menšiu hodnotu ako predtým, jeho kúpna sila sa znížila. Prispôsobovanie výšky príjmov (dôchodkov, miezd) výške inflácie sa nazýva **valorizácia**. Opatreniami voči inflácii sú sledovanie stability cenovej úrovne a zriaďovanie centrálnych bánk, ako napr. Európska centrálna banka alebo systémov ako Federal Reserve System. Inflácia je predmetom výskumu ekonómie, špeciálne makroekonomiky. Podáva dôležité informácie o tom ako sa ekonomika vyvíja.

Pojmom **dezinflácia** sa označuje znižovanie miery inflácie. **Reflácia** označuje stav, ktorý nastane po deflácií, keď sa ceny vracajú na pôvodnú úroveň. **Hyperinflácia** je vysoká inflácia, ktorá je spôsobená hlavne stratou dôvery v menu.

Vysoká inflácia mení prerozdelenie príjmov, zapríčiňuje neistotu a vedie k ekonomickým deformáciám. Inflácia nie je len niečo zlé. Tri výhody inflácie sú:

- príjmy štátu z tvorby peňazí tzv. razobné,
- možnosť použiť negatívne reálne úrokové sadzby ako ekonomicko-politický inštrument,
- skutočnosť, že inflácia a peňažná ilúzia môžu uľahčiť proces valorizácie.

Miera inflácie (inflation rate) je miera rastu alebo poklesu cenovej hladiny v danom roku v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Na výpočet sa najčastejšie používa index

Prijímať finančné rozhodnutia so zvažovaním alternatív a ich dôsledkov

spotrebiteľských cien (CPI – consumer price index). Je vytváraný na základe nákladov na kôš tovarov a služieb spotrebúvaných domácnosťou.

Príklad

Vplyv inflácie – niekoľko číselných príkladov ako sa časom **mení cena tovaru**, ktorý dnes stojí určitú sumu peňazí (napr. 10 eur).

Na výpočet sa používa tento vzorec:

$$\text{Cena po } n \text{ rokoch} = 10 \text{ eur} \times (1 + \pi)^n$$

kde π označuje predpokladanú mieru inflácie (ako desatinné číslo) a n je počet rokov.

Ak je napr. predpokladaná miera inflácie 30 % a počet rokov 10 (políčko tabuľky vpravo dole), cena sa vypočíta takto: Cena po 10 rokoch = 10 eur \times (1 + 0,30)¹⁰ = 137,86 eur

Každý človek by mal myslieť na budúcnosť a v čase prebytku financií šetriť viac, aby si nemusel v čase prechodného nedostatku požičiavať peniaze. Je dôležité zo svojich príjmov odkladať časť, ktorú budete investovať a zhodnocovať, resp. držať ako rezervu do budúcnosti. Je potrebné mať stanovené krátkodobé, strednodobé, resp. dlhodobé finančné ciele. Do úvahy pri investovaní treba zobrať aj mieru inflácie, ktorá znižuje návratnosť investície.

Príklad

V prípade, že ročný výnos investície je 3 % p. a. a inflácia (rast cien tovarov a služieb v ekonomike) 2 % p. a., tzv. reálny výnos z investície je 1 % p. a. (reálny = upravený o infláciu).

Finančný poradca, finančný sprostredkovateľ, daňový poradca

Finančný poradca je osoba poskytujúca klientovi konzultačnú a poradenskú činnosť na základe nestrannej analýzy širšieho počtu produktov dostupných na finančnom trhu. Finančný poradca musí mať na vykonávanie činnosti povolenie udelené Národnou bankou Slovenska.

Finančné poradenstvo je poskytovanie:

- odborných finančných odporúčaní,
- navrhovanie osobných finančných plánov,
- uzatváranie alebo zmena zmlúv o poskytnutí finančných služieb na žiadosť klienta v mene klienta, a na jeho účet.

Finančný poradca vykonáva finančné poradenstvo na základe písomnej zmluvy o poskytnutí finančného poradenstva uzavretej s klientom:

- finančný poradca účtuje odmenu za svoje služby priamo klientovi. Jej výšku určí na základe rozsahu poskytovaných služieb,
- na výkon svojej činnosti potrebuje povolenie NBS, ktoré je klientovi povinný na požiadanie predložiť,
- platí, že finančný poradca nemôže vykonávať finančné sprostredkovanie. V prípade porušenia tohto zákazu môže finančný poradca stratiť povolenie na vykonávanie činnosti.

Hlavný rozdiel medzi finančným agentom a finančným poradcom je teda v tom, že finančný poradca uzatvára zmluvu priamo s klientom a ten mu za odborné služby platí, zatiaľ čo finančný agent uzatvára zmluvu s finančnou inštitúciou a tá mu platí za sprostredkovanie služby klientovi.

Finančným sprostredkovaním je vykonávanie najmenej jednej z týchto činností:

- predkladanie ponúk na uzavretie zmluvy o poskytnutí finančnej služby, jej uzavieranie a vykonávanie ďalších činností smerujúcich k uzavretiu alebo k zmene takejto zmluvy,

Prijímať finančné rozhodnutia so zvažovaním alternatív a ich dôsledkov

- poskytovanie odbornej pomoci, informácií a odporúčaní klientovi na účely uzavretia, zmeny alebo ukončenia zmluvy o poskytnutí finančnej služby,
- spolupráca pri správe zmluvy o poskytnutí finančnej služby,
- spolupráca pri vybavovaní nárokov a plnení plynúcich klientovi zo zmluvy o poskytnutí finančnej služby, najmä v súvislosti s udalosťami rozhodujúcimi pre vznik takýchto nárokov.

Finančné sprostredkovanie vykonáva **finančný agent**, a to spravidla na základe písomnej zmluvy s finančnou inštitúciou. Finančný agent nemôže zároveň vykonávať finančné poradenstvo.

Finančné sprostredkovanie môže vykonávať len finančný agent, ktorým je

- samostatný finančný agent, a to na základe zmluvy s jednou alebo viacerými finančnými inštitúciami,
- viazaný finančný agent, a to na základe zmluvy spravidla len s jednou finančnou inštitúciou v tom istom sektore,
- podriadený finančný agent, a to na základe zmluvy so samostatným finančným agentom.

Daňový poradca poskytuje daňové poradenstvo fyzickým osobám a právnickým osobám. **Daňové poradenstvo** je podnikanie, ktorého predmetom je poskytovanie poradenských služieb vo veciach daní, odvodov a poplatkov. zahŕňa:

- poradenstvo pri zisťovaní základu dane a dane a pri plánovaní daní,
- poskytovanie stanovísk a vysvetlení pre klientov k aplikácii právnych predpisov v oblasti daní.

Oprávnenie vykonávať daňové poradenstvo vzniká fyzickej osobe dňom zápisu alebo registrácie do zoznamu. K tomuto dňu vydá komora daňovému poradcovi osvedčenie na výkon daňového poradenstva.

Daňový poradca vykonáva daňové poradenstvo na základe uzatvorenej zmluvy s klientom. Daňový poradca vykonáva svoju činnosť za odmenu dohodnutú v zmluve a má právo požiadať svojho klienta o poskytnutie primeraného preddavku.

Čiastková kompetencia 3

Uplatniť spotrebiteľské zručnosti pri zodpovednom rozhodovaní o nákupe

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Porovnať ceny rovnakého alebo podobného výrobku a/alebo služby v dvoch rôznych obchodoch.

Uplatniť zodpovedné rozhodovanie pri nákupe primerane veku.

Úroveň 2

Opísať spôsob rozhodovania pri sporení a investovaní finančných prostriedkov.

Rozlíšiť pozitívne a negatívne vplyvy reklamy na spotrebiteľa.

Úroveň 3

Vysvetliť tvorbu ceny na základe nákladov, zisku, DPH.

Kriticky zhodnotiť informácie poskytované reklamou a porozumieť úlohám marketingu.

OBSAH VZDELÁVANIA

Sporiť či investovať?

Pri sporení ide o pravidelné odkladanie finančných čiastok za účelom dosiahnutia určitej cieľovej sumy. Tieto prostriedky sú často krát viazané na určité obdobie a zhodnocujú sa minimálne na úrovni inflácie. Úspory predstavujú zdroj okamžitej hotovosti v prípadoch núdze a zároveň sú určené na plnenie krátkodobých cieľov. Čím dlhšie obdobie viazanosti si vyberiete, tým väčší výnos ročne sú vám ochotné finančné inštitúcie ponúknuť. So sporením je spojené menšie riziko straty financií v porovnaní s investovaním.

Druhou z možností, ako zhodnocovať svoje financie, je investovanie. Ide o činnosť zameranú na rozloženie (umiestnenie) voľného kapitálu s cieľom jeho zhodnotenia. V porovnaní so sporením finančný spotrebiteľ pri investovaní podstupuje väčšie riziko straty finančných prostriedkov. Pri investovaní sa rozhodnite, či chcete investovať kolektívne (podielové fondy) alebo individuálne (cenné papiere). Individuálne investovať odporúčame skúsenejším finančným spotrebiteľom, keďže touto formou podstupujete vyššie riziká straty svojich peňazí.

Cenotvorba

Existujú viaceré spôsoby stanovenia ceny za tovar alebo službu. Uvedieme najčastejšie.

Marketingový spôsob

Cena sa stanoví podľa situácie na trhu. Marketing rieši čo, komu, ako a tiež za koľko ponúkať a predat'. Vychádza z prieskumu trhu a jeho úlohou je dať vedieť o výrobku a priviesť k nemu zákazníkov.

Cena sa stanoví:

- podľa dopytu na trhu (zákazníkov) – výrobcovia a predajcovia zisťujú, koľko peňazí sú ľudia ochotní za určitý tovar zaplatiť, prípadne za akú cenu sú ochotní kupovať konkrétny tovar a potom určia cenu,

Uplatniť spotrebiteľské zručnosti pri zodpovednom rozhodovaní o nákupe

- podľa cien konkurencie (konkurencia je vlastne súperenie predajcov o zákazníka) – výrobcovia a predajcovia vypočítajú priemer konkurenčných cien a na jeho základe potom určia cenu svojho tovaru.

Nákladový spôsob

Cena sa stanoví podľa nákladov vynaložených na výrobu a predaj tovaru. Hovoríme aj o kalkulácii ceny. Cenu tovaru tvoria náklady, zisk, DPH.

Kým sa tovar dostane k zákazníkovi, musí sa do neho vložiť veľa práce, materiálu a pod. To, čo vložíme do výroby, označujeme ako vstupy do výroby. Vyjadrenie vstupov v peniazoch označujeme ako náklady. Náklady tvorí najmä:

- materiál na výrobu,
- tovar nakúpený za účelom jeho ďalšieho predaja,
- nájom výrobných alebo predajných priestorov,
- mzdy,
- poplatky za služby dodávateľom – za odber elektriny, vody a pod.,
- opotrebenie strojov, budov a pod.

Cieľom každého podnikania je zisk, ktorý si výrobca a predajca pripočíta k nákladom v takej výške, aby bol zákazník jeho tovar ochotný kúpiť.

Daň z pridanej hodnoty (DPH) platíme takmer vždy, keď kupujeme nejaký tovar, pretože je obsiahnutá v jeho cene. DPH cenu tovaru pre koncového spotrebiteľa teda ďalej zvyšuje.

Základná sadzba DPH je 20 %. Existuje aj znížená sadzba DPH 10 % pre vybrané druhy tovarov, ako sú napr. lieky, farmaceutické výrobky, knihy, obrázkové knižky, hudobniny, pomôcky pre ťažko zdravotne postihnuté osoby.

Výpočet ceny s DPH: $\text{cena bez DPH} \cdot 1,20$

Výpočet DPH z ceny tovaru: $\frac{\text{cena s DPH} \cdot 20}{120}$

Príklad:

Nákup čokolády v obchode v hodnote 2,50 eur, z toho DPH predstavuje 0,42 eur.

Výpočet DPH = 2,50 x 20 : 120

Spotrebné dane (SPD) zaťažujú tie druhy tovarov, ktoré nie sú pre život potrebné a zaraďujú sa do tzv. luxusných výrobkov. Ide o:

- alkoholické nápoje: lieh, víno, pivo, medziprodukt,
- tabakové výrobky: cigareta, cigara, tabak, cigarka, a po novom aj BTV - bezdymový tabakový výrobok,
- elektrina, uhlie a zemný plyn – okrem domácností,
- minerálne oleje: motorová nafta, benzín, vykurovací olej.

Príklady výpočtu DPH a SPD

Tovar	Cena bez daní (€)	DPH (€)	SPD (€)	Celková cena (€)
Vodka 40 % (0,7 l)	2,81	1,17	3,02	7,00
Pivo 10° (0,5 l)	0,85	0,20	0,15	1,20
Sekt (0,75 l)	3,15	0,75	0,60	4,50
Bežné cigarety (krabička)	0,77	0,50	1,73	3,00
Tabak do fajky (100 g)	14,56	4,33	7,11	26,00

Bežné víno tzv. tiché víno patrí na Slovensku medzi tradičné poľnohospodárske produkty, preto má nulovú sadzbu dane – daň sa neplatí.

Reklama

Zákon o reklame stanovuje všeobecné požiadavky na reklamu, reklama však musí byť v súlade aj s inými právnymi predpismi (napr. zákon o ochrane spotrebiteľa).

Reklama nesmie byť, rovnako ako iné obchodné praktiky predávajúcich, nekalá. Ak ide o reklamu určenú pre spotrebiteľov, obsah reklamy sa musí vždy hodnotiť, či nepredstavuje nekalú obchodnú praktiku v zmysle zákona o ochrane spotrebiteľa.

Reklama je podľa zákona o reklame predvedenie, prezentácia alebo iné oznámenie v každej podobe súvisiace s obchodnou, podnikateľskou alebo inou zárobkovou činnosťou s cieľom uplatniť produkty na trhu.

Reklama **nesmie** najmä:

- obsahovať čokoľvek, čo znevažuje ľudskú dôstojnosť, uráža národnostné cítienie alebo náboženské cítienie, ako aj akúkoľvek diskrimináciu na základe pohlavia, rasy a sociálneho pôvodu,
- propagovať násilie, vandalizmus alebo vulgárnosť a navádzať na protiprávne konanie alebo vyjadrovať s ním súhlas,
- prezentovať nahotu ľudského tela pohoršujúcim spôsobom,
- prezentovať produkty poškodzujúce životné prostredie alebo produkty škodlivé životu alebo zdraviu ľudí, zvierat alebo rastlín bez toho, aby sa na škodlivosť výslovne a zreteľne neupozornilo,
- ohrozovať fyzické zdravie ani psychické zdravie občana.

Reklama musí dodržiavať zásady jazykovej kultúry ako aj gramatické a pravopisné pravidlá.

Porovnávacia reklama je reklama, ktorá priamo alebo nepriamo označuje iného podnikateľa alebo jeho produkty. Porovnávacia reklama je prípustná, len keď:

- porovnáva tovary, služby alebo nehnuteľnosti, ktoré uspokojujú rovnaké potreby alebo sú určené na rovnaký účel,
- nediskredituje ani nehaní tovary a služby iného podnikateľa,
- nevyužíva nečestne výhodu dobrého mena iného podnikateľa,
- nevyvoláva zámenu medzi obchodníkmi.

Reklama využíva rôzne prostriedky skrytého nátlaku, ktorými sa snaží zaujať a pritiahnuť prípadného zákazníka. Využíva na to rôzne motívy – oku lahodiace, emotívne ladené, šokujúce alebo dokonca vzbudzujúce odpor. Konkrétne príklady prostriedkov skrytého nátlaku:

- zábery detí, mláďat alebo zvierat vo všeobecnosti vyvolávajú pocity zábavy, roztomilosti alebo i dojatia,
- erotické prvky (ladné krivky ženského tela, svalnatí muži, vzťahy a rozdiely medzi mužmi a ženami),
- ponúkaný tovar alebo služba sú v reklame obklopené ideálnymi podmienkami, takže v potencionálnom zákazníkovi môže vzniknúť dojem, že zakúpenie ponúkaného tovaru alebo služby ho priblíži k týmto podmienkam (ponúkaný krém proti vráskam používa krásna a usmievavá mladá žena; ponúkaným autom príde príťažlivý a dobre oblečený muž domov – k veľkému až luxusnému domu).

Uplatniť spotrebiteľské zručnosti pri zodpovednom rozhodovaní o nákupe

Ďalšou formou skrytého reklamného nátlaku je nepriame podsúvanie nepravdivých informácií:

- celé jahody skáču do jogurtu, ktorý ale v skutočnosti obsahuje len malé kúsky jahôd,
- zdôraznenie neúplnej ceny (cena bez DPH, cena letenky bez letiskových poplatkov),
- výhodná ponuka, ktorá v skutočnosti takmer neplatí („zľava až 70 %“, pritom zľava 70 % sa vzťahuje len na zlomok tovarov, kým pri väčšine tovarov je zľava omnoho menšia),
- výhodná ponuka, ktorá v skutočnosti vôbec neplatí (neodstránenie tabule s uvedeným lacným menu po jeho vypredaní; v reklame sľubovaný výhľad na more nie je v zmluve; na letáku nižšia RPMN ako v zmluve).

Zdôrazňujeme, že nie každý marketingový prostriedok je nekalou obchodnou praktikou. Napr. ak predávajúci uvádza nesprávne údaje o cene, ktoré môžu zapríčiniť, že spotrebiteľ si kúpi výrobok, ktorý by si inak nekúpil, pôjde o nekalú obchodnú praktikú. Naproti tomu bežná a oprávnená reklamná praktika, akou je zveličujúce vyhlásenie alebo vyhlásenie, ktoré nie je mienené doslovne, sa za nekalú obchodnú praktikú nepovažuje (napr. reklama na redbull).

Príklady modelových situácií, otázok, úloh a námetov na diskusiu:

1. Nájdite čo ďalšie, okrem vyššie uvedeného, nie je v reklame prípustné podľa zákona o reklame.
2. Stretli ste sa už s porovnávacou reklamou? Bola podľa Vášho názoru prípustná v zmysle zákona o reklame?
3. Nájdite v zákone o reklame ďalšie podmienky, za akých je prípustná porovnávacia reklama.
4. Skúste vlastnými slovami charakterizovať tzv. podprahovú reklamu. Stretli ste sa už s podprahovou reklamou? Je podľa Vášho názoru prípustná? Nájdite odpoveď v zákone o reklame.
5. „Poznáte výrobky firmy XZY123? Tak na tie zabudnite! Sú ničím v porovnaní s našimi novými jedinečnými výrobkami. Oddnes využívajte len nás! Len my Vám ponúkneme kvalitu a dobrú cenu. Odteraz viac nemusíte čeliť nekvalite a druhotriednosti, sme tu pre Vás.“
Posúďte, či je táto reklama v súlade so zákonom o reklame. Uveďte dôvody, ktoré Vás viedli k Vášmu záveru.
6. Skúste vlastnými slovami charakterizovať tzv. vábivú reklamu. Stretli ste sa už s vábivou reklamou? Je podľa Vášho názoru prípustná, resp. povolená? Nájdite odpoveď v zákone o ochrane spotrebiteľa.
7. Skúste vlastnými slovami charakterizovať reklamu typu nalákať a zmeniť. Stretli ste sa už s takouto reklamou? Je podľa Vášho názoru prípustná, resp. povolená? Nájdite odpoveď v zákone o ochrane spotrebiteľa.

Čiastková kompetencia 4

Opísať používanie rôznych metód platenia

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Opísať, za čo všetko sa v domácnosti platí.

Vysvetliť používanie peňazí v bežných situáciách (hotovostná a bezhotovostná forma peňazí).

Úroveň 2

Opísať moderné spôsoby platenia.

Rozlíšiť platobné karty podľa funkcie (debetné, kreditné).

Opísať spôsoby platenia v tuzemskej a zahraničnej mene.

Porozumieť prepočtu meny (napr. českých korún na euro a naopak).

Úroveň 3

Používať kurzový lístok pri výmene peňazí.

Zvoliť vhodné platobné nástroje (bez/hotovostné úhrady, inkasá, platobné karty a pod.).

Vysvetliť rozdiel medzi využívaním osobného a podnikateľského účtu.

OBSAH VZDELÁVANIA

Potrebujú Vaši rodičia uhradiť platbu za dovolenku, poslať peniaze na účet predajcu elektronicky alebo potrebujú jednorázovo splatiť nedoplatok za energie? Platia Vaši rodičia alebo blízki pravidelne nájomné, plyn, elektrinu, telefón a pod.? na toto všetko a aj ostatné veci sú potrebné peniaze. A tvoria výdavky domácnosti. Tie môžu byť pravidelné, ktoré platíme v mesačných, štvrtročných, ročných cykloch alebo nepravidelné.

Na pojem peniaze sa v hovorovej reči používajú výrazy ako eurá, koruny, financie, prachy, many, lóve, chechtáky a pod.

Peniaze všeobecne predstavujú čokoľvek, čo slúži ako prostriedok výmeny tovarov a služieb za iné tovary a služby a konkrétne slúžia ako zákonné platidlo.

V bežných situáciách sa peniaze používajú formou platobného styku.

Platobný styk sú všetky platby, ktoré sa uskutočnia medzi ekonomickými subjektmi bez ohľadu na dôvod platenia. V bežných situáciách sa používajú peniaze ako forma platobného styku.

Platobný styk sa môže uskutočniť:

- medzi dvoma subjektmi – pričom každý subjekt z nich dostáva určité plnenie od druhého subjektu:
 - podnik → (tovar) → spotrebiteľ,
 - podnik → (peniaze) → spotrebiteľ,
- ako jednostranný vzťah – ekonomický subjekt nedostáva protiplnenie, napr.
 - podnik → (platba dane) → daňový úrad.

Členenie platobného styku:

- z územného hľadiska: tuzemský platobný styk, zahraničný platobný styk, medzinárodný platobný styk,
- podľa použitého nástroja platenia: hotovostný platobný styk (bankovky a mince), bezhotovostný platobný styk (účty, cenné papiere, zmenky), kombinovaný platobný styk.

V rámci hotovostného platobného styku môžete vykonávať napr.:

- vklady hotovosti,
- výbery hotovosti,
- zamieňanie poškodených bankoviek a mincí,
- predaj pamätných mincí, ktoré vydáva NBS,
- zmenárenské služby – nákup a predaj cudzej meny.

Bezhotovostné prevody finančných prostriedkov môžete vykonávať aj prostredníctvom týchto nástrojov:

- príkaz na úhradu – je určený na prevod peňažných prostriedkov z účtu klienta v prospech účtu príjemcu,
 - **platobný príkaz** na úhradu – touto formou sa realizujú jednorazové platby rôzne veľkých súm,
 - **trvalý platobný príkaz na úhradu** – t.j. môžete požiadať svoju banku, aby vami definovanú výšku peňazí posielala pravidelne v stanovený deň tomu istému príjemcovi sumy,
 - **hromadný platobný príkaz na úhradu** – tento príkaz môžete využiť, ak chcete naraz urobiť niekoľko prevodov z daného účtu. Ak využijete túto formu úhrady, banka vám bude účtovať iba jeden poplatok a vy ušetríte,
- súhlas s inkasom/príkaz na inkaso – je určený na úhradu pravidelne sa opakujúcich platieb, ktorých výška sa mení,
 - inkasná inštrukcia dáva právo určenej osobe alebo organizácii (napr. plynárne, elektrárne, mobilný operátor,...) požadovať stiahnutie istej finančnej čiastky z vášho účtu v jej prospech,
 - v banke si môžete nastaviť maximálny limit – t. j. zadať maximálnu čiastku, ktorá sa môže v stanovených časových periódach (napr. mesačne) uhradiť konkrétnemu príjemcovi z vášho účtu,
 - pokiaľ platba, ktorú žiada zaplatiť príjemca, je väčšia ako vami zadaný inkasný limit, banka túto platbu zamietne a na účet príjemcu nepošle žiadnu čiastku,
 - inkasná platba bude vykonaná za predpokladu, že ste o tejto platbe vopred informovaný, t. j. máte písomnú alebo elektronickú informáciu o čiastke a dátume jej odčítania z vášho účtu,
 - predtým, ako zadáte inkasný príkaz, informujte vopred organizáciu, ktorej chcete platiť touto formou a vyplňte jej príkaz k inkasnej platbe,
- platba bankovou platobnou kartou – umožňuje bezhotovostne platiť za tovar a služby,
- platby bežným bankovým prevodom,
- internetbanking – nepretržitý prístup k svojim peňažným prostriedkom.

Bezhotovostné operácie môžu byť realizované prostredníctvom:

- platobných príkazov v listinnej forme predkladaných v ktorejkoľvek pobočke,
- elektronického bankovníctva.

Bežný účet je základný bankový produkt, prostredníctvom ktorého môže klient vykonávať každodenné bankové operácie. Medzi základné operácie patrí: vklad, výber, prevod peňazí na iný účet.

Keď si chcete založiť bežný účet v banke je potrebné zvážiť jeho priemerné ročné náklady za vedenie a správu, taktiež treba zvážiť operácie s ním spojené a ich frekvenciu. Za vedenie bežného účtu si obyčajne banka účtuje poplatok. Avšak obyčajne si však môžete vybrať s rôznych "balíčkov", ktoré za určitý zvýhodnený poplatok poskytujú objem služieb.

Zorientovať sa v širokej ponuke takýchto balíčkových bežných účtov rozhodne nie je jednoduché. Pre porovnanie ponúk bánk je možné využiť aj tieto zdroje.⁵⁴

Moderné spôsoby platenia (elektronické bankovníctvo)

Na internetových stránkach vybraných komerčných bánk je možné zistiť, aké formy elektronického bankovníctva poskytujú.

Elektronické bankovníctvo je jeden z najmodernejších bankových produktov, ktorý umožňuje klientom banky uskutočňovať určité druhy bankových operácií priamo zo svojho počítača. Elektronické bankovníctvo sa stalo novým a efektívnym spôsobom komunikácie klienta s bankou bez toho, aby klient musel navštíviť banku. Pomocou elektronického bankovníctva má klient svoje finančné prostriedky vždy po ruke a to 24 hodín denne.

Pod pojmom elektronické bankovníctvo sa skrýva široká paleta služieb:

- [Telebanking \(nazýva sa aj ako phonebanking\)](#),
- [GSM banking](#),
- [Mailbanking](#),
- [SMS banking](#),
- [Internet banking](#),
- [WAP banking](#),
- [Home banking](#),
- [ePay](#),
- [Platby platobnou kartou cez internet](#).

Pri operáciách prostredníctvom pripojenia cez internet je potrebné dbať na bezpečnosť: do svojho účtu sa nepripájať cez verejné siete, do internetbankingu sa pripájať výhradne prostredníctvom zabezpečenej stránky a prostredníctvom oficiálnej webovej stránky banky, vytvárať si bezpečné heslá, odhlasovať sa po ukončení práce s internetbankingom a pod.

Internet banking

- komunikácia klienta s bankou prebieha formou internetu, z ľubovoľného počítača, ktorý je pripojený na internet,
- nonstop prístup k bankovým účtom (informácie o pohyboch na účte, zadávanie trvalých príkazov, platieb na inkaso, atď.),
- zriadenie tejto služby je väčšinou bezplatné a je ponúkané ako služba k bežným účtom,
- jednoduchý prístup, po zadaní www adresy Vašej banky a zadaní užívateľského mena, hesla a PIN kódu sa klient dostane na špeciálne zabezpečené stránky banky,
- všetky úkony sa vykonávajú s autorizačným kľúčom, ktorý zaisťuje bezpečnosť proti prípadnému zneužitiu, niekde ide o GRID kartu, či EOK – elektronický osobný kľúč alebo SMS notifikáciu.

Cez Internet Banking je možná správa financií, a to najmä: prevody finančných prostriedkov, inkasá, trvalé príkazy, termínované vklady a pod.

Cez Internet je možné realizovať aj poistenie, spravovanie účtu v DSS, operácie s Obchodníkmi s cennými papiermi a pod.

⁵⁴ <http://openiazoch.zoznam.sk/bankove-ucty/rebricke?TopListID=BUPVU>
<http://www.menej.sk/bezne-ucty/>

Telebanking

- komunikácia klienta s bankou prebieha formou telefónneho spojenia,
- ide o nonstop a bezplatný prístup po prihlásení sa cez identifikačný kód,
- telefonický rozhovor môže prebiehať dvoma spôsobmi:
 - komunikáciou s automatickým telefónnym hlasovým systémom,
 - prostredníctvom komunikácie s telefónnym bankárom,
- cez automatickú hlasovú službu môžete:
 - získať informácie o produktoch a aktuálnych zostatkoch na Vašich bežných účtoch,
 - vykonávať úhrady či zadávať trvalé platobné príkazy,
- na to, aby ste mohli túto službu využívať, musíte mať k dispozícii telefón s tónovou voľbou.

GSM banking

- bankovníctvo uskutočňované prostredníctvom mobilného telefónu,
- banka do telefónu nahrá vlastnú bankovú aplikáciu, ktorá sa zobrazí v menu telefónu,
- prístup k tejto aplikácii je chránený bankovým PIN, ktorý sa nazýva BPIN,
- následne stačí listovať v menu aplikácie a vybrať niektorú zo základných služieb,
- informácie o Vami vybranej službe získate formou textovej správy na mobilný telefón, alebo formou e-mailu do e-mailovej schránky, ktorá je predtým definovaná,
- všetky dáta sú šifrované a každý mobilný telefón je vybavený bezpečnostným čipom, ktorý v kombinácii s PIN kódom jednoznačne klienta identifikuje,
- bezpečnosť je zaručená aj viacerými prístupovými heslami.

Mailbanking (banky poskytujú uvedenú službu väčšinou bezplatne)

- využíva komunikáciu medzi bankou a klientom prostredníctvom internetu,
- cieľom je poskytnúť rýchle informácie o operáciách vykonaných na účte v elektronickej forme,
- na používanie je potrebné v banke uzavrieť zmluvu o využívaní príslušných služieb a uviesť e-mailovú adresu, na ktorú majú byť správy doručované,
- princíp služby spočíva vtom, že banka posieľa informácie priamo na e-mailovú adresu klienta,
- na zaručenie bezpečnosti prenášaných správ sa používa niekoľko spôsobov v závislosti od požiadaviek klienta.

SMS banking

- komunikácia klienta s bankou prebieha formou mobilného telefónu cez funkciu SMS,
- banka Vám vystaví autentizačný kalkulátor, ktorý generuje kód, ktorý vkladáte do štruktúry SMS správy podľa predloženej predlohy,
- forma a predloha SMS má pre každý úkon inú štruktúru, ktorú by ste si mali zapamätať,
- nevýhodou je zložitá štruktúra SMS správ, pri ktorej si je treba dávať pozor, aby ste sa nepomýlili.

WAP banking

- komunikácia klienta s bankou prebieha prostredníctvom mobilného telefónu vybaveného technológiou WAP (Wireless Application Protocol), ide o podobnú funkciu ako internet banking,
- pomocou mobilného telefónu a prehliadača sa dostanete na zabezpečené WAP stránky banky,
- po zadaní autorizačného kľúča môžete zadávať rôzne príkazy.

Home banking

- komunikácia klienta s bankou prebieha formou internetu,
- na počítači, ktorý je pripojený na internet, musí byť nainštalovaný software dodaný bankou,
- je bezpečnejšia ako internet banking, keďže spravujete svoj bankový účet cez Váš osobný počítač,
- nevýhoda je v tom, že je potrebné inštalovať software, potrebný na pripojenie sa na Váš bankový účet a navyše nemáte k svojmu účtu pohodlný prístup z ľubovoľného miesta.

ePay

- po kliknutí, na ikonu e-Pay sa zobrazí už vyplnený platobný príkaz, ktorý stačí iba schváliť,
- táto služba umožňuje kupujúcemu platiť prostredníctvom služby Internet Banking,
- tovar si môžete objednať a zaplatiť z pohodlia Vášho domova,
- výhodou tejto platby je rýchlosť a jednoduchosť spracovania transakcie,
- po zadaní platby sa peniaze z účtu poukazujú na účet obchodníka,
- nemusíte si už dávať zasielať tovar na dobierku.

Platby platobnou kartou cez internet

- realizácia platby pomocou platobnej karty cez internet priamo prostredníctvom obchodníka (internetové portály) za tovary a služby,
- najriskynejší spôsob platby, pričom pri zadávaní informácií si obchodník môže uložiť všetky údaje o vašej karte a prakticky nemáte kontrolu nad ich ďalším použitím,
- odporúčame Vám nastaviť si nízky limit platby kartou cez internet, aby v prípade zneužitia banka nedovolila vyššie platby.

Platobné karty

Platobné karty predstavujú pohodlný a bezpečný nástroj na bezhotovostné prevody peňažných prostriedkov. Platobná karta umožňuje svojim držiteľom platiť za tovar v obchodoch, reštauráciách, hoteloch, na čerpacích staniciach a dokonca i na internete. Navyše umožňuje vyberať hotovosť z bankomatov nepretržite 24 hodín denne, v banke alebo vo vybraných zmenárňach a iných finančných inštitúciách.

Členenie platobných kariet podľa funkcie

- debetné,
- kreditné (charge karty, nákupné úverové karty splátkových spoločností, predplatené tzv. prepaidové karty).

Debetná platobná karta:

- platobná karta pevne naviazaná na bankový bežný účet, ktorou možno čerpať prostriedky do výšky zostatku na bankovom účte,
- platby či výbery touto kartou sú strhávané priamo z bežného účtu, na ktorý bola táto karta vydaná (nie je možnosť využiť bezúročné obdobie),
- karta môže mať domácu, ale aj medzinárodnú platnosť,
 - zúčtovanie platieb dochádza bezodkladne, kedy sa finančná inštitúcia o platbách dozvie.

Kreditné platobné karty (úverová karta):

- je druh platobnej karty, ktorá má pridelený úverový limit poskytnutý bankou alebo nebankovou finančnou inštitúciou,
- tento limit závisí od bonity klienta, ktorému bola daná karta poskytnutá,
- na rozdiel od bežného úveru máte tieto prostriedky okamžite pripravené na čerpanie,

- v prípade, že použijete túto kartu pri platbe alebo na výber hotovosti, automaticky čerpáte pôžičku, ktorú je treba splácať,
- úver čerpaný formou kreditnej karty je úročený úrokovou sadzbou, ktorá je spravidla uvedená v ročnom vyjadrení,
- každá inštitúcia, ktorá vydáva kreditnú kartu, ponúka držiteľom kariet určité bezúročné obdobie (spravidla 30 – 50 dní), počas ktorých čerpané prostriedky neúročí. V prípade, že splatíte pôžičku čerpanú kartou počas tohto obdobia, neplatíte žiaden úrok,
- výhodou kreditnej karty je možnosť robiť rezervácie v hoteloch, sprostredkovať si prenájom automobilového vozidla. V prípadoch, že cestujete do zahraničia, máte často automaticky dohodnuté rôzne druhy úrazového a cestovného poistenia,
- tieto úvery bývajú úročené sadzbou, ktorá zväčša prevyšuje sadzbu u iných krátkodobých úverov,
- uvedená karta nie je vhodná pre klientov, ktorí radi utrácajú alebo nemajú prehľad o svojich výdavkoch,
- kreditné karty majú svoje termíny splatnosti, kedy príde výpis o platbách a výberoch hotovosti vykonaných platobnou kartou. Skontrolujte výpis a snažte sa uhradiť čo najvyššiu sumu v rámci bezúročného obdobia.

Charge karty

- je druh platobnej karty, ktorá má pridelený úverový limit,
- držiteľ takejto karty môže vykonávať transakcie (čerpať úver) do výšky schváleného úverového limitu počas definovaného obdobia (zvyčajne počas 1 mesiaca),
- na konci účtovného obdobia (zvyčajne na konci kalendárneho mesiaca) je držiteľ karty povinný celý dlh splatiť naraz (a nie postupne ako v prípade kreditnej karty). Následne môže opäť čerpať svoj úverový limit.

Bezhotovostné platby v tuzemskej a zahraničnej mene

Platbu v tuzemskej alebo zahraničnej mene je možné riešiť bankovým prevodom. Pri bežnom bankovom prevode dochádza k presunu peňažných prostriedkov medzi dvoma bankovými účtami. Ide o tzv. bezhotovostný platobný styk, ktorý prebieha na základe príkazu klienta v banke (tzv. platobný príkaz).

Vo všeobecnosti platobný príkaz je možné uskutočniť:

- z vášho účtu na iný váš účet, alebo na účet niekoho iného v rovnakej banke,
- z vášho účtu na iný váš účet, alebo na účet niekoho iného v inej banke v SR alebo v zahraničí.

Aby bola banka schopná realizovať vami zadaný bankový prevod, musíte jej poskytnúť nasledovné informácie:

- číslo bankového účtu v tvare IBAN (spôsob jeho použitia v platobnom styku je vám povinná oznámiť banka, ktorá vám vedie účet), z ktorého budú tieto prostriedky hradené,
- meno majiteľa bankového účtu
- ak zadávate prevod v rámci SR:
- číslo bankového účtu príjemcu v tvare IBAN (Informatívny výpočet je dostupný na internete),⁵⁵
- konštantný symbol (údaj vyjadrujúci charakter platby),
- variabilný symbol,
- špecifický symbol, ak ho príjemca vyžaduje.

⁵⁵ <https://www.nbs.sk/sk/platobne-systemy/iban/vypocet-iban-pre-sr>

Ak zadávate príkaz na úhradu do zahraničia:

- číslo účtu vo formáte IBAN účtu príjemcu (spôsob jeho použitia v platobnom styku je vám povinná oznámiť banka, ktorá vám vedie účet),
- SWIFT kód, resp. BIC banky príjemcu (pozn.: kód vašej banky vám dajú priamo na pobočke banky alebo ho nájdete na výpise z vášho účtu),
- kontaktné údaje zahraničného príjemcu platby (adresa a meno majiteľa účtu).

Od 1. 2. 2014 sa na **platby v tuzemskej mene** (EUR) využíva systém SEPA, ktorý predstavuje zjednotenie pravidiel a štandardov pri realizácii bezhotovostných platieb v eurách v rámci krajín Európskej únie, ktorý by malo postupne vytvárať 34 štátov (z toho 28 štátov EÚ + 3 štáty EHP Island, Nórsko, Lichtenštajnsko + Švajčiarsko, San Marino a Monako a banky na územiach: Alandské ostrovy, Azory, Ceuta a Melilla, Francúzska Guyana, Gibraltar, Guadalupe, Kanárske ostrovy, Madeira, Martinik, Mayotte, Reunion, Svätý Bartolomej, Svätý Martin, Svätý Pierre a Miquelon). SEPA je záväzný len pre krajiny eurozóny.

Platby v inej resp. zahraničnej mene, napr. USD, GBP nie sú považované za SEPA platby. V záujme hladkého a bezproblémového prevodu finančných prostriedkov z účtu príkazcu na účet príjemcu je nutné uviesť všetky potrebné a nevyhnutné informácie o vašom bankovom spojení vrátane sumy a meny platby.

Každá banka si za prevody v tuzemskej alebo zahraničnej mene zvyčajne účtuje poplatky, ktorých výška závisí od banky, typu účtu alebo typu úhrady (prevod tuzemský alebo zahraničný). Je preto dôležité sa informovať v banke, aký poplatok platíte za daný prevod. Každá banka má individuálny sadzobník poplatkov.

Príklad požadovaných informácií o bankovom spojení na dokladoch je možné nájsť na internetových stránkach komerčných bánk.

Kurzový lístok a výmena peňazí

Kurzový lístok spravidla uvádza cenu zahraničných peňazí za eurá. Cena – kurz je však iná pri predaji a nákupe, devízach a valutách. Ako sa teda orientovať v kurzovom lístku?

Valuty sú vlastne bankovky a mince cudzích štátov (hotovostné peniaze). Valuty potrebujeme najmä pred cestou na zahraničnú cestu. **Devízy** sú bezhotovostné peniaze, ktoré zostávajú na účtoch. Ak prevedieme z nášho účtu na iný účet doláre alebo české koruny, operujeme s devízami. Devízový kurz sa používa aj pri bezhotovostnej platbe kartou v zahraničí. Keď z účtu, ktorý je vedený v eurách platíte kartou v librách, použije sa kurz **devízy predaj**.

Príklad

*Ak si chcete v banke za eurá nakúpiť britské libry, zmenia vám ich kurzom **valuty predaj** (banka vám valuty predáva).*

*Ak chcete libry zmeniť na eurá, prepočítajú sa kurzom **valuty nákup** (banka od vás valuty nakupuje).*

Kurz v kurzovom lístku vyjadruje, koľko jednotiek danej meny dostanete za 1 eur. Pri nákupe a predaji valút a devíz sa to prejaví takto:

- pri nákupe cudzej meny: čím je kurz vyšší, tým je to pre vás lepšie (tým viac zahraničnej meny dostanete),
- pri predaji cudzej meny: čím je kurz nižší, tým je to pre vás lepšie (tým viac eur za menené peniaze dostanete).

Osobný verzus podnikateľský účet

Osobný účet (bežný účet, platobný účet) slúži na vykonávanie osobných platobných operácií nesúvisiacich s podnikateľskou činnosťou, je vedený na meno fyzickej osoby nepodnikateľa a na takýto účet prichádza napr. výplata, hradia sa z neho bežné výdavky na bývanie, nákupy v obchode, energie, telefón a podobne. K takémuto účtu sa vydáva debetná platobná karta a poskytujú sa služby elektronického bankovníctva zabezpečujúce bezhotovostné platenie. V praxi existujú rôzne typy osobných účtov, napr. študentské účty, účty pre seniorov a pod. Osobitnou kategóriou je základný bankový produkt poskytovaný zo zákona zdarma pre osoby z nízkymi príjmami do 400 eur mesačne, alebo platobný účet so základnými funkciami, ktorý banky poskytujú maximálne za 3 eur a obsahuje základné funkcie potrebné pre vykonávanie platieb. Keďže vo všetkých prípadoch ide o spotrebiteľské produkty, na takéto účty sa vzťahuje zvýšená ochrana, resp. princípy ochrany finančného spotrebiteľa.

Podnikateľský účet je vedený na konkrétny podnikateľský subjekt a slúži na zabezpečovanie firemných platieb, medzi ktoré patria napr. príjem z predaja výrobkov, úhrada faktúr za nakúpené tovary, výplata miezd a pod. Podnikateľské subjekty majú často viac účtov a v rôznych menách, v prípade že vykonávajú cezhraničné aktivity. K takýmto účtom sa často vydáva viac platobných kariet a samozrejme sú dostupné služby elektronického bankovníctva. Podmienky vedenia takéhoto účtu sa v niektorých ohľadoch môžu líšiť od podmienok pri osobnom účte a to podľa dohody medzi podnikateľom a bankou.

4 Úver a dlh

Čiastková kompetencia 1

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Zdôvodniť voľbu nákupu tovaru alebo služby alebo požičania si predmetu.

Úroveň 2

Zhodnotiť výhody a nevýhody využívania úveru vrátane používania kreditnej karty.

Aplikovať na príkladoch jednoduché úročenie.

Analyzovať možnosti získavania finančných prostriedkov cez bankové a nebankové subjekty a dôvody a riziká nákupov na úver.

Úroveň 3

Vysvetliť algoritmus zloženého úročenia.

Charakterizovať ročnú percentuálnu mieru nákladov (RPMN), úrokovú mieru, fixáciu, predčasné splatenie úveru.

Navrhnuť výber najvhodnejšieho finančného produktu vzhľadom na svoje potreby.

OBSAH VZDELÁVANIA

Úver

Úver predstavuje poskytnutie finančných prostriedkov jednou osobou (veriteľom) druhej osobe (dlžníkovi), pričom dlžník sa zaväzuje v dohodnutej dobe prijaté prostriedky veriteľovi vrátiť a zaplatiť aj úroky z požičaných peňazí. Splátka úveru sa tak spravidla skladá z istiny a úroku.

Príklady úverov:

1. Povolené prečerpanie je úverový produkt, ktorý banka môže poskytnúť klientovi spolu s bežným účtom. Banka klientovi umožňuje ísť do „mínusu“. Ide v podstate o predschválený úver, ktorého veľkosť sa odvíja od výšky príjmu poukazovaného na účet. Povolené prečerpanie musí byť medzi klientom a bankou dohodnuté. Alebo inak povedané je to (kontokorentný úver) ako forma spotrebiteľského úveru, ktorý umožňuje spotrebiteľovi disponovať s peňažnými prostriedkami nad rámec aktuálneho zostatku jeho účtu na krátkodobé preklopenie nedostatku finančných zdrojov klienta. Čiže umožňujú ísť tzv. „do mínusu“.

Výhody/nevýhody:

- ide o bezúčelový úver (môžete ho použiť na nákup elektroniky, dovolenky, úpravy bytu, ...),
- tento úver je Vám v podstate kedykoľvek k dispozícii – môžete ho čerpať vtedy, keď potrebujete, pričom úroky platíte len z aktuálne vyčerpanej sumy,
- úver splácať automaticky svojimi vkladmi na účet, na ktorom ste prečerpali finančné zdroje do výšky povoleného prečerpania,
- banka poskytuje peniaze do výšky úverového limitu (celkové množstvo peňazí, ktoré môžete čerpať zo svojho účtu, ak Váš zostatok na účte bude nulový),
- výška úveru je individuálna a závisí od výšky príjmov žiadateľa,

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

- relatívne pohodlné a nenáročné na vybavenie (v prípade, že už ste klientom banky a pravidelne Vám na účet prichádza pravidelný príjem, banka Vám môže zriadiť povolené prečerpania na tomto účte),
- v prípade, že ide o zaistený úver je ručenie zabezpečené termínovaným vkladom v rovnakej čiastke (alebo vyššej) ako je úverový rámec,
- v prípade nezaisteného úveru – tu nemusí byť žiadne istenie,
- úrok sa počíta z čerpanej čiastky a to až do doby, kým je táto čiastka zaplatená,
- výšku úrokov stanovuje banka a v rôznych bankách môže byť rôzna,
- poplatok za povolené čerpanie je spravidla už súčasťou balíka služieb, ktorý si klient platí,
- výška poplatku za balík služieb k bežnému účtu je rôzna a závisí od banky a druhu balíka.

2. Kreditná karta

- je druh platobnej karty, ktorá má pridelený úverový limit,
- nie je naviazaná na bežný účet,
- tento limit závisí od bonity klienta, ktorému bola daná karta poskytnutá,
- na rozdiel od bežného úveru máte tieto prostriedky okamžite pripravené na čerpanie,
- v prípade, že použijete túto kartu pri platbe alebo na výber hotovosti, automaticky čerpáte pôžičku, ktorú je treba splácať,
- umožňuje uskutočňovať platby a výbery v hotovosti,
- úver čerpaný formou kreditnej karty je úročený úrokovou sadzbou, ktorá je spravidla uvedená v ročnom vyjadrení,
- každá inštitúcia, ktorá vydáva kreditnú kartu, ponúka držiteľom kariet určité bezúročné obdobie, počas ktorých čerpané prostriedky neúročí. V prípade, že splatíte pôžičku čerpanú kartou počas tohto obdobia, neplatíte žiaden úrok,
- výhodou kreditnej karty je možnosť robiť rezervácie v hoteloch, sprostredkovať si prenájom automobilového vozidla. V prípadoch, že cestujete do zahraničia, máte často automaticky dohodnuté rôzne druhy úrazového a cestovného poistenia,
- tieto úvery bývajú úročené sadzbou, ktorá zväčša prevyšuje sadzbu u iných krátkodobých úverov,
- uvedená karta nie je vhodná pre klientov, ktorí radi utrácajú alebo nemajú prehľad o svojich výdavkoch,
- kreditné karty majú svoje termíny splatnosti, kedy príde výpis o platbách a výberoch hotovosti vykonaných platobnou kartou. Skontrolujte výpis a snažte sa uhradiť čo najvyššiu sumu v rámci bezúročného obdobia,
- medzi najdôležitejšie poplatky pri kreditných kartách patria napr. [ročný poplatok za kartu](#), [mesačný poplatok za vedenie alebo správu kartového účtu](#), [poplatok za výbery z bankomatu](#), sankčný poplatok (poplatok za rizikovú pohľadávku) a pod.

Výhody/nevýhody:

- klient nemusí mať bežný účet,
- klient môže čerpať úver počas istého obdobia bezúročne,
- ide o krátkodobú pôžičku s bezúčelovým využitím,
- poskytnutie kedykoľvek v prípade potreby,
- dĺžka bezúročného obdobia ovplyvňuje dátum splatnosti,
- po uplynutí bezúročného obdobia musí klient zaplatiť minimálnu splátku a zostatok úverového limitu môže použiť v ďalšom období,
- v prípade nesplatenia v bezúročnom období majú však vysoké úrokové sadzby a sankcie.

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

3. Spotrebiteľský úver je dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov na základe zmluvy o spotrebiteľskom úvere vo forme pôžičky, úveru, odloženej platby alebo obdobnej finančnej pomoci poskytnutej veriteľom spotrebiteľovi. Spotrebiteľským úverom je úver poskytnutý na viac ako 3 mesiace, v rozpätí od 100 do 75 000 eur, spotrebiteľským úverom nie je úver na bývanie.

Výhody/nevýhody:

V závislosti od účelu rozlišujeme:

- **bezúčelový spotrebiteľský úver**, kde nemusíte dokladovať účel použitia finančných prostriedkov, záleží na klientovi na čo poskytnutí úver použije,
- **účelový spotrebiteľský úver**, kde dokladujete použitie prostriedkov, sú poskytnuté na konkrétny vopred stanovený účel, (úvery na auto, úvery na rekonštrukciu),
- výška úrokovej sadzby závisí od výšky ručenia alebo zabezpečenia, pričom platí – čím vyššie zabezpečenie, tým nižšia úroková sadzba,
- zvýhodnené sadzby sú poskytované aj pri účelových úveroch na kúpu automobilu a pod.,
- poskytnutie spotrebiteľského úveru – jednorazový poplatok alebo určité percento z požičanej sumy.

4. Hypotekárny úver je úver na bývanie, ktorý je zabezpečený záložným alebo iným zabezpečovacím právom k nehnuteľnosti vrátane rozostavanej stavby, k bytu vrátane rozostavaného bytu alebo k nebytovému priestoru vrátane rozostavaného nebytového priestoru, k časti takejto nehnuteľnosti alebo k budúcej nehnuteľnosti a ktorý je poskytnutý bankou. Klient si v prípade hypotekárneho úveru môže uplatniť nárok na daňový bonus, ak spĺňa zákonom stanovené podmienky. Na krytie nových hypotekárnych úverov sa spravidla využívajú tzv. kryté dlhopisy.

Výhody/nevýhody:

- nárok na daňový bonus po splnení zákonom stanovených podmienok,
- náklady spojené s hypotekárnym úverom predstavujú okrem iného aj úroky a poplatky,
- splatnosť spravidla od 5 do 30 rokov,
- vo všeobecnosti platí, čím rizikovejší klient z pohľadu finančnej inštitúcie, tým vyššia je výsledná úroková sadzba,
- ak si klient zvolí pohyblivú úrokovú sadzbu, tá je spravidla nižšia ako fixná, ale môže sa počas doby trvania úveru meniť, a tým aj výška splátok úveru v budúcnosti,
- splácanie úverov závisí od spôsobu ich čerpania, úver je možné čerpať postupne alebo jednorazovo,
- v prípade, že čerpáte úver postupne, splácate najskôr iba úrok z tej časti úveru, ktorú ste už vyčerpali a to až dovtedy, kým nevyčerpáte celý úver. Následne začínajú riadne splátky, najčastejšie v podobe anuitných splátok (pravidelné rovnaké sumy splátok, ktoré zahŕňajú istinu aj úrok).

5. Americká hypotéka taktiež spadá pod definíciu úveru na bývanie, keďže ide o úverový produkt zabezpečený nehnuteľnosťou, ktorý sa však môže na rozdiel od hypotekárneho úveru použiť na akýkoľvek účel. Výhodou oproti spotrebiteľským úverom je nižšia úroková sadzba. Nevýhodou je, že má vyššie úrokové sadzby ako pri klasickom hypotekárnom úvere.

Výhody/nevýhody:

- výška Americkej hypotéky je nižšia ako pri hypotekárnom úvere,
- nie je potrebné dokladovať účel použitia prostriedkov,
- vďaka záložnému právu má takýto úver oveľa nižšie úročenie a hlavne dlhšiu dobu splatnosti ako spotrebiteľský úver bez zriadenia záložného práva,

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

- nevýhodou však je, že na takýto úver sa nevzťahuje daňový bonus po splnení zákonom stanovených podmienok,
- výška úveru závisí od hodnoty nehnuteľnosti a Vašej schopnosti splácať istinu úveru,
- splatnosť zväčša od 1 až 30 rokov,
- klient spláca najčastejšie anuitné splátky (rovnaká mesačná výška splátky, ktorá zahŕňa splátku istiny aj úrok), no je možné si dohodnúť aj iný spôsob splácania,
- náklady spojené s úverom predstavujú okrem iného aj úroky a poplatky,
- úroková sadzba zvyčajne vychádza z aktuálnej situácie na finančných trhoch a z ohodnotenia Vašej bonity interným ratingovým systémom banky (nie je k dispozícii klientovi).

6. **Stavebný úver/medziúver.** Stavebný úver je špecifický typ úveru, poskytovaný stavebnými sporiteľňami, určený najmä na účely zabezpečenia bývania. Samotnému poskytnutiu úveru predchádza fáza sporenia, ktoré je zvýhodnené štátnou prémie. Medziúver je špecifický úverový produkt, poskytovaný len stavebnými sporiteľňami, ktorý slúži na preklopenie časového obdobia do pridelenia cieľovej sumy, uvedenej v zmluve o stavebnom sporení. Je to úver, ktorý sa poskytuje pokiaľ účastník stavebného sporenia nenasporil dostatočne vysoký vklad požadovaný stavebnou sporiteľňou. Ide o preklenovací úver, ktorým sa preklenie obdobie, než sporiteľ splní všetky podmienky na poskytnutie úveru. Možno ho získať aj ako nový klient stavebného sporenia bez predchádzajúceho sporenia a bez potreby vložiť vklad.

Niektoré druhy úverov sú podporované štátom formou štátnej podpory.

Výhody/nevýhody:

- Výška úveru sa vyráta ako rozdiel medzi cieľovou sumou a nasparenou sumou. Úroková sadzba sa odvíja od typu sporenia.

Veritelia – bankové verzus nebankové subjekty (spoločnosti)

V súčasnej dobe nebankové (subjekty) spoločnosti môžu poskytovať pôžičky (úvery) na Slovensku len na základe licencie, ktorú im udeľuje NBS. Na banky sa nevzťahuje licencovanie, vzhľadom na skutočnosť, že banky uvedenú činnosť vykonávajú na základe bankového povolenia. Kontrolu a dohľad nad činnosťou veriteľov vykonáva NBS. Na webovom sídle NBS je možné si pozrieť zoznam bánk a pobočiek zahraničných bánk, ako aj zoznam nebankových veriteľov a ostatných subjektov.⁵⁶

Príklad:

Porovnaním bezúčelového úveru vo výške 2 000 eur s počtom splátok 24 a s fixnou mesačnou platbou 130 eur, t. j. priemerná úroková sadzba (47 % p. a.) pri poplatku za poskytnutie 40 eur je RPMN vo výške 62 % p. a. a bezúčelovej pôžičky na tú istú sumu so splatnosťou 24 mesiacov a priemernou úrokovou sadzbou 30 % p. a. a RPMN 75 % p. a. je zrejmé, že bezúčelový úver je výhodnejší.

⁵⁶ https://subjekty.nbs.sk/?aktinput=&aa=select_cat&bb=4&cc=&qq=
https://subjekty.nbs.sk/?aa=select_sector&bb=7

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

Analýza možností získavania finančných prostriedkov

- pri porovnávaní ponúk je dôležité mať vybrané vstupné parametre v každej ponuke rovnaké, teda rovnakú splatnosť, výšku úveru a typ úrokovej sadzby,
- pri porovnávaní ponúk je potrebné sa zamerať najmä na:
 - aktuálne úročenie (výška úrokovej sadzby). Nie vždy platí, že čím je nižší úrok, tým je to výhodnejšie. Do úvahy treba zobrať aj RPMN. Pre spotrebiteľa je najvýhodnejším úverom alebo pôžičkou tá, ktorá má najnižšiu hodnotu RPMN pri rovnakých vstupných parametroch,
 - formy zabezpečenia,
 - ak dve banky ponúkajú úver pri rovnakej úrokovej sadzbe, pričom jedna požaduje zabezpečenie iba nehnuteľnosťou a druhá požaduje navyše ďalšie zabezpečenie (ručiteľ, pristúpenie k dlhu), je lepšie sa spotrebiteľovi rozhodnúť pre prvú banku. Čím menej zabezpečovacích nástrojov spotrebiteľ podpíše, tým je to lepšie,
 - možnosť predčasného splatenia úveru (zistíte si výšky poplatkov za predčasné splatenie úveru, ideálne je bez poplatkov). Predčasné splatenie vám ušetrí budúce úroky, ktoré by ste museli platiť, ak by ste úver splácali do konca splatnosti,
 - legislatívne obmedzenie pri predčasnom splatení sa zmenilo. Pri spotrebiteľských úveroch nemôže veriteľ uplatňovať žiadnu sankciu za predčasné splatenie do sumy 10 000 eur (§ 16 zákona o spotrebiteľských úveroch). Pri úveroch na bývanie môže veriteľ požadovať poplatok za predčasné splatenie úveru maximálne do výšky 1 % z predčasne splatenej sumy, avšak len mimo obdobia refixácie úrokovej sadzby (§ 18 zákona o úveroch na bývanie).
 - pri výbere spôsobu financovania teda zohľadnite úrokovú sadzbu (výšku a typ úrokovej sadzby), ale aj vstupné poplatky, pravidelné poplatky spojené s úverom a možnosť predčasného splatenia, RPMN,
 - nezabudnite, že je potrebné porovnávať výšku mesačnej splátky vrátane všetkých poplatkov, nielen úrokovú sadzbu,
 - variabilná úroková sadzba alebo fixácia úrokovej sadzby na kratšie obdobie dáva spotrebiteľovi väčšiu flexibilitu v možnosti predčasného splatenia úveru.

Vzhľadom na skutočnosť, že o úver často žiada finančný spotrebiteľ v situácii, kedy dané prostriedky súrne potrebuje, nevenuje veľa času porovnaniu produktov jednotlivých finančných inštitúcií či detailnému štúdiu zmluvných podmienok. Navyše nie je jednoduché odhadnúť skutočné náklady na úver vzhľadom na to, že sa ukrývajú nielen v úrokovej sadzbe, deklarovanej danou finančnou inštitúciou, ale i v rozličných poplatkoch spojených s úverom. Z tohto dôvodu bol na ochranu spotrebiteľa v rámci Európskej únie zavedený pojem RPMN – tzv. ročná percentuálna miera nákladov

Ročná percentuálna miera nákladov (RPMN) – predstavuje celkové náklady spojené s úverom (napr. spotrebiteľským) alebo pôžičkou. RPMN je číslo vyjadrené v percentách, ktoré spotrebiteľovi umožňuje jednoduché porovnanie spotrebiteľských úverov a pôžičiek v predzmluvnej fáze. Do výpočtu sa zahŕňajú nielen výška úrokovej sadzby, ale aj poplatky, ktoré sú spojené s úverom alebo pôžičkou. Pre spotrebiteľa je najvýhodnejším úverom alebo pôžičkou tá, ktorá má najnižšiu hodnotu RPMN (pri rovnakej sume úveru a dobe, na ktorú je poskytnutý). RPMN musí byť vyjadrená vo forme ročného percentuálneho podielu z hodnoty poskytnutého úveru a vypočítaná zákonným spôsobom, preto inštitúcie nemôžu cez tento ukazovateľ zavádzať finančného spotrebiteľa. Musí byť zverejnené na prístupnom a viditeľnom mieste a na miestach, kde sa ponúka úver. Zároveň musí byť súčasťou zmlúv o spotrebiteľskom úvere (vo väčšine prípadov v obchodných podmienkach úverovej zmluvy alebo zmluvy o pôžičke).

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

Príklad:

Porovnaním bezúčelového bankového úveru na sumu 2 000 eur so splatnosťou 24 mesiacov s RPMN 13,5 % p. a. a bezúčelovej pôžičky nebankovej inštitúcie na sumu 2 000 eur so splatnosťou 24 mesiacov s RPMN 62 % p. a. je zrejmé, že bezúčelový bankový úver je pre vás výhodnejší.

V prípade, ak RPMN nie je uvedená v zmluve, považuje sa takto poskytnutá pôžička alebo úver za bezúročný a bezodplatný, t. j. splácať len požičanú sumu bez zvýšenia o úroky a poplatky.

RPMN zahŕňa:

- výšku úrokovej sadzby určenú v percentách napr. 15 % p. a.,
- poplatky, ktoré sú spojené s úverom alebo pôžičkou, ktoré sú zvyčajne:
 - jednorazové, ktoré sa platia na začiatku úverového vzťahu (poplatok za poskytnutie úveru, administratívny poplatok, poplatok za posúdenie žiadosti o úver). Tento poplatok závisí od konkrétnej inštitúcie, ktorá úver poskytuje; väčšinou sa pohybuje vo výške 13 eur až 20 eur ročne,
 - pravidelné, ktoré sa platia spolu so splátkou úveru v mesačnej/štvrtročnej periodicite (poplatok za úverový účet a pod.).

Výpočet RPMN by nemal obsahovať:

- sankcie v prípade nesplácania úveru,
- poplatky, ktoré ste povinný zaplatiť pri kúpe tovaru, ktorý týmto úverom financujete,
- poplatky za prevod peňažných prostriedkov súvisiacich so splácaním úveru,
- poplatky za udržiavanie účtu, ktorý bol zriadený na prijímanie vašich platieb,
- poplatky za poistenie (len vtedy, pokiaľ nie je veriteľovi známe) alebo záruky.

Odporúčania a rady

- RPMN musí banka alebo splátková spoločnosť poskytnúť spotrebiteľovi už pri písomnej ponuke úveru alebo pôžičky prostredníctvom predzmluvného formulára,
- RPMN je použiteľná na porovnávanie úverov alebo pôžičiek s rovnakou dobou splatnosti a s rovnakou výškou spotrebiteľského úveru,
- cenovo najvýhodnejší je ten úver, ktorý má najnižšiu hodnotu RPMN, pričom vaše rozhodnutie môže byť aj iné na základe parametrov, ktoré sa do výpočtu RPMN nezahŕňajú,
- ak nájdete finančnú inštitúciu, ktorá vám ponúka produkt s vyššou RPMN, ale zároveň vám umožňuje splatiť úver kedykoľvek a bez poplatku, tak ak máte záujem úver predčasne splatiť, môžete rozhodnúť aj pre tento úver,
- nechajte si vypracovať písomné ponuky úveru u viacerých finančných inštitúcií, pričom ak niečomu nerozumiete, pýtajte sa priamo pracovníka inštitúcie, ktorý vám úver ponúka,
- RPMN musí byť uvedená v zmluve o spotrebiteľskom úvere, pýtajte sa preto na jeho umiestnenie v zmluve,
- ak RPMN nie je uvedená v zmluve, môžete považovať daný úver za bezúročný a teda neplatíte úroky ani poplatky spojené s takýmto úverom,
- zisťovať podmienky úveru až potom, keď je už zmluva podpísaná, je neskoro.

Úroková miera

- cena, ktorú zaplatíte za vypožičanie peňazí na určité obdobie. Vyjadruje sa ako percento z peňažnej sumy požičanej na jeden rok alebo vyjadrené inými slovami je to sadzba, ktorou je úročený úver počas obdobia, kedy čerpáte dané prostriedky z banky alebo inej finančnej inštitúcie, ktorá vám poskytla úver.

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

Fixácia – Fixná úroková sadzba

- je úroková sadzba pri úveroch, ktorá sa počas doby fixácie nemení. Obdobie fixácie vzniká na základe dohody medzi klientom a bankou. Fixná úroková miera sa najčastejšie používa pri hypotekárnych úveroch. Doba fixácie býva zvyčajne od 1 do 10 rokov.

Predčasné splatenie úveru

- ak klient banke po vzájomnej dohode uhradí nesplatenú časť úverovej pohľadávky skôr, ako bola pôvodne dojednaná lehota splatnosti úveru v úverovej zmluve, ide o predčasné splatenie úveru. Takáto dohoda medzi bankou a klientom musí mať vždy písomnú formu. V niektorých prípadoch je predčasné splatenie úveru spoplatnené v závislosti od úverovej zmluvy. V tomto prípade ide o poplatok za predčasné splatenie úveru, ktorý sa môže meniť vzhľadom na výšku predčasne splatenej sumy úveru, relevantná je aj doba fixácie.

V prípade záväzkov voči inštitúciám môžete požiadať o odklad alebo splátkový kalendár (ako forma úveru). Napr. ak daňovník nemá k dispozícii finančné prostriedky v termíne na zaplatenie dane, môže daňový úrad povoliť odklad zaplatiť daň alebo zaplatiť daň v splátkach.

Pri odklade platenia dane je potrebné požiadať o tento odklad daňový úrad s uvedením lehoty, v ktorej bude daň zaplatená.

Pri platení dane v splátkach je tiež potrebné požiadať o tieto splátky daňový úrad a zároveň stanoviť sumy a termíny platieb.

Za dobu odkladu zaplatenia dane alebo za zaplatenie dane v splátkach sa platí **úrok**.

Úročenie

Jednoduché úročenie

- úročenie, pri ktorom sa úrok počíta vždy len z pôvodnej istiny,
- nedochádza k úročeniu predchádzajúcich úrokov,
- ak sa úrok (U) pri úrokovej sadzbe (p) pripočítava k počiatočnému kapitálu (K_0) na konci obdobia úročenia, vypočítame stav na konci obdobia K_1 podľa vzťahu:

$$K_1 = K_0 + U = K_0 + p \cdot K_0$$

- pre ľubovoľný čas n možno vyššie uvedený vzťah upraviť:

$$K_1 = K_0 + U = K_0 + p \cdot n \cdot K_0$$

Zložené úročenie

- úročenie, pri ktorom sa neúročí len istina, ale aj úroky z predchádzajúceho obdobia,
- úrok z každého obdobia je reinvestovaný a zvyšuje sa tak základ na úročenie v ďalšom období (úročenie úrokov),
- najčastejšia forma úročenia v bankách (pri vkladoch, sporení, úveroch),
- ak sa úrok (U) pri úrokovej sadzbe (p) pripočítava k počiatočnému kapitálu (K_0) na konci obdobia úročenia počas ľubovoľného obdobia n , vypočítame stav na konci obdobia K_n podľa vzťahu:

$$K_n = K_0 \cdot \left(1 + \frac{p}{100}\right)^n$$

Príklad

Na účet sme vložili 100 eur, ktoré sú úročené 5 % úrokovou sadzbou. Koľko eur bude na účte po piatich rokoch (neberieme do úvahy zdanenie)?

$$K_5 = 100 \cdot (1 + 0,05)^5 = 127,63$$

Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov

Príklad

Na začiatku každého úrokového obdobia vložíme rovnaký vklad, napr. 100 eur pri ročnej úrokovej miere 5 %. Sumy na konci obdobia:

1. rok: $100 \cdot (1 + 0,05) = 105$

2. rok: $(100 + 100 \cdot (1 + 0,05)) \cdot (1 + 0,05) = 215,25$

Použili sme princíp súčtu členov geometrickej postupnosti.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Čiastková kompetencia 2

Mať základné informácie o jednotlivých druhoch úverov poskytovaných spotrebiteľom

Očakávaná, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Vysvetliť, že peniaze sa dajú požiť vo finančných inštitúciách.

Úroveň 2

Uviesť príklady spotrebiteľských úverov a ich poskytovateľov.

Vysvetliť systém ochrany spotrebiteľa pri úveroch spotrebiteľom.

Úroveň 3

Identifikovať rôzne druhy úverov a ich zabezpečenie (vrátane úverov na bývanie resp. hypotekárnych úverov).

Uviesť rozdiel pri poskytovaní úveru pre bežného občana a pre podnikateľa.

OBSAH VZDELÁVANIA

Úvery pre spotrebiteľov

Spotrebiteľským úverom sa rozumie dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov na základe zmluvy o spotrebiteľskom úvere.

Príklady spotrebiteľských úverov:

- pôžičky,
- úvery,
- odložené platby alebo obdobná finančná pomoc,
- povolené prečerpanie.

Zmluvou o spotrebiteľskom úvere sa rozumie zmluva, ktorou sa veriteľ zaväzuje poskytnúť spotrebiteľovi spotrebiteľský úver a spotrebiteľ sa zaväzuje poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť celkové náklady spotrebiteľa spojené so spotrebiteľským úverom.

Poskytovateľom spotrebiteľských úverov sú: banky a nebankové spoločnosti.

Úverom na bývanie je dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov veriteľom spotrebiteľovi na základe zmluvy o úvere na bývanie vo forme odloženej platby, pôžičky, úveru alebo obdobnej finančnej pomoci, ktorá je zabezpečená záložným právom k nehnuteľnosti, bytu alebo nebytovému priestoru, a to aj rozostavanej nehnuteľnosti, alebo ktorá je zabezpečená iným právom týkajúcim sa takej nehnuteľnosti, alebo ktorá je účelovo určená k nadobudnutiu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti určenej na bývanie, a to na základe nadobudnutia alebo zachovania vlastníckeho práva k pozemku alebo k existujúcej nehnuteľnosti určenej na bývanie, výstavby nehnuteľnosti určenej na bývanie, bez ohľadu na predmet záložného práva alebo iného zabezpečujúceho práva, alebo ktorá je účelovo určená na vyplatenie takéhoto úveru. Príkladom úveru na bývanie sú hypotekárny úver alebo americká hypotéka.

Úvery možno rozdeliť:

1. **Povolené prečerpanie** – (kontokorentný úver) je forma spotrebiteľského úveru, ktorý umožňuje spotrebiteľovi disponovať s peňažnými prostriedkami nad rámec aktuálneho zostatku jeho účtu na krátkodobé preklopenie nedostatku finančných zdrojov klienta. Číže umožňujú ísť tzv. „do mínusu“.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Výhody/nevýhody:

- ide o bezúčelový úver (môžete ho použiť na nákup elektroniky, dovolenky, úpravy bytu, ...),
 - tento úver je v podstate kedykoľvek k dispozícii – môžete ho čerpať vtedy, keď potrebujete, pričom úroky platíte len z aktuálne vyčerpanej sumy,
 - úver splácať automaticky svojimi vkladmi na účet, na ktorom ste prečerpali finančné zdroje do výšky povoleného prečerpania,
 - banka poskytuje peniaze do výšky úverového limitu (celkové množstvo peňazí, ktoré môžete čerpať zo svojho účtu, ak Váš zostatok na účte bude nulový),
 - výška úveru je individuálna a závisí od výšky príjmov žiadateľa,
 - relatívne pohodlné a nenáročné na vybavenie (v prípade, že už ste klientom banky a pravidelne Vám na účet prichádza pravidelný príjem, banka Vám môže zriadiť povolené prečerpania na tomto účte),
 - v prípade, že ide o zaistený úver je ručenie zabezpečené termínovaným vkladom v rovnakej čiastke (alebo vyššej) ako je úverový rámec,
 - v prípade nezaisteného úveru nemusí byť žiadne zabezpečenie,
 - úrok sa počíta z čerpanej čiastky a to až do doby, kým je táto čiastka zaplatená,
 - výšku úrokov stanovuje banka a v rôznych bankách môže byť rôzna,
 - poplatok za povolené čerpanie je spravidla už súčasťou balíka služieb, ktorý si klient platí,
 - výška poplatku za balík služieb k bežnému účtu je rôzna a závisí od banky a druhu balíka.
2. **Kreditná karta** – patrí medzi úverové produkty, ktorá umožňuje klientovi čerpať úver do bankou schválenej výšky, tzv. úverového limitu. Umožňuje uskutočňovať platby a výbery v hotovosti.

Výhody/nevýhody:

- klient nemusí mať bežný účet,
 - klient môže čerpať úver počas istého obdobia bezúročne,
 - ide o krátkodobú pôžičku s bezúčelovým využitím,
 - poskytnutie kedykoľvek v prípade potreby,
 - dĺžka bezúročného obdobia ovplyvňuje dátum splatnosti,
 - po uplynutí bezúročného obdobia musí klient zaplatiť minimálnu splátku a zostatok úverového limitu môže použiť v ďalšom období,
 - v prípade nesplatenia v bezúročnom období majú však vysoké úrokové sadzby a sankcie.
3. **Spotrebiteľský úver** – je dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov na základe zmluvy o spotrebiteľskom úvere vo forme pôžičky, úveru, odloženej platby alebo obdobnej finančnej pomoci poskytnutej veriteľom (napr. banka alebo nebanková spoločnosť) spotrebiteľovi.

Výhody/nevýhody:

V závislosti od účelu rozlišujeme:

- **bezúčelový spotrebiteľský úver**, kde nemusíte dokladovať účel použitia finančných prostriedkov, záleží na klientovi na čo poskytnutý úver použije,
- **účelový spotrebiteľský úver**, kde dokladujete použitie prostriedkov, sú poskytnuté na konkrétny vopred stanovený účel, (úvery na auto, úvery na rekonštrukciu).

V závislosti od typu výplaty rozlišujeme:

- **hotovostné úvery** – finančné prostriedky sú poskytnuté v hotovosti,
- **bezhotovostné úvery** – finančné prostriedky sú klientovi zaslané na jeho bankový účet.

V závislosti podľa zaistenia rozlišujeme:

- **zaistené úvery** – veriteľ vyžaduje istenie, napr. založenie nehnuteľnosti, ručiteľa,
- **nezaistené úvery** – nevyžaduje sa istenie.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

V závislosti od doby splatnosti:

- **krátkodobé úvery** – splatné do jedného roka,
- **strednodobé úvery** – splatné od 2 do 5 rokov,
- **dlhodobé úvery** – splatné 5 a viac rokov.

Úroky – výška úrokovej sadzby závisí od výšky ručenia alebo zabezpečenia, pričom platí: čím vyššie zabezpečenie, tým nižšia úroková sadzba. Zvýhodnené sadzby sú poskytované aj pri účelových úveroch na kúpu automobilu a pod.

Poplatky za poskytnutie spotrebiteľského úveru – jednorazový poplatok alebo určité percento z požičanej sumy.

Nákup na úver – predstavuje spotrebiteľský úver, ktorého výhodou je:

- získanie finančných prostriedkov bez potvrdenia o príjme,
- bez čakania,
- bez ručiteľa a založenia nehnuteľnosti,
- ide o napr. o úver na auto a motocykel.

4. **Hypotekárny úver** je úver na bývanie, ktorý je zabezpečený záložným alebo iným zabezpečovacím právom k nehnuteľnosti vrátane rozostavanej stavby, k bytu vrátane rozostavaného bytu alebo k nebytovému priestoru vrátane rozostavaného nebytového priestoru, k časti takejto nehnuteľnosti alebo k budúcej nehnuteľnosti a ktorý je poskytnutý bankou. Klient si v prípade hypotekárneho úveru môže uplatniť nárok na daňový bonus, ak spĺňa zákonom stanovené podmienky. Na krytie nových hypotekárnych úverov sa spravidla využívajú tzv. kryté dlhopisy.

Výhody/nevýhody:

- nárok na daňový bonus po splnení zákonom stanovených podmienok,
- náklady spojené s hypotekárnym úverom predstavujú okrem iného aj úroky a poplatky,
- vo všeobecnosti platí, čím rizikovejší klient z pohľadu finančnej inštitúcie, tým vyššia je výsledná úroková sadzba,
- ak si klient zvolí pohyblivú úrokovú sadzbu, tá je spravidla nižšia ako fixná, ale môže sa počas doby trvania úveru meniť, a tým aj výška splátok úveru v budúcnosti,
- splácanie úverov závisí od spôsobu ich čerpania, úver je možné čerpať postupne alebo jednorazovo,
- v prípade, že čerpáte úver postupne, splácate najskôr iba úrok z tej časti úveru, ktorú ste už vyčerpali a to až dovtedy, kým nevyčerpáte celý úver. Následne začínajú riadne splátky, najčastejšie v podobe anuitných splátok (pravidelné rovnaké sumy splátok, ktoré zahŕňajú istinu aj úrok).

Niektoré poplatky v súvislosti s hypotekárnymi úvermi:

- poplatok za poskytnutie úveru – spravidla jednorazový,
- poplatok za predčasné splatenie hypotekárneho úveru je limitovaný zákonom. Pokiaľ sa hypotekárny úver predčasne splatí **na konci fixácie úrokovej sadzby, neplatí sa žiaden poplatok za predčasné splatenie**. Ak máte úrokovú sadzbu fixovanú na obdobie napr. troch rokov, každé tri roky môžete splatiť celú alebo časť hypotekárneho úveru bez poplatku za predčasné splatenie. Ak by ste predčasne splatili hypotekárny úver **mimo tohto obdobia**, to znamená kedykoľvek počas splatnosti, zaplatili by ste **poplatok najviac vo výške 1 % zo zostatku úveru**,
- poplatky za zmenu zmluvných podmienok – napr. zmena výšky splátky, zmena splatnosti, atď. (pred každú banku individuálne),

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

- poplatok za znalecký posudok, niektoré banky preplácajú tento poplatok do určitej výšky, resp. poskytnú svojho znalca,
- poplatok za vklad do katastra – v závislosti od toho, či ide o štandardné konanie (30-dňová lehota) alebo zrýchlené (15-dňová lehota),
- poistenie založenej nehnuteľnosti – v závislosti od nehnuteľnosti,
- poistenie žiadateľa proti insolventnosti,
- iné poplatky – je potrebné overiť si priamo u finančnej inštitúcie, ktorá úver poskytuje, či s úverom nie sú spojené aj iné, menej štandardné poplatky,
- splácanie úverov závisí od spôsobu ich čerpania, úver je možné čerpať postupne alebo jednorazovo,
- v prípade, že čerpáte úver postupne, splácate najskôr iba úrok z tej časti úveru, ktorú ste už vyčerpali a to až dovtedy, kým nevyčerpáte celý úver. Následne začínajú riadne splátky, najčastejšie v podobe anuitných splátok (pravidelné rovnaké sumy splátok, ktoré zahŕňajú istinu aj úrok),
- v súčasnosti niektoré banky umožňujú svojim klientom zvoliť si aj iné splácanie istiny úveru ako sú anuitné splátky. Ide hlavne o degresívne alebo progresívne splácanie, to znamená, že veľkosť splátok je v čase buď klesajúca (degresívna) alebo rastúca (progresívna),
- degresívne splátky sú vhodnejšie pre staršie vekové skupiny, ktoré chcú väčšiu časť istiny splácať v blízkej budúcnosti a naopak progresívne splátky sú vhodnejšie pre mladších, kde sa predpokladá, že ich príjem bude časom rásť a budú si môcť dovoliť splácať viac,
- po úplnom splatení úveru by banka mala vydať Vám alebo priamo sama zariadiť na katastri nehnuteľností potvrdenie (kvitanciu) o zániku úveru (toto potvrdenie kataster nehnuteľností požaduje, aby vymazal záložné právo banky z listu vlastníctva).

5. **Americká hypotéka** taktiež spadá pod definíciu úveru na bývanie, keďže ide o úverový produkt zabezpečený nehnuteľnosťou, ktorý sa však môže na rozdiel od hypotekárneho úveru použiť na akýkoľvek účel. Výhodou oproti spotrebiteľským úverom je nižšia úroková sadzba. Nevýhodou je, že má vyššie úrokové sadzby ako pri klasickom hypotekárnom úvere.

Výhody/nevýhody:

- výška Americkej hypotéky je nižšia ako pri hypotekárnom úvere,
 - nie je potrebné dokladovať účel použitia prostriedkov,
 - vďaka záložnému právu má takýto úver oveľa nižšie úročenie a hlavne dlhšiu dobu splatnosti ako spotrebiteľský úver bez zriadenia záložného práva,
 - nevýhodou však je, že na takýto úver sa nevzťahuje daňový bonus po splnení zákonom stanovených podmienok,
 - výška úveru závisí od hodnoty nehnuteľnosti a Vašej schopnosti splácať istinu úveru,
 - splatnosť zväčša od 1 až 30 rokov,
 - klient spláca najčastejšie anuitné splátky (rovnaká mesačná výška splátky, ktorá zahŕňa splátku istiny aj úrok), no je možné si dohodnúť aj iný spôsob splácania,
 - náklady spojené s úverom predstavujú okrem iného aj úroky a poplatky,
 - úroková sadzba zvyčajne vychádza z aktuálnej situácie na finančných trhoch a z ohodnotenia Vašej bonity interným ratingovým systémom banky (nie je k dispozícii klientovi),
 - úver máte možnosť predčasne splatiť, no mimo povoleného obdobia je potrebné počítať s poplatkom (určité percento z predčasne splatenej sumy istiny úveru).
6. **Stavebný úver** – je úver, ktorý je poskytnutý po skončení sporiacej fázy stavebného sporenia a po splnení určených podmienok sporiteľovi stavebného sporenia. Po skončení sporiacej fázy nasleduje úverová fáza, kedy má účastník sporenia nárok na takýto úver.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Výhody/nevýhody:

- výška úveru sa vyráta ako rozdiel medzi cieľovou sumou a nasparenou sumou,
- úroková sadzba sa odvíja od typu sporenia.
- 7. **Medziúver** – je úver, ktorý sa poskytuje pokiaľ účastník stavebného sporenia nenasporil dostatočne vysoký vklad požadovaný stavebnou sporiteľňou. Ide o preklenovací úver, ktorým sa preklenie obdobie, než sporiteľ splní všetky podmienky na poskytnutie úveru. Možno ho získať aj ako nový klient stavebného sporenia bez predchádzajúceho sporenia a bez potreby vložiť vklad.

Niektoré druhy úverov sú podporované štátom formou štátnej podpory, napr.:

- daňový bonus,
- [štátny fond rozvoja bývania](#).

Systém ochrany spotrebiteľa pri spotrebiteľských úveroch je dostupný na internete.⁵⁷ **Spotrebiteľ** je fyzická osoba, ktorá nekoná v rámci predmetu svojho podnikania alebo povolania.

Spotrebiteľské úvery môže poskytovať iba veriteľ vedený v registri veriteľov Národnej banky Slovenska.

Systém ochrany spotrebiteľa pri spotrebiteľských úveroch sa vzťahuje na:

- oblasť reklamy,
- predzmluvné informačné povinnosti,
- náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere,
- informačné povinnosti po uzatvorení zmluvy o spotrebiteľskom úvere.

Pred uzavretím zmluvy o spotrebiteľskom úvere alebo pred prijatím ponuky o spotrebiteľskom úvere je potrebné poskytnúť spotrebiteľovi v súlade so zmluvnými podmienkami informácie o:

- druhu spotrebiteľského úveru,
- veriteľovi, prípadne finančnom agentovi spotrebiteľského úveru,
- celkovej výške,
- konkrétnej mene ponúkaného spotrebiteľského úveru,
- podmienkach jeho čerpania,
- dobe trvania zmluvy,
- tovare alebo službe,
- cene tovaru alebo poskytnutej služby, ak ide o spotrebiteľský úver vo forme odloženej platby za tovar alebo poskytnutú službu alebo o zmluvu o viazanom spotrebiteľskom úvere,
- úrokovej sadzbe spotrebiteľského úveru,
- celkovej čiastke, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť, a o ročnej percentuálnej miere nákladov znázornenej pomocou reprezentatívneho príkladu, v ktorom sa uvedú všetky predpoklady použité na výpočet tejto ročnej percentuálnej miery nákladov,
- výške, počte a termínoch splátok istiny, úrokov a iných poplatkov, poplatkoch za vedenie jedného alebo viacerých účtov, na ktorých sa zaznamenávajú platobné operácie a čerpania,
- výške poplatkov hradených spotrebiteľom za úkony notára,
- povinnosti uzavrieť zmluvu o doplnkovej službe,
- úrokovej sadzbe, ktorá sa použije v prípade omeškania, následkoch nesplácania, veriteľom vyžadovanom zabezpečení alebo poistení,

⁵⁷ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/129/20170601>
<https://www.nbs.sk/sk/spotrebitel>

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

- práve na odstúpenie od zmluvy o spotrebiteľskom úvere,
- práve na splatenie spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti,
- práve spotrebiteľa na okamžité a bezplatné informácie o výsledku nahliadnutia veriteľa do príslušnej databázy na účely posúdenia jeho schopnosti splácať spotrebiteľský úver,
- práve spotrebiteľa dostať na vlastnú žiadosť a bezplatne jedno vyhotovenie návrhu zmluvy o spotrebiteľskom úvere,
- dobe, počas ktorej je veriteľ viazaný informáciami poskytovanými pred uzavretím zmluvy o spotrebiteľskom úvere,
- priemernej hodnote ročnej percentuálnej miery nákladov na príslušný spotrebiteľský úver zverejnenej za príslušný kalendárny štvrt'rok.

Informácie sú povinní poskytnúť prostredníctvom formulára pre štandardné informácie. Zmluva o spotrebiteľskom úvere musí mať písomnú formu. Každá zmluvná strana dostane najmenej jedno jej vyhotovenie v listinnej podobe alebo na inom trvanlivom médiu, ktoré je dostupné spotrebiteľovi.

Zmluva o spotrebiteľskom úvere musí obsahovať tieto náležitosti (platné od 1. mája 2018):

- druh spotrebiteľského úveru,
- obchodné meno, sídlo a identifikačné číslo veriteľa,
- meno, priezvisko a adresu trvalého pobytu spotrebiteľa,
- dobu trvania zmluvy,
- celkovú výšku spotrebiteľského úveru,
- konkrétnu menu spotrebiteľského úveru a podmienky upravujúce jeho čerpanie,
- opis tovaru alebo služby, na ktoré sa zmluva o spotrebiteľskom úvere vzťahuje, a cenu tovaru alebo služby, ak ide o spotrebiteľský úver vo forme odloženej platby za tovar alebo poskytnutú službu alebo ak ide o zmluvu o viazanom spotrebiteľskom úvere,
- úrokovú sadzbu spotrebiteľského úveru,
- podmienky upravujúce uplatňovanie úrokovej sadzby,
- ročnú percentuálnu mieru nákladov,
- celkovú čiastku, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť,
- výšku, počet a termíny splátok istiny, úrokov a iných poplatkov,
- právo spotrebiteľa vyžiadať si výpis z účtu vo forme amortizačnej tabuľky,
- súhrnný prehľad, ktorý obsahuje lehoty a podmienky splácania úrokov a súvisiacich pravidelných a nepravidelných poplatkov, prípadne poplatky za vedenie jedného alebo viacerých účtov, na ktorých sa zaznamenávajú platobné transakcie a čerpania,
- úrokovú sadzbu, ktorá sa použije v prípade omeškania, upozornenie týkajúce sa následkov nesplácania, veriteľom vyžadované ručenie alebo poistenie,
- výšku poplatkov, právo na splatenie spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti, spôsob zániku záväzku zo zmluvy, informáciu o možnosti mimosúdneho riešenia sporov, právo na odstúpenie od zmluvy, názov a adresu príslušného kontrolného orgánu.

Veriteľ je pred uzavretím zmluvy o spotrebiteľskom úvere alebo pred zmenou tejto zmluvy spočívajúcej v navýšení spotrebiteľského úveru povinný **posúdiť s odbornou starostlivosťou schopnosť spotrebiteľa splácať** spotrebiteľský úver, pričom berie do úvahy najmä:

- dobu, na ktorú sa poskytuje spotrebiteľský úver,
- výšku spotrebiteľského úveru,
- príjem spotrebiteľa,
- prípadne aj účel spotrebiteľského úveru.

Spotrebiteľ je povinný poskytnúť veriteľovi na jeho žiadosť úplné, presné a pravdivé údaje.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Legislatívne je vo vzťahu k spotrebiteľským úverom zakotvené právo na predčasné splatenie úveru, a to kedykoľvek počas doby trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere úplne alebo čiastočne splatiť pred dohodnutou lehotou splatnosti. V takom prípade je spotrebiteľ povinný uhradiť úrok a náklady vzniknuté len za časové obdobie od poskytnutia spotrebiteľského úveru do jeho splatenia. V dôsledku nedodržania niektorých ustanovení zákona o spotrebiteľských úveroch sa úver môže stať **bezúročným**.

Právo na informácie o zmene úrokovej sadzby, na základe ktorého je veriteľ povinný v zmluve uviesť priemernú hodnotu ročnej percentuálnej miery nákladov pre podobný produkt na trhu, na základe ktorej si spotrebiteľ môže porovnať výhodnosť úveru oproti iným podobným produktom na trhu.

Na spotrebiteľské úvery sa vzťahuje najvyššia prípustná miera odplaty, tzv. maximálna odplata. Ide o maximálnu čiastku, ktorú môže veriteľ požadovať za poskytnutie spotrebiteľského úveru. Tá zahŕňa úroky, poplatky a akékoľvek iné odplatné plnenie alebo iné náklady, ktoré sú dohodnuté pri podpise spotrebiteľskej zmluvy a ktoré sú spojené s poskytnutím peňažných prostriedkov alebo vyžadované pri poskytnutí peňažných prostriedkov. Táto maximálna odplata nesmie presiahnuť dvojnásobok priemerných RPMN bánk za príslušný kalendárny štvrt'rok.

Kontrolu nad dodržiavaním poskytovania spotrebiteľských úverov vykonáva NBS.

Zneužívaním zlej životnej situácie spotrebiteľa sa môžu konkrétne osoby dopustiť **trestného činu úžery** podľa Trestného zákona. Je pritom irelevantné, či konajú v mene banky, nebankovky, alebo ide len o finančného sprostredkovateľa. Trestné oznámenie možno podať na prokuratúre, alebo na polícii.

Spotrebiteľ sa môže obrátiť aj na súd, pričom podanie návrhu v spotrebiteľskej veci je oslobodené od súdneho poplatku. Spotrebiteľ sa na súd môže obrátiť napr. s návrhom [\(žalobou\)](#) na vyslovenie neplatnosti neprijateľnej zmluvnej podmienky, resp. riešiť svoj spor cestou mimosúdneho riešenia sporov.

Rozdiel pri poskytovaní úveru pre bežného občana a pre podnikateľa

Príklady poskytnutých úverov bežnému občanovi:

úvery na bývanie (hypotekárny úver, americká hypotéka a pod.)

Príklady podmienok na získanie úveru:

- vek od 18 rokov (limit do 35 rokov pri hypotekárnom úvere, na ktorý je možné uplatniť si daňový bonus),
- dokladovanie príjmov za sledované obdobie,
- splatnosť spravidla do 30 rokov (pri úveroch na bývanie),
- úver do výšky max. do 100 % hodnoty založenej nehnuteľnosti (pri úveroch na bývanie),
- úver na bývanie je zabezpečený nehnuteľnosťou určenou na bývanie,
- na účely napr. nadobudnutie nehnuteľnosti, výstavba, zmena a pod.

spotrebiteľské úvery (bezúčelové úvery, refinančné úvery a pod.)

Príklady podmienok na získanie úveru pre bežného občana:

- úver vo výške od 100 do 75 000 eur (bezúčelový úver),
- na obdobie od 3 mesiacov a viac,
- s poplatkom/bez poplatku za úver vypočítaný z výšky poskytnutého úveru.

Príklady poskytnutých úverov podnikateľom:

podnikateľské úvery, faktoring, financovanie pohľadávok a pod.

Príklady podmienok na získanie úveru pre podnikateľov:

- zápis v príslušnom registri (Obchodný register SR, Živnostenský register SR),
- predloženie finančných výkazov a daňových priznaní.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Čiastková kompetencia 3

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Vysvetliť, čo môže nastať pri požičiavaní si cenných predmetov alebo peňazí.

Úroveň 2

Uviesť príklady legálnych a nelegálnych postupov pri vymáhaní dlhov.
Zhodnotiť význam úverovej histórie a budovanie pozitívnej úverovej histórie.

Úroveň 3

Vysvetliť spôsoby vyrovnania opätovného zadlženia.
Posúdiť účel vyhlásenia (osobného) bankrotu a jeho možné dôsledky na majetok, zamestnanosť, cenu a dostupnosť úverov.
Zhrnúť práva dlžníkov a veriteľov, týkajúce sa zrážok zo mzdy a odňatia majetku v prípade nezaplatenia dlhu (exekúcia).

OBSAH VZDELÁVANIA

Vymáhanie dlhov

Dlžník v prípade neplnenia si svojich finančných záväzkov sa dostáva do iného pomeru vo vzťahu k veriteľovi pri vymáhaní dlhov.

Veriteľ:

- osoba, voči ktorej má dlžník záväzok (dlh),
- sa môže stať ktokoľvek,
- má právo na zaplatenie konkrétnej dlžnej čiastky,
- je ten, ktorému určitá osoba dlží čiastku po termíne splatnosti, na ktorej sa dohodli.

Dlžník:

- je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je veriteľovi zaviazaná peňažným, vecným alebo iným plnením (v službách alebo výkonoch),
- je v rámci zákona povinný záväzok uhradiť.

Akékoľvek vymáhanie resp. splatenie dlžnej čiastky má tiež svoje pravidlá, ktoré by mali byť veriteľom ako aj samotným dlžníkom dodržované a rešpektované.

Legálne spôsoby na vymáhanie dlžnej čiastky:

- jeden zo základných spôsobov: **upomienky od samotného veriteľa**. Ten sa snaží, aby dlžník zaplatil a verí, že v prípade napomínania si túto svoju povinnosť splní. Tento spôsob však nie je natoľko efektívny, ako si niektorí veritelia myslia. Predsa len dlžníci tiež poznajú svoje práva a vedia, že sa im týmto spôsobom (pokiaľ ide len o upomienky) nemôže nič stať.
- najčastejší spôsob: **podanie žaloby na zaplatenie konkrétnej dlžnej čiastky**. Súd vydá platobný rozkaz a po nadobudnutí právoplatnosti je spravidla do troch dní dlžník povinný uhradiť dlžnú čiastku, súdny poplatok a náklady konania, ktoré žalobcovi

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

vznikli. V dnešnej dobe sa stretávame s tým, že si veriteľ najme právnika alebo advokátsku kanceláriu, ktorá ho v tejto veci zastupuje. V takomto prípade potom musí dlžník zaplatiť aj náklady advokátskej kancelárie podľa platných cenníkov.

- ďalší spôsob: **exekučné konanie** a to v prípade, ak dlžník nezaplatí po vydaní platobného rozkazu alebo rozsudku, avšak ktorý opäť dlžníka stojí peniaze navyše. Platobný rozkaz alebo rozsudok slúži ako exekučný titul, na základe ktorého je možné vydať uznesenie o nariadení exekúcie. V tomto prípade musí dlžník uhradiť navyše ešte náklady exekútora.
- iný spôsob vymáhania: **najatie si súkromnej firmy**, ktorá sa zaoberá touto problematikou. Je však nutné dbať na to, aby takáto spoločnosť bola renomovaná a neuchyľovala sa k nezákonným praktikám.
- ďalší spôsob: **predaj pohľadávky veriteľom**. Pri niektorých pohľadávkach predstavuje výhodný spôsob, pretože sa veriteľovi oplatí viac, než niekoľko rokov čakať na zaplatenie od dlžníka. V danom okamihu dostane napr. 40 % finančných prostriedkov z dlhu, čo môže byť pre neho stále výhodnejšie, ako čakať na úhradu dlhu od dlžníka, ktorej sa niekedy ani nemusí dočkať.

Nelegálne spôsoby na vymáhanie dlžnej čiastky:

- zo strany niektorých veriteľov môže dochádzať k určitým činnostiam, ktoré nie sú príliš korektné a môžu vykazovať aj znaky trestného činu,
- impulzívne konanie zo strany veriteľa, ktoré môže niesť až známky agresie,
- neprijateľné správanie predstavuje vyhrážanie sa ublížením na zdraví či živote alebo poškodením majetku, a to ako dlžníkovi samotnému, tak i jeho rodinným príslušníkom alebo známym,
- navodzovanie dojmu zastrašovania alebo vydierania,
- nevhodné správanie: veriteľ ponúkne dlžníkovi odpustenie termínu splatnosti finančnej čiastky, ale napr. sa zvýši niekoľko násobne úrok z omeškania. V takomto prípade by mohlo ísť o úžeru a v súvislosti s tým, by súd v konaní o zaplatení dlžnej čiastky mohol rozhodnúť o neoprávnených úrokoch a tieto veriteľovi nepriznať,
- používanie úkonov, ktoré majú tendenciu smerovať k uplatňovaniu násilia, vydierania alebo psychického nátlaku.

Odporúčanie:

- aj keď má dlžník povinnosť veriteľovi zaplatiť určitú finančnú čiastku, ktorá je predmetom vzťahu, **všetko musí prebehnúť v medziach zákona a na jeho základe**,
- veriteľ samozrejme môže dlžníka napomínať, a to ako ústne aj písomne, ale musí byť dodržaná takzvaná **spoločenská norma**,
- jednoznačne odporúčame **riešiť veci s chladnou hlavou a s odstupom času**,
- ak už sa veriteľ rozhodne vymáhať dlh prostredníctvom **súkromnej spoločnosti**, ktorá je zameraná na profesionálne vymáhanie dlžných pohľadávok, mal by si veriteľ poriadne preveriť existenciu firmy, jej recenzie činnosti a prípadne aj skúsenosti iných veriteľov s touto spoločnosťou.

Každý veriteľ si zvolí spôsob vymáhania dlžnej čiastky, ktorý mu najviac vyhovuje. V každom prípade, ale musí byť takýto spôsob legálny a jeho vykonávanie musí byť v súlade s platným právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Úverová história

Pri podaní žiadosti o úver banku zaujíma okrem iného aj **úverová história klienta**. Do žiadosti o úver sa vpisujú informácie o všetkých aktuálnych úverových produktoch klienta, ktoré si banky preverujú prostredníctvom **úverového registra**.

Úlohou úverového registra je:

- poskytovanie informácií o klientovi banke, ktorá tieto potrebuje pri rozhodovaní o poskytnutí úveru (pri hodnotení bonity klienta, platobnej kapacity klienta a pod.),
- obmedzenie poskytovania úverov nebonitným klientom (neplatičom),
- spravuje informácie o úveroch, povolenom prečerpaní na účtoch, kreditných kartách, podaných žiadostiach o úvery v bankách a pod.

Na prvý pohľad sa možno javí, že najlepšie je nemať žiadny úver. Nie vždy to je ale tak. Niekedy pomôže, ak klient v minulosti úver mal, alebo stále má a banka vidí, že ho vždy riadne splácal. Tomu sa hovorí „čistý úverový register“.

V prípade, ak klient kedykoľvek v minulosti splácal úver s omeškaním, alebo nesplácal vôbec, veriteľská banka urobí v registri tzv. „zápis“. Aj tieto zápisy môžu mať rôznu hodnotu alebo váhu. Tá závisí od toho, koľko dní bol klient so splátkou v omeškaní, koľkokrát bol v omeškaní, ako často a pod.

Každá banka má pri zápisoch inú politiku. Niektoré akceptujú len čistú úverovú históriu, iné zas majú určitú mieru tolerancie. Čistý úverový register sa vyžaduje napr. pri žiadaní o úver bez dokladovania príjmu.

Úverová história:

- je história úverov a ich splácania,
- môže byť prázdna – ak vlastník histórie nikdy nemal žiaden záznam,
- týka sa úverov, kontokorentných účtov, kreditných kariet, ale aj, že ste ako ručiteľ prevzali splácanie pôžičky a pod.,
- je potrebné si budovať **pozitívnu úverovú históriu**, teda bez negatívnych záznamov ako napr. omeškanie alebo úplné nesplácanie úveru.

Pozitívnu úverovú históriu si vytvoríte:

- založením bankového účtu, na ktorý vám prichádzajú pravidelné príjmy (mzda, dividendy, príjmy z prenájmu, ...),
- založením vkladnej knižky, na ktorú budete pravidelne vkladať určitú čiastku,
- používaním kreditnej karty, pričom včas splácate svoje dlhy,
- pravidelným používaním debetnej karty na platenie drobných nákupov,
- čerpaním malých pôžičiek, ktoré by ste ani nepotrebovali a ktoré včas a rýchlo splatíte,
- splátky leasingu,
- splátky spotrebných úverov a iných úverových produktov,
- tzv. povolené prečerpanie na bežnom účte (tiež známe ako kontokorentný úver).

Záznam úverovej histórie obsahuje najmä tieto údaje: výška a typ využitého úveru, dlžné sumy, akékoľvek porušenia povinností, vyhlásenia bankrotu, daňové pohľadávky.

Aj keď mal klient v minulosti negatívne záznamy v úverovom registri, neznamená to, že nemôže získať úver. Niektoré banky majú istú mieru tolerancie záznamov v úverovom registri. Je však dôležité ale vedieť o týchto skutočnostiach ešte pred podaním žiadosti o úver.

Splácanie dlhov

Existuje viacero spôsobov vyrovnania opätovného zadlženia, medzi ktoré patria:

Poistenie neschopnosti splácať

- cieľ: zabezpečiť, aby prípadná nepriaznivá náhle vzniknutá situácia nemala vplyv na naše splácanie,

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

- predstavuje určitú formu ochrany nás a našich blízkych pred možnými finančnými problémami v prípade neočakávaných situácií, akými sú dlhodobá práceneschopnosť, dočasná, či trvalá invalidita, strata zamestnania, či dokonca úmrtie dlžníka,
- slúži ako na ochranu dlžníka, tak aj na ochranu veriteľa,
- poistenie úveru je možné zabezpečiť priamo pri uzatváraní zmluvy (niekedy býva poistenie úveru podmienkou na jeho poskytnutie), prípadne aj dodatočne, ak spĺňame potrebné náležitosti.

Refinancovanie

- táto forma predstavuje zjednotenie stávajúcich záväzkov obvykle voči viacerým subjektom, úpravu, resp. zúženie veriteľov do jedného,
- absolútny dlh je nemenný, dlžníkovi však môžu pomôcť upraviť finančnú situáciu, a to jej sprehľadnením a najmä znížením splátok.

Predsúdne vymáhanie pohľadávok

- je považované primárne za prejav dobrej vôle veriteľa,
- existuje možnosť využiť služby vymáhacích agentúr a advokátskych kancelárií,
- základom je: dlžník je schopný a ochotný prijať fakt, že do situácie, do ktorej sa dostal, si pomohol sám a musí niesť dôsledky z nej plynúce. Čím skôr si toto dlžník uvedomí, tým skôr sa môže vydať na cestu svojho finančného ozdravenia,
- riešenie: uvedomiť si pôvod problému, prijať dôsledky a chcieť spolupracovať na oboch stranách,
- predpokladom úspechu: pozitívna spolupráca a preukázateľná snaha dlžníka situáciu riešiť už v mimosúdnom štádiu, kedy sám veriteľ sa môže rozhodnúť pre mimoriadne na zákazníka orientované riešenia, vďaka ktorým sa dopady zadlženia dotknú len v minimálnej miere, prípadne vôbec.

Konkurzné konanie/Osobný bankrot

- jednou z možností riešenia je podanie návrhu na vyhlásenie konkurzu, resp. osobný bankrot,
- nevýhoda: pre bežného spotrebiteľa, dlžníka (fyzická osoba) nie je vždy tým najvýhodnejším riešením. A to najmä vtedy, ak majetok dlžníka dosahuje, alebo výrazne prevyšuje výšku existujúcich záväzkov. V takomto prípade by speňaženie majetku dlžníka padlo nielen na uspokojenie veriteľov, ale tiež na pokrytie nákladov súvisiacich s konkurzným konaním, ktoré nie sú práve najnižšie.

Oddĺženie

Zákomom upravený proces, ktorým sa fyzická osoba podnikateľ alebo fyzická osoba nepodnikateľ môže zbaviť svojich dlhov sa nazýva oddĺženie, hovorovo sa požíva aj pojem „osobný bankrot“.

Pojem „osobný bankrot“ neobsahuje žiadny právny predpis Slovenskej republiky. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii (ďalej len „zákon“) pod týmto pojmom rozumie oddĺženie konkurzom alebo splátkovým kalendárom. Podstatou je, aby sa fyzická osoba zbavila dlhov, ktoré nie je schopná splácať.

Každý platobne neschopný dlžník, ktorý je fyzickou osobou podnikateľom alebo fyzickou osobou nepodnikateľom, je oprávnený domáhať sa zbavenia svojich dlhov konkurzom alebo splátkovým kalendárom. Na to, aby sa dlžník mohol domáhať zbavenia svojich dlhov, musí spĺňať požiadavky stanovené zákonom, a to :

- ide o fyzickú osobu podnikateľa alebo nepodnikateľa,
- musí byť platobne neschopný,
- musí osvedčiť existenciu exekučného alebo iného obdobného vykonávacieho konania,
- musí mať poctivý zámer.

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

Dlžník sa v rámci „osobného bankrotu“ zbavuje svojich dlhov. Existuje však skupina pohľadávok voči dlžníkovi (jeho dlhov), ktorých sa dlžník nezbaví ani počas konania o „osobnom bankrote“, a teda súdne či exekučné konania o nich naďalej prebiehajú. Tieto pohľadávky sa nazývajú nedotknuté pohľadávky a patria medzi ne napr.:

- výživné na dieťa,
- zabezpečená pohľadávka (t. j. dlh zabezpečený napr. záložným právom),
- pohľadávka zo zodpovednosti za škodu spôsobenú na zdraví alebo spôsobenú úmyselným konaním,
- pracovnoprávne nároky voči dlžníkovi,
- peňažný trest podľa Trestného konania,
- nepeňažné pohľadávky,
- pohľadávka z pôžičky poskytnutej Centrom právnej pomoci (Centrum právnej pomoci je štátna rozpočtová organizácia, zriadená zákonom č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi ... , ktorej cieľom je zlepšovanie prístupu k spravodlivosti pre ľudí v materiálnej núdzi, t. j. pre tých ľudí, ktorí pre nedostatok prostriedkov nemôžu využívať existujúce právne služby).

„Osobný bankrot“ predpokladá riešenie oddlženia fyzických osôb dvoma alternatívnymi spôsobmi (spôsob si vyberá dlžník s ohľadom na svoje osobné pomery):

a) konkurz – znamená likvidáciu majetkovej podstaty dlžníka a rýchle oddlženie,

b) splátkový kalendár – znamená splácanie záväzkov dlžníka podľa splátkového kalendára.

Každý veriteľ, ktorý bol dotknutý oddlžením, má právo domáhať sa zrušenia oddlženia návrhom podaným voči dlžníkovi alebo jeho dedičom na súde, ak preukáže, že dlžník nemal poctivý zámer. Môže tak urobiť do šiestich rokov od vyhlásenia konkurzu alebo určenia splátkového kalendára.

Dlžník nemal poctivý zámer najmä, ak:

- úmyselne neuviedol časť svojho majetku,
- v zozname veriteľov úmyselne neuviedol veriteľa - fyzickú osobu,
- úmyselne neuviedol dôležitú informáciu,
- neposkytol správcovi vyžadovanú súčinnosť,
- sa úmyselne priviedol do platobnej neschopnosti,
- v čase podania návrhu dlžník nebol platobne neschopný, i keď o tom vedel alebo s prihliadnutím na okolnosti mal vedieť,
- zo správania sa dlžníka pred podaním návrhu možno usudzovať, že pri preberaní záväzkov sa spolieval na to, že svoje dlhy bude riešiť konkurzom alebo splátkovým kalendárom alebo že mal snahu poškodiť svojich veriteľov alebo zvýhodniť niektorého z veriteľov,
- bez vážneho dôvodu riadne a včas nesplní splátkový kalendár,
- bez vážneho dôvodu riadne a včas neplní výživné pre dieťa,
- bez vážneho dôvodu riadne a včas neplní povinnosť vrátiť centru hodnotu poskytnutého preddavku na úhradu paušálnej odmeny správcu,
- dlžník sa domáhal zbavenia dlhov napriek tomu, že na území Slovenskej republiky nemal v čase podania návrhu centrum hlavných záujmov.

Ak súd právoplatne rozhodne o zrušení oddlženia, toto rozhodnutie je účinné voči všetkým veriteľom (to znamená, že všetky dlhy budú opäť splatné). Dlžník môže znovu požiadať o oddlženie po uplynutí 10 rokov od vyhlásenia konkurzu alebo určenia splátkového kalendára.

Avšak základom je jednoznačne prevencia, ktorá súvisí predovšetkým s:

- rozširovaním finančnej gramotnosti,

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

- finančným poradenstvom,
- poistením neschopnosti splácať.

Exekúcia

Informácie o súdnych exekútoroch a o exekučnej činnosti sú dostupné na internete.⁵⁸

Exekúcia zrážkami zo mzdy

Exekučné konanie je konanie o nútenom výkone súdnych a iných rozhodnutí. **Exekútor** je štátom určenou a splnomocnenou osobou na vykonávanie núteného výkonu súdnych a iných rozhodnutí, na tento účel sa mu priznáva postavenie verejného činiteľa.

Exekútor poverený vykonaním exekúcie

- upovedomí o začatí exekúcie zrážkami zo mzdy oprávneného (veriteľ) a povinného (dlžník),
- prikáže platiteľovi mzdy (zamestnávateľ), aby odo dňa doručenia príkazu na začatie exekúcie zrážkami zo mzdy povinného (ďalej len "príkaz na začatie exekúcie") vykonával zo mzdy povinného určené zrážky a nevyplácal zrazené sumy povinnému.

Povinný stráca dňom, keď sa platiteľovi mzdy doručí príkaz na začatie exekúcie, právo na vyplatenie tej časti mzdy, ktorá zodpovedá určenej výške zrážok.

Exekútor vydá exekučný príkaz (príkaz na vykonanie exekúcie zrážkami zo mzdy) po márnom uplynutí lehoty na podanie návrhu na zastavenie exekúcie, ktorý má dôkladný účinok, alebo po tom keď sa mu doručí rozhodnutie súdu, ktorým sa takýto návrh zamietol. Exekučný príkaz sa doručí oprávnenému, povinnému a platiteľovi mzdy. Povinnému a platiteľovi mzdy sa doručí do vlastných rúk.

Platiteľ mzdy je povinný odo dňa doručenia exekučného príkazu vyplácať exekútorovi sumy zrazené zo mzdy povinného. Zrážky zo mzdy a z iných príjmov možno vykonávať len do výšky rozhodnutím priznanej pohľadávky a jej príslušenstva.

Ak sa oprávnený s povinným dohodne, že sa uspokojí s nižšími zrážkami, ako ustanovuje zákon, a ak to obaja oznámia exekútorovi, vyzve exekútor platiteľa mzdy, aby zrážal zo mzdy povinného mesačne len sumu, s ktorou sa oprávnený uspokojí, ak táto suma neprevýši v príslušnom výplatnom období prípustnú výšku zrážok podľa tohto zákona. Ak ju prevýši, vykoná platiteľ mzdy v príslušnom výplatnom období zrážky len v rozsahu ustanovenom v zákone. Oprávnený môže kedykoľvek oznámiť exekútorovi, že svoj súhlas s vykonávaním nižších zrážok odvoláva. Exekútor o tom upovedomí povinného a platiteľa mzdy.

Ak povinný prestal pracovať u doterajšieho platiteľa mzdy, musí to oznámiť do jedného týždňa exekútorovi, ktorý vydal príkaz na začatie exekúcie. Do jedného týždňa musí povinný takisto exekútorovi oznámiť, že nastúpil do zamestnania u iného platiteľa mzdy.

Ak povinný poberá mzdu od niekoľkých platiteľov mzdy, vzťahuje sa príkaz na začatie exekúcie a exekučný príkaz na všetky jeho mzdy.

Exekúcia predajom hnutelných vecí

Ak sa majú exekúciou postihnúť hnutelné veci povinného, ktoré slúžia alebo súvisia s podnikaním, exekútor je povinný postupovať tak, aby exekúciou neohrozil podnikateľskú činnosť povinného nad nevyhnutnú mieru. Hnutelné veci je povinný postihovať exekúciou v tomto poradí: veci, ktoré neslúžia na podnikanie, veci, ktoré súvisia s podnikaním, ale bez ktorých je podnikanie možné, veci, bez ktorých nie je podnikanie možné. Exekúcia sa nemôže týkať vecí, ktoré dlžník potrebuje na uspokojovanie hmotných potrieb svojich

⁵⁸ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/233/20170401>

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

a svojej rodiny alebo na plnenie svojich pracovných úloh alebo na svoje podnikanie, ani iných vecí, ktorých predaj by bol v rozpore s morálnymi zásadami.

Exekúcia sa môže vykonať aj podľa návrhu oprávneného s výslovným určením vecí, ktoré sa majú predať.

Exekútor je oprávnený urobiť osobnú prehliadku (osoba rovnakého pohlavia).

Dražba sa skončí, len čo dosiahnutý výťažok stačí na uspokojenie oprávneného.

Exekúcia predajom nehnuteľnosti

Exekúciu predajom nehnuteľnosti možno vykonať len vtedy, ak oprávnený s exekúciou predajom nehnuteľnosti označenej v upovedomení o začatí exekúcie predajom nehnuteľnosti (ďalej len "upovedomenie o začatí exekúcie") súhlasí a ak sa preukázalo, že nehnuteľnosť je vo vlastníctve povinného.

Ak výťažok predaja prevyšuje všetky pohľadávky, vyplátí exekútor po úhrade pohľadávok všetkých oprávnených zvyšok výťažku povinnému.

Daňové exekučné konanie na vymáhanie daňových nedoplatkov

O daňovom exekučnom konaní hovoríme vtedy, ak daňový úrad vymáha daňový nedoplatok, čiže dlžnú sumu dane, ktorú mal daňovník zaplatiť do určenia termínu na zaplatenie dane a túto daň nezaplatil.

Pri exekúcii ide o nútený zásah do majetkových práv osoby, ktorá nezaplatila daň. Pred začatím exekúcie, aby dlžník vedel o tom, že sa začína exekučné konanie zašle dlžníkovi o tom oznámenie a zároveň určí lehotu na zaplatenie dlžnej sumy. Dlžník môže v lehote do 15 dní dlžnú sumu zaplatiť.

Postup daňového exekučného konania

Ak daňový dlžník neuhradí daňový nedoplatok ani v lehote na základe zaslanej výzvy daňovým úradom a nevyužil možnosť zaplatiť daň v určenej lehote, daňový úrad vydá daňový dokument, ktorý sa volá **exekučný príkaz** na vykonanie daňovej exekúcie. Exekúciu možno vykonať podľa zákona uvedeným spôsobom:

- zrážkami zo mzdy a z iných príjmov – vykoná sa tak, že daňovník nedostane celú mzdu, ale len časť a z ďalšej časti sa zaplatí dlžná daň,
- prikázaním pohľadávky z účtu daňového dlžníka v banke na účet daňového úradu,
- predajom hnutelných vecí, napr. televízor, nábytok a iné,
- odobratím peňazí v hotovosti a iných vecí, pri ktorých nedochádza k predaju,
- predajom cenných papierov (listina, doklad vydaný ako protihodnota získania finančných či kapitálových prostriedkov),
- predajom nehnuteľnosti, napr. dom, pozemok a iné,
- predajom podniku alebo jeho časti, napr. rôzne továrne, časť továrne, výrobné a iné,
- postihnutím majetkových práv spojených s obchodným podielom spoločníka v obchodnej spoločnosti (napr. ide o právo vyplývajúce z patentu, úžitkového vzoru, ochrannej známky a pod).

Najčastejším spôsobom daňovej exekúcie je daňová exekúcia zrážkami zo mzdy alebo z iných príjmov, či prikázaním pohľadávky z účtu dlžníka vedeného v banke.

Zabezpečenie úveru

Úver predstavuje poskytnutie finančných prostriedkov jednou osobou (veriteľom) druhej osobe (dlžníkovi), pričom dlžník sa zaväzuje v dohodnutej dobe prijať prostriedky veriteľovi

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť

vrátiť a zaplatiť aj úroky z požičaných peňazí. Splátka úveru sa tak spravidla skladá z istiny a úroku.

Zabezpečenie úveru je nástroj, ktorý využívajú predovšetkým banky pre krytie rizika v prípade neschopnosti klienta splácať úver alebo ak to stanovuje zákon ako napr. v prípade hypotekárnych úverov, kde banka podmieňuje poskytnutie úveru jeho zabezpečením. Banky nevyžadujú zabezpečenie pri všetkých úveroch. Spravidla sa zabezpečujú úvery poskytujúce vyššie objemy peňazí. Najčastejšími spôsobmi zabezpečenia úveru sú:

- zabezpečenie ručiteľom,
- zabezpečenie zriadením záložného práva na nehnuteľnú alebo hnutel'nú vec,
- zabezpečenie vinkuláciou vkladu alebo poistného plnenia.

Ďalšie typy dodatočného zabezpečenia môžu byť napr.:

- notárska zápisnica,
- postúpenie pohľadávky,
- prevzatie dlhu atď.

Zabezpečenie ručiteľom je najčastejšou formou zabezpečenia pri **krátkodobých úveroch**. Ručiteľom je ten, kto veriteľovi prehlási, že vyrovná dlh v prípade, že tak neurobí dlžník. Prehlásenie ručiteľa má písomnú formu. Ručiteľom môže byť i viac, pričom každý z nich ručí do výšky popísanej v prehlásení ručiteľa alebo v celom rozsahu záväzku. Pri zabezpečení úveru ručiteľom banka overuje bonitu a platobnú schopnosť klienta a aj ručiteľa.

Zabezpečenie záložným právom je podmienkou pre získanie napr. **americkej hypotéky alebo hypotekárneho úveru**, t.j. zabezpečenie úveru nehnuteľnosťou. Záložné právo (označované tiež ťarcha) je vecným právom k cudzej veci. Slúži na zabezpečenie úveru tak, že v prípade jeho nesplácania je banka oprávnená domáhať sa uspokojenia z veci založenej, predat' ju a peniaze do výšky nesplatennej časti úveru si ponechať. **Hypotekárny úver** nemusí byť zabezpečený tou nehnuteľnosťou, na ktorú si klient úver berie. Tiež platí, že klient nemusí byť vlastníkom zakladanej nehnuteľnosti, ak využije tzv. záložného ručiteľa, ktorý je ochotný založiť vlastnú nehnuteľnosť v prospech zabezpečenia úveru klienta. Hypotekárny úver možno zabezpečiť súčasne viacerými nehnuteľnosťami.

V priebehu splácania úveru zabezpečeného nehnuteľnosťou môže nastať situácia, že založená nehnuteľnosť stratí časť svojej ceny a zabezpečeniu úveru sa stane nedostatočným. Banka má v takom prípade právo žiadať klienta – dlžníka o doplnenie zabezpečenia úveru (napr. založením ďalšej nehnuteľnosti). Ak tak klient neučiní, časť nezabezpečeného úveru sa stáva okamžite splatnou. Záložné právo zaniká splatením úveru.

Zabezpečenie vinkuláciou vkladu tzn. zabezpečenie finančnými prostriedkami čo predstavuje viazanie alebo obmedzenie dispozičného práva až do splnenia určitej podmienky. Pri **úverových produktoch** sa najčastejšie vinkuluje poistenie (pri **hypotekárnych úveroch**) a vklad. Vinkulácia vkladu znamená, že úver dostane klient až vtedy, keď presne určenú časť z výšky úveru (niekedy aj nad 100 % z výšky úveru) vinkuluje v prospech banky na niektorom z jej vkladových produktov. Vinkulované môžu byť vlastné úspory alebo úspory inej osoby.

Postúpenie pohľadávok – veriteľ môže postúpiť svoju pohľadávku písomnou zmluvou inej osobe (postupník) a to v prípade, ak napriek písomnej výzve veriteľa je dlžník nepretržite dlhšie ako 90 kalendárnych dní v omeškaní so splnením čo i len časti svojho peňažného záväzku. S postúpenou pohľadávkou prechádza aj jej príslušenstvo napr. zmluvné pokuty a penále.

Toto právo veriteľ (banka alebo pobočka zahraničnej banky) nemôže uplatniť v prípade, ak dlžník ešte pred postúpením pohľadávky uhradil veriteľovi omeškaný peňažný záväzok v celom rozsahu vrátane jeho príslušenstva; to neplatí, ak súčet všetkých omeškaní dlžníka

Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť so splnením čo i len časti toho istého peňažného záväzku voči veriteľovi presiahol jeden rok. Pri postúpení pohľadávky je veriteľ povinný odovzdať postupníkovi aj dokumentáciu o záväzkovom vzťahu, na ktorého základe vznikla postúpená pohľadávka.

5 Sporenie a investovanie

Čiastková kompetencia 1

Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite

Očakávaná, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Opísať, ako a prečo človek môže sporiť.

Úroveň 2

Vysvetliť hodnotu a význam „núdzového fondu“.

Opísať pozitívne a negatívne stránky sporenia na krátkodobé, strednodobé a dlhodobé ciele.

Úroveň 3

Uviesť rozdiel medzi sporením a investovaním.

Vysvetliť, prečo je sporenie základným predpokladom pre investovanie.

OBSAH VZDELÁVANIA

Núdzový fond tvoria peniaze vyčlenené na **neočakávané výdavky** alebo na **živobytie** v prípade straty zamestnania, dlhodobej choroby alebo úrazu. Jeho hodnota je spravidla vo výške 3 – 6-mesčných výdavkov domácnosti.

Väčšina ľudí chce zarábať viac a viac peňazí bez stanovenia si konkrétnych parametrov, ako sú napr. suma, akú chceme zarábať, časový horizont a pod. K dosiahnutiu finančnej prosperity je dôležité si stanoviť konkrétne ciele a zmeniť svoje osobné finančné správanie.

Prosperita nemá vôbec nič spoločné s talentom, dokonca ani výška IQ nerozhoduje o tom, ako budeme prosperovať. Jediným nástrojom v začiatkoch na vytvorenie bohatstva je vytvorenie si programov prosperity a bohatstva vo svojom podvedomí. K dosiahnutiu finančnej prosperity je dôležité si zodpovedať aj tieto základné otázky: Máte účet v banke? Platíte dane a odvody? Máte úver, alebo sporenie? Ste poistení? Sporíte v druhom alebo v treťom pilieri? Investujete? Používate peniaze?

Vplyvy na naše finančné správanie sú nasledovné:

- spôsob výchovy v detstve,
- vplyv finančných návykov a ich zmeny,
- príliš šetrní a prísni rodičia,
- viac míňate ako je reálna potreba,
- prinútiť sa viac sporiť, menej míňať,
- držať sa zásady opatrnosti pri sporení,
- rozmaznávanie, vplyv očakávaní a právo na luxusný život,
- dobročinnosť a investovanie,
- žiadne finančné vzdelávanie verzus finančne gramotný jedinec,
- učenie sa z vlastných chýb,
- diverzifikácia rizika,
- závislosť na iných ľuďoch,
- rozvod partnerov,
- finančná nezávislosť,
- a ostatné vplyvy.

Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite

Pokiaľ naše vedomie spolupracuje s podvedomím na finančných cieľoch, iba vtedy môžeme zbohatnúť a dosiahnuť finančnú prosperitu.

Každý finančný spotrebiteľ sa rozhoduje podľa svojich potrieb v každej fáze svojho života odlišne. Volí rôzne produkty či už na zhodnocovanie voľných finančných zdrojov alebo na zadlžovanie sa.

V súvislosti s finančnými rozhodnutiami spotrebiteľov vo vzťahu k bankovým subjektom sa dá všeobecne povedať, že bankové subjekty používajú striktné stanovené pravidlá a majú zadefinované podmienky poskytovania pri všetkých produktoch. Na rozdiel od nebankových subjektov, ktoré ponúkajú svoje produkty zväčša za menej prísnych pravidiel ako banky a ktoré nie sú vždy pre spotrebiteľa vhodné. Akékoľvek finančné rozhodnutie ovplyvní spotrebiteľa na zvyšok jeho života, resp. jeho rodiny. Môže mať pozitívne, ale aj negatívne dopady. Medzi pozitívne dopady patrí napr. výhodné investovanie, medzi negatívne dopady patrí napr. nadmerné zadlžovanie resp. predĺženie.

V čase prebytku financií je vhodné pre spotrebiteľa šetriť viac, tzn. rozhodnúť sa sporiť a investovať, aby v čase prechodného nedostatku nebolo potrebné si požičiavať peniaze. Je dôležité zo svojich príjmov odkladať časť, ktorú bude možné zhodnocovať a držať ako rezervu do budúcnosti.

Na trhu je veľa finančných produktov, ktoré lákajú ľudí vysokými výnosmi. Pri rozhodovaní sa o určitom type investovania je potrebné byť opatrný. Za vysokými výnosmi sa skrýva aj vyššie riziko a platí pravidlo, že ako môžete rýchlo získať, tak môžete aj rýchlo stratiť.

Prehľad najznámejších finančných produktov na zhodnocovanie peňazí:

- sporiace účty,
- niektoré druhy vysoko likvidných cenných papierov (akcie vysoko bonitných spoločností obchodované na významných svetových burzách, dlhopisy rozvinutých štátov, ...),
- otvorené podielové fondy,
- termínované vklady,
- stavebné sporenie,
- uzavreté podielové fondy,
- garantované vklady,
- životné poistenie,
- ostatné cenné papiere.

Sporiace účty

- dĺžka investície: na dobu neurčitú,
- riziko: veľmi nízke riziko, tieto vklady sú chránené **fondom ochrany vkladov** bez ohraničenia hornej sumy vkladu na účte,
- likvidita: v prípade potreby je možnosť bez poplatkov previesť na bežný účet a ihneď nimi disponovať.

Termínované vklady

- dĺžka investície: na dobu určitú,
- riziko: veľmi nízke riziko, tento vklad je chránený fondom ochrany vkladov,
- likvidita: v prípade predčasného výberu finančná inštitúcia účtuje poplatky za predčasný výber.

Stavebné sporenie

- dĺžka investície: 6 a viac rokov,

Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite

- riziko: veľmi nízke riziko, tento vklad je chránený fondom ochrany vkladov. Táto forma je podporovaná aj štátom,
- likvidita: obmedzená možnosť vyberať peniaze pred uplynutím 6-ročného cyklu a takisto viazanie prostriedkov na zákonom určený účel v prípade, že chcete využiť stavebný úver v budúcnosti.

Podielové fondy

- určené sú: menej skúseným investorom, ktorí nechcú svoje finančné prostriedky investovať samostatne do cenných papierov, alebo iných finančných nástrojov,
- dĺžka investície: v závislosti od typu podielových fondov, zväčša od 6 mesiacov až po niekoľko rokov,
- riziko: široká škála fondov s rôznou rizikovosťou,
- likvidita: v prípade otvorených podielových fondov je správcovská spoločnosť povinná odkúpiť podielové listy kedykoľvek, treba si však dávať pozor na poplatky spojené s predajom podielových listov. V prípade uzavretých podielových fondov podielník nemá právo, aby mu na jeho žiadosť boli vyplatené podielové listy pred dohodnutým termínom splatnosti.

Cenné papiere

- určené sú finančnému spotrebiteľovi s určitým stupňom finančnej gramotnosti,
- dĺžka investície: ľubovoľná a závisí od zvolenej stratégie obchodovania,
- riziko: korporátne cenné papiere vykazujú nebezpečenstvo straty časti vložených prostriedkov. V prípade investovania do dlhových cenných papierov (štátnych dlhopisov) je možné očakávať nízke riziko,
- likvidita: závisí od konkrétneho cenného papiera.

Sporenie a investovanie

Sporenie predstavuje proces vyčleňovania časti príjmu na použitie v budúcnosti. Úspory sú zdrojom okamžitej hotovosti v prípadoch núdze a zároveň sú určené **na plnenie krátkodobých cieľov a investovanie**.

Klient banky na svoje účty vkladá jednorazovo alebo pravidelne určité finančné zdroje úročené úrokovou sadzbou, ktorá závisí od výšky vkladu a doby viazanosti. Ide o najkonzervatívnejšiu formu kumulovania kapitálu, pričom finančné prostriedky sú chránené Fondom ochrany vkladov, resp. príslušným systémom ochrany vkladov, najviac však do výšky 100 000 eur.

Základná charakteristika sporenia

- pravidelné odkladanie finančných čiastok za účelom dosiahnutia určitej sumy peňazí,
- sporenie pre vás znamená zisk, ak sa uložené peniaze zhodnocujú nad úroveň inflácie,
- predpokladom pre investovanie je predovšetkým finančne zodpovedné správanie sa jednotlivca vo vzťahu k plánovaniu a plneniu svojich finančných cieľov formou vlastných rozhodnutí spojených so sporením, pretože sporenie je základným predpokladom pre investovanie.

Medzi základné produkty v súvislosti so sporením napr. patria:

- [sporiace účty](#),
- [termínované vklady](#).

Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite

- [garantovaný vklad](#),
- [stavebné sporenie](#),
- [vkladná knižka](#)

Príklady výhod a nevýhod vybraných produktov z rôznych hľadísk:

Termínované vklady

- opláti sa Vám sporiť, ak máte viac peňazí, ktoré dlhodobo nepotrebuje,
- nemusíte mať v banke otvorený bežný účet,
- úroky sú zvyčajne vyššie ako u vkladných knižiek či u sporiacich účtov (pohybujú sa od 0,2 % pri mesačných viazanostiach až do 2 % pri dlhých viazanostiach a vysokých vkladoch),
- úroky sú pripisované väčšinou na mesačnej báze,
- výhodou/nevýhodou je, že počas celej doby sporenia viete, aký úrok vás čaká (viete tak rátať so stabilným príjmom, na jednej strane sa nemusíte báť straty v prípade poklesu úrokových sadzieb – na druhej strane, ak úroky počas lehoty sporenia stúpnu, vy stratíte),
- zvyčajne sporíte jednorazovo, niektoré banky však už ponúkajú možnosť vkladať tam peniaze opakovane,
- nevýhodou je, že za predčasný výber zaplatíte poplatok,
- zoberte do úvahy úročenie peňazí (niektoré banky pripisujú úroky každý mesiac a teda vám úročia aj úroky z úrokov (tzv. kapitalizácia úrokov), iné vám pripíšu úrok len raz za rok),
- požiadavka na výšku minimálneho vkladu je vyššia ako na sporiacom účte.

Sporiace účty

- určený na pravidelné resp. nepravidelné sporenie podľa Vášho rozhodnutia,
- výhodou (oproti termínovanému vkladu) je, že si z neho môžete flexibilnejšie vyberať peniaze,
- nevýhodou je, že má zvyčajne nižšie úroky (pod 1 % ročne) ako termínovaný vklad,
- nevýhoda: povinnosť mať v banke bežný účet.

Vkladné knižky

- výhoda: môžete sporiť pravidelne aj nepravidelne,
- nevýhoda: úroky sú pripisované raz ročne,
- výhoda je v tom, že jej vystavenie je bez poplatkov a za jej vedenie tiež neplatíte,
- má fyzickú podobu a musíte ju vždy priniesť do banky so sebou.

Odporúčania a rady

- pre správny výber si vypracujte váš osobný finančný plán (príjmy – výdavky), aby ste videli, koľko viete pohodlne sporiť,
- stanovte si časový plán,
- sporiace produkty sa navzájom líšia potenciálnou mierou výnosu, likvidity a stupňom rizika,
- vždy si jasne povedzte, koľko ste ochotní sporiť každý mesiac,
- informácie o finančných produktoch získate priamo v bankách, poisťovniach, investičných spoločnostiach alebo u sprostredkovateľov,
- pýtajte si vždy zrozumiteľné informácie a jednoduché prospekty.

Negatívne stránky sporenia:

- v súčasnej dobe ponúkajú sporiace produkty nízke zhodnotenie peňazí.

Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite

Výhody a nevýhody

- najkonzervatívnejšia forma kumulovania kapitálu,
- vopred známy výnos,
- finančné prostriedky sú chránené Fondom ochrany vkladov,
- nevýhodou je, že tieto prostriedky sú na dohodnuté obdobie viazané.

Investovanie predstavuje činnosť, ktorá je zameraná na rozloženie (umiestnenie) voľného kapitálu, s cieľom jeho zhodnotenia. Najčastejšie ide o nákup cenných papierov, ako sú akcie, dlhopisy, podielové listy a nehnuteľnosti, za účelom dosiahnutia zisku po istom čase. S investovaním je spojené riziko straty, preto je potrebné analyzovať a rozložiť riziko (minimalizovať ho), vyhodnotiť výšku možného výnosu (investičná stratégia) a stanoviť trvanie investície (investičný horizont).

Klient investuje svoje voľné zdroje buď do podielových fondov alebo ako skúsenejší investor do cenných papierov s cieľom napr. zabezpečiť svojmu dieťaťu kapitál na rozbeh do budúcnosti, ktorý sa ale počas doby, na ktorú ste sa rozhodli investovať, môže zhodnocovať vyššou mierou ako to je pri sporiacich produktoch.

Základné charakteristiky investovania:

- možné zhodnotenie investície výrazne nad úroveň inflácie,
- rôzna variabilita investičných produktov, každý si nájde svoj produkt, do ktorého by rád investoval,
- investovanie je proces, kedy obmedzujeme súčasnú spotrebu na úkor budúceho výnosu (teraz neminiem nasporené peniaze, ale vložím ich do vybraného finančného produktu, ktorý keď predám o určitý čas, tak až potom využijem kúpnu silu investovaných peňazí),
- výnos z investície je vlastne premiou za to, že sme odložili súčasnú spotrebu, je odmenou za čakanie.

Výnos a miera rizika závisia od výberu konkrétneho typu investície (čím konzervatívnejšia investícia, tým menšie riziko, ale aj nižší výnos). Pri investovaní treba počítať s poplatkami, ktoré sumárne znižujú výnos.

Dlhodobejšie formy investovania (podielové fondy, investície do cenných papierov, investičné životné a kapitálové poistenie) poskytujú väčšiu škálu výberu produktov ako krátkodobé formy investovania.

Základné produkty

- kolektívne investovanie alebo inak povedané investovanie do [podielových fondov](#),
- individuálne investovanie alebo inak povedané investovanie do [cenných papierov](#).

Výhody a nevýhody

- investované prostriedky sú zväčša rýchlo likvidné,
- možný očakávaný výnos je vyšší ako pri sporiacich produktoch, avšak tento výnos podlieha aj väčšiemu riziku,
- je potrebná vyššia znalosť produktov, do ktorých máte záujem investovať.

Odporúčania a rady

- vypracujte si váš osobný finančný plán (príjmy – výdavky), aby ste videli, koľko viete zo svojho prebytku odkladať buď formou sporenia resp. investovania,
- čím konzervatívnejšie produkty využívate, tým je výnos nižší a bezpečnejší,
- čím rizikovejšie produkty využívate, tým je výnos vyšší,
- pri investovaní sa nikdy neponáhľajte,

Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite

- stanovte si, do čoho by ste chceli investovať,
- investície sa navzájom líšia potenciálnou mierou výnosu, likvidity a stupňom rizika,
- vždy si jasne povedzte, koľko ste ochotní prerobiť v prípade investície do rizikovejších aktív,
- informácie o investičných príležitostiach získate priamo v bankách, poisťovniach, investičných spoločnostiach alebo u sprostredkovateľov,
- požiadajte finančnú inštitúciu alebo finančného poradcu o odporúčenie pri výbere správneho umiestnenia finančného prebytku,
- pýtajte si vždy zrozumiteľné informácie a jednoduché prospekty,
- neočakávajte rýchle závrtné zisky a buďte pri investovaní trpezliví,
- všeobecne platí, že čím neistejšia je budúca hodnota aktív, tým vyššia je miera návratnosti,
- diverzifikácia znižuje riziko prostredníctvom rozloženia aktív do niekoľkých druhov investícií a priemyselných sektorov,
- dobre si prečítajte zmluvu (predmet, úroky, predčasné vyplatenie, iné),
- nechajte si vysvetliť prípadné otázky dedenia alebo pokračovania v úsporách v prípade smrti alebo úrazu,
- nepodpisujte zmluvu pod časovým tlakom.

Príklad:

Rozhodli ste sa, že mesačne vyčleníte zo svojho rodinného rozpočtu na budúcnosť svojho dieťaťa 200 eur. Aby ste svojmu dieťaťu zabezpečili jednak kapitál a jednak zabezpečenie, rozhodli ste sa, že 150 eur budete investovať formou sporiaceho alebo investičného produktu a zvyšných 50 eur budete mesačne uhrádzať na účet poisťovne, kde ste pre svoje dieťa vybrali jednu z foriem poistenia. Formou sporiacich produktov nepodstupujete výrazné riziko, keďže vklady sú chránené a máte garantované vyplatenie toho, čo ste investovali. Ak sa však rozhodnete pre investovanie do investičných produktov, napr. do podielových fondov, máte svoje prostriedky zhodnocované väčšou mierou ako na sporiacich produktoch a podstupujete vyššie riziko. Je na každom z vás, akú formu zhodnocovania kapitálu si vyberiete.

Čiastková kompetencia 2

Zhodnotiť investičné alternatívy

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 2

Uviesť príklad investície, ktorá umožňuje rýchly a jednoduchý prístup k finančným prostriedkom.

Uviesť možnosti využitia voľných finančných prostriedkov (sporenie, produkty so štátnym príspevkom, nehnuteľnosti).

Zdôvodniť výber zvoleného produktu pre investovanie voľných finančných prostriedkov.

Úroveň 3

Porovnať hlavné črty úročených účtov vo finančných inštitúciách (bežné účty, sporiace účty, termínované vklady).

Porovnať riziká a výnosy z rôznych typov investícií (vrátane výnosov z podnikateľskej činnosti a dôchodkového sporenia).

OBSAH VZDELÁVANIA

Na finančnom trhu sa stretávame z rôznymi formami investovania. Investovanie predstavuje zhodnotenie voľných finančných prostriedkov (vrátane výnosov z podnikateľskej činnosti). Ide o činnosť zameranú na rozloženie (umiestnenie) voľného kapitálu s cieľom jeho zhodnotenia. V porovnaní so sporením, finančný spotrebiteľ pri investovaní podstupuje väčšie riziko straty finančných prostriedkov.

Typ investície, ktorá umožňuje rýchly a jednoduchý prístup k finančným prostriedkom predstavuje napr. otvorený podielový fond, pri ktorom sa stretávame s pojmom kolektívne investovanie. To znamená, že ako jednotlivec neinvestujete samostatne do cenných papierov alebo iných investičných nástrojov, ale vyberiete si konkrétny typ fondu, do ktorého vložíte finančné prostriedky, ktoré chcete investovať. Následne daný fond investuje vaše peniaze do cenných papierov, komodít, nehnuteľností, derivátov, alebo iných nástrojov, do ktorých má povolené vložiť finančné prostriedky. Vy sa tak stávate spolu s ostatnými investormi fondu spoločným vlastníkom majetku podielového fondu, ktorého podielové listy môžete kedykoľvek a v akomkoľvek množstve od investičnej spoločnosti nakúpiť, ale zároveň ich môžete aj kedykoľvek odpredať späť.

Výhody investovania do otvorených podielových fondov:

- **možné vyššie výnosy** –peniaze uložené do podielových fondov dlhodobo vynášajú viac ako bankové vklady a nezáleží na výške vkladu,
- **vysoká likvidita** – peniaze môžete kedykoľvek vybrať bez výpovednej lehoty a bez transakčných poplatkov v čo najkratšom termíne,
- **rozloženie rizika** – portfólio fondu je vytvárané rôznymi cennými papiermi od rôznych spoločností tak, aby pokles hodnoty jedného cenného papiera bol vyvážený rastom hodnoty iného. Hodnota vašej investície preto nekolíše ako pri priamom nákupe akcií alebo dlhopisov,
- **profesionálna správa** – kvalifikovanými odborníkmi v oblasti finančných trhov,
- **dostupnosť a jednoduchosť**,

- **veľký výber** – výber podľa toho, na akú dlhú dobu chcete peniaze uložiť, aký vysoký výnos by ste chceli dosiahnuť a aké veľké investičné riziko ste ochotní zniesť,
- **dostatok informácií**,
- **nové investičné možnosti** – podielové fondy umožňujú využívať aj také investície, ktoré by jednotlivcom za iných okolností zostali nedostupné, napr. štátne pokladničné poukážky,
- **nižšie transakčné náklady** - podielové fondy nakupujú cenné papiere vo väčšom množstve naraz, a preto platia nižšie poplatky ako jednotliví investori.

Ďalší príklad typu investície, ktorá umožňuje rýchly a jednoduchý prístup k finančným prostriedkom predstavujú likvidné akcie.

Akcia je druh cenného papiera, s ktorým sú spojené práva jeho majiteľa (akcionára) podieľať sa na riadení, zisku a likvidačnom zostatku akciovej spoločnosti. V teórii aj podľa zákona má akcia trojakú definíciu:

- cenný papier vyjadrujúci podiel na základnom imaní,
- časť základného imania vyjadrujúca výšku vkladu akcionára do základného imania,
- vyjadrenie súhrnu práv a povinností akcionára (najmä povinnosť vkladu, právo na účasť na riadení, právo na podiel na zisku, právo na likvidačný zostatok).

Skutočnou hodnotou akcie je jej **kurz na burze cenných papierov**. Výška kurzu je ovplyvnená predovšetkým:

- dosahovanými, resp. očakávanými hospodárskymi výsledkami spoločnosti,
- vývojom priemyslového odvetvia,
- stavom ekonomiky štátu, v ktorom spoločnosť vyvíja svoju činnosť,
- objem produkcie firmy,
- vývoj tržného podielu firmy,
- schopnosť manažmentu firmy,
- pozitívnu či negatívnu správou o danej akciovej spoločnosti.

Kurz sa vytvára na základe:

- **ponuky a dopytu po** akciách danej akciovej spoločnosti na burze cenných papierov,
- kurz nezostáva stabilný, tzn. môže sa výrazne meniť v priebehu jedného obchodného dňa, ba v priebehu niekoľkých hodín či minút.

Nasledujúce **vybrané faktory ovplyvňujú hodnotu investície**, ktoré sa prejavujú buď na raste alebo na poklese danej akcie:

Kurz vzrastie, keď:

- rastie zisk firmy,
- rastie obrat firmy,
- firma prevedie úspešnú reštrukturalizáciu,
- vzrastie základné imanie spoločnosti,
- rastie dividenda na akciu,
- vyjde iná pozitívna správa o firme,
- rastie produkcia odvetvia,
- rastie zamestnanosť,
- rastie miera investícií v ekonomike,
- panuje stabilné politické prostredie,
- klesnú úrokové sadzby,
- je na trhu previs dopytu.

Kurz klesne, keď:

- poklesne zisk firmy,
- poklesne obrat firmy,
- manažment chybné rozhodne,
- klesá vyplácaná dividenda,
- stane sa havária, požiar, atd.,
- vyjde iná negatívna správa o firme,
- poklesne produkcia odvetvia,
- zaznamenáme významné politické chyby,
- zvýšia sa úrokové sadzby,
- rastú ceny,
- na trhu je previs ponuky.

Hlavné črty úročených účtov vo finančných inštitúciách

Bežný účet

- Je základný bankový produkt, prostredníctvom ktorého môže klient vykonávať každodenné bankové operácie. Medzi základné operácie patrí vklad, výber a prevod peňazí na iný účet. Štandardnými službami spojenými s bežným účtom sú trvalé príkazy a inkasá. Za vedenie bežného účtu si obyčajne banka účtuje poplatok.
- Nevýhoda: nevýhodný resp. veľmi nízky úrok.

Sporiaci účet

- Je krátkodobý vkladový produkt, kombinácia terminovaného vkladu a bežného účtu. Na jednej strane poskytuje vyššie úročenie, podobne ako termínované vklady, na strane druhej peniaze na účte nie sú viazané, podobne ako na bežnom účte.
- Výhody sú:
 - peniaze vždy poruke,
 - výhodný úrok,
 - možnosť extra vkladov.

Termínovaný vklad

- Je produkt bánk, ktorý umožňuje zhodnotiť peniaze klienta, počas pevne stanoveného obdobia. Ide o produkt, ktorý je vhodný pre ľudí, ktorí si plánujú vložiť určitú sumu peňazí na vopred stanovenú dobu.
- Termínovaný vklad môže byť buď:
 - jednorazový,
 - automaticky obnovovaný.
- Úroky sa pri termínovaných vkladoch pripisujú k vkladu:
 - pravidelne v určitých intervaloch,
 - alebo ich banka môže prevádzať na bežný účet, ktoré sa ďalej úročia, čím vkladateľ získava aj úroky z úrokov.
- Z pohľadu lehoty viazanosti (fixácie úrokovej sadzby) poznáme:
 - krátkodobé s lehotou viazanosti od niekoľkých dní do 1 roka,
 - strednodobé s lehotou viazanosti vyššou ako 1 rok,
 - dlhodobé termínované vklady s lehotou viazanosti dlhšou ako 5 rokov.
- Úročenie termínovaných vkladov závisí od:
 - lehoty viazanosti vkladu,

- výšky vlozenej sumy.

Čím je dlhšia viazanosť a čím vyššia je vložená suma, tým je úročenie vkladu vyššie. Lehoty viazanosti si klient zvolí pri zriaďovaní vkladu. Najčastejšie banky ponúkajú termínované vklady na 1, 3, 6, 9 mesiacov a potom 1 až 5 rokov. Predčasné výbery z termínovaného vkladu pred uplynutím lehoty viazanosti sú zväčša spoplatňované. Tieto poplatky sú vo forme časti zarobených úrokov, prípadne niektoré banky strhnú aj celý úrok.

Riziká a výnosy z rôznych typov investícií

Na finančnom trhu sa stretávame z rôznymi formami investovania. Jednou z foriem investovania, do ktorého by sa mali púšťať skôr skúsenejší investori, sú investície do cenných papierov. Existuje relatívne veľké množstvo cenných papierov, ale medzi najpoužívanjšie cenné papiere patria:

- **Akcia** – dáva majiteľovi právo na majetkový podiel v spoločnosti a takisto podiel na zisku v podobe dividend, ak ich firma vypláca,
 - dividendy je výnos z akcie a štandardne sa uvádza v nominálnej hodnote na jednu akciu (napr. 20 centov na jeden kus akcie),
 - dividendy môže byť vyplácaná aj niekoľkokrát do roka,
 - dividendy nepodliehajú zdaneniu,
 - akcia je vo všeobecnosti vysoko riziková investícia, ktorej hodnota sa môže v priebehu jedného dňa zmeniť o niekoľko percent (nahor aj nadol),
 - dosiahnutý výnos na akcii predstavuje rozdiel medzi cenou, za ktorú sme akciu kúpili (podlieha dani z príjmov vo výške 19 %) a cenou, za ktorú sme ju predali plus vyplatené dividendy (nezdaňuje sa).
- **Podielový list** – dáva majiteľovi podiel na majetku v podielovom fonde a právo podieľať sa na výnose v podielovom fonde,
 - výnos na podielovom liste predstavuje rozdiel medzi cenou, za ktorú sme tento podielový list kúpili a cenou, za ktorú sme ho predali,
 - výnosy z podielových fondov podliehajú dani z príjmov, pri vyberaní peňazí z fondu vám správcovská spoločnosť strhne túto daň,
 - rizikovosť investície do podielového fondu, ako i výnosy z podielového listu závisia od typu aktív, do ktorých podielový fond investuje. Vo všeobecnosti investície do podielových fondov sú menej rizikové ako investície do akcií (a to aj v prípade, že ide o podielový fond, ktorý investuje do akcií, nakoľko sú investície vo fonde rozložené (hovoríme, že sú diverzifikované, t.j. má nižší stupeň rizikovosti ako akcia).
- **Dlhopis** – je forma pôžičky, ktorú investor poskytuje firme (alebo inému subjektu, napr. štátu, finančnej inštitúcii,...), ktorá sa zaväzuje ho splatiť vo vopred dohodnutom termíne (rozdiel voči úveru je aj v tom, že úver sa zväčša platí v pravidelných splátkach, zatiaľ čo emitent cenných papierov platí pravidelne iba úrok a istinu zaplatí na konci splatnosti dlhopisu),
 - dlhopisy väčšinou vyplácajú kupóny (okrem bezkupónových dlhopisov),
 - riziko, ale aj výnos pri dlhopisoch sú spravidla nižšie ako u akcií,
 - v porovnaní s termínovanými vkladmi prinášajú dlhopisy zaujímavejšie výnosy, ale na investovanie je potrebných viac finančných prostriedkov (zvyčajne v tisícoch eur),
 - základné delenie dlhopisov podľa typu kupónu:
 - **fixným kupónom** – výška výplat je vopred dohodnutá, v percentuálnom tvare z nominálu (napr. 5 % kupón), štandardne sa fixný kupón vypláca raz ročne,

- **s pohyblivým kupónom** – výška splátok sa časom mení, je naviazaná na medzibankové sadzby typu EURIBOR. Uvádza sa v tvare EURIBOR plus dohodnutá marža (napr. 3-mesačný EURIBOR + 0,9 %). Pohyblivý kupón sa vypláca štvrťročne, polročne alebo ročne,
- ďalšie členenie dlhopisov je možné podľa typu emitenta, teda subjektu, ktorý dlhopis vydáva:
 - štátne – vydávané štátmi, považované spravidla za bezpečnejšie dlhopisy ako napr. komunálne, bankové či korporátne,
 - komunálne – dlhopisy vydávané VÚC a mestami, stupeň rizika sa blíži k štátnym dlhopisom,
 - bankové – vydávané bankami,
 - korporátne – vydávané podnikmi.
- **Krytý dlhopis**
 - typ bankového zabezpečeného dlhopisu, ktorý je krytý aktívami alebo inými majetkovými hodnotami v krycom súbore. Takýto krycí súbor pozostáva prevažne z hypotekárnych úverov, ale je tvorený aj vkladmi banky v iných bankách alebo hotovosťou banky a pod.
- **Pokladničná poukážka**
 - má podobné charakteristiky ako dlhopis, ale kratšiu splatnosť,
 - väčšinou nevyplácajú kupóny, vyplatia len nominál na konci obdobia,
 - investor nakupuje pokladničné poukážky s istým diskontom voči nominálnej hodnote a jeho výnos predstavuje rozdiel medzi touto kúpnu cenou a nominálom, ktorý dostane pri splatnosti poukážky. Ak je nominál 1 000 eur a nákupná cena je 98,5 % z nominálu, tak diskont je $1000 - 985 = 15$ eur
 - väčšinou pokladničné poukážky vydávajú len štáty. Zo spomínaných cenných papierov má štátna pokladničná poukážka najnižší stupeň rizika, lebo je garantovaná štátom.

V prípade investovania formou dôchodkového sporenia (II. a III. pilier) je riziko obdobné ako pri klasickom investovaní, avšak s istými obmedzeniami, pričom závisí od typu fondu. Riziko, ako aj výnosnosť je nižšia pri dlhopisovom, resp. konzervatívnom fonde, pri akciovom alebo indexovom fonde je miera výnosnosti, ale aj rizika vyššia.

Výber produktu pre investovanie voľných finančných prostriedkov

Formy investovania voľných finančných prostriedkov, s ktorými sa najčastejšie môžeme stretnúť na finančnom trhu, sú rôzne. Aby sme boli schopní porovnávať tieto produkty, musíme si zadefinovať:

- na akú dlhú dobu sme ochotní svoje prostriedky viazať (čiže nemať k nim prístup),
- či chceme vkladať jednorazovo alebo pravidelne,
- akú sumu chceme investovať,
- aký je účel investovania,
- aký výnos očakávame z tejto investície,
- aké riziko sme ochotní podstúpiť,
- aká je očakávaná miera likvidity (tzn. premeny daného finančného produktu na hotovosť v prípade potreby).

Výnos, riziko a likvidita sú tri základné faktory, ktoré sú navzájom prepojené, čo znamená, že pri zmene jedného faktora dôjde k zmenám u ostatných dvoch faktorov.

Následne si vo finančnej inštitúcii zistíme:

- aký je približný ročný výnos spojený z investíciou,
- aké poplatky budeme ročne platiť za vedenie investičného produktu,
- ako budeme obmedzovaní pri viazanosti vášho vkladu,
- úpravu výnosu o zrážkovú daň.

Uvedené údaje je vhodné si zapísať napr. formou prehľadnej tabuľky, na základe ktorej je možné sa rozhodnúť, akú formu investovania budete preferovať. Investovanie predstavuje zhodnotenie vlastných financií. Ide o činnosť zameranú na rozloženie (umiestnenie) voľného kapitálu s cieľom jeho zhodnotenia. V porovnaní so sporením, finančný spotrebiteľ pri investovaní podstupuje väčšie riziko straty finančných prostriedkov. Pri investovaní je okrem iného potrebné sa rozhodnúť:

- či chcete investovať kolektívne (podielové fondy),
- alebo individuálne (cenné papiere).

Individuálne investovať je vhodnejšie pre skúsenejších finančných spotrebiteľov, keďže touto formou sa podstupujú vyššie riziká straty svojich peňazí.

Základné pravidlo investovania hovorí, že výnos je priamo úmerný riziku – t. j. čím vyššie riziko, tým by mal byť potenciálny výnos vyšší a naopak. Pre dosiahnutie vyšších výnosov je potrebné investovať do rizikovejších finančných nástrojov (akcie, komodity, cenné papiere okrem štátnych). S cieľom neprísť o celú investíciu je dôležité nájsť optimálny pomer medzi týmito dvoma faktormi (riziko a výnos). Pri rozhodovaní medzi dvomi aktívami s rovnakým výnosom je výhodnejšie vybrať si to aktívum, ktorého riziko je menšie. Ponuku na investovanie finančných prostriedkov je dobré si preveriť a v prípade pochybností si nechať poradiť, najlepšie od renomovaného finančného poradcu s licenciou NBS.

6 Riadenie rizika a poistenie

Čiastková kompetencia 1

Vysvetliť pojem riziko a pojem poistenie

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Uviesť príklady rizík, ktorým môžu čeliť jednotlivci a domácnosti.

Vysvetliť podstatu rizika a jeho typy.

Úroveň 2

Opísať spôsoby, akými sa dajú znížiť rôzne druhy rizík alebo ako sa im dá úplne vyhnúť.

Vysvetliť podstatu a význam poistenia.

Uviesť základné druhy poistenia (životné a neživotné).

Úroveň 3

Popísať výber vhodného poistného produktu s ohľadom na vlastné potreby.

Diskutovať o vzťahu medzi rizikom a poistením.

OBSAH VZDELÁVANIA

Poistovníctvo je dôležitým odvetvím každej vyspelej ekonomiky. Zahŕňa všetky právne subjekty zaoberajúce sa poistením v danej krajine. V podmienkach trhovej ekonomiky plní úlohu stabilizátora ekonomickej úrovne podnikov a životnej úrovne obyvateľstva v prípadoch neočakávaných (náhodných) udalostí.

Všetci sme vystavení určitému riziku náhodnej udalosti, ktorá môže mať neprijemný dopad i na našu finančnú situáciu. Jedným z najhorších prípadov môže byť trvalá invalidita alebo dokonca smrť živiteľa rodiny a s tým spojené následné zhoršenie finančnej situácie pre ostatných členov rodiny. Dôsledkom neočakávanej udalosti môže byť aj poškodenie alebo strata majetku čo môže rodinu priviesť do existenčných problémov.

Poistenie teda môžeme definovať ako jednu z foriem ochrany ľudskej spoločnosti pred dôsledkami nepredvídateľných náhodných udalostí, znamenajúcich straty na životoch a zdraví ľudí a na vytvorených materiálnych hodnotách. Jeho účelom je odstránenie alebo aspoň zmiernenie nepriaznivých finančných dôsledkov náhodných udalostí spôsobených prírodnými silami (napr. záplavy) alebo konaním ľudí (napr. krádež). Poistenie nemôže podstatne ovplyvniť výskyt týchto náhodných udalostí (nevieme rozkázať prírode, môžeme zabezpečiť svoj majetok, dokonca nám to vyplýva z poistnej zmluvy ale napriek tomu sa nám zlodej vláme do nášho príbytku a spôsobí nám škody) a s nimi súvisiaci vznik škôd a strát, ale môže pomôcť finančne nahradiť straty vzniknuté z týchto udalostí.

Poistenie je ochranou pred finančnými dôsledkami rizika. Poistenie je prenos rizika. Prenáša riziko finančnej straty ako dôsledku presne špecifikovanej, avšak nepredvídateľnej udalosti z jednotlivca alebo spoločnosti na poistiteľa teda poisťovňu, a to za poplatok alebo poistné. Preto je poistenie prostriedok na zníženie neistoty. Poistenie chráni ľudí a firmy pred rizikom nepredvídateľných udalostí.

Poistenie poskytuje krytie ekonomických, klimatických, technologických, politických a demografických rizík, čo uľahčuje každodenný život jednotlivcom i firmám v podnikaní, inováciách a rozvoji. Pôsobí stabilizujúco na celú ekonomiku.

Riziko predstavuje určitý druh neistoty z výsledku konkrétnej činnosti alebo deja. Znamená to, že výsledok môže byť lepší ale aj horší ako sme predpokladali. Riziko predstavuje objektívnu realitu vyvolanú konkrétnou činnosťou. Treba si však uvedomiť, že riziko ešte neznamená, že udalosť vznikne a súčasne, ak aj udalosť vznikne neznamená, že bude spôsobená škoda. Z hľadiska poistenia nás zaujíma udalosť s negatívnym výsledkom, teda vzniknutá škoda.

Poistné riziko sa teda definuje ako možnosť vzniku náhodnej udalosti, s ktorou je spojená povinnosť poisťovne poskytnúť poistné plnenie klientovi vo výške, ktorá bola vopred dohodnutá v poistnej zmluve. Je to riziko, ktoré poisťovateľ kryje konkrétnym poistným produktom, a na ktoré môže poisťovňa uzavrieť poistnú zmluvu na základe poistno-technických podmienok.

Klasifikácia rizík – riziká môžeme deliť podľa rôznych kritérií, ktoré závisia od skúmania skutočnej podstaty rizika. Z hľadiska poistenia pôjde vo všeobecnosti o tieto skupiny rizík:

- **Čisté riziká**, zahŕňajú udalosti, pri ktorých môže vzniknúť len negatívny dopad prejavujúci sa škodou, alebo v najlepšom prípade vyrovnanou situáciou. Riziko autonehody, požiaru v podniku, krádeže tovaru zo skladu, pracovného úrazu, toto sú všetko čisté riziká, ani jedna z týchto situácií neobsahuje prvok zisku (neberieme do úvahy podvody a obohatenie sa páchatel'ov trestných činov). Nehoda, požiar, krádež, zranenie vzniknú a buď škodu spôsobia alebo nie.
- **Špekulatívne riziko**, predstavuje situáciu pri ktorej udalosť vytvára rovnakú možnosť dosiahnuť zisk ale aj stratu, je alternatívou k čistému zisku. Medzi takéto riziká patria rôzne hry, ale napr. aj podnikanie.
- **Vonkajšie riziko**, predstavuje negatívne podmienky pôsobiace z okolia a môže byť zdrojom vzniku udalosti a spôsobenej škody, postihnutý má malú možnosť takéto riziko ovplyvniť. Ide najmä o prírodné živly, udalosti spôsobené úmyselne ale neúmyselne inou osobou, negatívne pôsobenie životného prostredia atď.
- **Vnútorne riziko**, sú to udalosti v dôsledku vplyvov vnútorného prostredia osoby, spojené s jeho činnosťou, napr. môže ísť o chyby alebo nedostatky spôsobené nesprávnym zaškolením, nekvalifikovanou alebo nedôslednou obsluhou, zanedbaním bezpečnostných opatrení atď. Niektoré riziká ako napr. sabotáž, štrajk spôsobujú podniku mimoriadne vážne škody.
- **Prírodné riziká**, sú vyvolané prírodnými silami, ktorých vznik a vývoj je veľmi ťažké a zložité predvídať a ovplyvňovať. Tieto riziká patria do skupiny čistých rizík, výsledok môže byť len negatívny. Medzi prírodné riziká patria aj živelné riziká, ktoré predstavujú udalosti prejavujúce sa náhle, neočakávane, sú spôsobené prírodnými živlami a zapríčiňujú pomerne veľké škody. Z hľadiska poistenia si každá poisťovňa definuje živelné riziká.
- **Riziká vyvolané ľudským faktorom**, môžu byť čisté ale aj špekulatívne, na jednej strane existuje činnosť, pri ktorej je jednoznačné, že jej výsledok môže byť len negatívny (napr. vyvolanie ekologickej katastrofy, podpaľáčstvo, atď.) a na druhej strane riziká vyvolané ľudskými činiteľmi, ktoré môžu mať rovnako negatívny ako aj pozitívny výsledok (rôzne hry, obchodovanie na finančnom trhu atď.) Pri týchto rizikách musíme rozlišovať pre koho môže priniesť prospech a pre koho stratu.
- **Materiálne riziká** predstavujú udalosti, ktoré sa prejavujú výlučne vecnou škodou, t. j. hmotný majetok je poškodený tak, že nie je schopný splňať svoje úžitkové schopnosti alebo stratil estetické vlastnosti, napr. v dôsledku vytopenia bytu susedov bol vytopený aj váš nábytok.

- **Morálne riziká** sa týkajú ľudských aspektov, ktoré môžu ovplyvňovať výsledok ľudskej činnosti, postavenie človeka v spoločnosti atď. Ide o udalosť súvisiacu s porušením právnych alebo etických noriem, nemorálnym správaním sa, ktoré odsudzuje spoločnosť, ohováranie, šírenie rôznych nepotvrdených klebiet atď..
- **Finančné riziká** predstavuje vznik finančnej straty, nemusí ísť len o poškodenie zdravia alebo majetku, v princípe ide o neočakávané výdaje spôsobené neočakávanou negatívnou udalosťou, alebo o zníženie zisku, zvýšenie splátok atď. ak je pre poisteného vznik poistení udalosti riziko hmotné, pre poisťovňu, znamená finančný výdaj vo forme vyplatenia poistného plnenia (každá poistná udalosť predstavuje pre poisťovňu finančné riziko).

Teoreticky by sme mohli povedať, že všetky riziká sú poistiteľné a je len otázkou ceny (poisteného) alebo povinnosti danej zákonom, či o poistenie bude na trhu záujem. Prakticky však musíme pripustiť, že poisťovňa akékoľvek riziko nepoistí. Jedným z dôvodov výberu rizík zo strany poisťovne je rozsah licencie, ktorú vlastní alebo rozsah stanovený zákonom. Druhým dôvodom je to, že riziká vstupujúce do poistenia musia spĺňať podmienky:

- riziko by malo byť **identifikovateľné** (definovateľné – presné pomenovanie a ohraničenie rizika a analyzovateľné – z hľadiska veľkosti rizika a frekvencie jeho výskytu),
- riziko musí byť poistiteľné (prejav rizika musí byť náhodný, spôsobené škody musia byť vyčísliteľné a malo by byť ekonomicky prijateľné pre poisťovňu aj poisteného, t. j. poisťovňa robí individuálny výber a posúdenie rizika, na základe ktorého prijme do poistenia len také riziko, ktoré je plošne a časovo rozložené a umožňuje dosiahnuť ekonomickú vyrovnanosť poistenia, na druhej strane poistník je ochotný uzatvoriť také poistenie, ktorého cena je primeraná riziku, ktoré nesie.).

Základné členenie poistenia:

- životné,
- neživotné.

Riziká v životnom poistení

Životné poistenie je jedno z dvoch poistných druhov (spolu s neživotným poistením), ktoré tvoria sektor poisťovníctva. Životné poistenie je produkt, ktorým na seba poisťovňa preberá riziká svojho klienta, ktoré sa nazývajú biometrické: **dožitie** a **smrť**. Na rozdiel od neživotného poistenia, v prípade životného poistenia môže byť poistníkom **výlučne fyzická osoba** – nikdy nie firma, vec, predmet a pod.

Riziko dožitia spočíva v pravdepodobnosti, že sa poistená osoba dožije konkrétneho dátumu, špecifikovaného v zmluve. V takom prípade poisťovňa vyplatí poistenému dohodnutú sumu. Pokiaľ však táto udalosť nenastane (t. j. poistený sa daného dátumu nedožije), poisťovňa nevyplatí nič.

Príklad

Poisťovňa uzavrela 31. 3. 2016 s klientom, ktorý je súčasne aj poisteným, zmluvu na poistenie dožitia na obdobie 10 rokov. Poistná suma bola stanovená vo výške 10 000 eur. V praxi to znamená, že pokiaľ poistená osoba bude 31. 3. 2026 nažive, poisťovňa jej vyplatí dohodnutých 10 000 eur. Ak však táto osoba kedykoľvek pred 31. 3. 2026 zomrie, poisťovňa nevypláca nič.

Riziko smrti spočíva naopak v pravdepodobnosti, že poistený zomrie v časovom období, ktoré bolo v zmluve definované (buď do určitého dátumu, alebo kedykoľvek – t. j. na celý zvyšok života). Ak sa stane, že poistený počas tohto obdobia naozaj zomrie, poisťovňa vyplátí oprávnenej osobe alebo osobám (spravidla určeným v zmluve) poistné plnenie v dohodnutej výške. Pokiaľ však definovanú lehotu poistený prežil, nevyplátí poisťovňa nič.

Príklad

Poisťovňa uzavrela 31. 3. 2016 s klientom, ktorý je súčasne aj poistenou osobou, zmluvu na 10 rokov, ktorej predmetom je poistenie smrti. Poistná suma, na ktorej sa obe strany dohodli, je 10 000 eur, ktoré budú vyplatené manželke poisteného. Pokiaľ teda poistený kedykoľvek do 31. 3. 2026 zomrie, poisťovňa vyplátí manželke 10 000 eur. Pokiaľ ale bude 31. 3. 2026 stále žiť, poisťovňa podľa tejto zmluvy nevypláca nič.

Rezervotvorné a rizikové poistenia, kapitálové a investičné životné poistenie, doposiaľ sme predpokladali, že klient si poisťuje čisté riziko, a teda produkt sa správa iba dvomi spôsobmi: buď poistná udalosť nastane, a poisťovňa vypláca celú poistnú sumu, alebo nenastane, a poisťovňa nevypláca nič. V praxi sa však obe riziká (dožitie a smrť) kombinujú tak, aby po ukončení zmluvného vzťahu bola poistenému vždy vyplatená určitá čiastka. V takom prípade však už ide o produkt, ktorý v sebe spája klasické (čisté) poistenie a sporenie – obsahuje teda aj **sporiacu zložku**, ktorá je poistenému vyplatená aj v prípade, že primárna poistná udalosť nenastala.

Príklad

Poisťovňa uzavrela 31. 3. 2016 s klientom, ktorý je súčasne aj poisteným, zmluvu na 10 rokov, ktorej predmetom je poistenie pre prípad smrti, s dohodnutou poistnou sumou 10 000 eur. Súčasne však produkt obsahuje aj sporiacu časť, ktorá je vyplatená v prípade, že poistná udalosť nenastane (t. j. poistený nezomrie). Jej výška je stanovená ako aktuálna (odkúpna) hodnota v čase ukončenia zmluvy. Ak teda klient zomrie pred 31. 3. 2026, poisťovňa oprávnenej osobe (napr. manželke) vyplátí 10 000 eur. Ak sa však klient tohto dátumu dožije, poisťovňa mu vyplátí naštrenú (a zhodnotenú) čiastku, napr. vo výške 7 000 eur. V praxi môže prísť k rôznym kombináciám: vyplatená suma pri dožití je nižšia ako poistná suma pre prípad smrti (ako je to v tomto prípade), vyššia, či dokonca môže byť dohodnuté, že poisťovňa v prípade dožitia vyplátí buď 10 000 eur (ako v prípade smrti), alebo aktuálnu hodnotu, podľa toho, ktorá z týchto dvoch hodnôt bude k 31. 3. 2026 vyššia.

Rezervotvorné poistenie je dojednané na určitú sumu, a je pri ňom jednoznačne jasné, že poistná udalosť nastane (buď nastane plnenie z rizikovej zložky, alebo ak sa nič nestane, vypláca sa nasporená rezerva), ale nie je možné predpokladať kedy. Poisťovňa si preto vytvára technickú rezervu tak, aby bola schopná vyplatiť dohodnutú poistnú sumu v akomkoľvek momente, počas trvania zmluvy. Pokiaľ by výplata nasporenej rezervy mala nastať pre skončenie zmluvy (resp. pred koncom poistnej doby), poisťovňa vyplátí aktuálnu odkúpnu hodnotu – jej výška a podmienky vyplatenia sa uvádzajú vo všeobecných poistných podmienkach. V prípade neplatenia poistného môže poisťovňa (ak tak umožňujú jej poistné podmienky) pristúpiť k redukcii poistenia (napr. výplata nižšej sumy, než bola pôvodne dohodnutá). Typickým príkladom rezervotvorného poistenia je kapitálové životné poistenie.

Rizikové poistenie je poistenie s podmienenou návratnosťou finančných prostriedkov, kde existuje vysoká neurčitosť, či vôbec daná poistná udalosť nastane, koľkokrát nastane a v akom rozsahu. V prípade, že poistná udalosť nenastane, poisťovňa nevracia poistné ani

jeho časť, a neposkytuje ani výplatu naspojenej rezervy (keďže u tohto poistenia sa žiadna netvorí). Príkladom je úrazové poistenie, alebo poistenie pre prípad smrti.

Oceňovanie rizika v životnom poistení

Už bolo uvedené, že predmetom životného poistenia je krytie rizika dožitia a smrti. Na to, aby mohla poisťovňa takéto riziko prebrať, potrebuje daného klienta (poisteného) poznať, aby mohla následne oceniť a kvantifikovať preberané riziko. **Základnými oceňovacími faktormi** sú:

- Pohlavie
- Vek v čase uzatvárania zmluvy
- Doba trvania poistného vzťahu
- Druh rizika (či sa jedná o riziko smrti, alebo naopak o riziko dožitia)
- Osobné faktory (napr. najvyššie dosiahnuté vzdelanie poisteného, typ zamestnania, záľuby – najmä adrenalínové športy, výška a váha, prekonané a pretrvávajúce ochorenia a operácie, rodinná anamnéza, užívanie drog, alkoholizmus, atď.)
- Iné faktory (napr. miesto trvalého bydliska)

Na zisťovanie týchto údajov slúžia osobné, či **zdravotné dotazníky**, ktoré klient pred podpisom poistnej zmluvy vyplňa. Keďže poisťovňa je povinná v rámci svojej činnosti čo najpresnejšie odhadnúť rozsah rizík, ktoré preberá, je predkladanie a spracovanie dotazníkov nie len možnosťou, ale pre poisťovňu doslova povinnosťou.

Pri určovaní veľkosti rizika smrti či dožitia používa poisťovňa tzv. **úmrtnostné tabuľky**. Sú to prehľadné číselné rady, ktoré znázorňujú pre danú vekovú kategóriu pravdepodobnosť dožitia sa iného (vyššieho) veku. Z tohto údajja je samozrejme možné určiť aj výšku rizika úmrtia.

Riziká v neživotnom poistení

Občiansky zákonník (OZ) rozoznáva **4 základné druhy poistenia** v neživotnom poistení, a to poistenie majetku, poistenie osôb, poistenie zodpovednosti za škodu a poistenie právnej ochrany. V zmysle § 790 OZ poistiť možno najmä:

- a) majetok pre prípad jeho poškodenia, zničenia, straty, odcudzenia alebo iných škôd, ktoré na ňom vzniknú (poistenie majetku),
- b) fyzickú osobu pre prípad jej telesného poškodenia, smrti, dožitia sa určitého veku alebo pre prípad inej poistnej udalosti (poistenie osôb),
- c) zodpovednosť za škodu vzniknutú na živote a zdraví alebo na veci, prípadne zodpovednosť za inú majetkovú škodu (poistenie zodpovednosti za škodu).

Tieto základné druhy poistenia sa potom ďalej vnútorne členia, napr. podľa vecí, ktorých sa má poistná udalosť týkať (napr. budovy, MV a pod.), a podľa druhu poistných udalostí (napr. živelná udalosť, havária MV, úraz a pod.). V poistných zmluvách sa potom kombinuje viac druhov poistení, prípadne sa v rámci toho istého druhu poistenia kombinuje poistenie tej istej veci alebo tej istej osoby pre prípad rôznych poistných udalostí.

Napr. v poistení domácnosti sú zahrnuté 2 základné druhy poistení, a to poistenie majetku a poistenie zodpovednosti za škody. V rámci poistenia majetku je súbor vecí, ktoré tvoria zariadenie domácnosti poistený pre prípad poškodenia alebo zničenia živelnou udalosťou pre prípad zničenia alebo poškodenia vodou unikajúcou z vodovodných zariadení a pre prípad odcudzenia. V rámci poistenia zodpovednosti za škodu je poistená zodpovednosť členov domácnosti za škody vzniknuté z prevádzky domácnosti a v dennom živote.⁵⁹

⁵⁹ <http://www.slaspo.sk/17244>

Príklad

Mladý človek po ukončení vzdelávania sa zamestnal, kúpil si auto. Zatiaľ žije v prenajatom byte. Rád cestuje do zahraničia a spoznáva krásy našej planéty.

Výber poistného produktu:

- *životné poistenie spolu s pripoisteniami v závislosti od druhu práce, ktorú vykonáva,*
- *PZP, príp. havarijné poistenie,*
- *ročné cestovné poistenie.*

Uvedené poistné produkty sú základné, je na jednotlivcovi, aby zvážil možné riziká a podľa toho zvolil ešte ďalšie poistenia.

Nie je účelné byť poistený proti všetkým možným rizikám. Je však dôležité vedieť zhodnotiť a rozhodnúť sa, ktoré poistenie je v danej situácii pre nás vhodné.

Čiastková kompetencia 2

Charakterizovať verejné poistenie a vysvetliť rozdiel medzi verejným a komerčným poistením

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 1

Vysvetliť, prečo a kedy sa ľudia potrebujú poistiť.

Na jednoduchých príkladoch názorne ukázať, ako poistenie funguje.

Úroveň 2

Vysvetliť základný účel verejného poistenia.

Charakterizovať zdravotné poistenie, sociálne poistenie a v rámci neho predovšetkým nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, úrazové poistenie a poistenie v nezamestnanosti.

Úroveň 3

Demonštrovať na konkrétnom príklade, aké druhy verejného poistenia je potrebné platiť pri brigádnickej činnosti študentov.

Charakterizovať dôchodkové poistenie – 1. pilier, 2. pilier a 3. pilier.

Vedieť rozlíšiť verejné a komerčné poistenie.

OBSAH VZDELÁVANIA

Cieľom poistenia je znížiť riziko, ktorému je osoba alebo firma vystavená prostredníctvom jeho prenosu na poisťovňu. Ľudia sa môžu poistiť v prípade, že existuje riziko finančnej straty v dôsledku presne špecifikovanej, ale nepredvídateľnej udalosti.

Životné poistenie človek uzatvorí vtedy, keď pracuje alebo má príjem (poistením sa kryje pre prípad, že napr. v dôsledku choroby sa mu jeho príjem zníži) a má záväzky voči svojej rodine alebo spláca pôžičky (poistením pre prípad smrti zaistí, že v prípade, ak zomrie, bude z poisťky zabezpečená rodina alebo sa napr. splatí zostávajúca časť úveru).

Cieľom neživotného poistenia je nahradiť škody napr. na majetku, ktoré je možné vyjadriť vo forme finančnej straty. Ak si človek kúpi napr. nové auto, tak poistením si kryje škodu v prípade, že dôjde k jeho zničeniu, poškodeniu alebo odcudzeniu. Za poistné, ktoré platí poisťovní dostane protihodnotu v tom, že v prípade nastania poistnej udalosti si za platbu od poisťovne (poistné plnenie) bude môcť auto opraviť, prípadne kúpiť nové.

Bez poistenia by ľudia možno vôbec nevykonávali niektoré činnosti alebo aktivity, keďže potenciálne finančné straty by im za to nestáli.

Príklad

Kúpim si byt a uzavriem poistenie domácnosti vrátane poistenia zodpovednosti. V prípade, že mi v byte praskne akvárium, z poistenia domácnosti dostanem peniaze za škody na majetku v domácnosti spôsobené vyliatou vodou. Zároveň z poistenia zodpovednosti sa uhradia škody spôsobené susedom na nižších poschodiach, ktoré by som v prípade neexistencie poistenia musel platiť zo svojich peňazí.

Kúpim si auto, čím mi vznikne povinnosť uzavrieť povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla. Som vodič nováčik a preto po týždni pri parkovaní narazím do druhého auta. Škody na tomto aute sa uhradia z môjho poistenia, ak by som takého poistenie nemal, musel by som spôsobenú škodu uhradiť zo svojho.

Charakterizovať verejné poistenie a vysvetliť rozdiel medzi verejným a komerčným poistením

Pracujem a v dôsledku choroby som nútený ísť na dlhšiu PN. Vďaka poisteniu mi bude poisťovňa vyplácať za každý deň PN vopred dohodnutú sumu. To mi zabezpečí udržanie životného štandardu.

Odcestujem na výlet do zahraničia, kde sa mi stane nehoda. Z cestovného poistenia sa uhradí nutná zdravotná starostlivosť v tejto krajine, ktorú by som inak musel platiť zo svojho.

Verejné a komerčné poistenie.

Verejné poistenie je v princípe poistenie povinné a tvorí ho zdravotné poistenie (vykonávané zdravotnými poisťovňami), sociálne poistenie (vykonávané Sociálnou poisťovňou) a 1. a 2. pilier dôchodkového poistenia (1. pilier vykonávaný Sociálnou poisťovňou a 2. pilier vykonávaný dôchodkovými správcovskými spoločnosťami). Hlavným znakom verejného poistenia okrem toho, že je povinné je to, že poistné nezohľadňuje „rizikovosť“ poisteného, ale jeho výška závisí v princípe od jeho príjmu. Vzniká priamo zo zákona.

Verejné poistenie

Verejné poistenie je vlastne zákonné, teda zákonom stanovené poistenie. Môžeme rozlíšiť dve základné skupiny verejného poistenia – sociálne poistenie a zdravotné poistenie.

Každý občan Slovenskej republiky je poistený v systéme sociálneho poistenia, ide o poistenie bez existencie individuálnych poistných zmlúv. Každý ekonomicky aktívny občan odvádza zo svojho príjmu povinné platby (odvody) štátu. Zákon túto povinnosť stanovuje aj zamestnávateľom, ktorí za každého svojho zamestnanca takisto odvádzajú stanovené platby. Výška týchto odvodov je stanovená zákonom. Zo vzniknutého systému štátneho sociálneho poistenia, do ktorého všetci prispievame, štát vypláca dávky sociálneho zabezpečenia, dôchodkov, podpory v nezamestnanosti a pod.

Medzi sociálne poistenie patrí:

- **nemocenské poistenie** – ako ochrana pred stratou alebo poklesom príjmu počas práceneschopnosti (choroba, úraz), tehotenstva, materstva,
- **dôchodkové poistenie** – starobné a invalidné poistenie – zabezpečuje príjem v starobe alebo pozostalým príbuzným (manžel/ka, deti) v prípade úmrtia, tiež v prípade zníženia schopnosti vykonávať zamestnanie pre zlý zdravotný stav,
- **poistenie v nezamestnanosti** – pre prípad straty zamestnania,
- **garančné poistenie** – vzťahuje sa na zamestnávateľov, ktorí sú poistení voči platobnej neschopnosti platiť príspevky na starobné dôchodkové sporenie svojich zamestnancov,
- **úrazové poistenie** – povinné poistenie zamestnávateľa, ktorému môžu vzniknúť výdavky v prípade pracovného úrazu zamestnanca alebo výdavky spojené s finančným odškodnením pre chorobu z povolania zamestnancov.

Vďaka verejnému zdravotnému poisteniu máme dostupnú zdravotnú starostlivosť už od narodenia. Povinne poistená je každá osoba, ktorá má trvalý pobyt na Slovensku (s výnimkou slovenských občanov pracujúcich v zahraničí, ktorí sú poistení v danej krajine).

Dôchodkové poistenie – 1. pilier, 2. pilier a 3. pilier.

1. pilier – dôchodkové poistenie, ktoré je povinné zákonné poistenie a účasť na tomto poistení vzniká oprávneným osobám priamo zo zákona. Zabezpečuje ho Sociálna poisťovňa. Princíp je taký, že časť mzdy v podobe odvodu na dôchodkové poistenie sa odvedie do Sociálnej poisťovne, pričom táto platba sa použije na výplatu súčasných dôchodkov. Výška dôchodkov z 1. piliera je daná legislatívou.

2. pilier – starobné dôchodkové sporenie, vstup do druhého piliera je pre osoby mladšie ako 35 rokov dobrovoľný, po vstupe do tohto piliera sa starobné dôchodkové sporenie stáva

Charakterizovať verejné poistenie a vysvetliť rozdiel medzi verejným a komerčným poistením

povinné a spolu s prvým pilierom tvorí základný systém dôchodkového zabezpečenia. Zabezpečujú ho dôchodkové správcovské spoločnosti. Ak sa osoba rozhodne pre vstup do 2. piliera, odvod na dôchodkové poistenie nesmeruje celý do Sociálnej poisťovne, ale časť ide na jeho osobný účet v dôchodkovej správcovskej spoločnosti. Sporiteľ, ktorý sa rozhodne pre sporenie v 2. pilieri tak bude poberať dôchodok z dvoch zdrojov. Prvým bude primerane krátený dôchodok z 1. piliera, ktorý vypláca Sociálna poisťovňa a druhým bude dôchodok z 2. piliera, ktorého výška bude závisieť od zaplatených príspevkov (t. j. výšky príjmu) ako aj ich zhodnotenia dôchodkovou správcovskou spoločnosťou a od zvoleného spôsobu poberania dôchodku zo starobného dôchodkového sporenia.

Starobné dôchodkové sporenie má spolu s dôchodkovým poistením (I. pilierom) zabezpečiť sporiteľovi príjem v starobe a pozostalým v prípade jeho úmrtia.

3. pilier predstavuje dobrovoľnú formu sporenia na dôchodok. V užšom zmysle ide o doplnkové dôchodkové sporenie, ktoré vykonávajú doplnkové dôchodkové spoločnosti a v širšom meradle ide o akýkoľvek finančný produkt, ktorého cieľom je zabezpečiť dôchodok. V prípade doplnkového dôchodkového sporenia poskytovaného doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami ide o systém, ktorý štát podporuje cez daňový systém.

Druhy verejného poistenia pri brigádnickej činnosti študentov

Študenti pracujúci na dohodu o brigádnickej práci študentov sú poistení a povinní platiť poistné na dôchodkové poistenie (starobné a invalidné). Poistné za nich odvádza zamestnávateľ. Títo študenti sami nijaké povinnosti voči Sociálnej poisťovni nemajú, plní ich zamestnávateľ. Zamestnávateľ platí za seba poistné na dôchodkové poistenie, úrazové a garančné poistenie a poistné do rezervného fondu solidarity.

Študent v právnom vzťahu z dohody o brigádnickej práci študentov má právo určiť ju na neplatenie poistného na dôchodkové poistenie, na základe ktorej nebude mať postavenie zamestnanca na účely dôchodkového poistenia, ak mesačný príjem alebo priemerný mesačný príjem študenta z tejto dohody nepresiahne 200 eur (suma platná za obdobie od roku 2015). Ak má viacero dohôd o brigádnickej práci študentov, v jednom kalendárnom mesiaci si môže uplatniť výnimku len na jednu dohodu o brigádnickej práci študentov. Študent o uplatnení výnimky písomne informuje zamestnávateľa na tlačive Oznámenie a čestné vyhlásenie k dohode o brigádnickej práci študentov. Zamestnávateľa informuje písomne aj v prípade, že výnimku si ďalej u neho nebude uplatňovať. V predloženom tlačive zamestnávateľovi čestne vyhlási, že si v tom istom kalendárnom mesiaci neuplatňuje výnimku súčasne u iného zamestnávateľa. V prípade porušenia týchto povinností mu zo strany Sociálnej poisťovne hrozí pokuta. Výnimka platí do skončenia právneho vzťahu z dohody alebo do posledného dňa kalendárneho mesiaca, v ktorom ukončenie uplatňovania výnimky študent oznámi zamestnávateľovi. Ak príjem z dohody presiahne hraničnú sumu 200 eur, študentovi vzniká dôchodkové poistenie aj v prípade, že si výnimku uplatnil. V tomto prípade platí poistné na dôchodkové poistenie z vymeriavacieho základu, ktorý sa určí ako rozdiel medzi mesačným príjmom alebo priemerným mesačným príjmom a hraničnou sumou (200 eur). Poistné za neho odvádza zamestnávateľ. Na účely úrazového poistenia a garančného poistenia sa suma 200 eur neodpočítava.

Hranica nepresiahnutia príjmu sa sleduje aj pri dohode o brigádnickej práci študentov s právom na pravidelný mesačný príjem, na ktorej základe nevzniklo povinné dôchodkové poistenie.⁶⁰

⁶⁰<http://www.socpoist.sk/praca-na-dohodu-o-brigadnickej-praci-studentov-/55390s#Pr%C3%A1ca%20na%20dohodu%20o%20brig%C3%A1dnickej%20pr%C3%A1ci%20C5%A1tude%20ntov>

Charakterizovať verejné poistenie a vysvetliť rozdiel medzi verejným a komerčným poistením

Príklad

17-ročný žiak strednej školy mal od októbra 2016 uzatvorenú dohodu o brigádnickej práci študentov s pravidelným mesačným príjmom, pričom hneď na začiatku právneho vzťahu z dohody písomne informoval zamestnávateľa o uplatnení výnimky z platenia poistného na dôchodkové poistenie. V októbri a novembri 2016 zarobil 165 eur, v decembri 2016 zarobil 232 eur, v januári 2017 zarobil 150 eur. Za október a november 2016 poistné na dôchodkové poistenie neplatil (príjem nižší ako 200 eur), za december 2016 zaplatil poistné na dôchodkové poistenie z vymeriavacieho základu 32 eur (rozdiel medzi príjmom 232 eur a hraničnou sumou 200 eur), t. j. poistné na starobné a invalidné poistenie spolu v sume 2,24 eur. Za január 2017 dosiahol príjem vo výške 150 eur, preto za tento mesiac neplatil poistné na dôchodkové poistenie (príjem nižší ako 200 eur). Poistné za december 2016 za neho Sociálnej poisťovni odviezol zamestnávateľ.

Komerčné poistenie je poistenie vykonávané komerčnými poisťovňami. V niektorých prípadoch sa môže jednať o poistenie povinné (napr. povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla, povinné poistenia zodpovednosti spojené s výkonom niektorých povolání). Jeho znakmi je, že je na zmluvnom základe (poisťovňa podpíše s poistníkom poistnú zmluvu) a ocenenie jeho rizikovosti je individuálne (niektoré riziká tak ani nie sú poistiteľné).

Čiastková kompetencia 3

Charakterizovať komerčné poistenie

Očakávania, že žiak je schopný:

Úroveň 2

Rozoznať hlavné typy poistenia motorových vozidiel.

Vysvetliť rozdiel medzi poistením nehnuteľnosti (bytu, resp. domu) a poistením domácnosti (zariadenia).

Úroveň 3

Uviesť druhy poistenia, ktoré sa môžu vzťahovať na náhodné poškodenie majetku alebo zdravia inej osoby.

Vysvetliť rozdiel medzi poistením vlastného majetku a poistením zodpovednosti súvisiacej s vlastníctvom tohto majetku.

Vysvetliť podstatu a význam životného poistenia.

OBSAH VZDELÁVANIA

Poišťovne ponúkajú rôzne druhy poistenia.

Základné druhy poistenia podľa povinnosti poistiť sa:

- verejné (napr. zdravotné poistenie, dôchodkové poistenie),
- súkromné (komerčné).

Základné druhy poistenia podľa predmetu poistenia:

- životné,
- neživotné.

Poišťovne ponúkajú rôzne poistné produkty, ktoré kryjú mnohé riziká.

Poistenie motorových vozidiel

Pri poistení motorových vozidiel poznáme dve základné poistné produkty:

- **povinné zmluvné poistenie** zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla (povinnosť vyplýva zo zákona),
 - kryje škody spôsobené prevádzkou motorového vozidla:
 - škody na zdraví a náklady vzniknuté pri usmrtení osôb,
 - škody na majetku: zničenie, poškodenie a odcudzenie vecí,
 - náklady na ušlý zisk,
 - náklady na právne úkony vzniknuté pri vymáhaní poistného plnenia,
 - pokrýva škody na zdraví a majetku, ktoré vzniknú iným účastníkom cestnej premávky,
 - ak ste vinníkom nehody, máte povinnosť nahlásiť túto udalosť v poisťovni, kde máte uzatvorené poistenie a tiež odovzdať správu o nehode,
 - existujú k nemu aj pripoistenia, napr. pripoistenie proti živelným udalostiam, úrazové pripoistenie, pripoistenie čelného skla,
- **havarijné poistenie** je možné uzatvoriť popri povinnom zmluvnom poistení (často nazývané aj kasko), ktoré je akýmsi doplnkovým (nepovinným) poistením vozidla,
 - pokrýva nasledovné druhy škôd:

- poškodenie alebo zničenie vozidla nárazom do pevnej prekážky alebo pri strete s iným vozidlom, či zverou,
 - škody spôsobené živlami resp. živelnými pohromami: sem sa radí záplava, požiar, víchrica, krupobitie, úder blesku, zosuv pôdy, lavíny, pád predmetov, výbuch, povodne a zemetrasenia; taktiež sem spadá poškodenie káblov a izolácii hľadavcami,
 - rozbitie predného (čelného) skla a ostatných skiel vo vozidle,
 - škody vzniknuté odcudzením vozidla alebo jeho častí,
 - škody vzniknuté pri vlámaní do vozidla, vandalizme a neoprávnenom používaní vozidla;
- zvyčajne sa uzatvára so spoluúčasťou, ktorej výška býva dohodnutá v poistnej zmluve a táto suma sa pri poistnom plnení odráta od sumy, ktorú dostanete pri poistnom plnení. Najčastejšie je spoluúčasť stanovená ako percento z poistného plnenia s minimálnou výškou spoluúčasti.

Každá poisťovňa má svoj vlastný postup výpočtu výšky poistného, pri ktorom zohľadňuje množstvo parametrov a skutočností. Najčastejšie to sú: typ motorového vozidla, zdvihový objem, výkon, miesto trvalého bydliska vlastníka motorového vozidla, jeho vek, počet najazdených kilometrov a podobne. Ďalej sa sleduje počet mesiacov bez dopravnej nehody.

Pri výbere konkrétnych ponúk je potrebné brať do úvahy aj možné benefity poisťovní, napr. úrazové poistenie posádky v cene povinného zákonného poistenia motorových vozidiel.

Poistenie nehnuteľnosti a domácnosti

Musíme upozorniť, že ide o základné roztriedenie (poistenie nehnuteľnosti a poistenie domácnosti), pretože mnohé poistné produkty zahŕňajú rôzne pripoistenia, čím sa tieto dve základné skupiny môžu navzájom prekrývať.

Poistenie nehnuteľnosti sa vzťahuje na pevné súčasti poistenej budovy, napr. múry, okná, obklady, omietky, podlahy, rozvody, vykurovacie telesá pevne nainštalované, ale aj vstavaný nábytok (skrine, kuchyňa).

Poistenie domácnosti sa vzťahuje na všetky veci, ktoré môžeme odniesť (hnuteľné veci). Ide o zariadenie (nábytok), elektrospotrebiče, biela a čierna technika, cennosti, oblečenie a pod.

V oboch prípadoch sa dá poistiť proti viacerým rizikám. Základom je poistenie proti živelnej udalosti (napr. povodeň, požiar, blesk, víchrica), ďalej proti krádeži, ale aj vandalizmu (v mnohých prípadoch sa rozlišuje zistený a nezistený páchatel').

Druhy poistenia, ktoré sa môžu vzťahovať na náhodné poškodenie majetku alebo zdravia inej osoby – príklady

Kúpim si byt a uzavriem poistenie domácnosti vrátane poistenia zodpovednosti. V prípade, že mi v byte praskne akvárium, z poistenia domácnosti dostanem peniaze za škody na majetku v domácnosti spôsobené vyliatou vodou. Zároveň z poistenia zodpovednosti sa uhradia škody spôsobené susedom na nižších poschodiach, ktoré by som v prípade neexistencie poistenia musel platiť zo svojich peňazí.

Pracujem a v dôsledku choroby som nútený ísť na dlhšiu PN. Vďaka poisteniu mi bude poisťovňa vyplácať za každý deň PN vopred dohodnutú sumu. To mi zabezpečí, udržanie životného štandardu.

Rozdiel medzi poistením vlastného majetku a poistením zodpovednosti súvisiacej s vlastníctvom tohto majetku

Pri poistení majetku sa poisťujem pre prípad, že dôjde k zničeniu, poškodeniu alebo odcudzeniu majetku v mojom vlastníctve. Napr. ak vlastním auto, tak z jeho poistenia sa uhradia škody, ktoré na ňom môžu vzniknúť (napr. jeho požiar) alebo, že mi ho niekto ukradne. Za poistné plnenie od poisťovne si tak môžem dať auto opraviť, prípadne kúpiť auto nové. V opačnom prípade by som celú opravu alebo kúpu nového auta znášal zo svojho.

Poistením zodpovednosti súvisiacej s vlastníctvom tohto majetku sa poisťujem pre prípad, že mojím majetkom spôsobím škodu niekomu inému. Napr. ak vlastním auto a spôsobím škodu na inom aute, z môjho poistenia zodpovednosti sa táto škoda uhradí. V prípade neexistencie poistenia by som musel spôsobenú škodu uhradiť zo svojho.

Podstata a význam životného poistenia

Poistená osoba si pomocou životného poistenia poisťuje riziká a udalosti, ktoré môžu nastať (podľa presne definovaných zmluvných podmienok). Medzi základné typy poistných udalostí patrí prípad smrti, zdravotné riziká, dožitie sa určitého veku, ale aj dobrovoľné dôchodkové poistenie.

Životné poistenie človek uzatvorí vtedy, keď pracuje alebo má príjem (poistením sa kryje pre prípad, že napr. v dôsledku choroby sa mu jeho príjem zníži) a má záväzky voči svojej rodine alebo spláca pôžičky (poistením pre prípad smrti zaistí, že v prípade, že zomrie z poistky bude jeho rodina zabezpečená alebo sa napr. splatí zostávajúca časť úveru).